YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL'DA 19.yy. YABANCI DEVLET OKULLARINDA KULLANIM SÜREKLİLİĞİNE YÖNELİK KORUMA ÖNERİLERİ

Y. Mimar Selen YAZICI ONUR

FBE Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve Restorasyon Programında Hazırlanan

DOKTORA TEZİ

Tez Savunma Tarihi : 07 Haziran 2010
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nevzat İLHAN (YTÜ)
Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Oğuz CEYLAN (MSGSÜ)
: Prof. Dr. Nur AKIN (İKÜ)
: Doç. Dr. Cengiz CAN (YTÜ)
: Yrd. Doç. Dr. Ayten ERDEM (YTÜ)

İstanbul, 2010.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÇİZELGE LİSTESİ i

ÖNSÖZ ii

ÖZET iii

ABSTRACT iv

1. GİRİŞ 1

1.1. Tezin Amacı 1
1.2. Tezin Kapsamı 1
1.3. Araştırma Sürecinde İzlenen Yöntem 4

2. İSTANBUL'DA YAŞAYAN YABANCILAR VE EĞİTİM KURUMLARI 5

2.1. Kentte Yaşayan Yabancıların Fiziksel/Sosyal Yapıya Etkileri 5
2.1.1. Batılılaşma Kavramı ve Osmanlı'da Karşılığı 13
2.1.2. Batılılaşma Döneminde Osmanlı Eğitim Kurumlarının Genel Durumu 16
2.2. Yabancı Devlet Okullarının Osmanlı Eğitim Sistemindeki Yeri 21
2.2.1. Yabancı Devlet Okullarının Kurulması ile İlgili Alınan Kararlar ve Yasal Düzenlemeler 21
2.2.2. Osmanlı Topraklarında Okul Açan Yabancı Devletler 24
2.3. Bölüm Sonuçları 34

3. ARAŞTIRMA KAPSAMINDA İNCELENEN OKUL YAPILARININ MEVCUT DURUMU VE EĞİTİM İŞLEVİYLE TASARLANMIŞ OLAN YAPILARIN MİMARİ ÖZELLİKLERİ (Katalog Çalışması) 36

3.1. Araştırma Kapsamında İncelenen Tarihi Eğitim Yapılarının Sınıflandırılmasında İzlenen Yöntem 36
3.2. Eğitim İşleviyle Tasarlanmış ve Günümüzde Özgün İşlevini Devam Ettiren Okullar 36
3.2.1. Fransız Okulları 38
3.2.1.1. St. Benoit Fransız Okulu (Karaköy, 1583) 38
3.2.1.2. Notre Dame de Sion Fransız Kız Okulu (Karaköy, 1856) 44
3.2.1.3. Ste. Pulcherie Fransız Okulu (Beyoğlu, 1864) 53
3.2.1.4. St. Joseph Fransız Okulu (Kadıköy, 1864) 58
3.2.1.5. St. Jean Baptiste Fransız Okulu (Beyoğlu, 1870) 68
3.2.1.6. Ste. Elisabeth Fransız Kız Okulu (Beyoğlu, 1872) 72
3.2.1.7. St. Michel Fransız Okulu (Şişli, 1886) 76
3.2.1.8. Immaculee Conception Fransız Okulu (Üsküdar, 1894) 81
3.2.2. İtalyan Okulları 87
3.2.2.1. Giustiniani İtalyan Okulu (Feriköy, 1861) 87
3.2.2.2. İtalyan Kız Ortaokulu (Beyoğlu, 1870) 92
3.2.2.3. İtalyan Kraliyet Okulu (Beyoğlu, 1888) 98
3.2.3. Alman Okulları 103
3.2.3.1. Yedikule Alman Okulu (Yedikule, 1875) 103

3.2.3.2. Haydarpaşa Alman Okulu (Haydarpaşa, 1894) 108
3.2.3.3. Beyoğlu Alman Okulu (Beyoğlu, 1897) 113
3.2.4. İngiliz Okulları 118
3.2.4.1. İngiliz Kız Okulu (Beyoğlu, 1849) 118
3.2.4.2. İngiliz Erkek Okulu (Nişantaşı, 1905) 123
3.2.5. Amerikan Okulları 128
3.2.5.1. Robert Kolej (Arnavutköy, 1863) 128
3.2.5.2. Amerikan Kız Okulu (Üsküdar, 1875) 143
3.2.6. Avusturya Okulu / Sankt Georg Avusturya Okulu (Galata, 1882) 149
3.3. Eğitim İşleviyle Tasarlanmış Ancak Farklı Bir İşlevle Kullanılmakta Olan Okul Yapıları 155
3.3.1. Fransız Okulları 155
3.3.1.1. St. Louis Fransız Erkek Okulu (Haydarpaşa, 1898) 155
3.3.1.2. St. Jeanne D'Arc Fransız Okulu (Kumkapı, 1882) 160
3.3.1.3. Assomptionistes Fransız Okulu (Kumkapı, 1883) 163
3.3.2. İtalyan Okulu / İtalyan Ticaret Okulu (Beyoğlu, 1885) 167
3.4. Eğitim İşleviyle Tasarlanmış Ancak Harap Durumda Olan ve Kullanılmayan Okul Yapıları 171
3.4.1. Sveti Kiril ve Metodiy Bulgar Okulu (Fener, 1857) 171
3.4.2. St. Vincent de Paul Fransız Okulu (Üsküdar, 1859) 175
3.4.3. Ste. Euphemie Fransız Okulu (Kadıköy, 1895) 179
3.5. Araştırma Kapsamında İncelenen Tarihi Eğitim Yapılarında Karşılaşılan Mekan Kurgusu ve Mimari Tipoloji 183
3.6. Bölüm Sonuçları 187

4. TARİHİ EĞİTİM YAPILARININ KORUNMASI, YENİDEN KULLANIMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ 191

4.1. Tarihi Yapıyı Tanımlayan Değerler ve Tarihi Yapının Sürdürülebilirliği 191
4.2. Tarihi Eğitim Yapılarında Korunması Amaçlanan Değerlerin Robert Kolej Örneğinde Tartışılması 198

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 206

KAYNAKLAR 214

EKLER 218

Ek 1 Pera ve Çevresindeki Yabancı Okul Yapılarının Yerleşim İçinde Dağılımı 219
Ek 2 Araştırma Kapsamında İncelenen Yabancı Okul Yapılarının Plan Tipolojileri 221
Ek 3 Robert Kolej Gould Hall Özgün Plan Çizimleri 223
Ek 4 1/200 Robert Kolej Okul Yapıları Restorasyon Aşaması Plan Çizimleri 229
Ek 5 Amerikan Kız Koleji'ne ait Rölöve Çizimleri 235
Ek 6 Çeşitli Kaynaklardan Tespit Edilen Ancak Günümüze Ulaşamayan Eğitim Yapılarının Bulunduğu Haritalar 242

ÖZGEÇMİŞ 244

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1. İstanbul'da Okul Açan Tarikatlar ve Kente Geliş Tarihleri 25
Çizelge 2.2. Osmanlı Topraklarında Açılmış Yabancı Okullar 26
Çizelge 2.3. İstanbul'da Açılan Katolik Eğitim Kurumları 28
Çizelge 2.4. İstanbul'da Açılan İtalyan Okulları 30
Çizelge 2.5. Okulların Kent İçi Dağılımı 33
Çizelge 3.1. 19. yy.'da İstanbul'da Bulunan Yabancı Devlet Okullarının Günümüzdeki Kullanım Durumları 37
Çizelge 3.2. Tarihsel Süreç İçinde Eğitim Yapılarının Gelişimi 183
Çizelge 4.1. Kültür Varlığını Tanımlayan Amaca Yönelik Değer Sistemi 192
Çizelge 4.2. 19. yy.'da İstanbul'da Bulunan Yabancı Devlet Okullarının Taşıdıkları Değerlerin Karşılaştırılması 197

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için,

Yol gösterici ve aydınlatıcı bilgisini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Nevzat İlhan'a,
Tüm içtenliği ve sonsuz sabrıyla beni yüreklendiren sayın hocam Prof. Dr. Nur Akın'a,
Çalışmama yön veren katkıları ve devamlı ilgileriyle destek olan hocalarım Prof. Dr. Oğuz Ceylan'a ve Doç. Dr. Cengiz Can'a,
Manevi desteklerini her zaman yanımda hissettiğim başta Prof. Dr. Mehmet Şener Küçükdoğu olmak üzere İstanbul Kültür Üniversitesi Mimarlık Bölümü'ndeki tüm hocalarım ve çalışma arkadaşlarıma,
Varlığı, özverisi, sabrı ve destekleriyle bana yaşamım boyunca kılavuzluk eden baş öğretmenlerim annem ve babama,
Yıllardır attığım her adımda yanımda olan ve beni cesaretlendiren başta sevgili kardeşim Sezen ve eşim Özgür olmak üzere tüm aileme,

ve ilham perim Kerem'e,

Teşekkür borçluyum.

Selen YAZICI ONUR
İstanbul, 2010

ÖZET

İSTANBUL'DA 19.yy. YABANCI DEVLET OKULLARINDA KULLANIM SÜREKLİLİĞİNE YÖNELİK KORUMA ÖNERİLERİ

Selen ONUR
Mimarlık, Doktora Tezi

Yabancı devletler tarafından İstanbul'da açılan eğitim kurumları, benimsedikleri modern eğitim yöntemlerini özgün işlevi okul olan yapılara yansıtmışlardır. 19. yy.'da Osmanlı İmparatorluğu'nda canlanmaya başlayan batılılaşma hareketleriyle paralel gelişim gösteren yabancı okulların plan şemaları, cephe kurgusu, mekan organizasyonu gibi mimari özellikler, modern eğitim kurumlarının da ilk örneklerini oluşturmaktadır.

19. yy. İstanbul haritaları ve o dönemde yazılmış kaynaklardan yararlanılarak tespit edilen kurumlardan günümüze ulaşan 26 özgün okul yapısının mimari özellikleri ve geçirdiği restorasyon evreleri yapılan alan araştırması sonucu ortaya konmuştur. Tarihi eğitim yapıları genelinde belirlenecek koruma kriterleri için her yapı özelinde ortaya çıkan bozulma nedenleri belirlenmiştir. İncelenen her yapının bulunduğu yerleşim dokusu, kütle özellikleri ve gelişim aşamaları farklılık gösterse de, yapıların korunması ve yeniden kullanımında görülen ortak sorunlar, araştırma sonucunda ulaşılması amaçlanan koruma kriterleri için genel bir yaklaşım geliştirmeyi mümkün kılmıştır.

Bu çalışma sonucunda; tarihi eğitim yapılarının kent dokusu içinde korunması ve özgün işlevini sürdürebilmesi için kentsel planlama, yapısal koruma, mevcut kaynakların gelişen eğitim teknolojileri bağlamında adaptasyonu ve kontrollü kullanıcı yoğunluğu gibi bir dizi ihtiyaca yönelik koruma kriterleri ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancılar, Tarihi Eğitim Yapıları, Yeniden Kullanım, Koruma, Mimari Sürdürülebilirlik

JÜRİ:
1. Prof. Dr. Nevzat İLHAN
2. Prof. Dr. Oğuz CEYLAN
3. Prof. Dr. Nur AKIN
4. Doç. Dr. Cengiz CAN
5. Yrd. Doç. Dr. Ayten ERDEM

Kabul Tarihi : 07 Haziran 2010
Sayfa Sayısı : 251

ABSTRACT

ARCHITECTURAL PRESERVATION SUGGESTIONS FOR SUSTAINABILITY OF 19th CENTURY HISTORIC SCHOOL BUILDINGS IN ISTANBUL

Selen ONUR
Architecture, Ph.D. Thesis

The educational establishments opened by foreign governments in Istanbul, reflects the modern methods of education they embraced, to the buildings originally designed as schools. Schools showed a development paralel to the western influences of 19. c. Ottoman. Architectural features like organization of place, layout schema and elevation order of those school building are the first examples of modern education institutions.

Architectural character and restoration stages of 26 school building, whose locations were found after 19.th c. İstanbul maps and the writings about that period of the city scanned, are set forth. Deformation reasons of each building are specified to set out a general conservation criterion for historical school buildings. Even tough layout texture, mass and building period of each school differs, the common problems of conservation and re-use render possible to define a method of conservation criterion.

At the end of this research, conservation criterions like urban planning, structural conservation, adaptation of existing resources in order to the developing education technologies and underfooted user density intended for needs are defined to preserve and maintain the unique character of historical school buildings.

Key Words: Foreigners, Historical School Buildings, Re-use, Conservation, Architectural Sustainability

JÜRİ:
6. Prof. Dr. Nevzat İLHAN
7. Prof. Dr. Oğuz CEYLAN
8. Prof. Dr. Nur AKIN
9. Doç. Dr. Cengiz CAN
10. Yrd. Doç. Dr. Ayten ERDEM

Kabul Tarihi : 07 Haziran 2010
Sayfa Sayısı : 251

1 GİRİŞ

1.1 Tezin Amacı

Yabancı batılı devletler ve bu devletlerin destekledikleri dini kuruluşlar 13. yy.'dan itibaren; başta İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli yerleri olmak üzere, Osmanlı topraklarında çok sayıda eğitim kurumu kurmuşlardır. İstanbul'da yabancı devletler tarafından kurulmuş ve desteklenmiş okullar, büyük ölçüde dikkat çekici ve kent mimarisinde yeri olan yapılardır. Araştırmaya konu olan eğitim yapılarının mezunları, gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemi kültüründe etkili olmuş aydınlardır. Özgün işlevi okul olarak tasarlanmış eğitim yapılarının konusunu oluşturduğu bu çalışmanın amacı; yapıların taşıdıkları mimari değerler ve kullanım sorunlarını belirlemek, elde edilen bilgiler bağlamında kullanım sürekliliklerine yönelik öneriler geliştirmektir. Günümüze kadar söz konusu eğitim yapıları ile ilgili detaylı bir araştırma yapılmamış, dolayısıyla kent mimarisinde önemli bir yer kaplayan "tarihi eğitim yapıları"nın korunması ve kullanım sürekliliğinin sağlanmasına yönelik koruma önerilerinin geliştirilmemiş olması bu çalışmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır.

1.2 Tezin Kapsamı

Osmanlı topraklarında açılan yabancı devlet okullarının ülke içindeki dağılımı incelendiğinde, imparatorluk sınırlarının bir çok farklı noktasında kurulmuş oldukları görülmektedir. İncelenebilecek alanın büyüklüğü ve araştırmaya kaynaklık edecek nitelikte yapılara ulaşabilirlik kaygısı, bu çalışmanın kapsamını İstanbul ili sınırları içine çekmiştir. Benzer şekilde, yapılar ve kurumlarla ilgili az sayıda kaynak olması ve ulaşılabilen kaynakların basımını kolaylaştıran 19. yy.'ın sosyal ortamı, çalışmanın oturduğu zaman dilimini belirlemede yardımcı olmuştur. Yabancı devletler, gerçek anlamda eğitim işlevi veren kurumların yanında, misyoner faaliyetlerde bulunmak ve Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslimleri etkileyerek kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak amacı ile eğitim kurumu adı altında irili ufaklı birçok okul açmışlardır. Araştırmanın özgünlüğü ve tarihi eğitim yapılarının yeniden kullanımları ile ilgili restorasyon kriterleri belirlemek adına, yazılı ve görsel kaynaklardan tespit edilen 58 okul arasından, yapılan alan araştırması sonucu özgün işlevi okul olarak tasarlanmış yapılar seçilmiştir. Bu anlamda araştırmanın kapsamı, yabancı devletler tarafından 19. yy.'da İstanbul'da özgün işlevi eğitim kurumu olarak tasarlanan ve inşa edilen yapılarla sınırlandırılmıştır.

Yabancı batılı devletlerin ve büyük Katolik / Latin kiliselere bağlı olduğu görülen dini örgütlenmelerin yoğun olduğu İstanbul'da çok erken dönemlerden itibaren, kentte yaşayan "yabancıların" eğitimi için çeşitli ölçeklerde (tek derslik, yapı içinde bir oda, yapının bir kısmı ya da yapılar grubu olarak) mekansal düzenlemelere gidildiği görülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen okullardan bazılarının kaynağı, erken dönemde kurulan küçük okullarla ilişki kurmaktadır. Bu anlamda, kent tarihine katkı sağlayan bilgilere de ulaşılabilmektedir. Ancak araştırmanın odaklandığı zaman aralığı, okulların işlevine uygun olarak gerçek bir eğitim kimliği kazandığı 18. yy.'ın sonları ile 19.yy.'ın başlarına rastlamaktadır. Bu dönem aynı zamanda Osmanlı'da Batılılaşma hareketlerinin de hız kazandığı ve İstanbul'da yaşayan yabancıların dönemin mimari çeşitliliğine yön verdikleri bir zaman aralığını yansıtmaktadır.

Alan ve zaman sınırları belirlenen araştırmaya yön verecek en önemli kaynaklardan biri, İstanbul'da yaşamış olan yabancılar ve onlarla ilgili belgelerdir. Çalışmanın ikinci bölümünde, yabancı devletler tarafından açılmış okulların Osmanlı eğitim sistemi içindeki durumu ve bu okullara karşı Osmanlı Devleti'nin izlediği politikalar üzerinde durulmuştur. Okulların kurulmaları ve inşa edilmeleri ile ilgili yasal düzenlemeler ve yabancılara tanınan haklar yine bu bölümde ele alınmıştır. Yabancı devlet okulları ile ilgili olarak yabancı devletlerin ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bazı kurumlarının tutmuş olduğu arşivlerden bilgi edinilebilmektedir. Eğitim kurumlarının ortaya çıkmasında etkili olan sosyal, kültürel ve politik ortam, İstanbul merkezli bir gelişim süreci çerçevesinde izlenmiştir. Bu anlamda, incelenen yapılar da bulundukları kent içinde anlam kazanmışlardır. Öte yandan, Osmanlı Devleti'nin, topraklarında yaşayan yabancı devlet vatandaşlarına karşı benimsediği tutum da, kronolojik bir tarihsel kurgu içinde ele alınmış ve ardından, yabancı devletlerin Osmanlı topraklarında kurmuş oldukları eğitim kurumlarının tarihsel gelişimi incelenmiştir. İstanbul'u çeşitli dönemlerde ziyaret etmiş seyyahların güncelerinde kentte yaşayan yabancıların gündelik hayatı ile ilgili önemli bilgilere değinilmektedir. Bu bağlamda yabancıların kent ile ilişkileri incelenmiş ve mimari açıdan ortaya çıkan yeni yapı tipleri ve işlevler ele alınmış, bu mekanların kent içindeki yoğunluk alanları belirlenerek belirli bir dönemin ve insan topluluğunun gündelik hayatına ait veriler toplanmıştır. Özellikle Pera ve civarında yoğunlaşan elçilikler, buralarda çalışan görevliler ve yine aynı bölgede ikamet eden yabancılar, İstanbul'un 19. yy.'daki sosyal hayatına yön vermişlerdir. Batı kökenli yaşam tarzıyla beraber İstanbul, yeni mekanlarla buluşmuştur. Elçilik ve konsolosluk yapıları, hastane, tiyatro, pasaj gibi çeşitli işlev ve ölçekteki yapılar, kentte yaşayan yabancıların kimliklerini yansıttıkları mekanlardır. Bu çalışmaya kaynaklık eden eğitim yapıları da,

yabancıların kimliklerini gelecek nesillere aktardıkları mekanlar olması nedeniyle, özgün işlevleri ve mimari yapılarıyla o döneme ait önemli bilgiler içermektedir. Kurumsal kimliklerin birbiriyle ilişkisi de bu araştırmada önem kazanmaktadır.

Araştırmanın özgünlüğüne ve tarihi eğitim yapılarının yeniden kullanımları ile ilgili restorasyon kriterleri belirlemeye kaynaklık eden mimari bilgiler, tezin üçüncü bölümünde sunulmuştur. Farklı tarihlerde çizilmiş İstanbul haritalarının taranmasıyla yerleri belirlenen yapıların günümüzdeki kullanım durumları bu tezin temel araştırma konusunu oluşturmaktadır. Arşiv ve kaynak araştırması sonucunda tespit edilen okul yapılarından günümüze dek varlığını sürdürebilmiş olanlar saptanmıştır. İlk aşamada bu yapılar üzerinde detaylı bir alan araştırması yapılmış ve yukarıda da vurgulandığı gibi özgün işlevi okul olarak tasarlanan yapılar listelenmiştir. Araştırmanın kaynağını oluşturan okul yapıları; tarihçeleri, mimari özellikleri, geçirdikleri onarım ve restorasyon aşamaları ile sergiledikleri bozulmalar ve koruma sorunları bakımından teker teker ele alınmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, incelenen yapılarda karşılaşılan ortak mimari özellikler ve kullanım sorunlarının analizi sonucu, tarihi eğitim yapılarının yeniden kullanımı ve sürdürülebilirliğine yönelik gözlem ve çeşitli kaynaklardan elde edilen değerler ortaya konmuştur. Sürdürülebilirlik kavramı ve tarihi yapının bir arada kullanıldığı bu bölümde, tarihi yapıyı tanımlayan değerler araştırma kapsamında ele alınan okul yapıları bağlamında tekrar tartışılmıştır. Yapıların plan tipleri ve mekan organizasyonları ile ilgili bir önceki bölümde elde edilen bilgiler bir araya getirilmiştir. Plan şemaları üzerinde yapılan karşılaştırma çalışması sonunda, benzer plan tiplerinin genel özellikleri ortaya konmuştur. Tanımlanan değerler ve ortaya konan sorunlar Robert Kolej örneğinde ele alınmıştır. Bu örneğin seçilmesindeki sebep, yapıların kolej arazisi içinde planlı ve sürekliliği olan bir gelişim göstermesinin yanında, özgün planları ve günümüzdeki durumlarına ait projelerin ulaşılabilir olmasıdır.

Yabancı devletler tarafından açılan ve dönemin önemli eğitim kurumları olan okul yapılarının taşıdıkları değerler ve günümüzde karşılaşılan koruma sorunlarının belirlenmesinin ardından, yapıların sürekliliğine yönelik koruma önerileri çalışmanın son bölümünde geliştirilmiştir.

1.3 Araştırma Sürecinde İzlenen Yöntem

Arşiv ve kaynak araştırmasıyla başlayan bu çalışmada yöntem olarak genel yaklaşım, basılmış yazılı ve görsel belgeler sonucu varlığı tespit edilmiş özgün işlevi okul olan yapıların incelenmesi sonucu görülen yapısal özellikler ve bozulmaların saptanmasıdır. Bu çerçeve içinde, İstanbul'la ilgili kaynaklarda 19. yy. ve öncesinde yazılmış belgeler incelenmiş, bu belgelerde o dönem ya da öncesinde açılmış okul yapılarıyla ilgili bilgiler taranmıştır. Osmanlı Bankası arşivlerinden ulaşılan "Annuaire Oriental", 1881-1913 yılları arasında İstanbul'da bulunan yabancı devlet okullarının yerleri ve verilen eğitimin kapsamı hakkında veri içermektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde yine benzer bir araştırma yapılmış ve o dönemde Osmanlı Devleti'nin yabancı eğitim kurumlarıyla ilgili olarak almış olduğu kararlar, bu okulların kuruluş tarihleri ve izinleri ile ilgili bilgilere ulaşılabilmiştir. Araştırma kapsamında, eski ve yeni haritalar üzerinde çalışılmıştır. Bulundukları semt ve sokak isimleri tespit edilen okul yapılarına, öncelikle eski haritaların taranması yoluyla ulaşılmış ardından yeni haritalarla üstüste bindirilerek bugünkü yerleri tespit edilmiştir. İncelenen okullardan isim değiştirerek aynı yapıda eğitime devam edenler olduğu gibi, okulun yer değiştirerek farklı bir yapıda hizmet verdiği de saptanmıştır. Toplanan veriler ışığında, İstanbul'un çeşitli yerlerine yayılmış olan yapıların mimari analizini gerektirecek bir alan çalışması yapılmıştır. İstanbul'da, özellikle yabancıların yoğun olarak bulunduğu Galata, Pera, Pangaltı, Nişantaşı, Kumkapı ve Kadıköy bölgelerine yayılan alan araştırması sonucunda, günümüze dek varlığını sürdürmüş özgün işlevi okul olan yapılar ortaya çıkarılmıştır. Tespit edilen okul yapıları, özgün işlevini sürdüren ve özgün işlevini korumayanlar olarak iki grupta incelenmiştir. Her okul için aynı başlıklar altında bir analiz yöntemi uygulanmıştır. Okulların kuruluş aşaması ve kısa tarihçesi verildikten sonra; plan tipi, cephe özellikleri ve yapım tekniği ile malzeme gibi mimari özellikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte; günümüze dek varlığını sürdürmüş bu yapılar üzerinde yapılan restorasyon ve değişiklikler, yapılarda görülen bozulmalar ve bunlara bağlı olarak geliştirilen koruma önerileri belirtilmiştir. İncelenen okul yapılarının analitik rölövesi hazırlanmış ve plan tiplerine göre sınıflandırılmıştır. Yapılan bu sınıflandırma sonucu, mimari özellikleri ve plan tipleriyle dönemin diğer eğitim kurumlarından farklılık gösteren okul yapılarının taşıdıkları mimari değerler ve restorasyonları için kaynak bilgiler ortaya konmuştur. Araştırma sonucunda her okulun yapısal özellikleri ve plan tipinin sunulduğu bir katalog oluşturulmuştur. Bu araştırmanın özgünlüğünü oluşturan tarihi eğitim yapılarının yeniden kullanımı ve sürekliliğine yönelik koruma önerileri, günümüzde yapıların kullanım durumları ve yapılarda görülen bozulmaların analizi sonucu geliştirilmiştir.

2 İSTANBUL'DA YAŞAYAN YABANCILAR VE EĞİTİM KURUMLARI

2.1 Kentte Yaşayan Yabancıların Fiziksel / Sosyal Yapıya Etkileri

Yabancı, başka bir milletten olan, başka bir milletle ilgili olan kimseler olarak tanımlanırken; azınlık, bir ülkede ayrı soydan veya inançtan olan ve sayıca az bulunan topluluktur. (TDK, 1983) Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslim cemaatleri; azınlıklar ve yabancılar olmak üzere iki grup oluşturmaktadır. Yabancılar, kentte bulunma sebepleri ve kurdukları ticari ilişkiler bağlamında azınlıklardan farklılık gösterir. Osmanlı topraklarında yaşayan yabancılar; genellikle tüccarlar yada bağlı bulundukları devletin resmi görevlileridir. Bu nedenle, Osmanlı İmparatorluğu'nda "azınlık okulları" ve "yabancı devlet okulları" olmak üzere iki tür gayrimüslim cemaatten, dolayısıyla eğitim kurumunun varlığından söz edilebilir. Yabancı devlet okullarıyla ilgili yapılan bu çalışma kapsamında, yabancı devletlerin talep ve destekleri ile kurulmuş eğitim yapıları incelenecek, Osmanlı topraklarında yaşayan azınlıkların kurmuş oldukları okullar ele alınmayacaktır.

Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslim cemaatlerin varlığı, Bizans İmparatorluğuna dek uzanmaktadır. Bizans Devleti XI. ve XII. yy.larda, yabancı devletlere karşı korunabilmek için Venedikliler'e, Pizalılar'a ve Cenovalılar'a bazı ticari imtiyazlar ve haklar tanımıştır. Bu grupların İstanbul'da ayrı mahalle ve çarşılarıyla, kapitüler düzeyde imtiyazlarıyla irili ufaklı ticaret kolonileri kurmalarına izin verilmiştir. Ancak, Bizans İmparatorluğu'nun, yabancılara tanıdığı bu haklar bir süre sonra kendisine zarar vermeye başlamıştır. 1204 Latin İstilası ile İstanbul'da öncülüğünü Venediklilerin yaptığı bir Latin topluluk ortaya çıkmıştır. Bu birleşmeye karşı Cenovalılar'ın yardımıyla Bizanslılar İstanbul'da 1261'de tekrar hakimiyet kurmuşlardır. Ancak bu defa da, Cenevizlilere çok geniş haklar vermek zorunda kalmışlar, bu durum Galata'da doğrudan doğruya Cenevizlilerin yönettiği bir şehrin kurulmasına dek varmıştır. (Haydaroğlu, 1990)

İstanbul; gerek Bizans gerekse Osmanlı İmparatorluğu'na başkentlik yaptığı zamanlarda, Doğu Akdeniz uluslararası ticaretinin önde gelen merkezlerinden biri olmuş, Asya pazarıyla Avrupa pazarı arasında başlıca antrepo sayılmıştır. Boğaz'dan Karadeniz kıyısı ülkelerine serbestçe ulaşılması; İstanbul'da, özellikle Galata'da büyük yabancı kolonilerin kurulmasına ve gelişmesine olanak vermiştir. İstanbul'un Türkler tarafından fethiyle; Cenevizli, Venedikli,

Amalfili, Floransalı, Ragusalı ve Pizalıların oluşturduğu şehrin yabancı kolonileri Osmanlı'ya miras kalmıştır. Fetihten sonra bu milletler Galata kıyılarında ikamet etmiş, işyerlerini de buralarda kurmuşlardır. (Mantran, 1990) Fetih sonrası İstanbul'da bulunan gayrimüslimlerin gündelik yaşamlarını ve dini adetlerini sürdürebilmesi için gerekli fermanlar yayınlanmıştır. Galata Fermanı'nda "… ben dahi kabul eyledim ki kendilerinin ayinleri ve erkanları ne vechle olageldüyse yine ol üslub üzere adetlerin ve erkanların yerine getüreler…" şeklinde emredilmiştir. (Şakiroğlu, 1982) Bu ibareden de anlaşılacağı gibi İstanbul'un fethiyle birlikte ilk dönemlerden itibaren gayrimüslimlere gündelik yaşamlarını sürdürme imkanı verilmiştir. Adetlerini sürdürebilmek, ibadetlerini yerine getirebilmek ve bu anlamda kendilerine yardımcı olacak kişileri yetiştirebilmek için Latinler seminerler şeklinde kiliseye bağlı din okulları açmışlardır.

İleride Levanten veya Perot adıyla anılacak Venedikli tüccarlar Rum ailelerle evlilik yoluyla ilişkiler kurup, İstanbul'da yerleşik düzene geçmişlerdir. (Mantran, 1990) Doğu Akdenizliler anlamında kullanılan "Levante" kelimesi, daha çok hem Bizans hem Osmanlı döneminde kente yerleşen İtalyan, Katalan ve Fransızlar için kullanılmış, 18. ve 19. yy.'da Orta ve Kuzey Avrupa'dan gelen yabancıları da kapsamıştır. Osmanlı idaresi Levantenleri, "Roma-Katolik" soyundan gelmiş Latin topluluk olarak kabul etmiştir. Bunun yanında 19. yy.'da Osmanlı topraklarına yerleşen Protestanlar veya yerli Şark-Katoliklerinden bu gruplarla bütünleşenler de Levanten olarak anılmıştır. Kentte yaşayan Latin cemaat, müslüman olmayan Osmanlılardan farklı olarak yabancı diplomatik misyonlara ve dini gruplara ait kiliselere devam etmiş, dini hizmetleri yabancı uyruklu din adamları tarafından yerine getirilmiştir. Levantenler günlük işleri için gerektiğinde vekilleri aracılığıyla Osmanlı idaresi ile iletişime geçebilmişlerdir. Ticaretle uğraşanların yanında Osmanlı Devleti'yle diplomatik ilişkiler kurarak rütbe sahibi olan Levantenler, kendi eğlence mekanlarını ve düzenledikleri balo ve sokak karnavalları gibi adetlerini İstanbul hayatına dahil etmişlerdir. (Ortaylı, 1994)

Kentte yaşayan yabancıların, batıyla eşdeğer bir sosyal düzen talep etmeleri sonucu; doktor, eczacı, terzi ve saat tamircileri gibi çeşitli esnaf grupların yerleşim dokusu içinde yerini aldığı görülmektedir. 1700'lü yılların başında, İstanbul ve İzmir'de Fransızca ve İtalyanca haftalık gazeteler çıkmaya başlamıştır. Bu gazetelerden bazıları; İtalyan Mösyö Bondini'nin çıkardığı *Türkiye*, Maltalı bir avukat olan Lewis Mizzi'nin çıkardığı *Levant Herald*, Rum bir işadamının çıkardığı *Moniteur Oriental*, İtalyan Gilberto Primi'nin çıkardığı *Beyoğlu*, 1867'de bir İngiliz tarafından kurulan ancak Fransız Büyükelçisi'nin çabalarıyla Fransız

yanlısı olan *İstanbul* ve Albert Karasu tarafından çıkarılan (1918) *Le Journal d'Orient*'dir. (Sperco, 1989)

Sosyalleşme amacıyla aynı milletten insanların bir araya geldiği çeşitli kulüpler kurulmuştur. Bunlardan bazıları, Fransızların *Union Française* (1895); Almanların, *Teutonia* (1908); Yunanlıların, *Union Hellenique*; İtalyanların, *Casa d'Italia, Societé Operaia, Circole Roma, Unione Sportiva*; Yahudilerin, *Béné Berith*; Yugoslavların, *Yougoslavenska Sloga*; İsviçrelilerin ise *Club Suisse*'dir. Bu kulüpler, düzenledikleri etkinliklerle bağlı bulundukları devletlerin açtıkları eğitim yapıları ile doğrudan ilişkili kurmuşlardır.

19. yy.'da Galata bankerlerinin başını çektiği Levanten grubun, diğer Avrupa kentlerinde olduğu gibi belediye hizmetleri istemeleri sonucu, Osmanlı hükümeti 1857'de Altıncı Daire Belediyesi'ni kurarak, örnek belediyeyi Beyoğlu ve Galata'ya hediye eder. Böylece, yabancıların söz hakkı olduğu ve tutanakları Fransızca olan bir belediye 1869'a kadar hizmet verir. (Ergin, 1922) VI. Daire; yolların genişletilmesi ve yeni yollar yapılması, sokak aydınlatmaları, sokaklara isim verilmesi, evlerin numaralandırılması gibi çeşitli altyapı hizmetlerini yerine getirmiştir. Kentte yaşanan yoğun imar faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen ve büyük hasara neden olan yangınlar, aynı zamanda fiziksel çevrenin değişmesine ve boşalan alanlarda yeni yapılaşmaların gelişmesine de olanak sağlamıştır.

İstanbul'un dokusu ve taşıdığı değerler, çağlar boyunca farklı milletlerden insanların birarada yaşadığı çokkültürlü bir ortamın ürünü olmuştur. 19. yy.'da meydana gelen değişimlerin ve batılı formların kente yansımaları, Galata ve Pera bölgesinde olmuştur. Avrupalılar ile Levanten ailelerin bu bölgede yaşamalarının yanısıra, çalışma alanlarının da yine aynı yerde bulunması, değişimi hızlandıran bir etkendir. Önceleri, Galata gibi yoğun yerleşim alanının dışında kalan ve bağ ve bahçeleri ile ünlü Pera'da elçiliklerin kurulmasıyla bölgede hızlı bir gelişim meydana gelmiştir. 18. yy.'dan itibaren yabancılar ve gayrimüslim azınlıkların bölgeye giderek artan ilgisi, yeni yapılaşma ve yerleşmelerin oluşumunu hızlandırmıştır. Yeni şehircilik anlayışı ile kentsel ölçekte alınan kararlar, Batı kentlerinde uygulanan örnekleri, İstanbul'un hızla gelişen semtlerine taşımıştır. Kentin odak noktalarına dikilen saat kuleleri, önemli görülen sokak ve meydanlara yerleştirilmek üzere özel sektöre kiralanacak büfeler yada genel kullanıma yönelik WC kabinleri gibi daha önce görülmemiş kentsel donatı örnekleri ile bu dönemde karşılaşılmıştır. (Akın, 2002)

İstanbul'da yaşayan yabancı tüccarlar, Levanten aileler, elçilik çalışanları gibi Avrupalıların yansıttıkları yaşam tarzının gerektirdiği bir takım mekanlar ve yapılar olmuştur. Yabancıların yoğun olarak bulunduğu Galata ve Pera bölgesinde görülen örneklerde, planlanan yeni kent düzeni içinde masif görünümlü taş yapılar önemli bir yer tutmaktadır. Farklı yapı türlerinin bir arada bulunduğu Pera, İstanbul'un diğer yerleşim alanlarında ayrılmaktadır. Giderek artan kat yüksekliği ile yapılarda kullanılan malzemeler değişmiş; geleneksel sokak dokusu ve sokak-avlu-ev ilişkisi yerini yapı-insan ölçeğine bırakmıştır. Kentte bulunan yabancıların yoğun olarak kullandığı ve gerek mimari üslupları gerekse sosyal içerikleri bakımından yerleşim içinde öne çıkan çeşitli yapı tipleri vardır. Bu yapıların kullanıcı profilleri hemen hemen aynı olduğu için, birbirleriyle sürekli ilişki içinde olmuş ve gelişimlerini karşılıklı etkileşimler sonucu sürdürmüşlerdir.

Dini Yapılar: İstanbul'un çok dinli etnik yapısı, kentin özellikle yabancı ve gayrimüslim azınlıkların yoğun olarak bulunduğu yerleşim alanlarında dini yapıların oluşmasına sebep olmuştur. 18. yy.'da Galata bölgesinde Latin cemaate ait üç kilisenin varlığından söz edilir. Bunlar 14. yy.'a tarihlenen St. Benoit Kilisesi ile St. Georges ve St. Pierre Kiliseleri'dir. Her üç kiliseye bağlı olarak gelişmiş yabancı okulların varlığı; eğitimin bu kiliselerin kuruldukları dönemlerden itibaren yabancılar için dini merkezlerle ilişkilendirilen bir araç olduğunu gösterir. Bunlardan başka St. Sebastien, St. Jean Baptiste, Ste. Claire, Ste. Anne, Ste. Marie Draperis Kiliseleri, bölgede 18. yy.'ın sonlarına doğru açılmış Latin kökenli dini yapılardır. Galata'nın yukarısında Pera'da; Fransız Elçiliği'nin yanında bulunan ve elçiliğin şapeli olarak kullanılan St. Louis Kilisesi 1831 yılında yanmış ve bugünkü yapı yapılmıştır. Bölgenin diğer önemli elçilik kiliseleri; Hollanda Elçiliği'nin kilisesi, Fransız Elçiliği'nin yanındaki Terre-Sainte İspanyol Kilisesi ve Galatasaray'ın karşısındaki İngiliz Elçiliği Kilisesi'dir. (Akın, 2002) 1832 tarihli St. Antoine de Padove Kilisesi; ilk yapıldığı yerden 1905-1908 yılları arasında taşınarak günümüzde bulunduğu yere tekrar yapılmıştır.

Yönetim Yapıları: Osmanlı Devleti, yabancı ülkelerde daimi elçilik kurmak yerine, 1835 yılına kadar gerekli olduğu zamanlarda bu ülkelere elçi göndermeyi tercih etmiştir. Oysa, yabancı devletlerin 15. yy.'ın ikinci yarısından itibaren İstanbul'da sürekli elçi bulundurdukları görülmektedir. Pera'nın gelişmesiyle bu bölgeye kayan elçilikler, özellikle 18. yy.'dan itibaren çevrelerine yabancı ve gayrimüslim azınlıkları da çekmeye başlarlar. Anıtsal kütleleri ile adeta bir saray görünümünde oldukları için elçilik yapıları, saray olarak da adlandırılmışlardır. Bölgedeki en eski örneklerden biri, 1581 tarihli Fransız Elçiliği'dir.

1817 yılında yeniden yapılan ahşap yapı, 1831'de yanmıştır. Bugünkü yapının temeli 1839'da atılmıştır. Kilise, mahkeme binaları, elçilik binası, tercümanlar dairesi, mahkeme, hapishane, okul, ahır ve Fransız bahçeleri ile büyük bir yapı adasını kaplayan yapılar grubundan; konsolosluk 1926 yılında ayrılarak Taksim'de 18. yy. başına tarihlenen eski Fransız Vebalılar Hastanesi'ne taşınmıştır. 1844 yılında yapılan İngiliz Elçilik Binası, 1870 büyük Pera yangınında önemli derecede hasarlanmış ve buna bağlı olarak 1871'de kapsamlı bir onarım geçirmiştir. Amerikan Elçiliği'nin bulunduğu yapı, İtalyan Leoni tarafından 1873 yılında yapımına başlanmış, 1882'de tamamlanmıştır. (Akın, 2002) 17. yy.'ın sonlarında inşa edilen Tomtom mahallesindeki Venedik Sarayı; sırasıyla Fransızların ve ardından Avusturyalıların kullanımına geçmiş, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla yeniden İtalyan Elçiliği olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1838-47 yılları arasında İsviçreli mimar Gaspare Fossati tarafından yapılmış Rus Elçiliği; Pera'nın önemli davetlerine ev sahipliği yapmasıyla dikkat çekmektedir. Gaspare ve kardeşi Guiseppe Fossati tarafından 1858'de tasarlanan Hollanda Elçiliği ve 1870 yılında bugünkü kargir yapının yapıldığı İsveç Elçiliği, bölgenin önemli yapılarındandır. (Akın, 2002; Can, 1999) Elçiliklerin kuruldukları dönemde açmış oldukları *elçilik okulları*, yabancı eğitim kurumlarının çekirdeğini oluşturan düzenlemelerdir.

Ticaret Yapıları: Galata bölgesi, bir limana sahip olması bakımından Batıyla kurulan ticari ilişkilerin yoğun olduğu bir yapı kazanmıştır. Bu bölgede, geleneksel bedesten tipolojisini taşıyan hanların yanında, Avrupa'da yapılmış ticaret yapılarıyla benzer plan şemalarını taşıyan büyük ticaret binaları da yapılmıştır. Bunların yanısıra; iki yanında sıralı dükkanlarla sokak görünümündeki pasajlar, bölgenin önemli ticari mekan tiplerinden birini oluşturur. Pasajların içinde yer alan dönemin ünlü mağazaları, kitapevleri, terzi ve iplikçileri, kuaför vb. dükkanlarda; çok sayıda ve kaliteli ürün çeşitleri bulunaktadır. Pera Caddesi boyunca iki yanda dizilen çok katlı yapıların zemin katları da, ünlü mağazaların yer aldığı renkli bir yapıdadır.

Eğitim ve Kültür Yapıları: Yabancıların yoğunlukla yerleştikleri bölgelerde; öncelikli olarak karşılaşılan yapı tiplerinin başında eğitim yapıları gelmektedir. Araştırmaya konu olan bu yapı tipleri; gelişim süreçleri ve mimari özellikleri bağlamında tezin devamında detaylı olarak ele alınmıştır. Elçilik yada okul gibi kurumlara ait kitaplıklar da; eğitim kurumlarını destekler nitelikte ürünler bulundurmaktadır. Elçilikler tarafından desteklenen Levanten ve gayrimüslimlerin kurdukları yardım kuruluşları ve hayır dernekleri de, dönemin önemli kurumlarıdır. Bu dönemde ilk örneklerinin görüldüğü bir diğer önemli yapı tipi de,

tiyatrolardır. 1870 yangınıyla yok olan Naum Tiyatrosu'nun, önceleri ahşap olan binası 1847 yılında geçirdiği yangın sonucu onarım geçirmiştir. 1861 Rumeli Tiyatrosu, 1864 Alcazar de Byzance veya Şark Tiyatrosu ile 1867 Anadolu Tiyatrosu gibi tiyatrolar da bölgede sanatsal etkinliklerini sürdürürler. 1906'da yıkılana dek, günümüzde Saint Antoine Kilisesi'nin bulunduğu yerde yer almış olan Concordia Tiyatrosu da, dönemin önemli oyunlarının sergilendiği bir başka mekandır. (Akın, 2002)

Sağlık Yapıları: Eğitim yapılarıyla birlikte sıklıkla karşılaşılan bir diğer önemli yapı türü de sağlık yapılarıdır. Genellikle elçilikler yada hayır kurumları tarafından kurulmuş bu yapıların bazı bölümlerinde odaların derslik olarak kullanıldığı bilinmektedir. Dönemin önemli sağlık yapılarından biri, Pera Caddesi üzerinde yapılan Fransız Vebalılar Hastanesi'dir. Hastanenin projesi mimar Bourmancé tarafından başlatılmış ancak onun kaybıyla M. Carré tarafından devralınarak tamamlanmıştır. Mimar P.H. Adams tasarımı olan İngiliz Hastanesi, 19. yy.'ın ikinci yarısında Galata'da bulunan konsolosluk yapılarının yanında yerini almıştır. 1844 yılında yapılan ve 1878'de yenilenen Alman Hastanesi ve 1820 yılında denizcilere sağlık hizmeti vermek amacıyla dispanser olarak kurulan İtalyan Hastanesi de bölgenin diğer önemli sağlık yapılarındandır. (Akın, 2002)

Eğlence Mekanları: Yabancıların yaşadıkları çevrelerde yaşam tarzlarına göre kendi sosyal ve kültürel mekanlarını da oluşturdukları görülmektedir. Eğlence mekanları da, bu anlamda aynı sosyal alışkanlıkları olan insanların biraraya gelebildikleri mekanlardır. 19. yy.'da Pera Caddesi boyunca, önemli günlerin kutlandığı, davetlerin düzenlendiği birçok kafe ve restoran sıralanır. Şekerlemeciler ve pastaneler de, bir diğer önemli sosyal mekanlardan biridir. Avrupa'da bulunan örnekleriyle aynı türde pasta, şekerleme ve çikolata çeşitlerinin yer aldığı pastanelerden biri; mimar Alexandre Vallaury'nin babası M. Vallaury tarafından kurulmuş olan Vallaury Şekercisi'dir. Günümüzde Markiz Pastanesi olarak bilinen, Rus Elçiliği'nin yanındaki Pera Caddesi'nin ünlü Lebon Pastanesi de, yine Vallaury'nin kız kardeşi ve eşi tarafından kurulmuştur. (Akın, 2002)

Konutlar: Şehrin büyük bölümünü tahrip eden yangınlar sonucunda özellikle gelişime açık bölgelerde ahşap yapıların yerini yeni yapım teknikleri ile yapılmış kargir yapılar almıştır. Bu yapıların kütle oranları, cephe biçimlenişleri, üslup özellikleri ve plan şemaları; aynı dönemde Avrupa'da yapılan örneklerle aynı özellikleri taşır. Geleneksel ev tipinden farklılaşan cephe ve plan özellikleriyle kargir apartmanlarda doğrudan sokağa açılan zemin katta, üst katlardan

gelen pencere düzeni devam eder. Yapı içindeki avlu yada bahçe de, artık dar parsel içinde yer alan konutun arka bahçesinde taşlık olarak karşımıza çıkar. Dönemin bir diğer önemli konut tipi de; sıra evlerdir. 19.yy.'ın ikinci yarısından sonra inşa edilen bu ev tipi, aynı özellikteki yapının bir dizi boyunca tekrar etmesiyle oluşturulur. (Akın, 2002)

Konaklama Yapıları: Kervansaray, han gibi geleneksel konaklama yapılarının yanısıra 19. yy.'da Levanten ailelerin girişimleriyle ortaya çıkan bir başka yeni yapı tipi, günümüz otellerine benzer yapılardır. Ünlü restoranlara, kafelere sahip olan, müzikli eğlence ve maskeli balolara ev sahipliği yapan otellerin ilk örnekleri Pera ve civarında görülmektedir. İstiklal Caddesi üzerinde 1841 yılında I. Missirie tarafından kurulmuş olan Hotel d'Angleterre, aynı yıl Galata'da Hotel des Quatro Nations, 1849 Grand Hotel d'Orient, Tepebaşı'nda Hotel de Byzance, Rus Sefareti karşısında Hotel de Pera, 1851 Hotel de France, 1860 Asmalımescit civarında Hotel Restaurant des Colonies, Hotel Restaurant du Palais des Fleurs, Kallavi Sokak'ta Hotel de Grece, Tepebaşı'nda Londra Oteli, Hotel d'Europe, 1862 Hotel de Paris, 1864 Hotel de Vienne, 1870'lere doğru Hotel Saint-Petersbourg, Hotel de Grand Bretagne, 1875 Hotel de Constantinople ve Grand Hotel National, Hotel Restaurant Anatolie, 1892'de Şark Ekspresi yolcuları için özel olarak inşa edilmiş Pera Palas, 1896 Hotel Bristol, 1897 Tokatlıyan Oteli dönemin batılı tarzda konaklama yapılarına örnektir. Beyoğlu'nda batılı yaşam biçiminin simgeleri olan bu oteller, otelci Levantenler arasında sık sık el değiştirmiş, çoğunlukla yeni isimlerle yada bina değiştirerek tekrar açılmıştır. (DBİA, c.6, s.179)

Kentsel ölçekte incelendiğinde yabancı okul yapılarının bulunduğu yerleşimler üç tiptedir. Öncelikle ve büyük çoğunluğunun oluşturduğu gibi, tarihi doku içinde özellikle yabancıların yoğun olarak bulunduğu bölgelerde okul yapılarıyla karşılaşılmıştır. Bunların yanında, Robert Kolej, Amerikan Kız Okulu ve St. Joseph Fransız Okulu gibi büyük bir yerleşke içinde planlı gelişim gösteren okul yapıları ile yoğun konut dokusu içinde kalmış küçük ölçekli eğitim yapıları olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında incelenen okul yapılarının İstanbul içindeki dağılımı, Çizelge 2.5.'de verilmiştir.

Galata ve Pera; yerleşim dokusu, kentsel gelişim süreci ve kullanıcı özellikleri bakımından diğer bölgelerden ayrılmaktadır. Kent haritasında okulların dağılımı incelendiğinde, yoğunluk ve çevre yapılarla kurdukları ilişki bağlamında bu bölgede yoğunlaşma olduğu görülmektedir. Önceleri Galata ve ardından Pera'nın, kentin diğer bölgelerinden farklı olarak yabancıların yoğun kullanımında olması, okul – çevre etkileşimini olanaklı kılmıştır. Özellikle Avrupa'da

okulların sosyal yaşamın merkezi olarak görülmesi, eğitim işlevinin yanında bu yapılara sosyal bir amaç yüklenmesine sebep olmuştur. Bölgede bulunan pek çok yapı, okulların ortaya çıkışında ve gelişiminde etkilidir. Örneğin ilk örneklerden biri olan St. Benoit Okulu'nun çekirdeği, günümüzde yalnızca çan kulesinin kaldığı St. Benoit Kilisesi'nin yanında papaz okulu olarak yapılmıştır. Benzer şekilde, Avusturya Okulu da, okulun içinde bulunan kilise ve manastır yapısının gelişimiyle bugünkü durumuna gelmiştir. Okulların yalnızca ortaya çıkış süreçleri değil, eğitim süreçleri içinde de çevre yapılarla ortak etkinlikler düzenledikleri bilinmektedir. Elçilik ve kulüpler içinde bulunan kütüphaneler, ilişkili okullar tarafından kullanılmaktadır. Yıl sonu etkinlikleri ve önemli kutlamalar gibi sosyal aktiviteler de okullar ve bağlı oldukları devletlere ait yapılarda bir arada yaşanmaktadır.

1831 Pera Yangını'nın ardından Galata ve Pera'daki çoğu konut, kullanılamaz duruma gelmiştir. Bu tarihlerde kırlık bir alan olan Harbiye ve çevresi, sonraki yıllarda yerleşimin kaydığı ve gayrimüslim nüfusun giderek çoğaldığı bir semt olmuştur. Pera'nın uzantısı olarak gelişen bu alana Hıristiyan aileler yerleştikçe, İstanbul'da yaşayan Katoliklerin önde gelenleri tarafından çeşitli kamusal binalar inşa edilmiştir. Yeni oluşan Hıristiyan mahallesinin ihtiyaçlarını karşılamak adına yapılan bu yapılar, aynı zamanda bölgeye olan ilgiyi arttırmak ve insanları bu alana yerleşmeye teşvik ettirmek için yapılmıştır. Ermeni Katolik Surp Agop Hastanesi, Harbiye'de bulunan Artigiana Düşkünler Evi, St. Esprit Kilisesi ve Notre Dame de Sion Fransız Okulu, bu yapıların önde gelenlerindendir.

Harbiye'de Pera'ya en yakın yerde bulunan Notre Dame de Sion Fransız Kız Okulu'nun kuruluş hikayesinin, 1831 Pera Yangını ile başladığı iddia edilmektedir. St. Esprit Kilisesi inşa edildikten sonra önünde yapılan papaz okulundan çevrilen Notre Dame de Sion, içine kapalı bir gelişim göstermiş ancak çevrede oturan yabancı aileler tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Yatılı bir kız okulu olması sebebiyle, Pera'daki renkli sosyal ortamdan uzak kalmıştır.

İngilizler tarafından Nişantaşı'nda açılan Erkek Okulu da, gayrimüslim yerleşimin yoğun olduğu bir bölgede olması dolayısıyla önemlidir. Benzer şekilde Feriköy'deki St. Michel Fransız ve Giustiniani İtalyan Okulları, yerleşim alanındaki Katolik Kiliseleri'ne yakın konumlanmıştır. Ancak bu okulların hiçbiri, Galata ve Pera Bölgesi'nde görülen farklı işlevlerdeki yapı tipleriyle ilişkili olmamışlardır. Bunlar daha çok yerleşim içinde yaşayan gayrimüslim nüfusa yönelik yapılmış ve yerleşimin merkezinde odaklanmış yapılardır.

Okulların bir kısmı yaz aylarını Boğaz köylerinde kiraladıkları yapılarda geçirmişlerdir. Arnavutköy'de bulunan Robert Kolej, kentin en kuzey ucuna yerleşmiş okul yapısıdır. Planlama aşamasında kampüs kurgusuyla dağılan yapılar grubu, okulun kuruluş felsefesinde benimsediği farklı eğitim anlayışını, yer seçimiyle de destekler görünmektedir.

Tarihi yarımadada açılmış ve günümüze ulaşabilmiş okulların kent içi yerleşimleri, küçük gruplar şeklinde gelişmiştir. Örneğin, Fener'deki Bulgar Okulu, Bulgar Kilisesi'nin hemen karşısında yer almaktadır. İstanbul'da açılan ilk Bulgar Okulu'nun Pera'da kiralanan bir yapıda olmasına karşın, resmi anlamda okul kimliği olan yapının, kiliseyle doğrudan ilişkili olacak şekilde yer seçimi yapılmıştır. Osmanlı eğitim yapılarının yoğun olarak bulunduğu Sultanahmet ve çevresinden ayrılan ve gayrimüslim nüfusu barındıran Kumkapı'da iki Fransız Okulu olduğu saptanmıştır. Okullar, yakın çevrede bulunan dini yapılarla ilişkilidir.

İstanbul'un Anadolu yakasında açılan yabancı eğitim yapılarının; gayrimüslim nüfusun yoğun olarak bulunduğu Üsküdar, Yeldeğirmeni ve Moda'da toplandığı görülmektedir. Okul yapıları, içinde bulundukları çevrenin genel mimari karakteriyle benzer özellikler taşırlar.

Kuzguncuk yangınından sonra Yahudilerin 1885 yılında Yeldeğirmeni'ne yerleşmeleriyle yapılaşmaya açılan semt, Almanların Haydarpaşa Garı'nı inşa etmeleri ile yeni bir kimlik kazanmıştır. Alman Demiryolu Şirketi tarafından kurulan Alman Okulu bu döneme rastlamaktadır. Semt 20. yy. başlarında bugünkü yerleşim şemasına yakın şeklini almıştır. Sokaklar boyunca yer yer bitişik nizam sıraevler ve büyük bahçeler içinde köşklerin bulunduğu Yeldeğirmeni'nde 1937 tarihli Pervititch Sigorta haritalarında da görülebildiği gibi tanımlı yapı adaları vardır. 1960'lara doğru yapı adalarının içleri tamamen dolmuş, köşklerden günümüze kalan olmamıştır. (Eyüboğlu, 1991) Yeldeğirmeni'nde günümüze ulaşabilmiş tarihi eğitim yapılarının bulunduğu alan aynı zamanda tarihi dokunun yoğun olarak korunduğu bir bölgedir.

2.1.1 Batılılaşma Kavramı ve Osmanlı'da Karşılığı

Yabancı devletlerin Osmanlı topraklarında okul açmalarının en temel sebebi, bu topraklarda yaşayan kendi vatandaşlarının çocuklarının eğitim ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Bu okulların ortaya çıkış süreçleri içinde, Osmanlı Devleti'nde batılılaşma olgusu ve bununla

birlikte görülen gelişmeler ile devletin eğitim kurumlarına genel yaklaşımına kısaca değinmek, konunun çok yönlülüğünü kavramada yardımcı olacaktır.

Ergün (2001) batılılaşma kavramını, sanayi, yönetim, askerlik, hukuk, eğitim, sanat ve edebiyat gibi çeşitli konularda batı ülkelerinde ortaya çıkan sistemleri işleyiş mantığına göre kavrayarak uygulamak ve geliştirmek olarak tanımlamıştır. Bu anlamda batılılaşmanın, özünde eğitim kavramını barındırması gerekliliği üzerinde durulabilir. Çağdaşlaşma; anlam olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun benimsediği devlet anlayışına ters düşen bir kavram olmuştur. Protestanlığın etkisi altındaki ulusal kültürlerin dilinde kullanılan *secularism* sözcüğünün tanımı; çağdaşlaşma sözcüğüne hem anlam hem de köken açısından çok yakındır. Çünkü bu terim, "geleneksel, katılaşmış kurum ve kurallar karşısında zamanın gereklerine uyan kurum ve kuralları geliştirme" sorununun karşılığıdır. (Berkes, s.19, 2007)

Batılılaşma hemen hemen her toplumda öncelikli olarak eğitim alanında olmuştur. Bu anlamda; eğitimin öncelik kazanması, batılılaşma olgusuyla gelen yenilikçi düşüncenin bir an önce toplumun geniş bir bölümüne öğretilerek işlerlik kazandırmayı amaçlamaktadır. Ancak; her toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik değerleri farklılık gösterdiği için batılılaşmanın ve modernleşmenin yorumu da farklı olacaktır. Kopyalamanın aksine mantığı anlayarak yorumlamanın amaçlanması, batılılaşma kavramına farklı bir bakış açısı kazandırabilir. Osmanlı'da gördüğümüz batılılaşma olgusunun hayata geçirilmesindeki amaç ise, kaybedilen gücün geri kazanılmasıdır.

Osmanlılarda Batılılaşmanın başlangıcı Lale Devriyle (1718-1730) tarihlendirilebilir. Bu dönemde, Avrupa'da çeşitli ülkelere elçiler gönderilerek oradaki gelişmeler takip edilmek istenmiş ve ticaret, kültür ve sanat alanlarında yenilikçi girişimler olmuştur. Örneğin matbaa; 1492'de Yahudiler, 1567'de Ermeniler ve 1627'de Rumlar tarafından Osmanlı topraklarında kullanılmaya başlanmıştır ancak Osmanlıların, matbaayı kullanarak kitap basması 1700'lü yıllarda olmuştur. (Sakaoğlu, 2003) III. Selim Döneminde kurulan, Nizam-ı Cedid, geleneksel Osmanlı örgütlerini bozulmadan önceki durumuna geri döndürmesi amacıyla kurulan sözde modern bir anlayışın ürünü olmuştur. 1789 Fransız İhtilali, tüm dünyada olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde yaşayan çeşitli milletlerin üzerinde de etkili olmuş, özellikle Osmanlı'nın Avrupa'daki topraklarında kendini hissettirmeye başlamıştır. Fransa'dan başlayarak yayılan özgürlük, demokrasi ve birey kavramları; *milleti* oluşturan karma yapının dağılmasına sebep

olmuş, otoriter rejimin zayıflaması yönünde istekler bu dönemde dile getirilmeye başlanmıştır. Fransa'daki devrime karşı, Osmanlı-Fransa dostluğu devam etmiş, Fransa'daki yeni rejimi Prusya'dan sonra kabul eden ikinci ülke Osmanlılar olmuştur. (Berkes, 2007) Elbette, bu durum Fransız Devrimi'nin temsil ettiği ideolojiyi benimsemekten çok, diplomatik nedenlerle olmuştur. Osmanlı'nın aldığı tavrın düşünce yapısında olmadığı, yalnızca bozulan yapının toparlanması ve eski geleneksel düzenin ve gücün yeniden ele geçirilmesi için adımlar atıldığı görülmektedir.

Batılılaşma aşamasında bir başka önemli dönem olan 19. yy.'da dönüm noktası sayılabilecek sanayi devrimi; değişik tekniklerin, yeni ekonomik ilişkilerin ve bilimsel bilginin karmaşık etkileşimleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bilim, teknik gelişmeleri desteklemiş; buhar gücü ulaşımı ve dolayısıyla malların dağılımını tamamen değiştirmiş; telgraf, bilgi aktarımını hızlandırmıştır. Bu gelişmeler, oluşturduğu çalışma alanlarıyla üretimin artmasına imkan sağlamıştır. (Tekeli, İlkin; 1999) Osmanlı Devleti ise, 19. yy.'ın hızla değişen yapısına ayak uydurabilmek için *"Batılılaşma"* olarak isimlendirilen Avrupa'daki gelişmeleri tekrarlama dönemine girmiştir.

19. yy.'a gelindiğinde; askeri, ekonomik ve sosyal alanlarda yapılması planlanan reformlar için Avrupa'dan uzman kişiler getirilmiştir. Ordunun çeşitli kademelerinde Alman, İsveçli, İngiliz ve Fransız paşalar görevlendirilmiştir. Değişim, kültür ve sanat alanlarında, batı tarzı resim, müzik enstrümanları (Özendes, 2005) ve mimariyle görülebilir olmuştur. I. Mahmut dönemi (1730-1754), batılılaşma hareketlerinin yoğun olarak başladığı dönemdir. Osmanlı mimarisinde de barok izlerin hissedildiği ilk on sene (1745-1755) bu döneme denk gelir. Sonraki yıllarda, Osmanlı Baroğu olarak adlandırılan bu yeni dönem, 18. yy. sonu 19. yy. başlarında eklektik bir yapı kazanır. Burada amaçlanan; Batılı görünüme sahip olması istenen kamu yapılarında ve dolayısıyla oluşturulan sokak siluetinde zarif cepheler ve binalar üretmektir. (Cerasi, 1999) Bu dönemde özellikle gayrimüslim mimarların yoğun bir yapım faaliyetinde olduğu görülmektedir. 1826'da bir selatin camisi olan Nusretiye Camisi'ni, mimar Kirkor Amira Balyan tasarlamıştır. Beyazıd Yangın Kulesi (1828) yine Balyan Ailesi'nin eseridir. Pera ile İstanbul'u birbirine bağlayan Hayratiye Köprüsü (1836) Kaptanpaşa Ahmet Fevzi'nin çizdiği planlarla yapılmıştır. (Özendes, 2005)

Sultan Abdülmecid (1839-1861) zamanında, Tanzimat Fermanı ilan edilmiş; bu ferman sayesinde Osmanlı topraklarında yaşayan yabancılar çeşitli hak ve hürriyetlere sahip olmuşlardır. Ferman, üç ana konu altında toplanabilir. Bunlar; gayrimüslim vatandaşların hakları, vergi dağılımı ve askerlikle ilgili yeni düzenlemelerdir. (Kaya, 2005)

Yine bu dönemde, ilk telgraf denemesi (1847) yapılmıştır. 1850'de kurulan Şirket-i Hayriye sayesinde Boğaz'ın Asya ve Avrupa iskeleleri arasında ve Adalar'a düzenli vapur seferleri başlamıştır. 1853'de, Neobarok üslupta Ortaköy Camisi, mimar Nigoğos Balyan'a yaptırılmıştır. Bu dönemde yabancı mimarlara yapı tasarlatmak, İmparatorluğun batıya yönelişinin bir sonucudur. Aynı yıl, Osmanlı; Fransız ve İngilizlerle birlikte Ruslara karşı Kırım Savaşı'na girmiştir. 1853'de meydana gelen önemli değişimlerden biri de; o zamana dek Osmanlı ailesine ev sahipliği yapan Topkapı Sarayı'nın terk edilerek; yabancıların yoğun olarak ikamet ettiği ve ticari hayatlarını sürdürdükleri karşı kıyıya, Pera'nın yakınlarına, Dolmabahçe'de Balyan Ailesi'nin mimarı olduğu ve batı mimari etkilerinin görüldüğü eklektik bir saraya yerleşilmiştir. 1855'de tasarımı Garabet Balyan'a ait olan Dolmabahçe Camisi ibadete açılmıştır.

Sultan Abdülaziz (1861-1876) döneminde, ilk Osmanlı ticaret sergisi "Sergi-i Umum-i Osmani" Sultanahmet'te 1863'te açılmıştır. 1865 yılında Sarkis Balyan tarafından Beylerbeyi Sarayı tasarlanmıştır. 1867'de ilk kez bir Osmanlı padişahı, Fransa, İngiltere, Belçika, Koblenz, Prusya, Viyana ve Budapeşte güzergahından yurt dışı gezisine çıkmıştır. 1871'de planı Nigoğos Balyan'a, uygulaması Sarkis ve Agop Balyan'a ait olan Çırağan Sarayı yaptırılmıştır. 1869-71 yılları arasında yapılan Valide Camisi, kütlesi ve cephedeki bezeme bolluğu ile 19. yy. camilerinden farklı bir üslubu vardır. Atlı Tramvay Şirketi'nin kurulması ve Tünel-Karaköy arasında metronun çalışmaya başlaması kent içi ulaşımına yeni araçlar katmıştır. (Özendes, 2005)

2.1.2 Batılılaşma Döneminde Osmanlı Eğitim Kurumlarının Genel Durumu

Eğitim, yeni kuşakların toplum yaşayışında yerlerini alabilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme eylemi olarak tanımlanmaktadır. (TDK, 1983) Eğitimin amacı, sosyal hayata hazır olmayan nesillere yetişkin nesiller tarafından uygulanan bir işlem olarak kültür naklini ve sosyal hayatın sürekliliği sağlamaktır. (Durkheim, 1956) Eğitim, en genel anlamda kültürün

özümsenmesidir. (Levy-Straus, 1986) İslamiyet'in kabulünden sonra Türkler'in benimsedikleri eğitim sistemi, din temelli gelişmiştir. Cami ve mescitler, hankâh, ribat, tekye ve zaviyeler, kütüphaneler, küttablar ve mektepler ile medreseler, Osmanlı Devleti'nde din temelli eğitimin verildiği batılılaşma öncesi eğitim kurumlarıdır. Özellikle Tanzimat'a gelinceye kadar Osmanlı'da ileri gelen ailelerin çocukları için; medrese, ordu ve Enderun kökenli olmak üzere üç farklı eğitim kurumu oluşmuştur. Ergin (1977), Osmanlı'daki eğitim kurumlarını şu şekilde sınıflandırmıştır;

- Saray Mektepleri: Şehzadegan, Enderun, Meşkhane
- Askeri Mektepler
- Acemioğlanlar Mektebi: Mehterhane, Cambazhane
- Askeri Sanat Mektepleri: Tophane, Kılıçhane, Tüfekhane, Humbarahane
- Memur Mektepleri: Babıali Mektepleri, Bab-ı Defterdan Mektebi, Bab-ı Fetva Mektebi, Bab-ı Serasker Mektebi
- Halk Mektepleri: Sıbyan Mektepleri, Medreseler
- Meslek ve İhtisas Mektepleri

Medreseler, Osmanlı Devleti'nde erken devirlerden beri orta ve yükseköğrenim düzeyinde eğitim veren önemli kurumlar olmuşlardır. Medreseler ile yabancı okullar arasında bazı benzerlikler göze çarpmaktadır. Her iki eğitim kurumu da, din temelli bilgiyi esas almakta ve yakınında bulunan dini bir yapıyla ilişki kurmaktadır. Her iki tür okulda da dini eğitimin yanında bilimsel bilgi verilmektedir. (Akyüz, 1985) Medreselerde görülen mekan kurgusunun temelinde, derslerin yapıldığı dershane ile öğrenci ve medrese görevlilerinin kaldıkları hücreler vardır. Büyük külliyelerde medreselerin camiyle birlikte kurgulandıkları, kıble ve ana aksa dik doğrultuda yönlendirildikleri görülmektedir. Bağımsız tasarlanmış yapılar olduğu kadar, külliye içinde yer alan medrese örnekleri mevcuttur. Tanzimat döneminde sayıca artış gösteren yabancı eğitim kurumlarının yanında, batılılaşma sürecinde özellikle ordunun gelişimine yönelik modern okullar kurulmuştur. Öncelikle, askeri eğitim veren kurumlarda yurt dışından getirilen hocalar eşliğinde modern eğitim araç ve yöntemleri uygulanmaya başlanmıştır. Ardından birçok Osmanlı aydınının okuduğu çeşitli seviyelerde sivil eğitim kurumlarının kurulduğu görülmektedir. Ancak halkın eğitiminde laik bir anlayıştan bu dönemde söz edilemez. Yabancı devletler tarafından kurulan okullar da, eğitimin tamamen kiliseden kopuk olduğu laik bir yapı kazanmamıştır. Okullarda verilen eğitimin içeriği modernleşmiş ancak dersleri verenler çoğunlukla din adamları ve rahibeler olmuştur.

- **Askeri Eğitim Kurumları**

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren XIX. yy.'a kadar savaş zamanında toplanan eyalet askerleri dışında sabit askeri gücü, merkezde sürekli bulunan Yeniçeri ordusudur. 515 yıl Osmanlı Devleti'ne hizmet etmiş Yeniçeri ordusu, bu sürenin bir kısmını isyanlarla geçirmiş ve en sonunda dağıtılmıştır. I. Mahmut döneminden itibaren yapılan askeri ıslahat çalışmaları, yeniçeri ordusunda görülen bozulmaların yanı sıra savaşlarda alınan yenilgiler sonucu Osmanlı Devleti'ne ait askeri gücün geliştirilmesi amacıyla yapılmıştır. XVIII. yy.'da Avrupa ülkelerinde yetişen subaylar karşısında, Osmanlı Devleti'nin askeri gücünün yetersiz kalması ve cephede Avrupalı uzmanlardan yararlanan Rus ve Mısır kuvvetlerinin bile Osmanlı ordusunu zorlamaya başlamasıyla, Batı tekniği ile eğitim veren askeri okulların kurulması zorunlu hale gelmiştir. (Ergin, 2006) Çağdaş düşünce sistemine her alanda ihtiyaç duyan Osmanlı Devleti'nde, batılılaşmanın öncelikli olarak askeri alanda ve askeri kurumlar aracılığıyla olması, o dönemdeki beklentileri açıklamaktadır. Avrupa'dan gelen yabancı uzmanlar askeri eğitimin batılılaşması için önerilerde bulunmuşlar ve kendileri de bu kurumlarda çalışmışlardır. Askeri eğitimin çeşitli kollar aracılığıyla verildiği başlıca kurumlar; Humbarahane (1734), Mühendishane-i Bahrî-i Hümâyûn (1773/1776), Tophane (1862), Mühendishane-i Berrî-i Hümâyûn (1795), Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye (1826), Gülhane Tebabet-i Askeriye Tatbikat-ı Mektep ve Serriyatı (1898), Mekteb-i Harbiye (1834) ve Mekteb-i Mülkiye'dir (1859).

- **Sivil Eğitim Kurumları**

XIX. yy.'da izlenen batılılaşma politikaları dahilinde, 1824'te II. Mahmut'un ilköğretim mecburiyeti diye yorumlanan fermanı, İstanbul dışında yayılamamış ve başarılı olamamıştır. 1850'lerde devlet ilköğretim kademesini denetim altına alabilmek amacıyla pek çok girişimde bulunmuş ancak Cumhuriyet'e kadar bu mümkün olamamıştır. Zamanla, sıbyan mektepleri yenilikleri reddeden vakıf ilkokulları tarafından kullanılmaya başlanmış, bunun üzerine Eğitim Bakanlığı veya özel dernek ve kişiler tarafından iptidai mektepler kurulmuştur.

Rüştiyeler, öncelikle ortaöğretim kademesinde ortaya çıkmış, zamanla öğretim seviyesi düşerek ilköğretim kademesine geçmiş ve ilkokulların içinde erimiştir. 1838'de Mühendishane, Harbiye ve Tıbbiye gibi askeri okullara öğrenci hazırlamak için sıbyan okullarının üstünde bir ara öğretim kademesi kurulmak istenmiştir. Sıbyan mektebini bitiren ve rüşt çağına gelmiş 14-15 yaşındaki çocuklar için hazırlanan rüştiyeleri bitirenler askeri

okullara girmiş ve devletin çeşitli kademelerinde memur olarak görev almışlardır. 1847'de açılan ilk Rüştiye okulları lise ayarındaki idadi ve sultaniler kuruluncaya kadar tüm orta öğretim seviyesinde eğitimi karşılayan tek kurum olmuştur. 1859 yılında ilk kız rüştiyeleri açılmış, 1870 yılında da kız rüştiyelerine öğretmen yetiştirmek amacıyla ilk kız öğretmen okulu olan *dârülmualimat* açılmıştır.

İdadiler, bir çeşit hazırlık okulu olma amacıyla kurulmuştur, bu nedenle de kapsamları ve rolleri sürekli değişmiştir. İlk olarak 1845 yılında ordu merkezleriyle Bosna'da açılan idadiler, yüksek askeri okullara öğrenci hazırlayan ön sınıflar olarak kurulmuşlardır. 11-14 yaşları arasındaki öğrencilerin Harp Okulu ve Askeri Tıbbiye'ye girebilmeleri için eksikliklerini gidermeyi ve yüksek okul derslerini izleyebilecek düzeye getirmeyi amaçlamışlardır. Bu bakımdan orta öğretimin birinci basamağı düzeyinde eğitim vermişlerdir. (Ergin, 2006)

XIX. yy.'ın ikinci yarısından itibaren, Osmanlı halkına din farklılığı gözetmeksizin ortaöğretim düzeyinde ortak bir kültür ve eğitim vermek amacıyla modern eğitim kurumları kurulmak istenmiştir. 1868 yılında görkemli törenlerle açılan Galatasaray'da açılan Sultani'nin öğretim dili Fransızca olup ilk ve ortaöğretim kademelerinde eğitim vermiştir.

Yüksek öğrenim için kurulması planlanan yatılı Darülfünun için; İtalya'dan gelen mimar Fosatti ayda 100 altın maaşla Sultanahmet'le Ayasofya arasında yapımına 1845 yılında başlanan ve 1864 yılında tamamlanan üç katlı bir bina yapmıştır. Bina Kırım Savaşı dolayısıyla askeri hastane, ayrıca Maliye, Adliye ve Evkaf Nezaretleri, Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Ayan, İstanbul Vilayet binası ve mahkeme olarak kullanılmış ve sonra da yanmıştır. Darülfünun'da okutulan dersler konferans şeklinde yürütülmüş ancak öğrencilerin bilgi düzeyi yeterli olmadığı için olumlu sonuç alınamamıştır. Bunun üzerine verilen eğitim başka yapılara taşınmış, beklenen verim ve süreklilik sağlanamamıştır. 1869 "Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin 79. ve 129. maddeleri İstanbul'da Dârülfünun-u Osmanî kurulmasını öngörmüştür. 1870 yılında Çemberlitaş'taki yeni binasında büyük törenlerle açılmıştır. (Okul uzun süre Maarif Nezareti ve Belediye Fen Heyeti Binası olarak kullanılmıştır.) Ancak yenilik istemeyen güçler karşısında bu kurum da varlığını uzun süre sürdürememiş, verilen eğitimin niteliği ve gelen öğrencilerin yetersizliği sonucu 1871 yılında kapatılmıştır. Darülfünun'un kapatılması üzerine Galatasaray Lisesi'nde bir Üniversite kurulması için çalışmalar başlatılmıştır. O sıralar Gülhane Kışlası'nda olan lise Beyoğlu'na getirilmiş ve Gülhane'de

Dârülfünun-u Sultanî veya *Mekteb-i Aliye-i Sultaniye* adıyla anılan üniversitede edebiyat, hukuk ve Turu-u Maabir (yollar – köprüler, Fen) dallarında eğitim verilmiştir. (Ergin, 2006) 1900 yılında Mülkiye Mektebi binasında *Dârülfünun-u Şâhâne* adıyla bir Üniversite kurulmuştur. Bu okulda, daha önceden açılarak eğitim vermekte olan Hukuk ve Tıp okullarını da tamamlamak amacıyla *Edebiyat, Ulûm-u Riyaziye ve Tabiiye (Fen)* ve *Ulum-u Aliye-i Diniye (İlâhiyat)* dalları açılmıştır. Bu dallar için alınacak öğrenci sayısı 25-30 kişiyle sınırlandırılarak yeni bir bina ve yönetime gereksinim duymadan Mülkiye Mektebi binasında eğitime başlanmıştır. 1908'de *İstanbul Dârülfünunu* adını alan bu kurum, Tıp Fakültesini ve Hukuk mektebini de bünyesine alarak beş şubeden oluşan bir üniversite olmuştur. Ayrıca Bağdat ve Konya Hukuk Mektepleriyle, İstanbul'daki Dişçilik ve Eczacılık Yüksek okulları da Darülfününa bağlanmıştır. Almanya'dan getirilen öğretim elemanlarıyla enstitüler ve laboratuarlar kurulmuştur. Savaş zamanı erkek nüfusun azalmasıyla 1914 yılından itibaren kızlara da üniversite dersleri verilmeye başlanmıştır. 1916 yılında bir İnas (Kadın) Dârülfününu kurulmuş, 1917 yılında da Tıbbiye'ye kız öğrenci alınmaya başlanmıştır. Cumhuriyetten sonra İnas Darülfününu kapatılarak eğitim karma verilmeye başlanmıştır. 1923 yılında eski Harbiye Nezareti binasına taşınan Darülfünun, 1925 yılında çıkarılan bir yasa ile de tamamen bağımsız olmuştur. Ancak Cumhuriyet yönetiminin beklediği hıza ulaşamayan Darülfünun 1933 yılında kaldırılarak yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur.

Ülkemizde, Cumhuriyet öncesi ilk sanat eğitimi hareketleri içinde, bugünkü akademik seviyede kurulmuş olan *Sanayi-i Nefise Mektebi*'nin (Güzel Sanatlar Akademisi / bugünkü Mimar Sinan Üniversitesi) önemli bir yeri vardır. 1883 yılında Osman Hamdi Bey tarafından kurulan *Sanayi-i Nefise Mektebi* sayesinde; askerî ressamlar, yerlerini yavaş yavaş bu okullardan mezun olan sivil sanatçılara terk etmişlerdir. Böylelikle ilk defa resim öğrenimi sivillere geçmiştir. 1911 yılında, kız öğrencilerinin de sanat öğrenmelerine imkan sağlayan *İnas Sanayi-i Nefise Mektebi* Sami Bey'in müdürlüğünde açılmıştır. 1927'de Akademi içinde resim öğretmeni olarak Mimar Vedat Tek ile Mimar Kemâlettin teorik derslerde görev alabilmişlerdi. Ancak 1915 yılında, Mongeri'nin ayrılmasından sonra, Mimar Vedat Bey'e atölye öğretmeni olma yetkisi verilmiş, Asım Kömürcüoğlu ve Mimar Kemâlettin Bey mimarlık eğitiminin sorumluluğunu üstlenmişlerdir.

Osmanlı yönetiminin, ticareti kapütilasyonlarla yabancı tüccarların eline bırakması ve ticaret yapabilecek yetide insan yetiştirmemesi sonucunda, Anadolu gibi dünyanın en hareketli ticaret merkezlerinden birindeki hareketlilik Rum ve Ermeni'lere kalmıştır. Dış borçlar

sonucunda iyice kötü duruma giren Osmanlı hükümeti tarafından yapılan çeşitli girişimlerin ardından 1883 yılından başlayarak çeşitli derecelerde ticaret ve tarım okulları kurulmuştur.

2.2 Yabancı Devlet Okullarının Osmanlı Eğitim Sistemindeki Yeri

Mantran (1990); 1535'de Fransa'ya, 1580'de ise İngiltere'ye verilen kapütilasyonların, 19. yy.'da yoğunlaşan batı etkisinin başlangıç tarihi olarak vermektedir. Alınan kararlarla, Osmanlı hükümetiyle anlaşma imzalayan yabancı devletlerin Osmanlı topraklarında yaşayan vatandaşlarına, ikamet, yaşama, dinlerini uygulama ve ticaret yapma hakları resmen tanınmaktadır. Osmanlı Devleti, toplum üzerindeki yetkilerini yönetim, maliye ve askerlik konularıyla sınırlandırmıştır. Bunların dışında kalan eğitim, haberleşme, sosyal güvenlik, adalet, nüfus ve dini işler gibi günümüz devletlerinin temelini teşkil eden oluşumlar, millet teşkilatları yoluyla halka veya bunların kurmuş oldukları vakıflara bırakılmıştır. (Ercan, 1983) Kentte yaşayan ve müslüman olmayan Osmanlılar dışında, Levanten ve diğer yabancılar için kilise, hastane, yetimhane ve okullar kurulmuştur. Bu okullarda verilen dini eğitim, çoğunlukla devlet denetimi dışında sürmüştür. (Güler, 1986) Öte yandan Osmanlı Devleti, eğitimin laik olmadığı o dönemde genel anlamda eğitimle ilgili net kararlar ortaya koymamıştır. Bu nedenle açılan okullar genellikle Osmanlı ileri gelenleri ve varlıklı kimseler tarafından kurulmuştur. Okulların giderleri bu kurumları açan kişiler tarafından okula ayrılan vakıf gelirlerinden karşılanmıştır. Yabancı devletler tarafından açılan okulların da kuruluş biçimi ve gelişimi bu şekilde yürütülmüştür. (Bilim,1998) Bu okulların işleyişi tamamen müstakil bir niteliğe sahip olmuş, okullarda eğitim kendi dillerinde yapılmış ve ders programları diledikleri gibi düzenlenmiştir. Devlet bu okulları önceleri hiç denetlememiş yada denetlemeye lüzum görmemiştir. (Kaya, 2005) Katolikliği, Protestanlığı yaymak isteyen; Fransa, İtalya, İngiltere, Almanya, Avusturya ve Amerika Kilise çevreleri de okul açma kampanyaları başlatmışlardır. Bu devletlerin açtıkları eğitim kurumlarında, siyasal, kültürel ve ticari çıkarlarına hizmet amacı da bulunmaktadır.

2.2.1 Yabancı Devlet Okullarının Kurulması ile İlgili Alınan Kararlar ve Yasal Düzenlemeler

Ülke sınırları içindeki tüm eğitim-öğretim kurumlarının sınıflandırılması ve bir düzene bağlanması amacıyla 1845'te kurulan Meclis-i Maarif-i Umumiye'nin yabancı devletler tarafından açılmış okullara yönelik bir girişimi olmamıştır. Söz konusu okulları ilgilendiren ilk yasal düzenleme ise 1869'da çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'dir. 1914'e kadar

yürürlükte kalan bu tüzüğün 2. maddesi, tüm ilkokulların "Mekatib-i Umumiye" adı altında, azınlık ve yabancı okulları ile özel okulların da "Mekatib-i Hususiye" kapsamında toplandığını göstermektedir. Bu tüzüğün 129. maddesi ise Mekatib-i Hususiye açılması imkanının cemaatlere (azınlıklar), ecnebilere (yabancılar) ve Osmanlı girişimcilerine tanındığını vurgulamaktadır. Ancak bu gibi okullara seçilecek öğretmenlerin diplomalı olmaları, ders kitaplarının Maarif Nezareti'nin onayından geçirilmesi, okullar için ruhsatname alınması zorunluluğu getirilmiştir. Yabancı devlet okulları için önemli bir başka karar, 1876 tarihli Kanun-i Esasi'dir. 15. maddesinde "Her Osmanlı'nın umumi ve hususi tedrisata izni vardır", yani öğretim işini herkesin özgürce yapabileceği açıkça belirtilmiştir. 16. maddeye göre ülkede bulunan farklı dinlerden toplulukların din ve davranışlarına ilişkin öğretim yöntemi ve biçimine dokunulmayacaktır yalnız aynı madde tüm mekteplerin devletin denetiminde olduğunu yazmaktadır. (Şaman, 1988) Kanun-i Esasi'nin yürürlüğe girmesi üzerine yabancı girişimcilerin ülke genelinde ve özellikle de İstanbul'da mevcut okullarını genişlettikleri, yeni okullar açtıkları görülmektedir. (Mülayim, 1994)

1915'te çıkarılan Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi, yabancı okulları doğrudan ilgilendiren ilk önemli yönetmelik konumundadır. (Mülayim, 1994) Bu talimatnameye göre yabancıların ancak kendi oturdukları mahalle veya köylerde okul açabilmelerine izin verilmiştir. Kendi dilleri öğretim dilleri olacaktır fakat okullarda Türk dili yanında Türkiye Tarihi ve Coğrafyası Türkçe olarak ve Türk öğretmenler tarafından okutulacak, okullar Maarif Nezareti ve Mülkiye amirleri tarafından denetlenecektir. (Şaman, 1988) II. Meşrutiyet döneminde, eğitim çalışmalarının tam bir düzen altına alınması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, gerek resmi okullar gerekse yabancı, azınlık ve özel okullar için denetim yapılmasının gerekliliği gündeme gelmiştir. Bakanlık bünyesinde ilk teftiş kurulunun oluşturulması da bu dönemdedir.

I. Dünya Savaşı, Mütareke ve Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'daki yabancı okulların birçoğu kapanmış ve kapatılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya'yla birlikte savaşa girmesi ile karşı cephedeki devletlerin okulları, mütareke sırasında ise Alman okullarının kapanmasıyla sadece Amerikan okulları, Cumhuriyet'e kadar varlıklarını sürdürebilmişlerdir. 1923 Lozan Antlaşması'yla Türkiye, sadece Fransız, İngiliz ve İtalyan devletlerinin açtığı din, öğretim ve sağlık kurumlarını tanımış, ancak bu anlaşmanın süresi de 1931'de sona ermiştir. 3 Mart 1924'te yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile yabancı okullar doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Aynı yıl bu okullara gönderilen bir genelge ile din

sembollerinin kaldırılması, kitaplardaki dinsel tasvirlerin çıkarılması, okul girişlerine haç asılmaması, yabancı devlet büyüklerinin resimlerinin, bayraklarının bulundurulmaması istenmiştir. 1925-1931 yılları arasında eğitim alanında yaşanan ilerlemeler sonucunda yabancı okullara olan ilgi azalmış ve bu okulların büyük bir bölümü kendiliğinden kapanmıştır. 1934'te kabul edilen 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 3. maddesi hükmünce bir "dondurulma" esası getirilmiş, yabancıların yeniden okul açabilmeleri yanında mevcut tesislerini genişletmeleri veya kullanım amacını değiştirmeleri de kısıtlanmıştır. (Mülâyim, 1994)

7 Kasım 1935'te Milli Eğitim Bakanlığı'nca 2584 sayılı yabancı okulları yönergesi yayınlanmıştır. Bu yönergeye göre okullarda Türkçe'nin öğretilmesi, öğretim planları ve ders kitaplarının bir komisyon tarafından incelenmesi, Türkçe kitaplarının Türk okullar için hazırlananlarla aynı olması, Türkçe derslerinin Türk öğretmenler tarafından verilmesi, yabancı okullarının hiçbir gerekçe ile yeniden şube açamayacağı, mevcut okullardaki sınıf sayılarının arttırılamayacağı vb. hususlara açıklık getirilmiştir. (Mülayim, 1994)

Ergin'in (1922) Mecelle-i Umur-ı Belediye isimli eserinde yayınlanan "gayrimüslim ve yabancı cemaate ait kilise ve okul gibi dini mekanların ve yeni yapılacak hayır eserlerinin inşası ile mevcut yapıların genişletilmesi yada kayıtlıların düzeltilmesi için yapılması gerekli işlemler" başlıklı maddede, yabancı devletlerin okul açmaları ile ilgili uyulması gereken maddeler belirtilmiştir. Buna göre; okul açabilmek için ruhsat alması gereken yabancı ya da gayrimüslim okullarının bulunacağı arazinin durumu önceden saptanarak ilgili araştırmalar tamamlanmalıdır. Okul yapılacak arazi hakkında bir dizi bilgi toplanması istenmektedir. Bunlar;

- Arsanın kime ait olduğu,
- Arsanın boyutları,
- Arsanın yeri,
- Arsanın cinsi (mülk, vakıf arazisi, arazii-i emiriyye)
- Vakıf arazisi ise mukaatay-ı zemine bağlanıp bağlanmadığı,
- Arazi-i emiriyyeden ise bedel-i öşre bağlanıp bağlanmadığı,
- Yapılacak binanın masraflarının, inşaat ya da okulun devamı için gerekli masrafların kim ya da kimler tarafından karşılanacağı,
- Binanın kullanım ve sağlık açısından durumu,
- Binanın boyutları (Ergin, 1995)

Ruhsat her zaman yalnızca yeni okul yapımı için istenmemiştir. Mevcut binanın onarımı, genişletilmesi, bir başka yere nakli ya da ilave bina yapılması gibi durumlarda da bina ile ilgili tüm bilgilerin toplanması ve rapor edilmesi istenmektedir. Bu durumda; binanın boyutları, hangi amaçla kullanılacağı, binanın iç teşkilatı ile ilgili bilgiler, binanın statik açıdan sağlamlığı, vergi durumu, inşaat masrafı, neden onarım gerektirdiği ve onarımın nasıl karşılanacağı ve binanın mimari planı, hazırlanacak dosyada istenen belgelerdir. Yapının plan ve cephe analizi için; binanın yükseklik, genişlik ve uzunluğu, yapısal özellikleri (pencere ve kapı sayısı, kat adedi), her katın ayrı ayrı kullanım biçimleri, iç mekanların nelerden oluştuğu, mevcutta kaç adet sınıf, mutfak vb. mekanların olduğu ve binanın inşaat türü ayrıntılı bir şekilde istenen bilgilerdir. (Ergin, 1995)

2.2.2 Osmanlı Topraklarında Okul Açan Yabancı Devletler

Yerleşmeler tarihi incelendiğinde insanların barınma ihtiyaçlarını karşılayan konutların inşasından sonra oluşturdukları donatım türleri; teknik, ekonomik ve sosyal donatımlardır. Sosyal donatımlar, toplumsal yaşam gereksinimlerini karşılayan ortak kullanım alanları ve yapıları olarak tanımlanmaktadır. (Çabuk, 1996) Teknik donatımlardan sonra en fazla ihtiyaç duyulan sosyal donatımlar, diğer donatım türlerine göre acil karşılanma gereği duyulmayan, buna karşılık ortaya çıkmasında bireyin özel gayretlerini aşan bir güce, özellikle de bu iş için organize olmuş sistemsel yönetim gerektirmektedir. Sosyal donatımlar, toplumsal yerleşmelerin ilk zamanlarında, sadece yönetimsel ve dinsel amaçlı oluşturulmuştur. Zaman içinde nüfus artışı, yerleşme iç dinamiklerinin hızla değişmesi ve insan ihtiyaçlarının farklılaşması yeni sosyal donatım türlerini ortaya çıkarmıştır. Eğitim bireylerin sosyalleşmesini sağlayan en temel ihtiyaçlardan biridir. Yabancı devlet okulları İstanbul'da yaşayan Levanten ve yabancı uyruklu cemaatler için önemli bir sosyal ortam sağlamıştır.

Yabancı devlet okulları; Osmanlı topraklarında yaşayan yabancı devletlere mensup ailelerin çocukları ile bunların yanında sayıları az da olsa gayrimüslim azınlık ve ileriki zamanlarda bazı Osmanlı kökenli öğrencilerin de kabul edildiği, doğrudan doğruya yabancı devletler tarafından yada bu devletler tarafından yönlendirilen din adamları vasıtasıyla açılan ilk, orta yada lise seviyesinde eğitim veren kurumlardır.

17. ve 18. yy.'da Osmanlı İmparatorluğu'ndaki yabancı okullar, Katolik Kilisesi'ne bağlıdır. Protestanların okulları ise, ancak 19. yy.'dan sonra gelişme göstermiştir. Yabancı okullar, kuruluş sürecini destekleyen değişik işlevleri bir arada yerine getirmişlerdir. Birincisi,

özellikle Osmanlı liman kentlerinde, çok sayıda bulunan yabancıların devamlılığını sağlamak amacıyla kurulmuşlardır. Bunun yanı sıra, Osmanlı İmparatorluğu'yla Avrupa'nın gittikçe kurumsallaşan dış ilişkilerinin gerektirdiği Osmanlıca bilen kadroların yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bir diğer etken ise, Batı Hıristiyanlığının, Doğu Hıristiyan cemaatleri içinde yayılımını hızlandırmaktır. (Tekeli, İlkin; 1999) Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk olarak Osmanlı vatandaşı olan çeşitli milletlerden toplulukların açtıkları cemiyet okulları eğitim vermeye başlamıştır. Bu eğitim kurumlarının öncüleri ise, kökleri Bizans İmparatorluğu'na dek uzanan Latin okullarıdır. Ancak bu okulları günümüzdeki eğitim sistemi çerçevesinde ele almak doğru olmayacaktır. Bu tür okullar çoğunlukla kilise bünyesinde eğitim veren ve gayrimüslim cemaatin çocuklarına kendi dinlerini öğreten, milliyet duygularını öne çıkartarak varlıklarını sürdürmeyi amaçlayan kurumlar olmuşlardır. Zamanla bu okulların eğitim anlayışının değiştiği; kapsamlı ve örgün eğitim veren kurumlar haline geldikleri görülmektedir. Bu okulların açılmasında ve işlemesinde, din propagandası ve misyoner faaliyetlerde bulunmak amacıyla İstanbul'a gelen çeşitli tarikatların katkısı büyüktür. Kiliseler tarafından görevlendirilen bu tarikatların, erken dönemlerden itibaren şehre geldikleri, bazılarının geri döndükten bir süre sonra ikinci kez İstanbul'da görev aldıkları görülmektedir.

Çizelge 2.1 İstanbul'da okul açan tarikatlar ve kente geliş tarihleri (Dinçer, 1978)

Geliş Tarihi	**Tarikatın İsmi**
1220, 1653, 1872	Franciscain Tarikatı
XIII. ve XIX. yy.	Dominicain Tarikatı
1551, 1587	Capucin Tarikatı
1583	Cizvit Tarikatı
1584	Saint Francois Tarikatı
1630	Riformati Tarikatı
1783	Lazarist Tarikatı
1838	Filles de La Charitee Rahibeleri
1842	Freres des Ecoles Chretiannes
1857	Notre Dame de Sion Rahibeleri
1861	Gürcü Rahip ve Rahibeler
1869	İtalyan Ivrea Rahibeleri
1862	Assomption Rahip ve Rahibeleri
1886	Calais Franciscaine Rahibeleri
1892-93	Mariste Tarikatı
1892	Petites Soeurs de Pauvres Rahibeleri
1896	Soeurs de l'immaculee Conception de Notre Dame de Lourdes Rahibeleri
1903	Salesien Tarikatı

Osmanlı İmparatorluğu'nda çeşitli Avrupa devletlerine ve dolayısıyla bu milletlerden olan ticaret ve din adamlarına birtakım haklar ve ayrıcalıklar tanınmıştır. Yabancı uyruklu tüccarlar; İstanbul, İzmir, Beyrut, Kahire gibi büyük Osmanlı kentlerinde oldukça kalabalık koloniler oluşturmaya başladıktan sonra, kapitülasyon kavramının yorumuna da birtakım değişiklikler getirmişler; taşınmazlar edinme, şirket kurma vb. girişimlerin yanı sıra, başlangıçta sırf kendi çocukları için okullar açma konusunu da gündeme getirmişlerdir. (Mülâyim, 1994) Zamanla yabancı devletler ve onları temsil eden elçilikler, bu elçilik okullarını aşan büyüklüklerde ve "Ecnebi Mektebi" adı verilen yabancı okulları kurmuşlardır. Bu okulların kuruluş amaçları; kendi dillerini öğretmek, yerli gayrimüslimler üzerinde etkin olmak, siyasal etkinlik kazanmak, kapütilasyonlardan daha çok yararlanabilmek için uygun ortam sağlamaktır. Tanzimat'tan sonra yabancı okulların sayısında artış olduğu görülmektedir. Tanzimat'ın başlangıcında yabancı okul sayısı 40 dolayında iken, 1850'ye doğru bu sayı iki katına çıkmıştır. Açılan okulların çoğu o zamanki deyimi ile "Misyoner Mektebi" veya "Sörler Mektebi" olup, amaçları Hıristiyanlığın muhtelif mezheplerini ve inançlarını yaymaktır. Bu okullara yatılı olarak alınan Osmanlı uyruklu gayrimüslim çocuklara, dil ve din eğitimiyle birlikte müspet bilgiler ve beceriler de kazandırılmaktadır. (Mülayim, 1994)

Çizelge 2.2 Osmanlı topraklarında açılmış yabancı okullar[**] (Haydaroğlu, 1990)

Belgelenen Tarih Aralığı	**Okul Açan Devlet**	**Toplam Sayı**	**İsim değiştirerek aynı yerde açılan okulların tek okul olarak kabul edildiğindeki sayı**
1902-1905	Fransa	72	37
1845-1904	Amerika	465[*]	-
1910-1917	Alman	7	5
1910-1916	Avusturya	7	-
1910-1916	İran	3	-
?	Rusya	44	-
1889-1916	Bulgaristan	212	-
1904-1924	İtalya	24	17

[*] Ortaylı (2007), 19. yy.'da 400'e yaklaşan ruhsatlı ve ruhsatsız Amerikan okullarının toplam sayısını, 1318/1900 tarihli Maarif Salnamesi ve American National Archives'de bulunan "Despatches of U.S. Ministers to Turkey" adlı serideki listenin karşılaştırılmasıyla elde etmektedir.

[**] İlknur Polat Haydaroğlu, "Osmanlı Devleti'nde Yabancı Okullarda Denetim ve Cumhuriyet Dönemine Yansımaları" isimli makalesinde Osmanlı topraklarında açılmış Amerikan ve Bulgar okul sayıları için Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İrade Hususi, No:101, s.1, 1917 tarihli belgeyi kaynak göstermektedir.

Yabancı okulların görkemli ve planlı binaları, kalabalık ve yetkin öğretim kadroları, yabancı dil, jimnastik, müzik derslerini de kapsayan çağdaş ders programları karşısında Osmanlı okullarının sergiledikleri yetersizlik, Müslüman öğrencilerin de bu okullara kaymasında önemli bir etken olmuştur. Ancak bununla birlikte, Lozan Anlaşması'ndan sonra sayıları neredeyse 300 dolaylarında olan azınlık ve yabancı okulların çoğunluğu kapanmıştır. 1938 yılında İstanbul'da yabancı okulu olarak 10 Fransız, 5 İtalyan, 3 Amerikan, 3 Alman, 2 İngiliz, 1 Avusturya, 1 Bulgar, 1 İran olmak üzere toplam 26 eğitim kurumunun faaliyette olduğu görülmektedir. (Sakaoğlu, 2003)

Fransız Okulları: Fransa, çeşitli nedenlerden ötürü Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunan Katoliklerin eğitimiyle ilgili söz sahibi ülke konumunda olmuştur. Öncelikle, Katolik bir devlet olan Fransa'nın, Katoliklerin koruyuculuğunu üstlenmesi bu devlete ayrıcalık getirmiştir. Osmanlı Devleti ile Fransa'nın geleneksel bir dostluk havası içinde olması da, Fransa'nın Osmanlı topraklarında birçok okul açmasına yardımcı olmuştur.

İlk örgütlenen Katolik okulları, Cizvitlerin açtığı okullardır. 1583'te Papa, Cizvit tarikatına bağlı din adamlarını Latin çocuklarının eğitimi için İstanbul'a göndermiş ve Saint Benoit okulu kurulmuştur. İstanbul'da kurulan ikinci Katolik okulu Kapüsenlerin 1587'de Pera'da kurdukları, Saint Louis Okulu'dur. 1673'te bu okulun bünyesinde "College de Peres Capusin de Saint Louis" adıyla bir bina yapılmıştır. 1780'de Saint Benoit Okulu Lazaristlerin himayesine bırakılmıştır. Katolik misyoner faaliyetlerinin ardındaki siyasal destek, Fransa olmuştur. Bu nedenle okullarda genellikle Fransızca eğitim yapılmıştır. (Ergin, 1977)

1829'da İzmir'de Simon Roux isimli bir şahıs, Fransızca eğitim yapan özel ticaret koleji, 1833'te Rahip Mussabini İzmir yakınlarında "College de la Propagande de Rome" adlı küçük bir kolej açmıştır. 1839'da Filles de la Charite Rahibeleri İzmir'de bir ilkokul, İstanbul'da kız yetimhanesi açtılar. Frerès'ler; 1857'de Saint Pierre (Kuledibi), 1870'de Saint Joseph Koleji (Kadıköy), 1886'da Saint Michel Koleji (Beyoğlu) ve 1903 yılında Saint Joseph Koleji Ticaret Enstitüsü'nü kurmuşlardır. Ayrıca, İzmir, Trabzon ve Erzurum'da da okul açmışlardır. 1856 yılında İstanbul'a gelen Notre Dame de Sion Rahibeleri Pangaltı pansiyonlarında, 1863 yılında Kadıköy'de bir okul açmışlardır. Ayrıca; İzmir, Trabzon, Suriye ve Filistin'de de birçok Fransız okulunun açıldığı görülmektedir. (Ergin, 1977)

Fransız okullarına olan talebin Müslüman aileler tarafından da dile getirilmesinin en önemli sebeplerinden biri, 19. yüzyılın ikinci yarısında Galata ve Pera 'da Fransızca'nın bu bölge için bilinmesi gereken en önemli yabancı dil olarak görülmesidir. Bu nedenle özellikle Galata ve Pera bölgesinde ve onun uzantısı olan Harbiye ve Bomonti'de Fransızca eğitim yapan okulların sayısı artmıştır. (Akın, 2002) İstanbul'da Latin din adamlarının yanı sıra çeşitli tarikatlara mensup rahip ve rahibeler de öğretim kurumları açmışlardır.

Çizelge 2.3 İstanbul'da açılan Katolik eğitim kurumları (Haydaroğlu, 1990)

Fransiscain Rahip ve Rahibelerinin Okulları	
1872	Beyoğlu Sainte-Elisabeth ücretsiz Okulu
1872	Beyoğlu Ste-Elisabeth yatılı Okulu
1883	Büyükada'da Saint-Antoine Fransız Okulu
Jesuite Rahiplerinin Okulları	
1583	Galata St. Benoit okulu
1864	Beyoğlu Ste- Pulchérie Cizvit Erkek Koleji
Capucin Rahiplerinin Okulları	
1629	Galata'da St. Georges Fransız Okulu
1745	Galata'da St. Georges Dil Oğlanları Koleji
1629	Beyoğlu'nda St. Louis Dil Oğlanları Koleji
1882	Beyoğlu'nda St. Louis Fr. Ruhban Okulu
Lazariste Rahiplerinin Okulları	
1803	Galata'da St. Benoit Erkek Koleji
Filles de la Charite Rahibelerinin Okulları (Soeurs de vincent de Paul)	
1839	St. Benoit Providence Fransız müessesesi
1853	Taksim St. Vincent de Paul Fransız müessesesi
1846	St. Pulcherie Fransız Kız ortaokulu
1853	Bebek St. Joseph Fransız müessesesi
	Şişli Notre Dame de la Paix Fransız müessesesi
	Çukurbostan St. Joseph Fransız müessesesi
	Üsküdar St. Vincent Fransız müessesesi
	Pangaltı Fransız Kız yatılı okulu
Freres Des Ecoles Chretiennes Rahiplerinin Okulu	
1864	Kadıköy St. Joseph Erkek koleji
1898	Haydarpaşa St. Louis Fransız Erkek koleji
1842	Galata St. Pierre Fransız okulu
1870	Taksim St. Jean Baptiste Fransız okulu
1871	Pangaltı St. Esprit Fransız erkek okulu
1870	Beyoğlu St. Michel Fransız koleji

Notre Dame De Sion Rahibelerinin Okulları	
1856	Pangaltı Notre Dame de Sion Fransız Kız lisesi
1871	Pangaltı St. Esprit Fransız Kız okulu
1863	Kadıköy Notre Dame de Sion Fransız Kız lisesi
	Kadıköy Notre Dame de Sion Fransız İlkokulu
Soeurs Oblates De L'Assomption Rahibelerinin Okulları	
1882	Kumkapı St. Jeanne d'Arc Fransız okulu
1895	Haydarpaşa St. Euphemie Fransız okulu
1886	Fenerbahçe St.Irene Fransız Okulu
Peres Augustine De L'Assomption Rahiplerinin Okulu	
1883	Kumkapı Assomption Fransız Koleji
Freres Maristes Rahiplerinin Okulları	
1894	Üsküdar Immaculée Conception Fransız Koleji
1896	Bebek St. Gabriel Fransız okulu
1909	Bakırköy Notre Dame du Rosair Fransız koleji
1910	Yeşilköy Sacré Coeur Fransız okulu
Soeurs De Immaculée Conception De Notre Dame De Lourdes Rahibelerinin Okulu	
	Immaculée Conception de Notre Dame de Lourdes Fransız okulu

İtalyan Okulları: Osmanlı topraklarında yaşayan İtalyanların İstanbul'a yerleşmeleri çok eski tarihlere dayanır. Özerkliğini kazandıkları Galata bölgesine yerleşen İtalyanlar, özellikle denizcilik ve ticaretle uğraşmışlardır. Varlıklı İtalyan ailelerin çocukları özel öğretmenler tarafından eğitilirken, dar gelirli ailelerin çocukları Katolik Kilisesi'nin aracılığıyla eğitilmiştir. Ancak Fransa'dan farklı olarak İtalya, ülke içinde siyasi birlik sağlanamamasından dolayı, yurtdışında yaşayan vatandaşlarının eğitimi ile ilgilenememiştir. Bu nedenle, İstanbul'da yaşayan İtalyan aileler çocuklarını Fransız okullarına göndermişlerdir. (İtalyan Lisesi Yıllığı, 1980) Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İtalyan kolonisinin ilk eğitim girişimleri, kurulan dernekleri aracılığıyla olmuştur. İlk İtalyan okulu için resmi başvuru 1861 yılında yapılmıştır. 1863'te Karmelitan Cemiyeti, Hatay'da bir İtalyan özel okulu açmıştır. Aynı yıl kurulan İşçi Derneği'de (La Societa Operaia) bir yıl sonra gece okulu açmıştır. 1870'lerden sonra, Katolik Dominicaine'ler, Conventüel Rahipleri ve Ivrea Rahipleri İstanbul'da önemli sayıda İtalyanca eğitim yapan okul açmışlardır. İtalyan devleti, 1888'de İstanbul'da, öğretim kadrosu doğrudan İtalyan Milli Eğitim Bakanlığı'nca atanan İtalyan Lisesi ve Ticaret Okulu'nu kurmuştur. 1903'te Salesian Rahipleri tarafından Feriköy'de açılan ilkokul bir yıl sonra Beyoğlu'na taşınarak Bartelemeo Giustianini İtidai ve Sanayi Mektebi haline gelmiştir. İstanbul'da açılan İtalyan okullarından günümüzde ancak iki tanesi eğitim vermeye devam etmektedir.

Çizelge 2.4 İstanbul'da açılan İtalyan okulları (Haydaroğlu, 1990)

Açılış Tarihi	**Okulun Adı**
1870	İtalyan Kız Ortaokulu (Ağahamamı Sok.)
1870	İtalyan Kız Ortaokulu
1880	Büyükdere İtalyan Okulu (R. Scuole Femminiler di Büyükdere)
1880	Büyükdere Santa Maria İtalyan Okulu
1881	Bakırköy İtalyan Okulu
1884	Yedikule İtalyan Okulu
1885	İtalyan Erkek Okulu (R. Scuole Elementare Maschile)
1889	Beykoz İtalyan Okulu
	Beyoğlu Sainte Marie İtalyan Okulu
1893	Yeşilköy Sacre Coeur İtalyan Kız Okulu
1903	Feriköy Bartelemeo Giustiniani İtalyan Okulu
1906	Galata San Pietro İtalyan Kız Okulu
1912	Kadıköy İtalyan Kız Okulu
1924	San Pietro İtalyan Okulu (Perşembe Pazarı cad., Galata)

İngiliz Okulları: İngiltere'nin Osmanlı Devletiyle kurduğu uzun dönemli siyasal ilişkiye rağmen, Osmanlı topraklarında Fransa ve İtalya ile karşılaştırıldığında az sayıda okul açtıkları görülmektedir. Bu durumun başlıca sebeplerinden biri, İngilizce-Protestan eğitimin Amerikalı misyonerlerce üstlenilmesidir. 1829'da İzmir'de, 1855'te İstanbul Ortaköy ve Balat'ta, 1864'te Hasköy'de İngiliz okulları açılmıştır ancak bu okullar ile ilgili detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. İngiliz okullarının binalarını Milli Eğitim Bakanlığı'na devretmesiyle tüm yazılı ve görsel belgeler İngiltere'ye gönderilmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde karşılaşılan 1917 tarihli belgede, sadece İstanbul'da 83 İngiliz müessesesi olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu yapılardan kaç tanesinin eğitim kurumu olarak kullanıldığı ise bilinmemektedir. Beyoğlu'nda İngiliz Kız Okulu ile Nişantaşı'nda bulunan İngiliz Erkek Okulu günümüzde varlığını sürdüren eğitim yapılarıdır.

Amerikan Okulları: Amerika Devleti'nin Osmanlı topraklarında kurduğu eğitim kurumlarının büyük bir bölümü misyoner faaliyetlerde bulunmak amacıyla açılmıştır. Yunanlıların Rumları, İngilizlerin Protestanları, Fransızların Katolikleri, Rusların Ortodoksları korumaları gibi Amerikalılar da Ermenilerle yakın ilişki kurmuşlardır. Protestan misyonerler Latinler gibi kentsel alanları değil, kırsal alanları tercih etmişlerdir. Kurdukları eğitim sistemi genellikle dini eğitim olmuş, Protestan kilisesi ve çevresinde bir cemaat oluşturmayı amaçlamışlardır. (Tekeli, İlkin; 1999)

Amerikan misyonerleri tarafından İstanbul'da açılan ilk eğitim kurumu 1834 tarihli Beyoğlu'nda bir Ermeni okuludur. Dini eğitim veren benzeri birçok okulun yanı sıra, "kolej" adı verilen ve benimsediği eğitim modeli ve yapı tipiyle öne çıkan modern eğitim kurumlar da kurmuştur. Bu okulların en tanınmışı olan Robert Kolej, 1863'te açılmıştır. 1912'de okulun mühendislik kısmı yapılmıştır. Kız Koleji, Boston Amerikan Kadınlar Cemiyeti'nce 1871 yılında önce Üsküdar'da Amerikan Kız Koleji adı altında faaliyete geçmiş, 1890'da 4 sınıf eklenerek lise olmuş, adı da Konstantinople Kızlar Koleji olarak değiştirilmiştir. 1914'te Arnavutköy'deki Kız Koleji açılmıştır. Bunlardan başka; Bursa, İzmir, Trabzon, Kayseri, Gaziantep, Tarsus, Selanik, Van, Adana, Sivas, Kahramanmaraş ve Beyrut'ta da Amerikan okullarına rastlanmaktadır.

Alman Okulları: Almanya'nın da tıpkı İtalya gibi parçalanmış bir devlet yapısı olduğu için Osmanlı topraklarında hastane ve okul yapımında Fransa, İngiltere ve Amerika'nın gösterdiği kadar çok gelişme gösterememiştir. Osmanlı topraklarında yaşayan Alman vatandaşlar, Avusturya tarafından temsil edilmişlerdir. 1870'lerden sonra ise sayıları giderek artmış, buna bağlı olarak özellikle Almanların yaşadığı yerlerde okul açma girişimlerinde bulunmuşlardır. 1914 yılından sonra faaliyette olan Alman okulları; Beyoğlu Alman Okulu, Boğaziçi'nde Bebek Alman Okulu, Yedikule Alman Okulu, Haydarpaşa Alman Okulu'dur. Günümüzde, Beyoğlu Alman Okulu M.E.B.'na bağlı yabancı devlet okulu olarak özgün işlevini sürdürmektedir. Yedikule ve Haydarpaşa Alman Okulları ise M.E.B.'na devredilmiş, ilköğretim okulu olarak eğitim vermeye devam etmektedir. Boğaziçi Bebek Alman Okulu ile ilgili bilgiye ise rastlanmamıştır.

Avusturya Okulları: Avusturya Devleti tarafından Osmanlı topraklarında açılmış okullar içinde, İstanbul'da bulunan Sankt Georg Avusturya Lisesi dışında belgelerde başka bir okula rastlanmamıştır. Bu okul da, Erkek Lisesi ve Ticaret Okulu ile Kız Lisesi olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Bulgar Okulları: Bulgar topraklarının Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı egemenliğine geçmesiyle birlikte, tıpkı diğer gayrimüslimler gibi Bulgarlar da, onlara tanınan din özgürlüğü hakkından yararlanarak yaşamlarına devam etmişlerdir. (Uzunçarşılı, 1972) Bulgarlar, 19. yy.'ın ikinci yarısına kadar Rum okullarında yada yabancı okullarda eğitim görmüşlerdir. Osmanlı topraklarında açılan ilk Bulgar Okulu, 1835 yılında Balkan sıradağlarının içinde

Gabrova kasabasında bulunmaktadır. İstanbul'da açılan ilk okul ise, 1857 yılında Fener'de bulunan Sveti Stefan Kilisesi'nin karşısındaki Sveti Kiril ve Metodiy Okulu'dur. Bu okul 1870'lerde Bulgarların o bölgeden ayrılmaları ile kapanmıştır. Ardından, Hayırsever Eğitim Derneği tarafından 1869'da Vezir Han'daki bir oda kiralanarak Pazar okulu açılmıştır. Fakir ailelerin çocukları ile yaşlıların da devam ettikleri bu tür okullar; Hasköy, Kasımpaşa, Topkapı, Langa, Kumkapı ve çevresindeki köylerde de açılmıştır. (İst. An., 1994)

Diğer Devletler Tarafından Açılan Eğitim Kurumları: Yukarıda sıralanan yabancı devletlerin açtıkları okulların yanı sıra Osmanlı topraklarında açılan Rus ve İran okullarının varlığı da bilinmektedir. Rusların, Osmanlı toprakları üzerindeki eğitim-öğretim faaliyetleri Suriye ve çevresinde yoğunlaşmış; bu sınırın dışına az sayıda örnekle çıkılmıştır. 1893'te Terkos yakınlarında, 1889'da Bursa'da Sıbyan Bahçesi isimli bir Rus okulu ile 1891'de İstanbul Beyoğlu'nda bulunan Rus Hastanesi'nin içinde açılan okul bilinen örneklerdir.

Günümüzde eğitim vermeye devam eden "İran İslam Cumhuriyeti İlkokulu" 1884 yılında İstanbul'a yerleşen İranlıların oluşturduğu bir heyet tarafından Çakmakçılar Yokuşu Valide Han'da kiralanan odalarda eğitim vermeye başlamıştır. Artan öğrenci sayısına bağlı olarak önce Mahmutpaşa'da Yıldız Han'da kiralanan odalara, ardından Beyazıd'da kiralanan başka bir yere okul taşınmıştır. Yangın sonucu tahrip olan okul, Çemberlitaş Yokuşu'nda 24 no.'lu yapının vakfedilmesiyle buraya taşınmıştır. Bu binanın da eğitim için yetersiz kalması sonucu okul, 1934 yılında Sultanahmet Terzihane sokakta bulunan ve önceleri İran Hastanesi olarak kullanılan yapıya taşınmıştır. (İranlılar İlkokulu, 1984 Yıllığı)

Çizelge 2.5 : Okulların Kent İçi Dağılımı

Okulun İsmi	Kuruluş Tarihi
1. Sk. Georg Avusturya Okulu	1882
2. St. Benoit Fransız Okulu	1583
3. Beyoğlu Alman Okulu	1897
4. Ste. Elisabeth Fransız Okulu	1872
5. İtalyan Okulu	1888
6. İngiliz Kız Okulu	1849
7. İtalyan Ticaret Okulu	1885
8. İtalyan Kız Ortaokulu	1870
9. Ste. Pulcherie Fransız Okulu	1864
10. St. Jean Baptiste Fransız Okulu	1864
11. Notre Dame de Sion Fransız Okulu	1856
12. İngiliz Erkek Okulu	1905
13. St. Michel Fransız Okulu	1886
14. Giustiniani İtalyan Okulu	1861
15. Robert Kolej	1863
16. Sveti Kiril ve Metodiy Bulgar Okulu	1857
17. Assomptionistes Fransız Okulu	1883
18. Ste. Jeanne D'Arc Fransız Okulu	1882
19. Yedikule Alman Okulu	1875
20. St. Joseph Fransız Okulu	1864
21. Haydarpaşa Alman Okulu	1894
22. Ste. Euphemie Fransız Okulu	1895
23. St. Louis Fransız Okulu	1898
24. Immaculee Conception Fransız Okulu	1884
25. St. Vincent de Paul Fransız Okulu	1859
26. Amerikan Kız Koleji	1875

2.3 Bölüm Sonuçları

Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslim cemaatler; yabancı ve azınlık olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan tarihi eğitim yapıları, yabancı devletler tarafından açılmış ve kentte yaşayan yabancılar ile Levanten ailelerin çocuklarının eğitim ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuşlardır. Yapılar, kuruluş süreci ve kullanıcısı bakımından azınlık okullarından ayrılmaktadır. Yabancıların kent tarihinde yer almaları, Bizans İmparatorluğu dönemine dek uzanmaktadır. Yerleşimin temel ihtiyaçlarından biri olan eğitim donatıları, yabancıların kentte yerleşik düzene geçmeleri ile birlikte varlık göstermişlerdir. Kentte yaşayan yabancıların eğitim aldığı ilk yapı tipleri, bu çalışmanın konusunu oluşturan modern eğitim kurumları olmaktan uzak, daha çok dini eğitimin verildiği, kiliselerde görev yapacak din adamlarını yetiştirmeye yönelik kurumlar olmuştur. 19. yy.'da benimsenen modern eğitim anlayışı, verilen eğitimin içeriğinde olduğu kadar eğitimin verildiği yapı tiplerinde de değişime sebep olmuştur. Yabancı devlet okullarının yoğun olarak görüldüğü zaman dilimi, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin yaşadığı batılılaşma süreciyle paralellik göstermektedir. Tanzimat ve Islahat Fermanlarıyla bir taraftan yeni adımlar atan hükümet, diğer taraftan önceleri hiçbir yasal zorunluluk getirmediği yabancı okulları denetim altına almaya çalışmaktadır. Bu dönemde yabancılara tanınan hak ve özgürlükler, okul açma girişimlerinde artışa neden olmuştur. Okul açmak amacıyla ruhsat almak için başvuruda bulunan yabancı devletlerden, okulun bulunacağı arsa ve yapının mimari özellikleri ile ilgili çeşitli bilgiler istenmiştir. Okulların açılış tarihleri ve kent içindeki konumları, Osmanlı topraklarının birçok yerinde farklı amaçlarla okul açıldığını belgelemektedir. Günümüze ulaşan ve bu araştırmaya kaynaklık eden okulların köklerini, farklı yerlerde açılmış ilk dönem okullarda görmek mümkündür. Yabancı devletler tarafından açılmış olan eğitim kurumlarında eğitimin içeriği modern olsa da, Beyoğlu Alman ve İtalyan Kraliyet Okulu dışında kalan örneklerde görüldüğü gibi okul, kilise tarafından yönlendirilmekte, ders veren hocaların büyük bölümünü din adamları oluşturmaktadır. Dolayısıyla, laik eğitimden tam anlamıyla söz etmek münkün değildir. Osmanlı Devleti'nde benzer modern eğitim arayışı ile askeri ve sivil eğitim kurumlarının açıldığı görülmektedir.

İstanbul'un fiziksel ve sosyal gelişimine kentte yaşayan yabancıların etkisi tartışmasız kabul edilen önemli bir faktördür. Yabancıların kent içindeki yerleşim alışkanlıkları ile Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkan değişim hareketleri ve batılılaşma kavramı arasında paralellik olduğu, aynı dönem yapı tipleri, mimari üsluplar, yeni kentsel altyapı donanımları gibi çeşitli ölçeklerde kendini göstermektedir. Yabancıların kentle kurdukları ilişki çeşitli mekanlar ve

yapılar aracılığıyla gerçekleşmiştir. Bu aşamada ortaya çıkan yapı tipleri, kullanıcı profillerinin aynı olması bakımından birbirleriyle ilişki içinde olmuştur. Yabancıların yoğun olarak bulunduğu bölgelerde değişen sosyal ve kültürel hayatla doğrudan bağlantı kurdukları mekanlar, taşıdıkları mimari değerlerin yanında sosyal içerikleriyle de öne çıkmaktadır. Tarihi eğitim yapılarının, kent içinde yabancılar tarafından yoğun olarak kullanılan bu yapılarla ilişki kurduğu görülmektedir. Bunun en önemli sebebi, sosyalleşmenin en etkin yerlerinden biri olan okulların aktarmaya çalıştığı bağlılık ve birlik kavramlarının sosyal donatılarla desteklenmesidir. Yerleşim dokusu içinde konut alanlarından farklılaşan sosyal donatılar özellikle Galata ve Pera bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Okulların çevresiyle kurduğu ilişki, içinde bulundukları yerleşim özelliklerine göre şekillenmiştir. Bu anlamda, üç tip yerleşim örneği ortaya çıkmıştır: Kendilerine ait kampüs içinde konumlanan büyük ölçekli okul yapıları, yoğun sosyal doku içinde yer alan ve çevre yapılarla ilişkili yapılar ile yoğun konut dokusu içinde kalan küçük ölçekli okul yapıları bulunmaktadır.

3 ARAŞTIRMA KAPSAMINDA İNCELENEN OKUL YAPILARININ MEVCUT DURUMU VE EĞİTİM İŞLEVİYLE TASARLANMIŞ OLAN YAPILARIN MİMARİ ÖZELLİKLERİ (Katalog Çalışması)

3.1 Araştırma Kapsamında İncelenen Tarihi Eğitim Yapılarının Sınıflandırılmasında İzlenen Yöntem

19. yy.'da İstanbul kentinin gelişimine kaynaklık eden çok sayıda görsel veri bulunmaktadır. Gravür, çizim, fotoğraf ve haritalar gibi gündelik yaşama ilişkin bilgiler aktaran kaynaklar, kent dokusu ve onu oluşturan mimari öğeleri tanımlamakta yardımcı olmaktadır. Bu tezin araştırma konusu olan yabancı devletlerin İstanbul'da kurdukları okul yapıları ile ilgili bilgilere, 19. yy. İstanbul'una ilişkin bilgi veren yazılı ve görsel arşiv kaynaklarının taranması sonucunda ulaşılmıştır. Yazılı kaynaklarda adı geçen ve kent içindeki konumu ile ilgili bilgiye ulaşılan yapılara, tarihi haritalar taranarak ulaşılmaya çalışılmıştır. Tarihi haritalarda belirlenen yapıların günümüzdeki durumlarını tespit etmek için güncel kent haritası kullanılmış ve bu süreç sonunda birçok yapının günümüze ulaşamadığı belirlenmiştir. Tarihi ve güncel haritaların çakıştırılması sonucu varlığını sürdürdüğü belirlenen yapılar arasında; özgün plan şeması ve yapı tiplerinin incelenmesiyle eğitim yapısı olarak tasarlananlar ayrılmıştır. Çizelge 3.1.'de, yazılı kaynaklardan ulaşılabilen İstanbul'da açılmış tüm okul yapılarının isimleri ve günümüzdeki durumları verilmiştir.

3.2 Eğitim İşleviyle Tasarlanmış ve Günümüzde Özgün İşlevini Devam Ettiren Okullar

Araştırma kapsamında saptanan yabancı devletler tarafından İstanbul'da açılmış 57 okul yapısından 27'sinin günümüze ulaştığı belirlenmiştir. Bu okulların 20'si eğitim işlevini sürdürmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yabancı okul statüsünde kuruluş ismiyle eğitim vermeye devam eden 11 okul; idari birimleri, eğitim kadrosu ve benimsedikleri eğitim prensipleri bakımından bağlı oldukları devletlerin kontrolündedir. Geriye kalan 9 okul, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim ve lise derecesinde eğitim veren okul yapıları olarak kullanılmaktadır.

Çizelge 3.1: 19. yy.'da İstanbul'da Bulunan Yabancı Devlet Okullarının Mevcut Durumları

19. yy.'da İSTANBUL'DA BULUNAN YABANCI OKULLARIN GÜNÜMÜZDEKİ KULLANIM DURUMLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Özgün İşlevi Okul Olan Yapılar

Katalog No. / Yapının İsmi	Konumu	Tarihi	Tarihi	Kurucusu	Günümüzdeki İşlevi
1. St. Benoit Fransız Okulu	Galata	1583		Cizvit misyonerleri	St. Benoit Fransız Lisesi
2. İngiliz Kız Okulu	Beyoğlu	1849		İstanbul'da yaşayan İngiliz Cemiyeti	Beyoğlu Anadolu Lisesi
3. Notre Dame de Sion Fr. Kız Okulu	Harbiye	1856		Notre Dame de Sion Rahibeleri	Notre Dame de Sion Fr. Lisesi
4. Sveti Kiril ve Metodiy Bulgar Okulu	Fener	1857		Hayırsever Eğitim Derneği	Kullanılmamaktadır
5. St. Vincent de Paul Fr. Okulu	Üsküdar	1859		Filles de la Charité Rahibeleri	Kısmen yıkılmış / Kullanılmamaktadır
6. Giustiniani İtalyan Okulu	Feriköy	1861			Özel Evrim İlköğretim Okulu
7. Robert Kolej	Arnavutköy	1863		Cyrus Hamlin	İstanbul Amerikan Robert Lisesi
8. Ste. Pulcherie Fransız Okulu	Beyoğlu	1864		İtalyan Cizvit Misyonerleri	Ste. Pulcherie Fr. Lisesi
9. St. Joseph Fransız Okulu	Kadıköy	1864	1870	Fransız Rahipleri Cemiyeti	St. Joseph Fransız Lisesi
10. İtalyan Kız Ortaokulu	Beyoğlu	1870		İtalyan Hükümeti	Galileo Galilei İtalyan Lisesi
11. St. Jean Baptiste Fransız Okulu	Beyoğlu	1870		Frerler Cemiyeti	İst. Atatürk Anadolu Lisesi
12. Ste. Elisabeth Fransız Okulu	Beyoğlu	1872		Fransiscain Rahibeleri	Özel Tarhan Koleji
13. Yedikule Alman Okulu	Samatya	1875	1899	Alman Demiryolu Şirketi	Yunus Emre İlköğretim Okulu
14. Amerikan Kız Koleji	Üsküdar	1875		Amerikan Board Heyeti	Üsküdar Amerikan Koleji
15. Sankt Georg Avusturya Okulu	Galata	1882		Avusturya Hük.'i ve Lazarist Cem.'i	Avusturya Lisesi
16. St. Jeanne D'Arc Fransız Okulu	Kumkapı	1882		Assomptioniste'ler Cemiyeti	İst. Emn. Müd. Yabancılar Şb.'si
17. Assomptionistes Fr. Okulu	Kumkapı	1883			İst. İl Milli Eğitim Müdürlüğü Şb.si
18. St. Michel Fransız Okulu	Şişli	1886	1921	Frerler Cemiyeti	St. Michel Fransız Lisesi
19. İtalyan Ticaret Okulu	Beyoğlu	1885		İtalyan Hükümeti	Eğlence Mekanı
20. Beyoğlu İtalyan Okulu	Beyoğlu	1888		İtalyan Hükümeti	Beyoğlu İtalyan Lisesi
21. Haydarpaşa Alman Okulu	Haydarpaşa	1894		Alman Demiryolu Şirketi	Osmangazi İlköğretim Okulu
22. Immaculee Conception Fr. Okulu	Üsküdar	1894		Ècole des Fréres Maristes	Üsküdar İlköğretim Okulu ve İş Okulu
23. Ste. Euphemie Fransız Kız Okulu	Kadıköy	1895		Assomptioniste'ler Cemiyeti	Kullanılmamaktadır
24. Beyoğlu Alman Okulu	Beyoğlu	1897		Alman Hükümeti	Alman Lisesi
25. St. Louis Fransız Erkek Okulu	Haydarpaşa	1898		Fransız Rahipleri Cemiyeti	Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı Gençlik Evi
26. İngiliz Erkek Okulu	Nişantaşı	1905		İstanbul'da yaşayan İngiliz Cemiyeti	Nişantaşı Anadolu Lisesi

Özgün İşlevi Okul Olmayan Yapılar

Katalog No. / Yapının İsmi	Konumu	Tarihi	Tarihi	Kurucusu	Özgün İşlevi	Günümüzdeki İşlevi
27. Amerikan Okulu	Kumkapı				Konut	Kullanılmamaktadır
28. Debestani İraniyan İran Okulu	Sultanahmet				Hastane	Okul
29. St. Pietro İtalyan Okulu	Beyoğlu				Ruhban Okulu	Kilise ek yapısı
30. St. Louis Ruhban Okulu	Beyoğlu				Kilise ek yapısı	Okul
31. Ste. Elisabeth Yatılı Kız Okulu	Beyoğlu				Konut	Konut
32. Saint Augustin Ruhban Okulu	Kadıköy	1889		Augustin de L'Assomption Rahipleri	Ruhban Okulu	Spor Tesisi
33. Fransız Okulu (Yeldeğirmeni)	Kadıköy				Konut	Konut

Mevcut Olmayan / Ulaşılamayan Okul Yapıları

Katalog No. / Yapının İsmi	Konumu	Tarihi	Tarihi	Kurucusu	Mevcut değil	Ulaşılamadı
34. Notre Dame de la Paix Fr. Okulu	Şişli					•
35. Notre Dame de Lourdes Fr. Okulu	Feriköy				•	
36. St. Jean Baptiste Fransız Okulu	Pangaltı				•	
37. Sainte Marie İtalyan Okulu	Beyoğlu					•
38. St. Michel Fransız Okulu (Ağahamamı)	Beyoğlu				•	
39. Bulgar Okulu (Ağahamamı)	Beyoğlu				•	
40. Yugoslav Okulu	Beyoğlu				•	
41. İtalyan Okulu	Büyükdere					•
42. Santa Maria İtalyan Okulu	Büyükdere					•
43. İtalyan Okulu	Yedikule					•
44. Fransız Okulu	Sultanahmet				•	
45. İtalyan Okulu	Bakırköy					•
46. Notre Dame du Rosair Fransız Okulu	Bakırköy	1909				•
47. Sacre Coeur Fransız Okulu	Yeşilköy	1910				•
48. İtalyan Okulu	Beykoz					•
49. St. Antoine Fransız Okulu	Büyükada	1883				•
50. St. Joseph Fransız Okulu	Bebek	1854				•
51. Alman Okulu	Bebek					•
52. İtalyan Kız Okulu	Kadıköy	1912		Tübiniler	•	
53. İtalyan Erkek Okulu	Kadıköy			İtalyan cemiyeti	•	
54. Fransız Erkek Okulu (Yeldeğirmeni)	Kadıköy				•	
55. Amerikan Okulu (Acı Badem Sok.)	Kadıköy				•	
56. İngiliz Okulu	Kumkapı				•	
57. Notre Dame de Sion Fransız Kız Okulu	Kadıköy	1863		Notre Dame de Sion Rahibeleri	•	
58. Moda Okulu	Kadıköy	1882		St. Louis Capucin Rahipleri	•	

3.2.1 Fransız Okulları

3.2.1.1 St. Benoit Fransız Erkek Okulu

Tarihçe

Okulun kuruluş tarihi birçok kaynakta 1583 olarak gösterilse de, okul arşivinde 1362 yılında mahalle çocukları için yapılmış ve günümüzde sadece kilisesi kalan bir manastıra bağlı basit bir okulun varlığından söz edilmektedir. İtalyan Benedikten keşişlerinin denetiminde açılan manastır, bugünkü kurumun temelini oluşturur. Bu dönemden kalan tek iz, okulun girişinde yer alan çan kulesidir. O dönemdeki adı San Benedetto olan kurum, 1450'lerde Fransız Benedikten keşişlerinin eline geçmesiyle Saint Benoit ismini alan Fransız bir kurum haline gelmiştir. (Haydaroğlu 1990) 15. yy.'da İstanbul'da bulunan birçok kilise camiye dönüştürülerek Müslüman cemaatin ibadetine açılmıştır. Saint Benoît Kilisesi de dahil olmak üzere birkaç büyük kilise; Hıristiyan toplumun ibadeti için değiştirilmeyerek özgün işlevini sürdürmüştür. (Karaca, 2001)

Manastır bünyesindeki resmi ilk eğitim yapısını; 1583 yılında İstanbul'a gelerek Saint Benoit Kilise ve manastırına yerleşen Cizvit misyonerleri kurmuştur. (Erdoğan, 1994) Kurulduğu yıllarda Saint Benoit Erkek Okulu, Latin çocukları ile birlikte yerli Rum ve Yahudi çocuklarına da eğitim vermektedir. Ders programında Fransızca, matematik, eski Grekçe, Latince ve sanat dersleri yanında din dersleri de vardır. 1585 yılında çıkan salgın hastalık ve kurucularından olan Pers Mancinelli'nin Avrupa'ya dönmesi sebebiyle okul kapanmış; 20 Eylül 1609'da İstanbul'a ikinci sefer gelen bir Cizvit misyoner grup tarafından yeniden açılmıştır. (Haydaroğlu 1990) İnşaata yatkınlıkları ile bilinen Cizvit papazları yapıya ilk şeklini vermişlerdir. 1783'te Lazarist misyonerlere devredilen kilise ve yapılar grubu dahilinde 1866'ya kadar çalışacak bir basımevi kurulur. Lazaristler, çevredeki küçük evleri de satın alarak okulun bulunduğu araziyi bugünkü sınırlarına ulaştırmışlardır. 19. yy.'da yapılar grubunun içinde lise binası, Maison de la Providence adlı yetimhane ve hastane vardır. Bugünkü Saint Benoit Kilisesi ve çevresinde kurulan binaların, 1803/1804 yıllarında Lazaristler tarafından kurulduğu bilinmektedir. (Eroğlu, 1994)

1839 yılında okulun kız bölümü açılır. 1879 yılında öğrenci fazlalığı ve binanın darlığı nedeniyle Fransız Elçiliği adı altında binalar yeniden inşa edilir, ek binalar yapılır ve elçilik bu binaların ilk resmi sahibi olur. (Erdoğan, 1994)

1897'de Beyoğlu'ndaki eski Saint Pulcherie Koleji binası satın alınarak okulun orta kısmı buraya taşınır. Böylece bu kurum, St. Benoit ve Ste. Pulcherie adlarıyla iki kısım halinde faaliyetine devam etmeye başlar. Her iki bölümde de eğitim 1919 senesine kadar sürmüştür. O yıl Sainte Pulcherie'nin, Filles de la Charite Cemiyeti rahiplerine devredilmesinin ardından kolejin yatılı ve gündüzlü bölümleri günümüzde Galata'da bulunan binalarda toplanmıştır. Bir dönem; hazırlık, lise ve Ticaret ve Bankacılık Okulu olmak üzere üç ayrı bölümden oluşan okul, 1987'de kız ve erkek bölümlerinin birleşmesiyle St. Benoit Fransız Koleji olarak eğitim vermeye devam etmektedir. (Erdoğan, 1994) (Kat. no.1; Harita 1.1., Resim 1.1., 1.2.)

Mimari Özellikleri

Beyoğlu ilçesi, Karaköy mevkiinde bulunan okul binası, Kemeraltı ve Lüleci Hendek Caddeleri arasında bulunmaktadır. Her iki caddeden de okul yapısına ulaşım sağlanmaktadır. Ortada avlu oluşturacak şekilde yapı adasının batı sınırlarına dayanan okul yapısına doğuda ek yapılar eşlik etmektedir.

Plan Özellikleri

Ana girişi, Kemeraltı Caddesi üzerinde olan Saint Benoit Fransız Okulu, kilise yapılar grubunun bir parçası olarak yapı adası içinde kuzeydoğu ve güneybatı istikametlerinde yer alan bloklar şeklinde bulunmaktadır. (Kat. no.1; Harita 1.2.) Eskiden sadece erkek bölümünün bulunduğu U blokta, günümüzde derslikler yer almaktadır. Kız ve erkek bölümlerinin birleşmesiyle, iki bölümü birbirinden ayıran avludaki demir parmaklık kaldırılmış ve kuzeybatı yönündeki yapıların ortasında yer alan avlu ile U şeklindeki ana kütlenin oluşturduğu avlu arasında bağlantı sağlanmıştır. Bahçeden ulaşılan kütüphane yapısı iki avluyu birbirinden ayırmaktadır. Eskiden kız bölümünü oluşturan doğu yönündeki yapılardan bazıları günümüzde kiliseye bağlı konaklama yapıları olarak kullanılmaktadır. Araştırmanın yapıldığı tarihlerde kuzeydoğu yönündeki kız bölümüne ait avluda, ek derslik olarak

kullanılmak üzere yeni bir yapının inşa edildiği gözlenmiştir. Lüleci Hendek Caddesi yönünde açılan ve bahçeden ulaşılan merdivenler, kız ve erkek bölümleri birleşmeden önce kız öğrencilerin kullandığı giriş kapısına ulaşmaktadır. (Kat. no.1; Resim 1.6.) Yapının eğimli ve geniş bir arsa üzerinde konumlanması, giriş kapısının Kemeraltı Caddesi zemin kotundan iki kat yukarıda yer almasına sebep olmuştur. U kütlenin çevrelediği bahçeye, yarım kat yüksekliğinde basamaklardan inilerek ulaşılmaktadır.

Uzun yıllara dayanan çok katmanlı bir gelişim süreci yaşayan Saint Benoit Fransız Okulu, plan özellikleriyle de bu katmanlaşmanın okunabildiği bir karakter taşımaktadır. 1700'lü yıllarda yanyana inşa edilen ancak farklı işlevler taşıyan bloklar günümüzde tek blok altına alınmış olmasından dolayı, yapılar arasında sonradan açılmış koridor ve geçişler olduğu görülmektedir. Zemin katta yer alan idari bölümler bahçeye bakan pencereleri olan bir koridora açılmaktadır. U blok boyunca devam eden koridor, normal katlarda yapı içine çekilerek iki yanda sıralanan derslikleri ayırmıştır. Koridorda U kütlenin köşelerinde yer alan merdiven kovalarıyla katlar arası dolaşım sağlanmıştır. (Kat. no.1; Plan 1.1.)

Cephe Özellikleri

Yapının giriş cephesi, güney yönündeki Kemeraltı Caddesi'ne bakmaktadır. Tek katlı ek mekanın içinden ulaşılan merdivenler güney cepheye paralel yükselmektedir. İki kat yüksekliğinde yer alan giriş kapısı, aynı zamanda yapılar grubunun en erken tarihli bölümü olan çan kulesi ve kiliseye de ulaşılan yerde bulunmaktadır. Giriş cephesi, cepheyi dörde bölen taş kolonlar arasında gelişmiştir. Birinci bodrum katın yuvarlak kemerli geniş pencereleri, giriş kotunun altında kalmaktadır. Kalın söve ile çerçevelenmiş pencerelerin bulunduğu sıvalı bodrum kat cephesi, üst katlardan cephe boyunca devam eden silme ile ayrılmaktadır. Yapının zemin kat cephesini oluşturan ikili pencere düzeninde, yan yana yer alan yuvarlak kemerli pencereler, üstte daha büyük bir kemer altında birleşmektedir. İki pencereyi birleştiren büyük kemer altında, cephe boyunca tekrar eden yuvarlak kabartmalı taş rozetler bulunmaktadır. İkili düzen içinde yer alan küçük kemerler, pencere aralarında öne çıkan taş ayakların sonlandığı sütun başlıklarına oturmaktadır. Pencerelerin dışarıya bakan kenarları üzerinde kalan başlıklar damla taş kabartma ile cepheye bağlanmış, ortada kalan başlığın altında ise iki yana yaprakla uzanan çiçek motifi kullanılmıştır. İkili pencerelerden bazılarının taşla örülerek kapatıldığı görülmektedir. Zemin katta yer alan kemerli pencerelerin

birinci kat seviyesinde düşeyde devam ettiği ancak dikdörtgen bir form kazandığı görülmektedir. Alt katta görülen kemer altında gelişen ikili pencere düzeni, birinci kat seviyesinde dikdörtgen çerçeve içine alınmış ve kemer terk edilmiştir. Pencere boşlukları birbirinden cepheye gömülmüş taş ayaklarla ayrılmış, sütun başlıkları ve pencere altı süslemelerle cephede hareket sağlanmıştır. Saçak altında cephe boyunca yumurta friz ilerlemektedir. Saçaktan sonra devam eden yüksek alınlık, cephede yansıtılan klasik tutumun devamı niteliğindedir. Batı yönünde gelişen erkek bölümü, bir kat daha yükseltilerek güneybatı yönünde giriş cephesinin üstüne oturmuştur. Dikdörtgen iki pencere ile sokağa açılan cephe, pencere altı hizasında alınlıkla birleşmektedir. (Kat. no.1; Resim 1.3.)

Giriş cephesinde görülen pencere düzeni, bahçeye bakan cephelerde de devam etmektedir. Zemin kat seviyesinde yuvarlak kemerli ikili pencereler ile birinci kat seviyesinde görülen dikdörtgen çerçeve içindeki ikili düzen; diğer cephelerde de görülmektedir. Batı yönünde bir kat daha yükseltilerek gelişen cephede, alt kat pencerelerinde görülen düşey aks devam etmiştir. Ancak, ikinci kat seviyesindeki dikdörtgen pencereler diğer katlara göre sadece taş söve ile çerçevelenmiş, başka bir bezeme kullanılmamıştır. İç bahçeye bakan cephelerde birinci bodrum kat pencereleri yarım daire çift katmanlı söve içine alınmıştır. Giriş cephesinden farklı olarak birinci kat seviyesinde yer alan kemerli pencerelerin kemer altı hizasında, cephedeki taş rozetin demir malzemeden yapılmış ve demir parmaklıkların üstüne eklenmiştir. (Kat. no.1; Resim 1.4., 1.5.)

U kütlenin bahçeye bakan batı cephesi, köşelerde taş kaplamayla orta aksın öne çıkarıldığı düşeyde üç parçaya bölünmüştür. Yapıya üç farklı noktadan girişin sağlandığı bu cephe de, tüm cephelerde görülen klasik anlayışı devam ettirmektedir. Öne çıkarılarak vurgulanan orta aksa giriş iki yanda bulunan pencere açıklıklarının arasından sağlanmaktadır. Mermer basamaklarla yükseltilen giriş kapısı, cephenin güney ve kuzey kanatlara yaslandığı noktalarda bulunan diğer iki girişten farklı olarak öne çıkartılmıştır. Orta aksın giriş ekseni boyunca devam eden simetrisi saçak üstünde yer alan saat ile bitirilmiştir. Bahçeye bakan üç cephe de, orta aksın öne çıkarıldığı üçlü düzende kurgulanmıştır.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Kesme taşın kullanıldığı kargir yapının, koridor ve merdiven sahanlıklarında volta döşeme olduğu görülmektedir. Mermer basamaklar ve bazı özgün yer döşemeleri de yapı içinde korunan malzemelerdir. (Kat. no.1; Resim 1.9.)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Sınıflarda ve koridorların bir bölümünde asma tavan uygulaması yapılmıştır. Okulun yenilenen bölümlerinde özgün zemin kaplaması, seramik karolarla ya da plastik esaslı malzeme ile değiştirilmiştir. (Kat. no.1; Resim 1.8.) Kilisenin arkasında yer alan ve eskiden kız okulunun bir parçası olan yapı yıkılarak yerine çağdaş malzeme ve yapım teknikleriyle ek dersliklerin yer alacağı yeni bir yapı inşa edilmektedir. (Kat. no.1; Resim 1.7.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Eğitimin karma bir yapı kazanması ve değişen eğitim sisteminin gerektirdiği ek mekan ihtiyacı, incelenen birçok okulda olduğu gibi St. Benoit Fransız Okulu'nda da birçok değişikliğin meydana gelmesine sebep olmuştur. Aynı zamanda okulun kuruluş tarihinin çok eski zamanlara dayanması, yapının geçirdiği değişimin izlerini hala görünür kılmaktadır. Zaman içinde gelişen ve büyüyen okul yapısındaki eklentili gelişim, mekanlar arasındaki devamlılığı bozmamıştır. Koridor etrafına dizilen derslik şeması korunarak, eklenen birimlerde de aynı plan tipi uygulanmıştır. Yapısal açıdan koruma sorunu taşımayan yapının, işlevini devam ettirerek kullanılıyor durumda olması olumlu bir koruma kararıdır. Ancak; ek dersliklerin yer alacağı yeni bir yapının tarihi yapıyla ilişkisi sorgulanmalı, eğitimin içeriğinde görülen sürekli gelişimin paralelinde tarihi yapının da gelişemeyeceği dikkate alınmalıdır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 01

Okulun Adı	St. BENOIT FRANSIZ ERKEK OKULU
Kuruluş Tarihi	1583
Kurucusu	Filles de la Charité
Mimarı	Alphonse Cingria
Adresi	Kemeraltı Cad. No.:35 Karaköy

GENEL TANIM

Dört katlı yığma yapı, avluya bakmaktadır. Çekirdek yapı eklentilerle büyümüştür.

TİPOLOJİK TANIM

U plan tipli eğitim yapısına ek hizmet yapılarıyla yapılar grubu

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

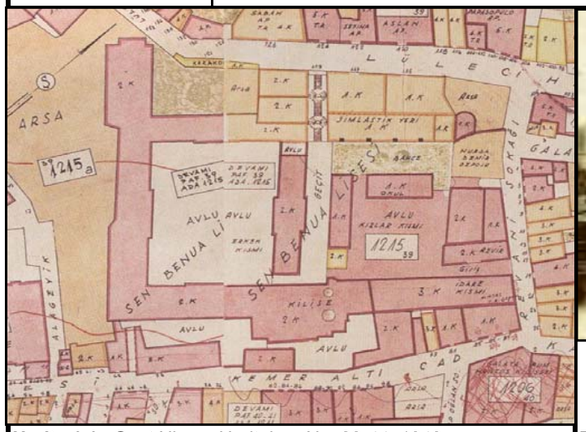

Harita 1.1.: Suat Nirven Haritaları, No. 39-44, 1949.

Resim 1.1.: St. Benoit Okulu Kartpostal (Okul Arşivi)

Resim 1.4.: Avludan kuzeybatı cepheye bakış, 2007.

Resim 1.7.: Eski kız okulunun yerine inşa edilen ek derslik, 2007.

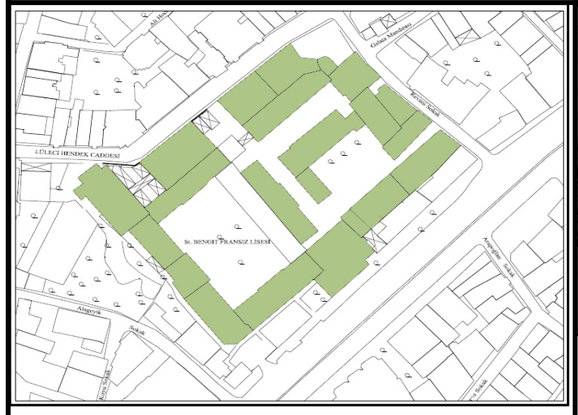

Harita 1.2.: Vaziyet Planı, 2007. (İBB Harita Arşivi)

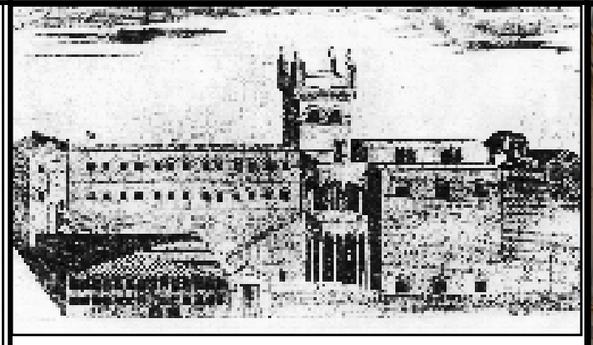

Resim 1.2.: St. Benoit Okulu (Okul Arşivi)

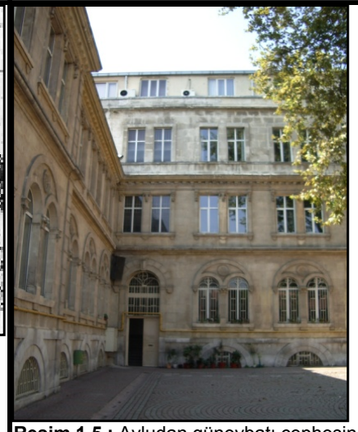

Resim 1.5.: Avludan güneybatı cephesine bakış, 2007.

Resim 1.8.: İdari birimlerin bulunduğu zemin kat, 2007.

Okul yönetimi tarafından izin verilmediği için plan tipi üzerinde detaylı inceleme yapılamamıştır.

Resim 1.3.: Okul girişi ve güney cephesi, 2007.

Resim 1.6.: Lüleci Hendek Sok.'a açılan kapı, 2007.

Resim 1.9.: Özgün döşemeden örnek, 2007.

3.2.1.2 Notre Dame de Sion Fransız Kız Okulu

Tarihçe

1838 yılından itibaren İstanbul'a gelen *Filles de la Charite* rahibeleri; kentin çeşitli yerlerinde okullar açmaya başlamışlardır. Aynı dönemde İstanbul'da Papa'nın temsilcisi olarak bulunan Hillereau, 1844-46 yılları arasında St. Esprit Kilisesi'ni inşa ettirirken, kilisenin ön tarafına bir papaz okulu açmak üzere binalar yaptırmıştır. *Filles de la Charite* rahibeleri daha önce Galata'da açtıkları yatılı kız okulunu 1856'da bu binalara taşımışlardır. (Kat. no.2; Resim 2.1.) Aynı yıl, Notre Dame de Sion rahibeleri tarafından devralınan okulun, kuruluş tarihi de 1856 olarak kabul edilmektedir. Her geçen yıl öğrenci sayısında artış yaşanan okula, 20. yy.'ın başlarından itibaren müslüman öğrenciler de kabul edilmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında kapalı kalan okul savaş bitiminde tekrar eğitim vermeye başlamış ve İstanbul'un her din ve mezhepten köklü ailelerinin çocukları için tercih ettikleri bir eğitim kurumu olmayı günümüze kadar sürdürmüştür.

Mimari Özellikleri

Notre Dame de Sion Fransız Kız Okulu, Beyoğlu ilçesi Harbiye mevkiinde Cumhuriyet Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Okul, doğu-batı yönünde içinde yer aldığı yapı adasının sınırlarına yaslanmaktadır. Batıda Ölçek Sokak ve Vatikan Konsolosluğu, doğuda okul yapısına ve St. Esprit Kilisesi'ne girişlerin de yer aldığı Cumhuriyet Caddesi'ne bakan yapılar, kuzey güney yönünde bitişik nizam yapı bloklarının arasındadır. (Kat. no.2; Harita 2.1.,2.2.)

Plan Özellikleri

Notre Dame de Sion Fransız Kız Okulu'na ait yapılar grubu, Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan dikdörtgen bloklar ile kuzey avluya bakan bağımsız bir yapıdan meydana gelmektedir. (Kat. no.2; Plan 2.1.) Okul yapısının kuzeyinde kalan ilk blok dört, diğer ikisi üç katlıdır. Yapıya batı yönünde bağlanan ekler ve şapelin de içinde bulunduğu bağımsız yapı üç katlıdır.

Cumhuriyet Caddesi üzerinde sıralanmış okul yapılarından ilk inşa edilen kuzeydeki bloktur. Diğer yapıların yapımı da yine aynı yıl içinde tamamlanmıştır. Cadde üzerinde yer alan üç blok, planda I koridor aksının iki yanına yerleşmiş mekanlardan meydana gelmektedir. Yapının caddeye açılan dört farklı giriş kapısının yanı sıra, içeride yer alan St. Esprit Kilisesi'nin avlusu ile cadde arasında bağımsız bir giriş daha vardır. (Kat no.2, Resim 2.2.) Günümüzde kilise yapısı okuldan tamamen ayrılarak bağımsız hale geldiği için, okul bahçesine açılan girişleri kapatılmıştır. Okul yapısı, I koridor aksının iki yanında yer alan derslik ve idari birimlerle doğrusal bir plan şemasına sahiptir. Yan yana gelmiş blokların oluşturduğu I koridorda farklı yerlerden takılmış dört merdiven boşluğu bulunmaktadır.

Zemin katta ziyaretçiler tarafından kullanılan ana giriş kapısı, içeride beyaz mermer zeminli giriş holüne açılmaktadır. (Kat no.2, Resim 2.5.) Yapının zemin kat kotu, sokak kotunun altındadır. Ziyaretçi girişinden basamaklarla inilerek ulaşılan giriş holünün karşısında bekleme salonu bulunmaktadır. Beyaz mermer salondan üst katlara çıkan ve öğrenciler tarafından kullanılmayan ahşap merdiven, yapıda değiştirilmeyen özgün ahşap elemanlardan biridir. Bekleme salonuna açılan iki görüşme odası ve salondan ulaşılan bir giriş avlusu vardır. Sadece özel törenlerde açılan ve öğrenciler tarafından kullanılmayan küçük giriş avlusu; kuzey, doğu ve güney yönlerde okul yapılarıyla tanımlanırken batıda St. Esprit Kilisesi ile arasında bahçe duvarı bulunmaktadır. (Kat no.2, Resim 2.3.) Yapının ziyaretçi girişinin kuzeyinde kalan mekan, büyük bir sergi alanı olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu mekanın tavanında görülen tonoz şeklindeki örtü, yakın bir tarihte yapılmıştır.

Cumhuriyet Caddesi boyunca uzanan ana okul yapılarına ek olarak batıya yönünde dikdörtgen planlı bir yapı takılmaktadır. Yemekhane ve lojmanların bulunduğu bu ek yapının özgün planında yemekhane, mutfak ve çamaşırhane bulunmaktadır. Okulun zemin katında yer alan mekanlar genel olarak idari, ek birimler ve ortak kullanım alanları olarak tasarlanmıştır. Birinci ve ikinci katlarda koridorun iki yanına sıralanmış derslikler bulunmaktadır. Dersliklerin dizildiği koridor genişliğinin, incelenen diğer yapılarla kıyaslandığında oldukça dar olduğu gözlenmiştir.

Ana okul yapısının batısında yer alan bağımsız yapı, içinde şapel ve "Büyük Salon"un yer aldığı dikdörtgen planlı bir kütledir. (Kat no.2, Resim 2.6.) Özgün planında birinci kat gösteri ve toplantıların yapıldığı "Büyük Salon", ikinci kat ise iki kat yüksekliğindeki tavanıyla şapel

olarak kullanılmaktadır. Yapının avluya bakan doğu cephesinde, uzun kenarın iki ucuna yerleştirilmiş merdivenlerle birinci katta bulunan Büyük Salon'a ulaşılmaktadır. Yapıda, kalorifer dairesinin olduğu bodrum ve zemin katlar arasında yer alan döşeme kısmen kaldırılarak yüksek tavanlı bir spor salonu yapılmıştır. Şapel, içeriden çapraz tonozlarla örtülüdür ve iki sıra sütunla üç nefe ayrılmıştır. İki kat yüksekliğindeki şapelde, üç taraftan duvarlara yaslanarak ortası boş bırakılmış bir balkon bulunmaktadır. (Kat no.2, Resim 2.7.)

Cephe Özellikleri

Notre Dame de Sion Fransız Kız Okulu'nun dışarıya açıldığı tek cephe, Cumhuriyet Caddesi'ne bakan doğu cephesidir. Yapı, genel planlama olarak içe dönüktür. Caddeye bakan cephe, kapı ve pencere açıklıklarıyla bezemesizdir. Dikdörtgen pencereler dışarıdan basık kemerli ve düz bir söveyle çevrelenmiştir. Yapıda korunan özgün ahşap pencereler bu cephede yer almaktadır. Ancak ahşap pencerelerin olduğu pencere açıklıklarının mekan içinde kalan kısmına ikinci bir doğrama eklenmiştir. Zemin kat pencerelerinin önlerinde demir parmaklık bulunmaktadır. Zemin kat cephesi, su basman seviyesine kadar düzgün kesim dikdörtgen taş bloklarla kaplanmış, taş kaplamanın bitiminden silmeye kadar düz sıva uygulanmıştır. Sokak boyunca ilerleyen ana kütlenin dört kat yüksekliğindeki kuzey bloğu, ikinci katta yer alan dişli ve profilli kat silmesinin üstüne bir kat daha çıkarak devam etmektedir. İlk üç katta yer alan pencere açıklıkları ve birbirini takip eden düşey akslar, üçüncü katta bozulmaktadır. Yapının özgün planında bu katta yatakhaneler yer almaktadır. Ortada bulunan üç katlı blok, diğerlerine göre daha alçaktır. Orta bloğun sokağa açılan üç kapısından kuzeyde olan ilk kapı ziyaretçi girişi olarak kullanılmaktadır. Ortada yer alan demir parmaklıklı kapı kilise avlusuna açılan geçit ile sokağı ayırmaktadır. Güneyde yer alan üçüncü kapı ise öğrenci girişi için kullanılmaktadır. Orta bloğun güney ucu zemin katta kilise tarafından kullanılmaktadır. Çatı katında yer alan yatakhanenin caddeye bakan çatı pencereleri vardır. Yapının güney ucunda yer alan üç katlı blok, saçak üstündeki parapet yüksekliği ile orta bloktan ayrılmaktadır. Pencere düzeni ve cephe özellikleri bakımından üç blok birbiriyle eştir. İkinci ve üçüncü katta yer alan dikdörtgen pencereler düz bir söveyle çerçeve içine alınmıştır. Söve denizlik altında ilerleyerek çıkıntı yapar. Katlar arasında bulunan silmeler ile cephe yatay bölümlere ayrılmıştır.

Ana yapının batı cephesi, içeride birbirinden ayrılan avlulara bakmaktadır. Kuzeyde yer alan blok, şapelin önündeki avluya bakmaktadır. Blok, bodrum ve birinci katlarında yer alan iki farklı giriş ile kademeli avluya açılmaktadır. Zemin kat ile birinci katı ayıran silme cepheden taşmış, diğer katlarda görülen silmeler ise cephe yüzeyinde kalmıştır. Ana bloğa eklenen L planlı yapının zemin katında bulunan kantinden de avluya çıkış sağlanmaktadır. Avlunun üst kotunda yer alan terasa bloğun birinci katından bir merdivenle çıkılmaktadır. Avlu kotundan da karşılıklı iki demir merdivenle terasa ulaşmak mümkündür. Cephenin bir bölümü teras genişliğinde öne çıkmaktadır. Pencereler içeriden üçlü kutulara bölünmüştür. Cephenin arkada kalan bölümünde ise pencere açıklığı daralmış ve iki kanatlı doğrama kullanılmıştır. Her iki bölümde de, pencere ve kapı açıklıkları düz dikdörtgen bir söveyle çevrelenmiştir. Profilli saçak silmesinin üstünde çatı üstüne çıkan havalandırma bacaları görülmektedir.

Özgün planda yemekhanenin bulunduğu kütle, kemerli giriş kapısı ve yüksek pencereleri ile avluya açılmaktadır. Yapının cephesi su basman seviyesine kadar düzgün kesme taş bloklarla kaplanmıştır. Kemer kilit taşları kat silmesine yaslanmaktadır. Düşeyde zemin kat pencerelerini izleyen birinci kat pencereleri; iki kanatlı, dikdörtgen ve düz sövelidir. Birinci kat silmesinde ve ikinci kat pencere aralarında tuğla malzeme kullanıldığı görülmektedir. İkinci kat seviyesinde pencerelerin genişlediği görülmektedir. Bu katta yer alan pencereler düz açıklık olarak bırakılarak iki yanda tuğla kolonlara dayanmaktadır. (Kat no.2, Resim 2.4.) Dikdörtgen kütlenin yanındaki L planlı yapı lojman olarak kullanılmaktadır.

Okulun ziyaretçi giriş aksını karşılayan ve beyaz mermer salondan ulaşılan giriş avlusu ana kütle ve lojman yapısı ile çevrelenmiştir. Ana kütlenin avluya bakan cephesi, birbirini takip eden açıklıkları ve malzeme özellikleri bakımından giriş cephesiyle benzerlik gösterir. Zemin katta bulunan dikdörtgen pencerelerin önlerinde demir parmaklık vardır. Yemekhane ve lojmanın avluya bakan zemin katları kolonlarla geri çekilerek arkadlı bir bölüm oluşturmuştur. Yemekhanenin üstünde yer alan derslikler dikdörtgen pencereleriyle avluya bakmaktadırlar. Lojman yapısında ise, birinci katta yer alan dikdörtgen pencereleri ikinci katta yuvarlak pencereler izlemektedir. Avluda yer alan mermer çeşme, kuyu ve cephedeki güneş saati gibi elemanlar, yapının yansıttığı kimliği ve değerleri devam ettirmektedir.

Ana yapının St. Esprit Kilisesi'ne bakan ve yalnızca birinci ve ikinci katıyla okulun kullanımında olan kütlenin cephe özellikleri, diğer cephelerle benzerlik göstermektedir.

Dikdörtgen söveli pencereler, dişli saçakla çatıdan ayrılmaktadır. Dik çatıda çatı pencereleri görülmektedir. Kilise avlusu ile okulun giriş avlusu arasında bir kat yüksekliğinde bir bahçe duvarı bulunmaktadır. Kilise bağımsız kullanıldığı için günümüzde bu duvarın üzerinde yer alan kapı kapalı tutulmaktadır.

Okulun birinci katından ulaşılan güney avlusu, okuma bahçesi olarak kullanılmaktadır. Birinci kat koridorunun güney ucundan açılan bir kapıyla ulaşılan avlu, birinci kat zemin seviyesinin on basamak altında kalmaktadır. Ahşap çardaklar ve zemindeki büyük satranç oyun alanıyla güney avlu kuzeyde yer alan oyun bahçesinden ayrılmaktadır. Yapının avluya bakan birinci ve ikinci kat cepheleri dikdörtgen pencereleriyle cephenin geri kalanıyla eştir. Kat silmesiyle birbirinden ayrılan pencerelerden birinci katta olanların önünde demir parmaklık bulunmaktadır. Saçak silmesinin olmadığı cephede çatı, yükseltilmiş parapetin arkasında kalmaktadır. Avlu kotunun altında kalan ve özgün planda açık olan mekan, kapatılarak kütüphaneye dönüştürülmüştür. (Kat no.2, Resim 2.9.)

St. Esprit Kilisesi'ne bitişik olan ve şapelin de içinde olduğu yapı üç katlıdır.Yapının avluya bakan batı cephesinde, saçak altından başlayarak cepheye gömülmüş plastırlar zemin katta geri çekilen cephenin önünden inen kolonlara dönüşür. Cephenin kuzey kenarına yerleştirilmiş taş merdivenle yapı içinde yer alan merdiven holüne ulaşılır. Yapının ana giriş kapısından başka, cephenin güney ucuna eklenmiş ve yapıya bitişik olan lojmanın birinci katına çıkan ikinci bir merdiven vardır. Lojmanda merdivenin çıktığı holde, yapıya geçilebilen bir iç kapı bulunmaktadır. Yapının cephesi düşeyde birbiriyle eş yedi parçaya bölünmüştür. Geri çekilmiş zemin katta yer alan dikdörtgen pencereler, mekan içinde zemin kat döşemesi kaldırılarak oluşturulmuş iki kat yüksekliğindeki kapalı spor salonunu aydınlatmaktadır. Pencerelerin önünde demir parmaklıklar vardır. Sivri kemerli birinci kat pencereleri açıklığın dışından geçen yarım dörtgen söve içine alınmıştır. Kemer ile söve arasında kalan üçgen boşluklarda yaprak motifli kabartma bezeme kullanılmıştır. Kemer üzengi hizasında biten söve, cepheye doğru 45˚ yaparak dörtgen bir pano meydana getirmektedir. Pencere altında bulunan eğimli denizlik cepheden dışarı taşmaktadır.

Yapının ana giriş kapısına taş bir merdivenle ulaşılmaktadır. Taş korkuluğun içi boşaltılarak içinde üç yaprak olan yuvarlak metal çerçeveler eklenmiştir. Aynı bezeme giriş kapısının üzerinde de yer almaktadır. İki kanatlı ahşap giriş kapısının aynası düşeyde ikiye bölünmüş ve

ahşap panonun içi simetrik formlarla boşaltılmıştır. Kemer üst hizasını teğet geçen düz atkı ile çerçeve arasında kalan boşluk, düşeyde simetrik iki parçaya bölünmüştür. Her biri pencerelerde görülen sivri kemerin küçültülmüş birer kopyası olan iki parçanın kemer içi yuvarlak dilimlere bölünmüştür. Kapı boşluğu düz bir söveyle çerçeve içine alınmış, düz atkının iki yanına kare panolar yerleştirilmiştir. Cephe boyunca sıvada açılmış derz boşluklarıyla dikdörtgen kesme taş kaplama görünümü verilmiştir.

İkinci katta yer alan şapelin kat yüksekliği cepheden de fark edilebilmektedir. İki kat boyunca devam eden pencere üstleri sivri kemerle bitirilmiştir. Şapelin içinde bulunan asma katın döşeme hizası, pencereleri yatayda kesen bantla çakışmaktadır. Kemer boyunca devam eden söve, kemeri cepheden kopartarak öne çıkartmıştır. Saçak altından zemine inen düşey plastırların, pencere içinde bulunan kirişe denk geldiği yerlerde eğimli çıkıntılar bulunmaktadır. Pencere altlarında yer alan denizlikler de benzer şekilde eğimli gelerek cepheden dışarı taşmaktadır.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Taş yığma yapının özgün döşemeleri ve merdivenleri ahşaptır. Okulun zemin katında bulunan ve yemekhanenin yanında yer alan mekan tonoz örtülüdür. Yapıya ziyaretçi girişinin olduğu kapıdan girildiğinde karşılaşılan giriş holünün zemininde kullanılan beyaz mermer taşlar da özgünlüğünü koruyan mimari elemanlardır.

Ana okul binasında Cumhuriyet Caddesi'ne bakan cephede yer alan pencere doğramaları ile yapı içindeki kapı doğramaları özgün ahşap elemanlardır. Sonradan yapılmış şapelin de olduğu yapı taş yığma bir yapıdır. Bu yapıdaki merdivenler yenilenmiş ancak özgün döşeme karolarının merdiven sahanlıkları ve Büyük Salon'da küçük bir bölümü korunabilmiştir.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Okul yapısı ile şapelin de içinde olduğu bağımsız yapı, çelik konstrüksiyonla güçlendirilmiştir. Güçlendirme uygulaması sırasında, ana okul binasının ahşap döşemeleri

yenilenmiştir. Yapıdaki tüm mekan ve koridorlarına asma tavan yapılmış ve aydınlatma üniteleri bu sistem içinde çözülmüştür. Dersliklerde bulunan tüm sıra, masa, tahta gibi eğitim donatıları yeni malzemelerle değiştirilmiştir. Cumhuriyet caddesi'ne bakan cephede yer alan pencerelerin cadde tarafında özgün ahşap doğramalar korunmuş ancak pencere açıklığının mekan içinde kalan yüzüne ikinci bir alüminyum doğrama yapılmıştır. Yapıdaki diğer pencere doğramaları da alüminyum doğramadır. Zemin katta özgün planda yemekhanenin olduğu mekan da tamamen yenilenerek kantin olarak kullanılmaktadır. Yüksek tavanlı mekan içine ikinci bir ahşap strüktür oturtularak asma kat yapılmıştır. (Kat no.2, Resim 2.8.) Mekan içinde özgünlüğünü koruyan hiçbir eleman kalmamıştır. Ana binanın batı cephesinde katlar arasında demir gergiler olduğu görülmektedir. Yapının güney ucunda kalan merdiven kovasındaki boşlukta yükselen demir iskelet güvenlik amacıyla yapılmıştır. Strüktür aynı zamanda sergi amaçlı da kullanılmaktadır.

Yapının birinci kat koridoru ve kantin bölümünde görülen ahşap strüktürler, mekan içinde yapıya en az müdahale ile yeni işlev kazandırmaya yönelik yapılmış iyi uygulamalardır. Ancak yemekhane bölümündeki ahşap strüktür, mekanın özgün niteliklerini korumaya katkı sağlamamıştır. Ana bina güney blokta yer alan alan özgün plandaki jimnastik salonu günümüzde kütüphane olarak kullanılmaktadır. Zemin kattaki mekana çelik konstrüksiyonla asma kat ilavesi yapılmış, bahçe içindeki bir bölüm de kapatılarak mekana dahil edilmiştir. Güney avludan görülen çatı pencereleri, bu mekana aittir. Kapatılmadan önce bahçe içinde bulunan iki ağaç yerinde korunarak mekan içine alınmıştır. Kütüphanenin yanında kalan ve özgün planında laboratuarların olduğu mekan yenilenerek kademeli oturma düzeniyle çok amaçlı salona dönüştürülmüştür. Giriş avlusuna bakan lojmanın zemin katında bulunan arkadlı bölüm camla kapatılarak bahçeden koparılmış ve yapıya dahil edilmiştir.

Şapel ve Büyük Salon'un içinde olduğu yapının bodrum kat kalorifer dairesi ve zemin kat arasında kalan döşeme kaldırılarak ortaya çıkan yüksek tavanlı mekan, kapalı spor salonu olarak kullanılmaktadır. Yapının dış duvarlarına mekan içinden yapılan çelik destekler, mekanların yaklaşık 40'ar cm. küçülmesine sebep olmuştur. Büyük Salon'un özgün yer döşemeleri, zeminde 3 m. x 3 m. karo oluşturacak şekilde bırakılmış, geriye kalan zemin seramik karolarla kaplanmıştır. Eskiden şapel olarak kullanılan iki kat yüksekliğindeki mekan günümüzde konser ve konferansların yapıldığı ve okul dışından katılımın yüksek olduğu etkinliklere ev sahipliği yapan bir çok amaçlı salona dönüştürülmüştür. Zemin mekanın güney

ucunda bulunan sahneye doğru kademeli yükseltilerek oturma sistemi düzenlenmiştir. Salonda uygulanan aydınlatma sistemi ile mekandaki mimari öğeler ortaya çıkarılmak istenmiştir. Balkonu çevreleyen ahşap korkuluk özgün formunu koruyarak alçı malzeme ile yenilenmiştir. Tonoz örtüyü taşıyan 4 yapraklı yonca kesitli sütunlar zeminde kaplanarak yuvarlatılmıştır. Aydınlatma ve havalandırma sistemlerine ait teknik donatılar, balkon zeminin altına eklenen asma tavan içinde gizlenmiştir. Yüksek şapel pencerelerinin özgün vitraylarından günümüze ulaşan olmamıştır.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Yapının özgün strüktürüne ait en önemli kayıp, çelik konstrüksiyonla yapılan güçlendirmenin ardından döşeme ve merdivenlerin yenilenmesiyle özgün mimari elemanların bir bölümünün ortadan kalkmasıdır. Bu durum aynı zamanda yapıdaki özgün malzemenin de bir bölümünün korunamamasına sebep olmuştur. Zemin döşemeleri yenilenirken özgün kaplama ve altındaki döşeme sistemi kaldırılmıştır. Artan öğrenci sayısı ve gereksinimler sonucu mekansal yenilemelere gidilmiştir. Yapılan eklerde ahşap gibi doğal malzeme kullanılmış olsa da, mekan özgün kimliğini korumadığı sürece yapılan ekler etkili bir koruma anlayışını yansıtmamaktadır.

Tarihi eğitim yapılarının özgün işlevini devam ettirerek kullanımları korumada olumlu bir yaklaşımdır. Ancak özgün işlevin günümüz gereksinimlerini karşılayabilmesi adına yapılan adaptasyon uygulamaları arttıkça, yapının geçmişten getirdiği değerleri korumak zorlaşmaktadır. Cephe düzeninde değişiklik yapılmadan özgün anıtsal görünümün korunmasına benzer bir anlayış, iç mekanların düzenlenmesinde de devam ettirilmelidir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 02

Okulun Adı	NOTRE DAME DE SION FRANSIZ KIZ OKULU
Kuruluş Tarihi	1856
Kurucusu	Notre Dame de Sion Rahibeleri
Mimarı	
Adresi	Cumhuriyet Caddesi no.127 Harbiye

GENEL TANIM

4 kütlenin birleşmesiyle meydana gelmiş yığma yapılar grubu

TİPOLOJİK TANIM

Cadde boyunca sıralanan dikdörtgen kütleler orta akslarında yer alan koridorlarla birbirlerine takılmaktadır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet
iyi	1	1	1	1	1	1 yok
orta	2	2	2	2	2	2 orta
kötü	3	3	3	3	3	3 var

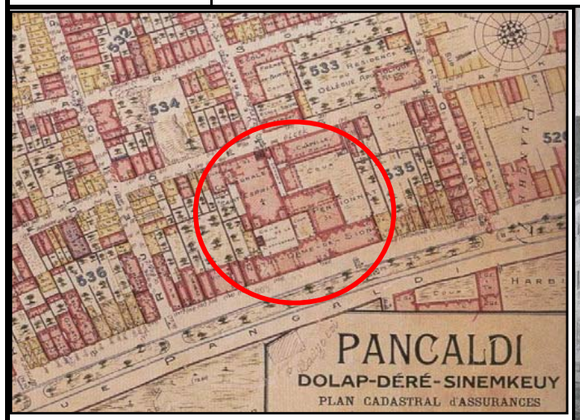

Harita 2.1.: J. Pervititch Sigorta Haritaları, no.15, 1924.

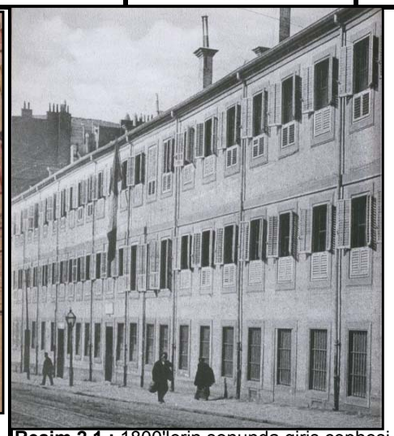

Resim 2.1.: 1800'lerin sonunda giriş cephesi

Resim 2.4.: Kuzey avluya bakan eski yemekhane

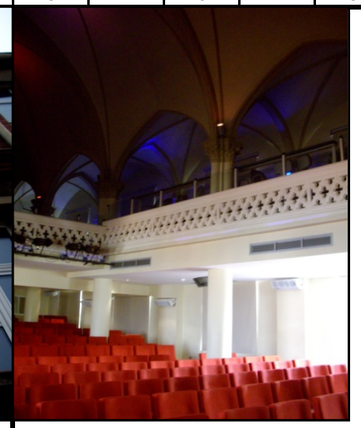

Resim 2.7.: Çok amaçlı salon olarak kullanışan eski şapel

Harita 2.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi)

Resim 2.2.: Giriş kapısının olduğu doğu cephesi

Resim 2.5.: Giriş holünde mermer salon

Resim 2.8.: Eski yemekhane içinde ahşap asma kat

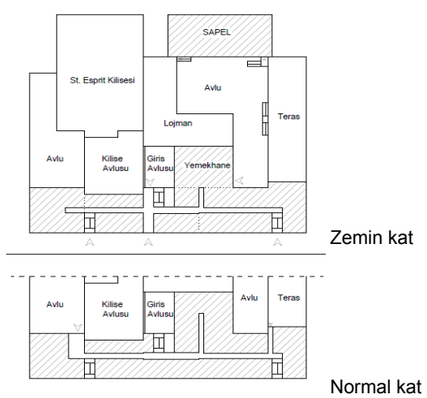

Plan 2.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 2.3.: Kiliseyle okulu ayıran avlu duvarı

Resim 2.6.: Kuzey avluda yapıdan bağımsız şapel

Resim 2.9.: Kapatılarak kütüphaneye eklenen bahçe alanı

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Akın (2002), Akyüz (2001), Dinçer (1978), Duhani (1990), Erdoğan (1994a), Mülayim (1994), Özen (2006)

3.2.1.3 Ste. Pulcherie Fransız Kız Okulu

Tarihçe

St. Pulcherie Lisesi, 1846 yılında Şefkat Rahibeleri tarafından Saint-Vincent de Paul adıyla kurulmuştur. Okul, Taksim'de Fransız Konsolosluğu'nun yakınlarında, Fransız Hastanesi'nin bulunduğu binada faaliyete geçmiştir. "Histoire de la Latinite de Constantinople" adlı eserde A. Belin ve A. de Chatel tarafından belirtildiği üzere, ortaokul "Collegio di Sta.Pulcheria" adı ile 1864'de kurulmuştur. Fakat hastalarla öğrencilerin bir arada bulunması sorun oluşturduğu için 1884 yılında okul, yine hastaneye ait olan bir başka binaya taşınmıştır. 1893 yılında Beyoğlu Bursa Sokağı 33 numaraya taşınan rahibeler, 1914 yılında savaşın başlamasıyla ülkeyi terk ederler ve bina harap duruma gelir. 1919'da İstanbul'a dönen rahibeler, geride ancak harap olmuş binayı bulabilirler. Bunun üzerine aynı bölgede okulları bulunan Lazarist rahipler, 1891 yılında İtalyan Cizvit papazları tarafından inşa edilmiş ve 1897 yılında kendilerince satın alınmış binayı, rahibelere tahsis ederler. (Kat. no.3, Harita 3.1.) Okul, günümüzde Ste. Pulcherie Fransız Lisesi olarak eğitim vermeye devam etmektedir.

Mimari Özellikler

Ste. Pulcherie Fransız Okulu, Beyoğlu ilçesi Katip Mustafa Çelebi mahallesinde bulunmaktadır. Yapı, vaziyet planına içinde bulunduğu parseli ortalayarak yerleşmiştir. Kuzeydoğuda Çukurlu Çeşme Sokak, güneydoğuda Maç Sokak'a bakan okul yapısı, kuzeybatı ve güneybatı yönlerinde bahçe duvarına bitişik olan yan yapılarla komşudur. (Kat. no.3, Harita 3.2.)

Plan Özellikleri

U plan tipli yapıya giriş Çukurluçeşme Sokağı'na açılan bahçesinden sağlanmaktadır. Giriş kapısına mermer basamaklarla yarım kat çıkılarak ulaşılabilmektedir. Giriş aksı yapının kuzeydoğu cephesinin tam ortasında yer almaktadır. Yapının özgün planı L şeklindedir. Ancak günümüzde kuzeybatı yönünde bulunan şapel, okul yapısına dahil edilmiş ve okulun planı U formunu almıştır. Yapının giriş aksı içeride koridora açılmaktadır. Koridorun iki

yanında sıralanan odalarda idari birimler yer almaktadır. Koridorun iç avluya bakan tarafında köşelere yerleştirilmiş iki tane merdiven bulunmaktadır. Girişte özgün okul yapısının kuzey kenarında yer alan eski Şapel yapısına koridor üzerinde bulunan bir kapıyla ulaşılmaktadır. İki katlı şapelin üstüne ilave iki kat daha yapılarak dört katlı özgün yapıyla eşit yükseklik sağlanmıştır. Yapının, güneybatı yönüne doğru uzayan diğer kolunda zemin kat seviyesinde bilgisayar laboratuvarı yer almaktadır. Üst katlara çıkıldığında koridora açılan derslikleriyle yapının L plan şeması özgün halini yansıtmaktadır. Şapelin üstüne sonradan yapılan iki kat yüksekliğinde betonarme ekte, orta aksta yer alan koridora açılan iki sıra derslikler bulunmaktadır. İç avluya ulaşım, güneybatı yönündeki sınıfların olduğu koridordan sağlanmaktadır. (Kat. no.3, Plan 3.1.) Koridorun yer aldığı kol ile şapel yapısı arasında; üstü plastik malzeme ile örtülmüş kapalı bir kış bahçesi bulunmaktadır. Bu bahçenin her iki yanından kollara bitişik yapılmış merdivenlerle avluda yer alan bahçeye inilmektedir. (Kat. no.3, Resim 3.4.) Yapının bodrum katında yemekhane, mutfak ve öğretmen odaları yer almaktadır.

Cephe Özellikleri

Okul yapısının giriş cephesi üç ana aksa ayrılmış, giriş kapısının bulunduğu orta aks öne çıkartılarak vurgulanmıştır. (Kat. no.3, Resim 3.1.) Cephe boyunca sıva üstüne derz çizgileri yapılarak yatay etki oluşturulmuştur. Bu yatay etkiyi destekleyen kat arası silmeleri vardır. Giriş katın üstünde diğer katlara göre geniş profilli bir korniş yapılmıştır. Giriş aksının üstünde yer alan birinci kat zemin seviyesinde döşeme, cephe hizasından öne çıkartılarak orta aks boyunca devam etmektedir. Taş korkulukla çevrelenen bu balkon altta konsollara oturtulmuştur. Balkona açılan pencereler de zemin seviyesine kadar inmektedir. Köşelerde taş sütunlarla üçe bölünmüş cephenin her aksında üçer adet pencere bulunmaktadır. Zemin kat cephesinde ortada yer alan giriş kapısının kuzeyinde şapele girişi sağlayan ikinci bir kapı yer almaktadır. (Kat. no.3, Resim 3.2.)

Bodrum kat kotunda yer alan yarım pencerelerin üstü basık kemerle geçilmiştir. Demir parmaklıklarla örtülen bu pencerelerin çevresini saran beyaz renkli bir söve takımı vardır. Giriş kat seviyesindeki pencerelerin üstünde her iki köşeden konsollara oturan profilli düz alınlık vardır. Birinci kat seviyesinde yer alan pencereleri çevreleyen dikdörtgen sövenin üstüne üçgen alınlık oturmaktadır. İkinci kat seviyesinde yer alan dikdörtgen pencerelerin

üstünde ise profilli dikdörtgen bir alınlık bulunmaktadır. Üçüncü kat pencereleri dikdörtgen söve ile çevrelenmiştir. Çatı seviyesine kadar yükselen orta aksın saçak üstünde çiçek motifleriyle bezenmiş bir alınlık bulunmaktadır. Alınlığın içine yerleştirilen saatle orta aks cephe geri kalan kısımlarına göre yükseltilmiştir. Giriş kat pencerelerinde demir parmaklık, üst kat pencerelerinde ise pencere alt hizasından başlayan emniyet amaçlı iki demir profil bulunmaktadır. (Kat. no.3, Resim 3.2.)

Yapının diğer cephelerinde bulunan açıklıklar, giriş cephesinde olduğu kadar bezenmemiştir. Şapelin iç avluya bakan cephesinde bodrum kat seviyesinde dışarıya açılan üstü kemerli bir kapı bulunmaktadır. Bu bölümün üst katlarında yer alan uzun dikdörtgen pencereleri çevreleyen dikdörtgen söve vardır. Saçak altı hizasında bordür yapılmıştır. Sınıfların yer aldığı güney kanadın bodrum katında bulunan yemekhane, dışarıya kemerli pencerelerle açılmaktadır. (Kat. no.3, Resim 3.4., 3.7.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Yığma karkas yapının merdiven sahanlıklarında volta döşeme görülmektedir. Diğer mekanların üstü asma tavan yapılarak kapatıldığı için özgün tavan görülememiştir. Ahşap derslik kapıları, mermer merdiven basamakları, dökme demir merdiven korkulukları özgün halini korumaktadır. (Kat. no.3, Resim 3.8.) Koridorlarda farklı renk ve ebatlarda özgün döşeme örnekleri görülmektedir. (Kat. no.3, Resim 3.5.)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Okulun eski bir resminde ikinci kattaki pencerelerin önlerinde günümüzde mevcut olmayan ahşap kepenklerin olduğu görülmektedir. (Kat. no.3, Resim 3.1., 3.2.) Yapının tümünde özgün pencere doğramaları, plastik esaslı malzemeyle değiştirilmiştir. Şapelin içi tamamen yenilenmiş, özgün malzemeden bir iz kalmamıştır. (Kat. no.3, Resim 3.9.) Şapelin üst katlarında yer alan sınıfların bulunduğu koridor, alçıpan bölme duvarlarla ayrılmıştır. Ortada koridor oluşturacak şekilde yapılan planlamada sınıfların tümü cepheden yararlanmakta ve kapıları iç koridora açılmaktadır. Koridora bakan duvarların tavan hizasına aydınlatma pencereleri yapılmıştır. (Kat. no.3, Resim 3.6.) Koridorların büyük bölümünde görülen özgün

zemin kaplaması, sınıflarda plastik esaslı malzeme ile değiştirilmiştir. Sınıflara ve koridorlara asma tavan yapılarak aydınlatma elemanları da yenilenmiştir. (Kat. no.3, Resim 3.3.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Ste. Pulcherie Fransız Okulu genelinde görülen en önemli bozulma, yapıda gerçekleştirilen tadilat uygulamaları sonucunda meydana gelmiştir. Özgün malzemenin yenilenmesi aşamasında tercih edilen malzemeler, yapının tarihi özellikleriyle bağdaşmamaktadır. Bunun yanında eğitim işlevini sürdüren yapıda kullanılan malzemelerin sağlık standartlarına uygun ve doğal olmasının gerekliliği de önem kazanmaktadır. Şapel bölümünün üst katlarında yenilenen sınıflar, yapının tarihi kimliği ile uyuşmamaktadır. İç avluya bakan cephenin orta kolunda asılmış iklimlendirme elemanları ve bunlara ait kablolar cephenin bütünlüğüne zarar vermektedir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 03

Okulun Adı	STE. PULCHERIE FRANSIZ OKULU
Kuruluş Tarihi	1864
Kurucusu	İtalyan Cizvit Misyonerleri
Mimarı	
Adresi	Çukurluçeşme sok. No.: 7 Küçükparmakkapı Beyoğlu

GENEL TANIM

4 katlı yığma yapı

TİPOLOJİK TANIM

L planlı özgün okul yapısında merdiven kovaları ve koridor iç avluya bakmaktadır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

Harita 3.1.: J.Pervititch Sigorta Haritaları, no.35, 1927.

Resim 3.1.: Kartpostal (Okul Arşivi)

Resim 3.4.: U kütlenin oluşturduğu iç avlu, 2008.

Resim 3.7.: İç avluya inen demir basamaklar, 2008.

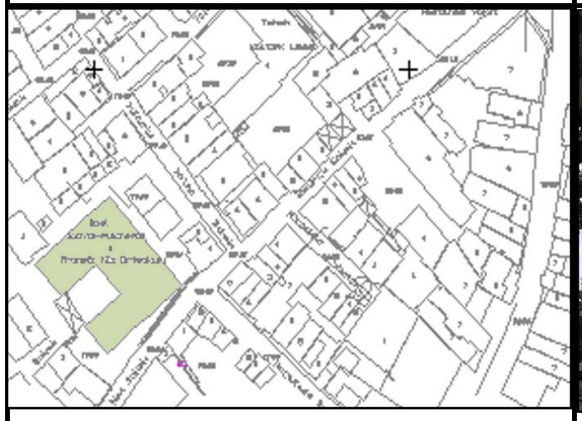

Harita 3.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 3.2.: Kuzeye bakan giriş cephesi, 2008.

Resim 3.5.: Özgün ve yenilenmiş yer karoları, 2008.

Resim 3.8.:Özgün merdiven basamakları, 2008.

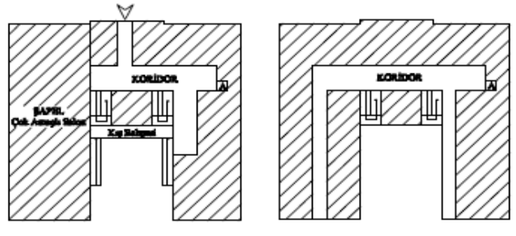

Zemin kat Normal kat

Plan 3.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 3.3.: Dersliklerin yenilenmiş tavan ve zemini

Resim 3.6.: Yeniden düzenlenmiş derslik ve koridor

Resim 3.9.: Çok amaçlı salona dönüşen şapel, 2008.

EKLER: Ek2

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Duhani (1990), Erdoğan (1994), Eroğlu (1994), Haydaroğlu (1990), Mülayim (1994), Vahapoğlu (1992), Scognamil

3.2.1.4 St. Joseph Fransız Erkek Okulu

Tarihçe

Türkiye'ye ilk defa 1841'de gelen Frerler Cemiyeti tarafından 1857'de Beyoğlu İmam Sokak'ta kurulan yatılı okul, bugünkü St. Joseph Okulu'nun temelini oluşturur. 1864'de Moda'da Baltacı Oteli olarak bilinen yapıya geçilir. Burada kurulan Moda Yatılı Okulu ancak 1869 yılına kadar eğitim vermiştir. Mekitarist Ermeni papazlara satılan yapı, sonradan Ermeni Okulu'na çevrilmiştir. Kısa bir süreliğine Moda'daki öğrenciler Beyoğlu Carnavoula Sokağı'nda bulunan okula aktarılmış, 1870 büyük Pera yangınına kadar orada eğitim görmüşlerdir.

Kadıköy'de bulunan bugünkü yapının ilk temel taşı 1870 yılında konulmuş ve birkaç ay sonra eğitim vermeye hazır duruma gelmiştir. Taş temel üzerine kurulmuş ahşap bina, bugünkü merkez binayla benzer özellikler göstermektedir. (Kat. no.4, Resim 4.2.) Okulun gerçekleştirilmesi amaçlanan tasarımı daha büyük bir plana oturmaktadır ancak bir an önce eğitime başlanması gerektiği için ilk olarak çekirdek bir yapı yapılmış ve sonradan bu yapı eklerle genişletilmiştir. 1872'de güneydoğu kanadı, 1874 yılında güneybatı kanadı tamamlanmıştır. 1875 ve 1876 yıllarında biri güneybatı kanadının devamında, diğeri güneydoğuda olmak üzere halen kullanılan Préau'lar (sundurma) yapılmıştır. 1885 yılında bugün Caporal Evi olarak bilinen ve St. Josephliler Derneği olarak kullanılan Papaz Evi eklenmiştir.

Denize doğru U şeklinde açılan okul yapısının ahşap merkezi iki yanında bulunan kanatlardan bir kat alçak kalmıştır. Bu geçici yapı 1895 yılında yıkılarak yerine mevcut yapı sınırları üç metre genişletilerek üç katlı taş bir yapı yapılmıştır. Okul bünyesinde 1903 yılında açılan Ticaret Enstitüsü'nün kısa süre içinde başarı göstermesiyle, 1906 yılında merkez binanın kuzeydoğu kanadı, 1907'de kuzeybatı kanatları ilave edilmiştir. (Kat. no.4, Resim 4.1.)

1903 yılında okulun bulunduğu arsanın doğu ucuna fırın inşa edilmiş ve 1940 yılına kadar öğrencilerin ekmek ihtiyacı bu fırın tarafından karşılanmıştır. 1914-19 yılları arasında Yüksek eğitim Enstitüsü olarak kullanılan okulda, savaş sonrası Frerler tekrar eğitim vermeye

başlamışlardır. 1976 yılına kadar yatılı olan okul, bu tarihten sonra gündüzlü eğitime geçmiş ve 1987'den itibaren karma öğrenci kabul etmeye başlamıştır.

1906 yılında Haydarpaşa Yeldeğirmeni'nde bir süre sonra St. Louis Koleji'ne dönüşecek olan bir semt okulu açılmıştır. St. Joseph'e gelecek küçük sınıflar önce bu okulda eğitim almışlardır.

Mimari Özellikleri

St. Joseph Fransız Erkek Okulu; Kadıköy Moda'da, kuzeyde Dr. Esat Işık Caddesi, doğuda Kadıköy Anadolu Lisesi, güneyde şehit Nuri Başgil Sokak, batıda ise Hülya Sokak ile sınırlanan bir yapı adasında bulunmaktadır. Okul bahçesine giriş, kuzeyde yer alan bahçe kapısından sağlanmaktadır. 1875 yılında yapılan bekçi odası ve kunduracının olduğu giriş yapıları doğuya doğru sokak boyunca devam etmekte ve okul bahçesi ile sokak arasında sınır oluşturmaktadır. (Kat. no.4, Harita 4.1., 4.2.)

Plan Özellikleri

1870 yılında yapılan dikdörtgen planlı çekirdek yapı, okulun bulunduğu arsayı kuzey-güney yönünde ortalamaktadır. Çekirdek yapıya sonradan eklenen güney kanatlarıyla, yapı U plan şemasına ve güneye bakan bir avluya sahip olmuştur. 1906-07 yıllarında eklenen kuzey kanatlar, çekirdek yapıya kısa kenarlarını ortalayarak yapışmış, ortada kalan avlu okulun girişini tanımlamıştır. (Kat. no.4, Plan 4.1.)

Okul yapısının çekirdeğini oluşturan merkez binada orta aksa oturan I koridorun iki yanına dizilmiş mekanlar bulunmaktadır. Zemin katta dikdörtgen yapının uzun kenarlarını ortalayan girişler, iki yöndeki avlulara açılır. 1872'de eklenen güneydoğu kanadın avluya bakan cephesinde yer alan koridora diğer cepheye bakan derslikler açılır. 1874'de eklenen güneybatı kanadının zemin katında tiyatro salonu, üst katında ise iki kat yüksekliğindeki eski şapelin yerinde kütüphane bulunmaktadır. 1908 yılına ait kartpostalda Şapel'in resim ve bezemeleriyle iç düzenlemesi görülmektedir. Şapel'in özgün halinde tavanın baştan başa

motiflerle süslendiği görülmektedir. Belgelere göre 1894 depreminde duvarlarında çatlaklar oluşan yapı, bir yıl sonra yenilenmiştir. Yenileme çalışmasında taştan daha esnek bir malzeme olduğu ve kolay işlenebildiği için tuğla malzeme kullanılmıştır. Başka bir kartpostalda, sunaktan bakıldığında karşı duvarda iki yandan merdivenlerle ulaşılan bir balkon olduğu görülmektedir. 1983'te iki kat yüksekliğindeki Şapel, kütüphaneye dönüştürülmüştür. Günümüzde tiyatro salonu olarak kullanılan zemin kattaki büyük salon, yapının özgün planında etüt ve sınav salonu olarak tasarlanmıştır. 1900'lere ait kartpostalda salonda bir sahnenin varlığı görülmektedir. 1906'da inşa edilen kuzeybatı ve 1907'de Ticaret Enstitüsü'nü barındırmak üzere yapılan kuzeydoğu kanadında ortada yer alan I koridorun iki yanında derslikler sıralanmaktadır. Bahçeden de girişi olan kuzeybatı kanadının zemin katında müze, sekreterlik ve idari birimler bulunmaktadır. Kuzeydoğu kanadının zemin katında da koridor, kuzey yönünde bahçeye açılan bir girişle sonlanmaktadır.

Yapıda katlar arasında düşey sirkülasyona olanak veren merdivenler, merkez binanın güney cephesinde koridorun orta aksında yer alan giriş sahanlığında ve kuzey kanatların merkez binayla birleştiği noktalarda yer alır. Zemin katta yapının parçalı kütlesine uygun olarak farklı noktalardan girişler bulunmaktadır. Merkez binaya giriş, Dr. Esat Işık Caddesi'ne bakan cephenin ortasından sağlanmaktadır. (Kat. no.4, Resim 4.3.) Bundan başka, kuzeybatı kanadın orta aksında ve kuzeydoğu kanadın kuzey kenarında birinci kata açılan girişler mevcuttur. Güney bahçeye açılan üç giriş, kuzeybatı kanatta yer alan koridorun güney ucunda, merkez yapının güney cephesinde koridor aksını ortalayan giriş holünde ve güneydoğu kanatta yer alan koridor aksının güney ucunda bulunmaktadır.

Yapının özgün planında mutfak ve yemekhane günümüzde olduğu gibi yapının bodrum katında yer almaktadır. Sınıflar, merkez binada ve güneydoğu kanadın zemin katında planlanmıştır. Kuzey kanatların eklenmesiyle yeni derslikler de açılmıştır. Frere Ange Michel'in anlatımına göre (2002), her katta Frerlere ait bir salon mutlaka olmalıydı ancak kartpostalda görülen ilk yapıda bu salonun yeri cepheden anlaşılamamaktadır. Birinci katta yer alan her pencere ayrı bir Frer odasına aittir. Güneydoğu kanadında bir yatakhane vardır. İkinci katta yine yatakhane ve Frer odaları, en üstteki çatı katında ise 400 kişiye hizmet veren bir çamaşırhane bulunmaktadır. Bu dönemde henüz merkezi ısıtma ve duşların olmadığı belirtilmiştir.

1906 tarihli kuzeybatı kanadında günümüzde müze, idari birimler, lise 1 ve hazırlık sınıfları bulunmaktadır. Bir sonraki yıl, bodrum katında yemekhanelerin olduğu ve üstteki iki katta Ticaret Enstitüsü'nü barındıracak olan kuzeydoğu kanadı yapılmıştır. Yapının özgün planında, ikinci katında çok büyük bir yatakhane, çatı katında ise kolej görevlilerinin kaldığı odalar bulunmaktadır. (Kat. no.4, Resim 4.5.) Kolej, kuzey kanatların eklenmesiyle son haline ulaşmıştır. Bu projenin mimarı M. Michelini'dir. Okul yapısının büyümesiyle 1905'de 300 civarında olan öğrenci sayısı, 1908'de 600'ü bulmuştur. Artan öğrenci sayısına paralel olarak yapının altyapı gereksinimleri de doğmuştur. Günümüzde bodrum katında bilardo salonu olarak kullanılan mekan, 1909 yılında sıcak suyu olan 24 kabinli büyük bir banyo odası olarak yapılmıştır. 1950'lerde banyoların başka bir yere taşınmasıyla bu mekan bir süre öğretmen yemekhanesi olarak kullanılmıştır.

Okul yapısı ile Dr. Esat Işık Caddesi arasında sınır oluşturan 1875 tarihli iki katlı giriş yapıları arasında bahçeye açılan bir giriş kapısı vardır. Bu yapılardan; giriş kapısının batısında kalan bekçi kulübesi, doğudaki ise danışma olarak kullanılmaktadır. Giriş yapısına bitişik olarak sokak boyunca doğuya doğru uzanan ve eski fizik / kimya laboratuvarlarının olduğu ikinci yapı, 1910-11 yılları arasında yapılmış olup, günümüzde St. Joseph Lisesi Eğitim Vakfı tarafından kullanılmaktadır. Kolejin doğusunda yer alan fırın 1913 yılında yapılmış ancak araya savaşın girmesiyle ekmek üretmeye ancak 1919'da başlamıştır. 1914 yılında Ticaret Enstitüsü'ne ek olarak Fırın'ın yanına yapılan atölyeler, hiçbir zaman kuruluş amacına yönelik çalışmamıştır.

1875-76 yılları arasında yapılan Büyükler Avlusu (Grand Quartier) ile kötü havalarda ders araları ve jimnastik derslerinde kullanılabilecek bir mekan olarak tasarlanmıştır. 1909 yılında da, benzer bir ek Küçükler Avlusu'nda yapılmıştır. 45 m. Boyunda 20 m. Genişliğinde yapılan bu sundurmanın bir kenarı duvara diğer kenarı kolonlara oturmaktadır. Fransız Demiryollarına ait büyük bir istasyon saçağı gemiyle getirilip burada kurulmuştur. Çatının levhaları, 2002 yılında yenilenmiştir.

1903 yılında kurulan Yüksek Ticaret Okulu eğitim vermeye ilk olarak bugünkü Caporal Evi'nde başlamıştır. Kuzeybatı kanadının yapılmasıyla öğrenciler yeni binaya geçmişlerdir.

Cephe Özellikleri

Çekirdek Yapı: 1895 yılında taş olarak yeniden yapılan merkez kütle üç katlıdır. Saçak üstünde bir kat yükseltilerek giriş aksını vurgulayan üçlü pencere düzeni, alınlıkta yuvarlak pencere ile bitirilmiştir. İki koldan mermer basamaklarla ulaşılan giriş kapısı ve iki yanında yer alan basık kemerli pencereler cephede geri çekilerek önünde bir giriş sahanlığı oluşturulmuştur. Merdiven sahanlığı önündeki mermer sütunlarla vurgulanmaktadır. Merkez binanın kuzey cephesinde yer alan pencereler büyüklük ve biçim açısından birbirine eştir. Basık kemerli pencerelerin çevresi düz söveyle geçilmiş, kemer üstü eğrisel geometrili bezemeyle bitirilmiştir. Alınlıktakine benzer yaprak biçimli pencere altı konsolları, pencere köşelerinde alt söveyi desteklemektedir. Bodrum kat pencereleri, giriş aksının iki yanında küçülerek devam etmektedir. Cephenin geri kalan kısmında ise bodrum kat pencerelerinin önünden geçen koridor bahçe kotunun altında kalmaktadır. Böylece pencereler, diğer katlarda yer alan pencere büyüklüğünü yakalamaktadır. Normal katlarda yer alan basık kemerli pencereler, bodrumda dikdörtgen bir form almış ve basık kemerli söveyle çevrelenmiştir. Bodrum kat pencerelerini çevreleyen sövede kilit taşı öne çıkartılmıştır. Bodrum ve zemin kat pencerelerinin önünde demir parmaklık olduğu görülmektedir.

Güneydoğu Kanadı: 1872 yılında ilk iki katı inşa edilerek ana kütleye eklenen güneydoğu kanadı, 1888'de bugünkü şeklini almıştır. Yapı, ana kütle ve güneybatı kanadıyla aynı yükseklikte olmasına rağmen kuzey kanatların saçak kotu altında kalmaktadır. Yapılar arasındaki döşeme kotları arasındaki bu farklılık, kütlenin kuzeydoğu kanadıyla kesiştiği doğu cephesinde kat silmeleri ve pencere hizalarında fark edilmektedir. Her katta birbirini takip eden basık kemerli ve iki kanatlı pencerelerden yalnızca ikinci katta olanlarda ahşap kepenk bulunmaktadır. Kat arası silmeler ve yatay-düşey akslarda birbirini takip eden pencereleriyle güneydoğu kanadın cepheleri, okul yapısının genelinde görülen cephe anlayışını devam ettirmektedir. Güneydoğu kanadın iç bahçeye bakan batı cephesinde zemin kat ile bahçe kotunu birbirine bağlayan bir merdiven bulunmaktadır. Bodrum kat pencereleri, bahçe kotunun altına inmektedir. Kütleye güneyde eklenen tek katlı yapı, 1876'da yapımı tamamlanan *Preau* - sundurmadır. Günümüzde bu yapı bahçeye açılan kantin olarak kullanılmaktadır. Sundurmanın üst örtüsü güneydoğu kanada doğru ilerleyerek altında bir geçit meydana getirmiştir.

Güneybatı Kanadı: 1874'de yapılarak ana kütleye ilave edilen güneybatı kanadında şapel ve tiyatro salonu yer almaktadır. Yapının batıya bakan cephesinde yer alan iki kat yüksekliğindeki pencereler, günümüzde kütüphane olarak kullanılan şapelin pencereleridir. Kemer içinde yuvarlak çerçeve içine alınmış üç yaprak motifinin altında kalan bölümde doğrama dörtgen bölümlere ayrılmıştır. Tiyatro Salonu'na ait zemin kat pencerelerinin içleri doldurulmuştur. Yapıya güney ucundan bağlanan *Grand Quartier Preau*'su (Büyükler Sundurması) 1875 yılında yapılmıştır. Günümüzde kapalı spor salonu olarak kullanılan yapıyı örten beşik çatı, güneye doğru devam ettirilerek kolonlarla desteklenen bir yarı açık mekan oluşturmuştur.

Ana binanın cepheden görünümü 1902 yılında basılan kartpostalda görülmektedir. Büyükler Avlusu'nu iki yandan sınırlayan güney kanatların ana yapıya eklendiği ancak giriş avlusunu çevreleyen kuzey kanatların henüz yapılmadığı görülmektedir.

Kuzeybatı Kanadı: Koleje eklenen son büyük yapı, 1906 yılında yapılmış olan kuzeybatı kanadıdır. Yapının kuzey bahçeye bakan doğu cephesi yatayda kat silmeleri arasında kalan ve birbirini takip eden pencere düzenine sahiptir. Zemin ve birinci kat pencereleri basık kemerli, ikinci kat pencereleri dikdörtgendir. Giriş kapısının iki yanında kalan ve üst katlarda onu izleyen iki kanatlı dar pencerelerle kıyaslandığında, zemin ve birinci kat pencereleri daha geniştir. Düz söveli pencereler denizlik altında konsollara oturmaktadır. Zemin kat pencerelerinin önünde demir parmaklık bulunmaktadır. Giriş kapısını ve iki yanında kalan pencereleri kapatan cam-demir strüktür kapalı bir rüzgarlık meydana getirmektedir. Bu strüktürün eğimli çatısı, giriş kapısının üçgen alınlığına alttan yapışmaktadır. Üçgen alınlığın içinde görülen geometrik bezemenin aynısı, pencerelerin kat silmelerinin üstüne gelen hizalarında görülmektedir. Kolejin tıpkı kuzeydoğu kanadında olduğu gibi kuzeybatı kanadında da çatı katı pencereleri görülmektedir. Çatıda yer alan ikamet birimlerine ait olan pencereler, düşeyde alt kat pencere hizalarını tutmaktadır. Saçak altında cephe boyunca ilerleyen ahşap konsollar bulunmaktadır. Yapının kuzey ucuna 1912'de *Petit Quartier Preau*'su (Küçükler Sundurması) eklenmiştir. Kolejin giriş bahçesine bakan cephenin ardında demir strüktürle desteklenen beşik çatının altında kalan bu yarı açık mekan, küçük sınıfların kullanması için yapılmıştır. Kuzeybatı kanadın batı cephesi eskiden okulun ekilebilir bahçelerinin olduğu, günümüzde ise açık spor sahalarının yer aldığı alana bakmaktadır. Yapının bodrum kat pencereleri, bahçe kotunun altında yer alan koridor üzerinde yer alır.

Cephe, pencere düzeni ve cephe özellikleri bakımından doğu cephesiyle eştir. Yapının kuzey cephesinde zemin kat ile bahçe kotunu birbirine bağlayan basamaklar bulunmaktadır. Ahşap kapının iki yanında yer alan sütunlar, kapı üstündeki dörtgen alınlığa dayanmaktadırlar. Kapının iki yanında sırasıyla dikdörtgen ve yuvarlak kemerli ikişer pencere bulunmaktadır.

Kuzeydoğu Kanadı: Ticaret Enstitüsü'nü barındırmak üzere ana binaya 1907 yılında eklenen kuzeydoğu kanadın iç avluya bakan batı cephesi; kat yüksekliği ve pencere düzeni bakımından merkez binayla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Ancak pencere hizaları ve kat silmelerinden anlaşılabildiği gibi sonradan ana kütleye eklenen yapının zemin ve normal kat döşemeleri ana yapıdan yaklaşık 50 cm. yüksekte yer almaktadır. Yapının doğu cephesi, kat silmeleriyle birbirinden ayrılmış basık kemerli bodrum ve zemin kat pencereleri ile dikdörtgen pencerelerden meydana gelmektedir.

Giriş Yapıları: Okulun giriş bahçesi ile sokak arasında kalan iki katlı giriş yapıları, her iki katta da benzer özellikler sergilemektedir. Bahçeye bakan kapı açıklıkları ve çevresi bezemesiz düz söveyle geçilmiş pencerelerde basık kemer görülmektedir. Pencerelerde çift kanatlı kepenk kullanılmıştır. St. Joseph Eğitim Vakfı tarafından kullanılan eski laboratuvarların olduğu tek katlı dikdörtgen yapının kuzey ve güney cephelerinde yer alan dikdörtgen pencerelerin yanında bahçeye açılan bir de kapısı bulunmaktadır.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Yığma yapının koridor ve dersliklerinde volta döşeme kullanıldığı görülmektedir. Dökme mozaik merdiven basamaklarını aynı malzemenin kullanıldığı sahanlıklar izlemektedir. Koridorlarda farklı renk ve geometrik desende özgün karo mozaiklerin korunduğu görülmektedir. Derslik ve idari birimlerin kapıları ile koridora bakan pencerelerinde özgün ahşap doğrama varlığını sürdürmektedir. Koridorların kesiştiği yerlerde çiçek motifleri taşıyan dökme demir panolar ayırıcı elemanlar olarak kullanılan özgün parçalardır. Merdiven korkulukları da yapıda özgünlüğünü koruyan öğelerden biridir. Şapelin üstü tonoz örtülüdür. İkinci katta yer alan kolonlar volta döşemenin altında kalan I profil demir kirişe dayanmaktadır. Ana kütlenin birinci ve ikinci kat pencerelerinde ve kuzeydoğu kanadın iç avluya bakan cephesindeki ikinci kat pencerelerinde ahşap kepenk bulunmaktadır.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

1870 yılında yapılan 2 katlı çekirdek yapıda meydana gelen ilk onarım 1894 İstanbul depremi sonrasında gerçekleşmiştir. Depremde büyük zarar gören ahşap yapının yerine 1895 yılında taş bir yapı yapılmıştır. Yeni yapılan bu yapının temel alanı, giriş ve büyükler avlusuna doğru bir buçuk metre genişletilmiş, volta döşemeli yeni yapı iki yerine üç katlı inşa edilmiştir. Böylelikle, her katta yaklaşık 200 m² alan kazanılmıştır. Zeminler, Marsilya'dan getirilen çini karolarla döşenmiştir. Zamanla artan öğrenci sayısı, kolejin büyümesini gerektirmiştir. Mimar Perpignani'nin 1904 tarihli hazırladığı yenileme projesi, o dönemde gerçekleşmeyen tasarımlardan biridir.

1875'te Şapel'in devamı olarak güneybatı kanada bitişik yapılan sundurmanın çatı örtüsü 1931'de metal konstrüksiyonla yenilenmiştir. Bu alanın zemini 1985'te alçaltılarak kapalı spor salonuna dönüştürülmüştür. Yatakhanelerin olduğu ikinci kata ait bir fotoğraftan anlaşıldığı kadarıyla, derslik olarak yeniden işlevlendirilirken bu mekanlar kolonlara kadar genişletilmiştir. (Kat no.4; Resim 4.6.) Günümüzde dersliklerin koridora bakan duvarlarında kolonlar görülmektedir. Yemekhanenin bulunduğu bodrum katta, seramik zemin kaplaması duvarda yarım kat yüksekliğine kadar devam ettirilmiştir. Mevcut tesisat elemanları koridor boyunca döşeme altından geçmektedir.

Merkez yapının Büyükler Avlusu'na bakan güney cephesinde üç kat boyunca devam eden ve giriş aksını kapatan betonarme bir ek yapılmıştır. Saçak üstünde üçgen alınlıkla biten bu kule zemine kolonlarla basmaktadır. Kulenin içinde, çekirdek yapının orta aksında yer alan merdivenin sahanlıklarından ulaşılan ıslak hacimler bulunmaktadır. (Kat no.4; Resim 4.4.)

Kütüphane olarak kullanılan Şapel'in iç kısmı tamamen yenilenmiş, duvarlardaki tüm resim ve bezeme elemanları temizlenerek mekanın dört duvarına dayanan ve ortasında boşluk olan bir asma kat ilave edilmiştir. Yeni yapılan asma kat, uzun kenarlar arasında giden kirişlere oturmaktadır. Pencere önleri döşeme hizasında boşaltılarak geniş ve uzun pencerelerin sağladığı aydınlık miktarından en fazla derecede yararlanılmıştır. Kolej yapısına ek olarak yapılan fırın ve atölyeler, günümüzde kullanılmamaktadır.

Okul yapısında, modern eğitim araçları ve donanımlarının kolejin özgün mimari karakterini değiştirmeden kullanıldığı görülmektedir. Teknik altyapı, yapıya mümkün olduğunca az müdahale ederek mekanlara yerleştirilmiştir. Kolejin özgün ahşap pencereleri, yerini ahşap görünümlü plastik esaslı doğramalara bırakmıştır. Koridor ve dersliklerin bir kısmı ile kütüphanenin tamamında özgün döşeme kaldırılarak yerinde seramik zemin kaplaması kullanılmıştır. Benzer şekilde koridor ve dersliklerin bir kısmında volta döşemeyi kapatan asma tavan uygulamaları görülmüştür. Bunların yanında, kolejin sahip olduğu tüm özgün taşınabilir değerlerin kullanılabilir olanları laboratuar, koridor ve dersliklerde kullanılmaktadır. Bir kısmı ise müze ve okulun çeşitli köşelerinde sergilenmektedir. (Kat no.4; Resim 4.8., 4.9.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

St. Joseph Fransız Erkek Okulu'nun zamanla büyüyen eklentili bir plan gelişimi olmasına rağmen, bulunduğu alanın geniş olması yapının planlanmasında esneklik sağlamıştır. Çevre yapılarla ilişki kurmayan okul binası, kendi içinde tasarlanmış ve yapılan her ek çekirdeğe uyumlu gelişmiştir. Bu nedenle, gerek iç mekanların kullanımı gerekse cephe düzeni açısından yapının özgün halinde bütüncül bir tasarım yaklaşımının olduğu görülmektedir. Çekirdek yapıya simetrik takılan kütlelerde, koridor-derslik ilişkisi devam etmektedir. Kolejin içinde bazı mekanlarda görülen yenilenmiş zemin kaplaması ve asma tavanlar dışında öne çıkan değişimlere rastlanmamıştır. Şapel ve etüt salonlarının yeniden işlevlendirilmesi sırasında bezeme elemanlarının tamamen kaldırıldığı saptanmıştır. Yapıda gereksinim duyulan mekansal dönüşümler, plana en az müdahale ile gerçekleştirilmiştir. Özgün ara bölme elemanlarının büyük çoğunluğu günümüzde de varlığını korumaktadır. Yapıda saptanan en önemli bozulma, ana kütleye güney cephesinde orta akstan bağlanan ek kuledir. Yapının kütle etkisini bozan bir uygulamadır. Taşıdığı işlev bakımından böyle bir ek yapılmasındaki amaç tam olarak anlaşılmamaktadır. Kolejin Dr. Esad Işık Caddesi'ne bakan giriş yapıları ve bahçe içinde yer alan Caporal Evi'nin yeniden işlevlendirilerek okulla ilişkili sosyal amaçlı kullanılıyor olması olumlu bir uygulama olarak görülmüştür. Benzer uygulamanın kolejin doğusunda kalan fırın ve atölyeler için de hayata geçirilmesi gerekmektedir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.:04

Okulun Adı	St. JOSEPH FRANSIZ ERKEK OKULU
Kuruluş Tarihi	1864
Kurucusu	Fransız Rahipleri Cemiyeti
Mimarı	
Adresi	Dr. Esad Işık Caddesi no.:66/11 Kadıköy

GENEL TANIM

Üç katlı yığma yapıda volta döşemenin yanı sıra, demir kolon ve kirişler görülmektedir.

TİPOLOJİK TANIM

Çekirdek dikdörtgen kütleye zamanla simetrik eklenen yapılardan meydana gelir.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

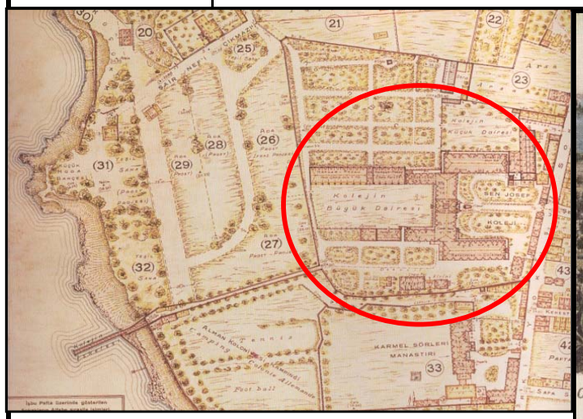

Harita 4.1.: J.P. Sigorta Haritaları, Moda

Resim 4.1.: 1908 tarihli kartpostal (Okul Arşivi)

Resim 4.4.: Güney cepheye eklenen kule

Resim 4.7.: Koridora açılan derslikler

Harita 4.2.: Vaziyet Planı (İBB Harita Arşivi, 2009)

Resim 4.2.: Üç katlı ahşap çekirdek yapı (Okul Arşivi)

Resim 4.5.: Yenilemeden önce yatakhane katı

Resim 4.8.: Dersliklerde özgün eğitim donatıları

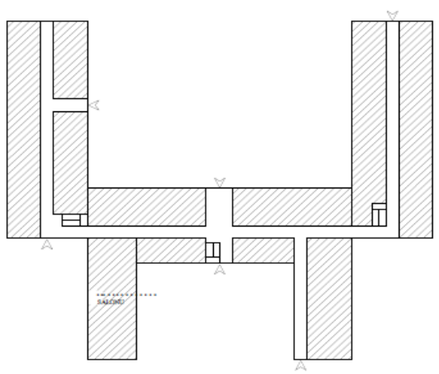

Plan 4.1.: Zemin kat plan şeması

Resim 4.3.: Girişin olduğu kuzey cephe

Resim 4.6.: Dersliklere dönüştürülen yatakhaneler

Resim 4.9.: Yenilenmiş koridorda eski dolaplar

EKLER: Ek2

KAYNAKLAR: Erdoğan (1994a), Haydaroğlu (1990), Michel (2002), Yenen (1994), Yergün(1994)

3.2.1.5 St. Jean Baptiste Fransız Okulu

Tarihçe

St. Jean Baptiste Fransız Okulu, 1870 yılında Frere'ler tarafından Beyoğlu'nda açılmıştır. (Kat. no.5; Harita 5.1.) Yapının, 1930'lara kadar olan tarihiyle ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır. 1937 yılında Taksim Ortaokulu olarak yeniden eğitim vermeye başlayana kadar, bir süre "Tütün Deposu" olarak kullanılmıştır. Binanın senet tarihi 1911 olarak kayıtlara geçmiştir. Günümüzde okul, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İstanbul Atatürk Anadolu Lisesi olarak eğitim vermeye devam etmektedir.

Mimari Özellikler

St. Jean Baptiste Fransız Okulu, Beyoğlu ilçesi Katip Mustafa Çelebi mahallesindedir. Yapı, kuzeybatıda Kuyu Sokak; güneybatıda Çukurluçeşme Sokak'a güneydoğuda Billurcu Sokak'a bakan bitişik nizam yapılar, kuzeydoğuda ise Ermeni Okulu ile çevrelenmiştir. Okula giriş, önce Kuyu Sokağa açılan bahçeden sağlanmaktadır. (Kat. no.5; Harita 5.2.)

Plan Özellikleri

L planlı okul yapısı; özgün planında iki, günümüzde ise sonradan eklenen kat ilavesi ile üç katlıdır. Koridorlara açılan derslikleriyle, geleneksel plan şemasını korumaktadır. Kuzeybatı ve güneybatı doğrultusunda uzanan iki aksın birleştiği yerde bulunan merdiven ile katlar arası bağlantı sağlanmaktadır. Islak hacimler, merdiven kovasına bitişik yapılarak ortak kullanım alanları biraraya getirilmiş, böylece geri kalan alan derslik ve yardımcı mekanlara ayrılmıştır. Büyük pencerelerle geniş aydınlık alanlar elde edilmiştir. L planın orta açık alanı bahçe olarak kullanılmaktadır. (Kat. no.5; Plan 5.1.) Okul bahçesinin batı yönünde müştemilat ve bekçi klübesi olarak kullanılan iki katlı betonarme bir yapı bulunmaktadır.

Cephe Özellikleri

St. Jean Baptiste Fransız Okulu'nun cephesinde düşey ve yatayda birbirini takip eden açıklıklarla simetrik bir kurgu düzenlenmiştir. L planın kısa kolunun Kuyu Sokağa baktığı cephede her katta birbirini izleyen üç sıra pencere bulunmaktadır. (Kat. no.5; Resim 5.1.) İç bahçeye bakan kısa kolun zemin kotunda ortada kapı ve iki yanında ikili pencereler ile üst katlarda beşli pencere düzeni vardır. Sonradan eklenen üçüncü katta da aynı düzen korunmuştur. İç bahçeye bakan uzun kanadın her katında birbirini izleyen çift kanatlı ve uzun altılı pencere dizisi olduğu görülmektedir. (Kat. no.5; Resim 5.3.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Özgün iki katlı yığma yapının üzerine betonarme bir üçüncü kat ilave edilmiştir. Merdiven, yapı içindeki konumu ve üç kollu çıkışı ile özgünlüğünü korumaktadır. Merdiven sahanlığında volta döşeme görülmektedir. (Kat. no.5; Resim 5.6.)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Şubat 1939 yılında yapının önemli onarımlar gördüğü belgelenmiştir. Okul müdüründen elde edilen bilgilere göre, tütün deposu olarak kullanıldığı dönemde, zemin katta sınıfların kapıları doğrudan bahçeye açılırken; günümüzde bu kapılar pencereye çevrilmiş ve önünden geçen bir koridorla sınıflara ulaşım sağlanmıştır. (Kat. no.5; Resim 5.5.) İkinci katta yer alan dar koridorlar genişletilmiştir. Okulun giriş kapısının önüne sonradan iki katlı kare planlı bir rüzgarlık ilave edilmiştir. Okul yapısına bitişik yapılan bu ek, ikinci katta koridorda yer alan bir pencerenin kapıya çevrilmesiyle müdür odası olarak kullanılmaktadır. İlave dersliklerin bulunduğu yapının üçüncü katı da artan ihtiyaçlar sonucu sonradan yapılmıştır. (Kat. no.5; Resim 5.4.) Özgün pencere doğramaları plastik esaslı malzemeyle değiştirilmiştir. Yapı genelinde özgün zemin kaplaması örneğine rastlanmamıştır. Merdiven basamakları granit taşla kaplanmış, koridorlarda karo seramik, sınıflarda ise laminant parke uygulanmıştır. (Kat. no.5; Resim 5.8.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

St. Jean Baptiste Fransız Okulu, yapılan eklentiler sonucu özgün yapısını bir miktar kaybetse de, yapı içindeki plan şeması ve mekanların dizilimi açısından korunmuş özellikleri vardır. L planlı okul yapısının önüne ilave edilen üç katlı betonarme kütle, yapının bütünlüğüne zarar vermektedir. Yapıya kuzeydoğu ve güneydoğu cephelerinden bitişen yan binalar, bu yöne bakan dersliklerin pencerelerini kapattığı için dersliklerde doğal aydınlatma büyük ölçüde engellenmiştir.

Tarihi eğitim yapılarının özgün kullanımının devam ettirilmesinde, en az müdahale ile en etkin kullanım şekilleri amaçlanmalıdır. Yapılara yapılacak her türlü ekten mümkün olduğunca kaçınılmalıdır. St. Jean Baptiste Okulu'nda olduğu gibi, ihtiyaç duyulan ek mekanlar bahçe içine yapılacak ek birimlerle çözülebilir. Yapının çevresiyle ilgili alınacak planlama kararlarında, yapı cephelerine belirli bir mesafeye kadar yaklaşmaya izin verilmelidir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 05

Okulun Adı	ST. JEAN BAPTISTE FRANSIZ OKULU
Kuruluş Tarihi	1870
Kurucusu	
Mimarı	
Adresi	Katip Mustafa Çelebi Mahallesi Kuyu Sokak No:9 Beyoğlu

GENEL TANIM	**TİPOLOJİK TANIM**
3 katlı yığma yapı	L planlı yapıda kollar arasında kalan açık alan bahçe olarak kullanılmaktadır.

Orijinal Kullanımı	**Bugünkü Kullanımı**	**Önerilen Kullanımı**
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

Harita 5.1.:J. Pervititch Sigorta Haritaları, no.35, 1927.

Resim 5.1.: Kuyu Sok.'a bakan kuzeybatı cephesi

Resim 5.4.: Sonradan eklenen kütle, 2008.

Resim 5.7.: Dersliklerin basık kemerli pencereleri, 2008

Harita 5.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 5.2.: Güneybatı cephesi

Resim 5.5.: Genişletilmiş zemin kat koridoru, 2008.

Resim 5.8.: Dersliklerin açıldığı birinci kat koridoru

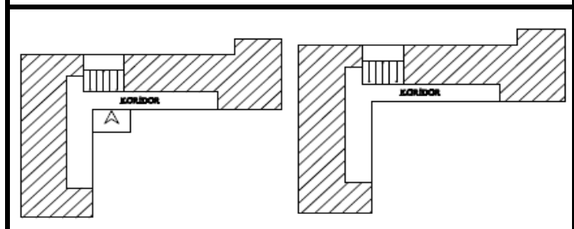

Zemin kat Normal kat

Plan 5.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 5.3.: Kuzeybatı cephesi

Resim 5.6.: İki kolun kesişiminde bulunan merdiven

EKLER: Ek2

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Duhani (1990), Erdoğan (1994), Eroğlu (1994), Haydaroğlu (1990), Mülayim (1994), Vahapoğlu (1992), Scognamil

3.2.1.6 Ste. Elisabeth Fransız Kız Okulu

Tarihçe

Ste. Elisabeth Fransız Katolik Okulu, 1872'de açılmış ve ilkokul seviyesinde eğitim vermiş bir okuldur. Okulun tarihçesi ile ilgili bilgiye ulaşılamamıştır. Okul yapısı günümüzde, Özel Tarhan Koleji tarafından kullanılmaktadır. (Kat. no.6, Harita 6.1.)

Mimari Özellikler

Okul, Beyoğlu ilçesi Tomtom Kaptan Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kuzeyde İtalyan Konsolosluğu, batıda Rus Konsolosluğu bahçeleriyle komşu olan okul yapısı, güney ve doğu yönlerde Tercüman Çıkmazı'na bakmaktadır. Okul bahçesine giriş, Tercüman Çıkmazı üzerinde yer alan bahçe kapısından sağlanmaktadır. (Kat. no.6, Harita 6.2.)

Plan Özellikleri

Dört katlı okul yapısının dikdörtgene yakın plan şeması vardır. (Kat. no.6, Plan 6.1.) Kumbaracı Yokuşu'ndan inilerek ulaşılan okulun doğu cephesi Tercüman Çıkmazı'na bakmaktadır. Okul bahçesinden ulaşılan karşılıklı giriş kapıları, cephe boyunca öne çıkarılarak vurgulanan giriş aksının iki yanında yer almaktadır. (Kat. no.6, Resim 6.1., 6.4.) Yarım kat çıkılarak ulaşılan zemin katında derslik ve idari birimler bulunmaktadır. Cephede öne çıkarılan aksta merdiven sahanlığı yer alır. Merdiven kovasının yer aldığı bu kütle, yapı içinde sınıfların açıldığı holle birleşir. (Kat. no.6, Resim 6.3., 6.5.) Oldukça sade bir plan tipi olan okul yapısının geleneksel okul şemasıyla örtüştüğü görülmektedir. Yapının köşesinde yer alan parselin arkasına doğru devam eden mekana bir koridorla ulaşılmaktadır. Bodrum katta yer alan yemekhane ve kazan daireleri, bu tip yapıların bodrumlarında görülen ortak mekanlardır.

Cephe Özellikleri

Okulun giriş cephesi üç aksa bölünerek merdiven sahalığının yer aldığı ortadaki aks ön plana çıkarılmıştır. Cephede, Atatürk büstünün yerleştirildiği bu bölümün üstüne saçak şeklinde bir eklenti yapılmıştır. Sade söveyle çevrilmiş dikdörtgen pencerelerin mekan içlerinde basık kemerli olduğu görülmektedir. Giriş aksının kuzey yönüne yangın merdiveni yerleştirilmiştir. Zemin kat seviyesinde yerleştirilen silme, cepheyi yatayda bölen bir etki yaratmıştır. İç bahçeye bakan cephe genelinde hiçbir bezeme elemanı kullanılmamıştır. (Kat. no.6, Resim 6.1., 6.4.)

Yapının Tercüman Çıkmazı'na bakan cephesi, iki farklı özellik taşımaktadır. Köşedeki yapının bir bölümünün sonradan yapıya eklendiği, cephe dokusunda ve pencere düzeninde görülen farklılıkla açıkça anlaşılmaktadır. Özgün yapının dikdörtgen pencereleri ince bir şerit bantla çerçevelenmiştir. Bodrum, zemin ve ikinci kat hizasında cephe boyunca ilerleyen silmenin, birinci katta kalınlaşarak profilli bir yapı kazandığı görülmektedir. (Kat. no.6, Resim 6.7.) Tercüman Çıkmazı'na bakan cephenin bodrum kat seviyesinde; iki yanında yivli sütunların yükseldiği , çiçek motifli sütun başlıklarıyla son bulduğu, ikinci bir seviyede saçak oluşturan taş alınlıkla biten bir kapıyla yapıya giriş sağlanmıştır. (Kat. no.6, Resim 6.6.) Günümüzde bu kapı bodrum katta merdiven aksında yer alan ve depo olarak kullanılan bir mekana açılmaktadır. Yapıda karşılaşılan tek özgün zemin kaplamasına, bu kapının açıldığı holde karşılaşılmıştır. (Kat. no.6, Resim 6.9.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Merdiven ve sınıfların açıldığı iç avlu ile sınıfların ve idari odaların bir bölümünde volta döşeme olduğu görülmektedir. Özgün zemin kaplaması ile, Tercüman Çıkmazı'na açılan bodrum katta depo bölümünde karşılaşılmıştır. Sınıflar ve koridorlarda zemin kaplaması yenilenmiştir. Merdiven basamakları da, suni taş malzemeyle kaplanmıştır. Özgün ahşap derslik kapıları korunmuştur.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Yığma yapının özgün planının dikdörtgen olduğu ancak köşedeki parselin bir bölümünün sonradan eklenen bir koridor ve kapıyla yapıya bağlandığı görülmektedir. Bu eklenti, cephede pencere düzeni ve planda görülen kot farkından ayırt edilebilmektedir. Yapının giriş cephesine yangın merdiveni eklenmiştir. Pencere doğramaları plastik esaslı malzemeyle değiştirilmiştir. Bazı mekanların asma tavan ile kapatıldığı görülmüştür. Yapı her ne kadar özgün planını kısmen muhafaza ediyor olsa da, yenileme uygulamalarında kullanılan yapı malzemesi açısından oldukça değişmiş ve özgün yapısını kaybetmiştir.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Yapının bitişik parselde yer alan binayla birleşmesi sonucu, özgün plan tipinde bir miktar bozulma olmuştur. Ancak yeni eklenen bu yapıyı yalnızca bir kapı boşluğu açarak kullanmak, bir bakıma olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Diğer okul yapılarında da sıkça görülen artan ihtiyaç ve eğitim programına yönelik fiziksel eklentiler, bu yapıda da görülmektedir. Tarihi eğitim yapılarında değiştirilmesi gereken mimari elemanların yerine yapılacak tercihler dikkatle seçilmelidir. Yapı içinde kullanılacak yeni malzeme, özgün strüktür ve yapının fiziksel nitelikleriyle uyumlu olmalıdır. Onarım aşamasında yapıdaki mekan kurgusu ve kütle oranlarını geride bırakmayan yalın tercihler yapılması koruma açısından önemli bir yaklaşımdır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 06

Okulun Adı	Ste. ELISABETH FRANSIZ KIZ OKULU
Kuruluş Tarihi	1872
Kurucusu	Fransisken Cemiyeti
Mimarı	
Adresi	Kumbaracı Yokuşu Tercüman Çıkmazı No:1 Tünel Beyoğlu

GENEL TANIM

Okul yapısı, 4 katlı iki yığma yapının birleşmesiyle meydana gelmiştir.

TİPOLOJİK TANIM

Mekanlar, giriş ve merdiven sahanlığını içeren merdiven kovasının önündeki hole açılır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

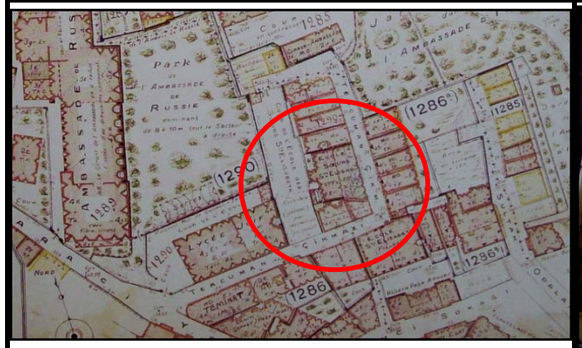

Harita 6.1.:J. Pervititch Sig. Haritaları, Sefaretler no.36, 1932.

Resim 6.1.: Girişin yer aldığı batı cephesi, 2008.

Resim 6.4.: Cephede öne çıkan merdiven aksı, 2008.

Resim 6.7.: İdari birimlerin yer aldığı köşe yapı, 2008.

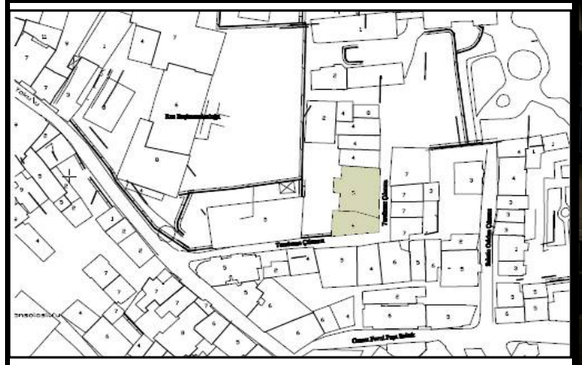

Harita 6.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 6.2.: Tercüman Çık.'na açılan batı cephesi, 2008.

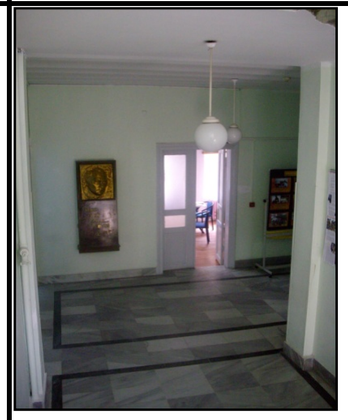

Resim 6.5.: Merdivenin açıldığı hol, 2008.

Resim 6.8.: Dersliklerde basık kemer ve volta döşeme

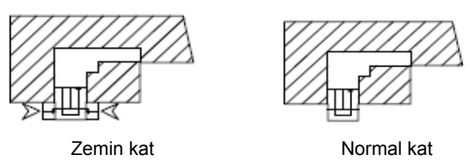

Plan 6.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 6.3.: Cephede öne çıkan merdiven aksı, 2008.

Resim 6.6.: Batı cephesinde yer alan giriş kapısı, 2008.

Resim 6.9.: Batı girişin zemininde görülen özgün döşeme

EKLER: Ek2

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Erdoğan (1994), Haydaroğlu (1990), Mülayim (1994)

3.2.1.7 St. Michel Fransız Okulu

Tarihçe

Saint Michel Fransız Lisesi, 1886 yılında Frèreler Enstitüsü tarafından Beyoğlu Ağa Hamamı Sokağı'nda, Galatasaray Lisesi'ne çok yakın, yarım gün hizmet veren bir eğitim kurumu olarak açılmıştır. 19. yy. boyunca Beyoğlu'nda yoğunlaşan elçiliklerde görev alan aileler ile Beyoğlu'na yerleşen azınlık ailelerin, bu dönemde açılmış olan diğer okullardan farklı bir eğitim anlayışı olan yeni bir kurum istemeleri sonucunda "Institut des Freres des Ecoles Chretiennes" adlı dini bir teşekkülün üyesi olan Frere Jonathan Amedee tarafından 1870 yılında ücretli, yemekli ve yatısız bir okul açılmış, 20 Eylül 1886'da kolej ismini almıştır. (Suner, 1994) Okulda verilen eğitim özellikle "Edebiyat, bilim ve ticaret" alanlarında, Fransa'daki okullarla eşdeğer düzeyde yapılandırılmıştır. Bu sayede, devlet kurumlarında çalışacak ya da ticaret ve endüstri ile ilgilenecek gençler ve aileleri için ideal bir kurum olarak hizmet vermiştir. 1896'da Saint-Jean Chrysostome tarafından kendi ismini taşıyan, Beyoğlu semtinden daha sakin olan Feriköy'de bir ilkokul açılmış ancak 1914'de kapanmıştır. 1921'de, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından bu ilkokulun olduğu yere daha büyük ve daha donanımlı Sainte-Jeanne d'Arc adında bir okul inşa ettirilmiştir. Bu ilkokullardan mezun olan öğrenciler eğitimlerine Pera'daki Saint Michel Koleji'nde veya Kadıköy'deki St. Joseph Koleji'nde devam etmişlerdir. Yine bu öğrenciler aynı zamanda, önceleri Kadıköy Saint Joseph, daha sonra 1923'de Sainte-Jeanne d'Arc bünyesinde bulunan Ticaret Lisesi'ne girmek için başvuruda bulunabilmişlerdir. Ancak 1936'da çıkan bir yasayla ilkokul seviyesinde bulunan yabancı okulların kaldırılması kabul edilmiş ardından Beyoğlu'nda bulunan Saint Michel daha sakin olan Sainte Jeanne d'Arc okulunun bulunduğu Feriköy semtine taşınmıştır. (Kat. no.7; Harita 7.1.) Böylece bu iki okulun birleşmesiyle bugünkü Saint Michel Lisesi ortaya çıkmıştır. 1956'da lise bölümü kapatılan okulun, 1970 yılında yeniden lise bölümü açılmış; kız öğrencileri de kabul ederek İstanbul'da bulunan Fransız okulları arasında ilk karma lise unvanını kazanmıştır.

Mimari Özellikler

St. Michel Fransız Okulu, Şişli ilçesi Cumhuriyet Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kuzeyde Arpa Suyu Sokağa cephesi olan yapı, güneyde Feriköy Ermeni Mezarlığı, doğu ve batıda

bitişik nizam yapı grupları arasında kalmaktadır. Okul yapısı ve eklentileri, içinde bulundukları parselin kenarlarına yaslanarak ortada oyun bahçesi için boş bir alan bırakmışlardır. (Kat. no.7; Harita 7.2.)

Plan Özellikleri

Okul yapısı bodrum ve teras katla birlikte beş katlıdır. 1921 yılında iki katlı kilise binasının ilave edilmesiyle, yapı L plan tipini almıştır. Okulun, Abide-i Hürriyet Caddesi ile Arpa Suyu Sokağı'nın kesiştiği yerde bulunan giriş kapısı, yapıya girişin de olduğu bahçeye açılmaktadır. L şeklindeki planın içini dolduran ve eski kilise yapısının alt katında bulunan tiyatro salonunun açıldığı bir de ön bahçe vardır. (Kat. no.7; Plan 7.1.) Okul yapısından ayrı olarak bu bahçeyi çevreleyen çeşitli mekanlar bulunmaktadır. Bahçeye bakan kısa kolun bitiminden itibaren sırasıyla spor salonu, kantin, soyunma odaları, mezunlar derneği ve lokal yer almaktadır.

Okul binasının her iki kolunun bahçeye bakan cephelerinde birer giriş vardır. Bodrum ve teras kat da dahil olmak üzere beş katlı olan uzun kolun orta kısmında diğer örneklerde olduğu gibi ana giriş bulunmaktadır. Her katta ana giriş aksını dik kesen ve derslik, laboratuar ve idari büroların açıldığı uzun koridor, bu tür okulların plan şemalarında sıkça karşılaşılan bir kurgudur. Bodrum katında laboratuarlar ile yemekhane, teras katında görsel sunum odası, bilgisayar odaları ve kütüphane, diğer üç katta ise idari birimler ve derslikler bulunur. İki katlı kısa kolun birinci katında tiyatro salonu, ikinci katında ise bugün kütüphane olarak kullanılan Saint Jeanne d'Arc Kilise'si bulunmaktadır. (Kat. no.7; Resim 7.6.) Kilise girişinin üzerinde bulunan galeri bölümü, iki yandaki birer yuvarlak pencereden ışık almakta ve arşiv olarak kullanılmaktadır. Kütüphane girişi, okul yapısının içinden sağlanmaktadır. Kütüphanenin alt katında zemin kotunda yer alan çok amaçlı salona giriş ise, bahçeye açılan üç ana kapıdan yapılmaktadır. (Kat. no.7; Resim 7.5.) Yapıya iç bahçeden girişin sağlandığı merdivenin üstünde üç kat boyunca devam eden çıkmalı bölümde ilk iki kat öğrenci tuvaletleri, son katta ise ütü odası yer almaktadır. Bu dişli yapının, en üst kat seviyesi balkon olarak kullanılmaktadır. (Kat. no.7; Resim 7.3.) Beşinci kat seviyesinde okul müdürünün ikamet ettiği bölüme girilememiştir. Bu bölümle ilgili tek bilgi, iç bahçeden görülebilen balkon kısmının camlı bir bölmeyle kapatılarak, mekana dahil edilmesidir. (Kat. no.7; Resim 7.3.)

Mekanın üst örtü ile birleştiği yerde, testere dişi ve yumurta frizi bordürler görülmektedir. Kilise yapısının iç mekan duvarlarında kuzey ve güney yönünde iki kademeli beş plastrla bölümlere ayrılmıştır. Her iki duvarda yer alan üçer pencerede Jeanne d'Arc'ın hayatından önemli kesitler ile bir zamanlar okulun ismini aldığı Saint Jean Chrysostome'un tasviri yer almaktadır. G. P. Dagrant imzalı vitraylar 1921 tarihlidir. Pencereleri çevreleyen yuvarlak kemerlerde melek kabartmalı bitkisel alçı süslemeleri bulunmaktadır. (Suner, 1994)

Cephe Özellikleri

Yapının tüm cephelerinde, dördüncü kat seviyesinde konsollara oturan geniş bir korniş bulunmaktadır. Okul yapısına giriş, ön cephede mermer basamaklarla sağlanmaktadır. Giriş kapısının üst katlarında görülen balkonlara açılan kemerli kapılara, sınıfların bulunduğu koridorlardaki müdür yardımcısı odalarından erişilmektedir. Ön cepheyi pencere aralarında düşey parçalara bölen sütunlarda kat aralarını belirten madalyon şeklinde kabartmalar yer almaktadır. Cephe boyunca yükselen bu elemanlar, üst örtüyle karşılaştıkları noktada birer bezemeli küçük kubbeli elemanlarla bitirilmiştir. Üst kotta küçülen balkon ve pencerenin çevresini, cephe genelinde görülen bezeme elemanları sarmıştır. Farklı olarak sokaktan da görülebilen bir kemer ve içindeki saatle giriş kısmı yapı genelinden ayrılmıştır. (Kat. no.7; Resim 7.1., 7.4.) İç bahçede cephesi bulunan tiyatro salonuna girişi sağlayan kapıların önünde, üstü örtülerek korunaklı hale getirilmiş yarı kapalı bir mekan oluşturulmuştur. Üstü örtülü bu mekanın okul yapısıyla kesiştiği köşede; okula giriş, zemin kattan ulaşılan bir demir kapıyla sağlanmaktadır. Üst örtünün sonradan ve plansız eklendiği, cepheyle birleştiği noktada pencereyi ortadan kesmesiyle anlaşılmaktadır. (Kat. no.7; Resim 7.3.)

Sınıfların bulunduğu kolda, okula giriş karşılıklı iki koldan uzanan merdivenle yapılmaktadır. Bu merdivenin alt kısmından, öğretmen odalarının ve yemekhanenin de bulunduğu zemin kat seviyesinde okula giriş sağlanmıştır. Merdivenin üstünde bulunan ve üç kat yüksekliğinde, her katta üç sıra pencerenin olduğu çıkmalı bölüm, okulun ön cephesinde bulunan giriş kapısını vurgulayan balkonlu düzeni hatırlatmaktadır. (Kat. no.7; Resim 7.2., 7.3.) Bu cephede bulunan üçlü düzende, pencereler küçülmüş ve basık kemerle bitirilmiştir. Herhangi bir süsleme elemanına rastlanmamaktadır. Zemin kat seviyesindeki dikdörtgen pencere düzeni, üst katta boyut olarak büyümüş, bezemeli alınlık ve dikdörtgen söveyle farklılaşmıştır. Dördüncü kat seviyesindeki pencerelerde, saçak kornişinin alt kısmında yer

alan dişli bezemeye gönderme yaparcasına, alt katlarda görülen floral motifler terk edilmiş, pencere dişli bir alınlıkla sonlandırılmıştır.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Zemin kat seviyesinde kesme taş ile yükselen yapı, yığma bir strüktürdür. Günümüzde konferans ve sınav salonu olarak kullanılan kilise, beşik tonozla örtülü tek nefli bir yapıdır. Koridorlarda ve sınıflarda volta döşeme kullanılmıştır. (Kat. no.7; Resim 7.7.)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Feriköy'de bulunan eski Sainte-Jeanne d'Arc okulunun bulunduğu ve 1936'da Saint Michel Lisesi'nin taşındığı yapı; o yıllarda gerek bahçe, gerek bina olarak öğrenci eğitiminin ihtiyaçlarını karşılayamaması, ilave edilen ikinci bahçenin de dik bir eğime sahip olması nedeniyle 1902 ve 1928 yıllarında binanın çevresinde bulunan evler de satın alınarak okul yapısına ilave edilmiş ve bu anlamda yapılar genişletilerek yeniden düzenlenmiştir. Ancak okul çevresindeki trafiğin yoğun olması, gelip geçen seyyar satıcıların gürültüleri, sınıflarda sağlıklı ders yapılmasını engellemiştir. O günkü yapıdan günümüze hiçbir iz kalmamıştır. Son olarak; 1908, 1912 ve 1921 tarihlerinde yeniden inşa projeleri üzerinde çalışmalar yapılmış, ancak savaş yıllarında bu hazırlıkların hayata geçmesi mümkün olamamıştır. Ayhan Işık Sokağı'na bakan kalın demir parmaklıklı tarihi kapı da 1999 yılında yok olmuştur. (Michel, 2006)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Yapı cephesinde görülen uydu antenleri, iklimlendirme elemanları, ses ve aydınlatma öğeleri gibi teknik donatılar; yapısal ve görsel bütünü bozan ve tarihi yapıyı zedeleyen bir görünüm oluşturmaktadır. Bu tür yapılarda, sonradan eklenen teknik donatıların gerek mekan içlerinde gerekse cephede saklanması, saklanamıyorsa planlı bir şekilde biraraya getirilip yapıdan uzaklaştırılması gerekmektedir. Yapıya dışarıdan eklenen her türlü kapalı yada yarı açık mekanların biçimlenişi ve buralarda kullanılan malzeme, yapı cephesine zarar vermeyecek şekilde tercih edilmelidir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 07

Okulun Adı	St. MICHEL FRANSIZ OKULU
Kuruluş Tarihi	1886
Kurucusu	Frerler Cemiyeti
Mimarı	
Adresi	Abide-i Hürriyet Caddesi No.:17 Şişli

GENEL TANIM

4 katlı yığma yapının çatı katı lojman olarak kullanılmaktadır.

TİPOLOJİK TANIM

Batıda şapelle birleşen dikdörtgen okul kütlesinin orta aksında koridor bulunmaktadır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

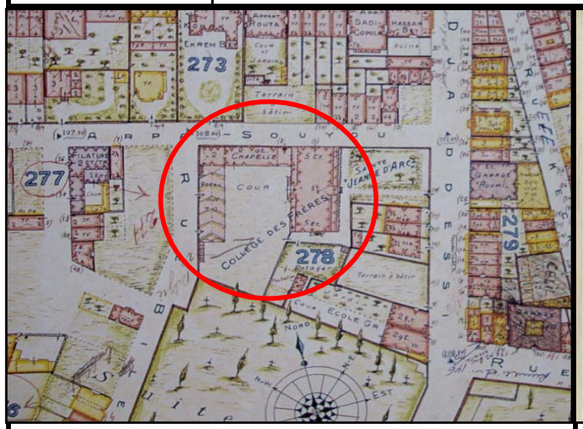

Harita 7.1.:J. Pervititch Sigorta Haritaları, no.3, 1925.

Resim 7.1.: Kartpostal, 1983 (Okul Arşivi)

Resim 7.4.: Ön bahçeye açılan giriş cephesi, 2008.

Resim 7.7.: Dersliklerin açıldığı koridor, 2008.

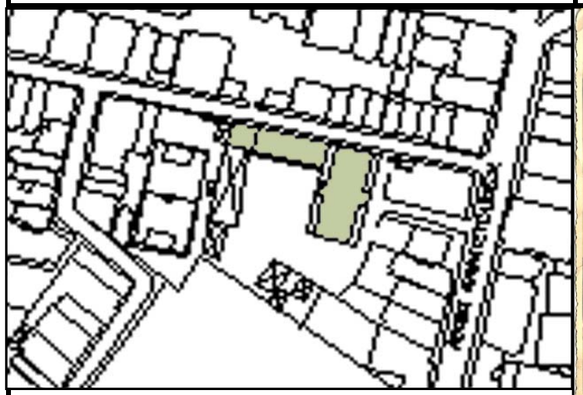

Harita 7.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 7.2.: Okul arşivinden bir fotoğraf

Resim 7.5.: Çok amaçlı salona dönüştürülen zemin kat

Resim 7.8.: Dersliklerin basık kemerli pencereleri, 2008

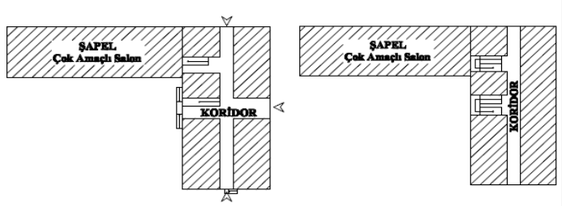

Plan 7.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 7.3.: Arka bahçeye açılan batı cephesi, 2008.

Resim 7.6.: Kütüphaneye çevrilmiş eski şapel, 2008.

Resim 7.9.: Özgün merdivenler, 2008.

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Duhani (1990), Erdoğan (1994a), Michel (2006), Mülayim (1994), Suner (1994)

3.2.1.8 Immaculeé Conception Fransız Okulu

Tarihçe

Immaculeé Copnception Fransız Okulu, 1894 yılında Ècole des Fréres Maristes tarafından erkek koleji olarak kurulmuştur. Temel olarak Fransız orta öğretim programını esas alan okulda, Rum ve Yahudi öğrenciler çoğunluğu oluşturmaktadır. (Pernot, tarihsiz, s.12) 1930 tarihli J. Pervititch Sigorta Haritaları 76 no.'lu paftaya göre okulun giriş cephesi Selamsız Mezarlığı Sokağı'nda yer almaktadır. (Kat. no.8; Harita 8.1.) Ste. Marie Okulu olarak da adlandırılan okul, I. Dünya Savaşı yıllarında kapanmış ve savaştan sonra tekrar açılmıştır. (Polvan, 1952, s.227) Okulda yazılı olarak bulunan tarihçeye göre; bina 1934 yılında İstanbul Belediyesi tarafından satın alınmış ve 48. Mektep adıyla tekrar eğitim vermeye başlamıştır. Yapı, 1989-2005 yılları arasında anaokulu olarak kullanılmıştır. 2005 yılında okulun çatı katında bulunan lojmanda çıkan yangın sonucu kısmen tahrip olan bina, 2007 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Üsküdar İlköğretim Okulu ve İş Okulu olarak tekrar açılmıştır.

Mimari Özellikleri

Üsküdar ilçesi Bağlarbaşı semti, Yeni Dershane Sokak'da bulunan okul yapısı, kuzeydoğuda Yeni Dershane Sokak, kuzeybatıda bitişik nizam apartman dizisi, güneybatı ve güneydoğu yönlerinde ise Bağlarbaşı İlköğretim Okulu ile ortak kullanılan bahçeyle çevrelenmiştir. (Kat. no.8; Harita 8.2.)

Plan Özellikleri

Yapının ana girişi, Yeni Dershane Sokağa bakan cepheden sağlanmaktadır. Yapı, bir bodrum kat üzerine iki normal ve bir çatı arası katı ile 4 katlı inşa edilmiştir. 14x16 metre ölçülerinde dikdörtgen plan şemasına sahip yapının zemin katında mekan dizilişi, sokak girişi ile bahçe girişi arasında uzayan I koridor çevresinde gelişmiştir. Giriş aksına güneydoğu yönünde bağlanan merdiven kovasının olduğu yan koridordan da, bahçeye açılan bir kapı bulunmaktadır. Yapının Yeni Dershane Sokağı'na bakan giriş cephesinden de algılandığı gibi,

yapının plan şeması koridor aksına göre simetrik olmayan iki bölüme ayrılmıştır. Zemin katta, müdür odası ve ıslak hacimlerin yer aldığı yapının kuzeybatı ucu, dersliklerin sıralandığı güneybatı ucuna göre daha küçüktür. Ana yapıya güneybatı ucundan bağlanan tek katlı dikdörtgen eklenti, Bağlarbaşı İlköğretim Okulu'nun ilk sınıfları tarafından kullanılmaktadır. (Kat. no.8; Resim 8.6.) Pencere düzeni ve malzeme açısından ana yapıyla benzer özellikler taşıyan dikdörtgen yapının batı ucu kırılarak devam etmektedir. Ek yapıda yer alan yan yana dizilmiş derslik birimlerinin girişleri bahçeye açılmaktadır. (Kat. no.8; Plan 8.1.) Ana binanın güneybatı cephesinde, ek yapının saçak kotunun üstünde kalan ve bugün var olmayan bir kırma çatının izleri görülmektedir. (Kat. no.8; Resim 8.6.) Zemin kattaki giriş aksı, yapının Yeni Dershane Sokağı'na bakan ön bahçesiyle, ortak oyun bahçesi arasında bulunmaktadır. Koridorun güneybatı ucunda yer alan basamaklarla yarım kat inilerek bahçeye ulaşılmaktadır. Bodrum katta yer alan yemekhane ve spor odası yarım kat yüksekliğindeki pencerelerle aydınlatılmaktadır. Bu katta ayrıca hizmetli odaları ve ıslak mekanlar da yer almaktadır.

Zemin katta yer alan derslik ve idari birimlerin dışarı bakan duvarlarında basık kemerli pencereler ve tavanda volta döşeme görülmektedir. Mekan içlerindeki duvarlarda yuvarlak kemerli ve zeminden tavana kadar yükselen duvar nişleri bulunmaktadır. (Kat. no.8; Resim 8.7.) Derslik birimleri arasındaki duvarda ara geçiş için açılmış basık kemerli kapı boşluklarının içleri kapatılarak duvar nişine dönüştürülmüştür. Normal ve çatı katı mekanlarında da görülen duvar nişleri, bu yapının özgün mimari karakterini oluşturan elemanlarından biridir.

Yapının özgün planında yatakhanenin yer aldığı çatı katında, çok amaçlı salon, bilgisayar odası ve idari birimler bulunmaktadır. Yangın sonucu yeniden yapılan kırma çatı, çatı altında kalan mekanlardan da algılanabilmektedir. Normal kat mekanlarında duvar içi nişleri, çatı katındaki duvarlarda da görülmektedir.

Cephe Özellikleri

Yapının, Yeni Dershane Sokağı'na bakan giriş cephesi dışında güneybatı ve güneydoğu yönlerinde oyun bahçesine bakan iki cephesi daha mevcuttur. Yapı, kuzeybatı yönünde yan binalarla bitişik nizamdadır.

Giriş cephesi, saçak üstünde yükseltilerek ortaya çıkarılan giriş aksının iki yanında gelişmiştir. Giriş aksı, cepheyi kuzeydoğu yönünde daha küçük olan iki parçaya ayırmıştır. Yapının, sokak kotunun altında kalan bodrum kat pencereleri ile zemin, normal ve çatı katı pencereleri birbirini yatayda ve düşeyde takip etmektedir. Katlar arasındaki profilli kat silmeleri, cephe boyunca devam etmektedir. (Kat. no.8; Resim 8.1., 8.2.)

Giriş kapısının kuzeybatı tarafında bir ikili, bir tekli pencere; diğer tarafta iki ikili pencere bulunmaktadır. Basık kemerli pencereler düz bir söve ile çerçevelenmiş; yatayda pencerenin iki yanında kalan bölümleri pencere alt, orta ve üst noktalarında dikdörtgen plakalarla bölünmüştür. Kemer üstündeki kilit taşı da ortaya çıkartılmıştır. Giriş kapısını örten beşik kemer kapının iki yanında yer alan dikmelere dayanır. Düşeyde ikiye bölünmüş kemer aynası, kapı dikmeleri arasında düz atkıya oturur. Çift kanatlı ahşap kapının üstünde düz atkıya oturan sonradan eklenmiş bir saçak bulunmaktadır. Cephenin iki köşesi ve giriş kapısının iki yanı, düzgün kesilmiş dikdörtgen kesme taş görünümünde plastır dizisiyle kaplanmıştır. Giriş kapısı ile dikdörtgen plastır dizisi arasında bir sıra basık piramit kesimli taş dizisi bulunmaktadır.

Birinci kat pencere düzeni, zemin kat ile aynı özellikleri gösterir. Yalnızca zemin katta bulunan giriş kapısının yerini beşik kemer pencere almıştır. Pencerenin iki yanında üzeri yivli sütunlar vardır. Sütunlar, kemer bingi noktalarında başlıklara dayanmaktadır. Giriş aksını vurgulayan cepheye gömülmüş geniş sütunlar saçak altında genişleyen başlıklara yaslanmaktadır. Giriş aksının iki yanında kalan pencere grupları arasında denizlik altı hizasında birer daire görülmektedir.

Birinci kat ile çatıyı ayıran profilli geniş silmenin üstünde yükselen dik çatı pencereleri ilk bakışta yapıda ikinci kat görünümü vermektedir. Normal kat pencereleri ile yatayda aynı aksta yer alan çatı katı pencereleri arasında kiremit çatı örtüsü görülmektedir. Çatı katında giriş aksını karşılayan sivri kemerli pencerenin iki yanında devam eden düz sıvalı sütunlar pencere üstünde kırılarak kemeri içine alan bir alınlık haline dönüşmüşlerdir. Giriş aksı pencere üstünde yükselen taş bir blokla bitirilmiştir.

Bodrum kat pencereleri, sokak kotunun altında kalmaktadır. Yapı ile sokak arasında kalan ön bahçeye, giriş sahanlığında bulunan basamaklarla ulaşılır. Önleri demir parmaklıklarla kapatılmış pencereler, düşeyde üst kat pencere düzenini takip eder.

Yapının oyun bahçesine bakan güneybatı cephesi iki parçalıdır. Bahçeye, yapı içinde koridor aksının ucunda yer alan yuvarlak kemerli kapıdan ulaşılmaktadır. Cephede, kapının da içinde bulunduğu ve tek katlı ek yapının bağlandığı parça geri çekilmiştir. Basamaklarla ulaşılabilen bahçe kotunda, yapının bodrum kat pencereleri tam pencere boyutuna gelmiştir. Güneybatı cephesinde yer alan pencere açıklıkları ve süsleme elemanları, giriş cephesiyle benzerlik göstermektedir. Katlar birbirinden kat silmeleri ile ayrılmıştır. Öne çıkan kütlede geniş saçak üstünde yer alan çatı pencereleri giriş cephesindekilerle eştir. Arkada kalan kütle ise ince bir saçakla bitirilmiş ve çatı eğimi parapetin arkasında kalmıştır. Öne çıkan kütlenin zemin ve normal katlarında yatayda birbirini izleyen iki tane ikili pencere grubu yer almaktadır. Köşeler, zemin katta düzgün kesme taş, üst katlarda üzeri yivli sütun görünümünde olan plastırlarla öne çıkartılmıştır. (Kat. no.8; Resim 8.5.) Yapının güneydoğu cephesinde, merdiven kovasını aydınlatan yarıktan başka hiçbir mimari eleman ve süsleme öğesi görülmemektedir.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Yığma yapının derslik ve koridorlarında volta döşeme görülmektedir. Yeni Dershane Sokağı'na açılan giriş kapısının iki yanında görülen özgün taş korkuluklar ve toprak zeminde izleri görülen taş basamakların yerini sonradan yapılan demir korkuluk ve basamaklar almıştır. (Kat. no.8; Resim 8.3.) Merdiven basamakları ve sahanlıklarda özgün taş döşeme malzemesi görülmektedir. (Kat. no.8; Resim 8.8.) Ahşap okul kapısı ve derslik kapıları, malzeme ve işçilik bakımından özgünlüğünü koruyan elemanlardan biridir.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

2005 yılında çatı katında çıkan yangın, bu katta büyük hasara neden olmuştur. Bu katta yer alan taşıyıcı elemanların, planda devam ettiği görülmektedir. Yapının çatı katı döşemesi, pencere ve kapı doğramaları yenilenmiştir. Derslik ve idari birimlerin döşemelerinde, ahşap

görünümlü plastik esaslı kaplama malzemesi kullanılmıştır. Zemin katta yer alan derslikler arasında ara geçişi sağlayan basık kemerli kapı boşluklarının içleri doldurularak duvar nişine dönüştürülmüştür. Özgün ahşap pencere doğramalarının yerini plastik esaslı malzeme almıştır. Demir merdiven korkuluğun da yapıya sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. Yapının, İş Okulu olarak kullanılması sonucu zemin katta yer alan elişi atölyelerinde ortaya çıkan temiz su tesisatı ihtiyacı mekan içindeki duvarlarda açıktan geçen su borularıyla çözülmüştür. Bodrum katta bulunan tüm mekanların zemin kaplaması ve su basman kotuna kadar duvar yüzeyleri seramikle kaplanmıştır. (Kat. no.8; Resim 8.9.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Yapı, strüktür özellikleri bağlamında özgünlüğünü korumaktadır. Öğrenci sayısındaki azlık ve buna bağlı olarak kullanım yoğunluğu açısından ek mekanlara ihtiyaç duyulmaması yapının günümüzdeki durumunu korumasında önemli bir etkendir. Buna rağmen, kat döşemelerinin niteliksiz malzemeyle değiştirilmesi ve giriş kapısının üstüne eklenen demir profilli saçak gibi gelişigüzel yapılan yenileme ve onarım çalışmaları, yapının zamanla özgün niteliklerini kaybetmesine sebep olmuştur.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.:08

Okulun Adı	IMMACULEE CONCEPTION FRANSIZ OKULU
Kuruluş Tarihi	1894
Kurucusu	École des Fréres Maristes
Mimarı	
Adresi	Yeni Dershane Sokak, Üsküdar

GENEL TANIM

Dört katlı yığma yapının güneybatı kenarından tek katlı bir ek yapılmıştır.

TİPOLOJİK TANIM

Dikdörtgen planlı yapının giriş aksında yer alan I koridora merdiven kovası takılmaktadır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

Harita 8.1.: J.P. Sigorta Haritaları, Üsküdar, no.76

Resim 8.1.: Giriş kapısının bulunduğu kuzey cephe

Resim 8.4.: Giriş sahanlığında özgün taş korkuluk

Resim 8.7.: Dersliklerde bulunan niş ve pencere açıklıkları

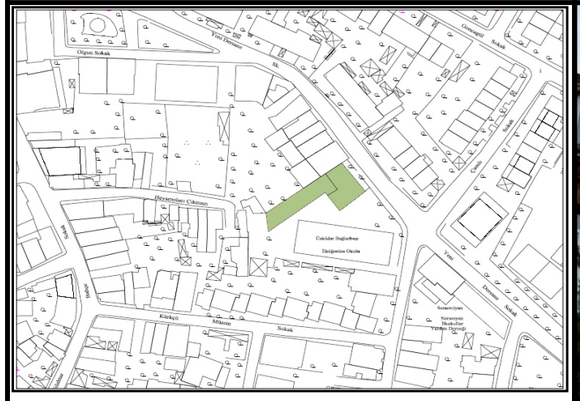

Harita 8.2.: Vaziyet Planı (İBB Harita Arşivi, 2009)

Resim 8.2.: Cephede yükseltilmiş giriş aksı

Resim 8.5.: Bahçeye bakan güney cephesi ve ek

Resim 8.8.: Merdiven sahanlığında özgün zemin kaplaması

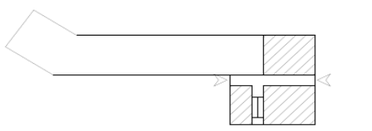

Zemin Kat

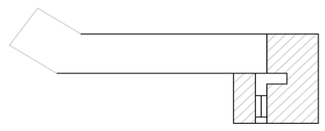

Normal Kat

Plan 8.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 8.3.: Sokak kotunun altında kalmış kuzey bahçesi

Resim 8.6.: Güney cepheye eklenen tek katlı yığma blok

Resim 8.9.: Bodrum katta bulunan yemekhane

EKLER: Ek2

KAYNAKLAR: Dinçer (1978), Erdoğan (1994a), Eyüboğlu (1991), Erkan (2001), Haydaroğlu (1990), Mülayim (1994), Sakaoğlu (2003), Vahapoğlu (1992)

3.2.2 İtalyan Okulları

3.2.2.1 Giustiniani İtalyan Okulu

Tarihçe

Cenova'lı Bartolomeo Justinania'nın 1903 yılında Don Bosco Vakfı'na bağışladığı arsada; İstanbul'da yaşayan İtalyan ailelerin çocukları için sanat ve mesleki eğitim vermek amacıyla 1906 yılında bir okul inşaatı başlamıştır. 1909 yılında eğitim vermeye başlayan İtalyan Sanat ve Meslek Okulu, 1939-83 yılları arasında İtalyan İlkokulu ve İtalyan Lisesi yatılı kısmı olarak kullanılmaya devam etmiştir. (Kat. no.9; Harita 9.1.) 1983 yılından itibaren ise Namık Horasan Fedrigotti'nin kuruculuğunda Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel okul statüsünde Özel Evrim Lisesi adıyla, anasınıfı ve ilkokul bölümleriyle eğitim vermeye devam etmektedir.

Mimari Özellikleri

Okul yapısı, kuzeyde Silahşör Caddesi, doğuda Kazım Orbay Caddesi, güneyde Arpa Suyu Sokak, batıda ise Feriköy Fırını Sokak ile çevrelenmiş bir yapı adası içinde bulunmaktadır. Doğu ve batı yönlerde cadde üzerinde bulunan cepheler, kuzey yönde yapılarla bitişik nizamdadır. Okul bahçesi, yapının güneyinde kalmakta ve yapı ile bitişik nizam yapı bloğu arasında sınır oluşturmaktadır. (Kat. no.9; Harita 9.2.)

Plan Özellikleri

Okul yapısına giriş, Kazım Orbay Caddesi'ne bakan bahçeden sağlanmaktadır. (Kat. no.9; Resim 9.1.) Bulunduğu parselin kuzeydoğu ucunda konumlanan dikdörtgen planlı yapının, batı cephesindeki zemin kat duvarları geri çekilerek kolonlarla bahçeden ayrılan yarı açık bir mekan oluşturulmuştur. Okul yapısına giriş, arkadlı geçidin sonunda yer alan kapıdan sağlanmaktadır. (Kat. no.9; Resim 9.2.) I koridorun iki yanında sıralanan derslik ve ek birimlerin oluşturduğu planda merdiven kovası, yapının ortasında yer alan giriş aksında doğu cephesine bitişik yer almaktadır. (Kat. no.9; Plan 9.1.)

Cephe Özellikleri

Yapının Kazım Orbay Caddesi'ne bakan doğu cephesi, saçak kotunda yapılmış bir alınlıkla vurgulanan merdiven aksıyla ikiye bölünmüştür. Düşeyde ve yatayda birbirini takip eden pencere açıklıkları ile simetrik cephe düzeni vardır. Merdiven kovasında yer alan pencereler, saçak seviyesinde öne çıkan bir alınlıkla bitirilmiştir. Üst kat penceresinin iki yanından yükselen konsollara oturan bu alınlık, pencere üstlerinde görülen örneğin büyük ölçekli benzeridir. Saçak üst kotunda konsol hizasında devam ederek yükselen alınlıkta, geometrik formlarla hareket sağlanmıştır. Merdiven aksının sol yanında, her katta birbirini izleyen eşit açıklıklarla ayrılmış dört sıra pencere bulunmaktadır. Aksın sağ yanında ise, orta sırada yer alan iki pencere birbirine yaklaşarak tek alınlıkla geçilmiş, böylece orta eksende her katta devam eden ikili bir düzen yakalanmıştır. Cephede yer alan pencereler; zemin katta basık kemerli, diğer katlarda ise dikdörtgen formdadır. Birinci kat pencerelerinin üzerinde yer alan alınlık ikinci kat döşeme hizasından başlamıştır. Bu alınlıkları düşeyde pencerenin iki yanında yer alan konsollar desteklemektedir. İkinci kat pencerelerinde alt katta görülen konsol çıkmalar yerini pencerenin üst yarısını çevreleyen söveye bırakmıştır. Bu katta pencere üstü alınlıklar da incelmektedir. Saçak kotunun altında yer alan pencereler ise, dikdörtgen açıklıkları ile sade bırakılmış, saçak altı seviyesinde yer alan ince bir silme ile yatayda çizgisellik sağlanmıştır. (Kat. no.9; Resim 9.1., 9.3.)

Okulun iç bahçeye bakan batı cephesi, zemin kat kotunda kuzeybatı köşesinden başlayarak geri çekilmiştir. Üstte yer alan beş sıra pencere açıklığı, zemin kotunda genişleyerek kolonlarla yere basmaktadır. Her katta birbirini izleyen dokuz sıra pencere düzeni ile doğu cephesinin yansıttığı düzen burada da devam etmektedir. Birinci ve ikinci kat pencerelerini üst kotta çevreleyen yarım söve, alınlıkla tamamlanmaktadır. Saçak altı seviyesinde yer alan silme, cephe boyunca ilerlemektedir. (Kat. no.9; Resim 9.2.)

Yapının yan parselde bulunan diğer yapıya oldukça yaklaştığı kuzey cephesinde de, her katta devam eden dört sıra pencere yer almaktadır. Orta aksta yer alan iki pencere birbirine yaklaştırılarak ikili bir düzen oluşturulmuştur. Alınlık, birinci kat pencerelerinin iki yanında yer alan konsollar ve saçak altı silmesiyle Kazım Orbay Caddesi'ne bakan doğu cephesindeki pencere düzeni, kuzey cephede de devam ettirilmiştir. Yapının güney cephesi, özgün halinde sağır bırakılmıştır. (Kat. no.9; Resim 9.1.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

4 katlı yığma yapının üst katında yer alan mekanlar tonozla örtülüdür. (Kat. no.9; Resim 9.5.) Özgün kat döşemelerinde dökme mozaik karo kullanılmıştır. Merdiven basamakları ve sahanlıklar ile birinci kat koridor zemininde de aynı malzemeyle karşılaşılmıştır. Yapının özgün ahşap kapı doğramaları korunmuştur. (Kat. no.9; Resim 9.4., 9.7)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Yapının Kazım Orbay Caddesi'ne bakan doğu cephesi; kat arası pencere üst ve alt kotlarında cephe boyunca devam eden mozaik taş bezeme ile kaplanmıştır. 1989 yılında yapıya ek bir bina yapılmış ve lise bölümüne ait sınıflar bu yapıya taşınmıştır. Ek binaya giriş bahçeden sağlanmaktadır, özgün yapıya bu anlamda bir müdahale yapılmamıştır. Özgün planında dört katlı olan yapının çatı katı yükseltilerek bir kat ilave edilmiştir. Okulun bitişik parsele bakan kuzey cephesine; ikinci ve dördüncü katlar arasında yer alan yangın merdiveni eklenmiştir. Özgün ahşap pencerelerin büyük bir bölümü yerini plastik esaslı pencere doğramalarına bırakmıştır. Yapının incelendiği dönemde özgün ahşap pencere doğramaları ve bunların önünde yer alan ahşap kepenklerin yerlerinden çıkartıldığı saptanmıştır. Yıpranan ahşap malzemenin onarılması tercih edilmeyerek plastik esaslı malzemeyle pencere doğramaları yenilenmiştir. Ahşap kepenkler kaldırılmaktadır. (Kat. no.9; Resim 9.8.) Okulun ikinci ve üçüncü katları; bir süre lise olarak kullanıldığı için güney cephesinde zemin ile ikinci kat arasında bağlantı kuran bir merdiven eklenmiş, ikinci kat kotunda kapı boşluğu açılmıştır. (Kat. no.9; Resim 9.2.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Yapının özgün plan şemasında bir değişiklikle karşılaşılmamıştır. Ancak lise dersliklerinin yer aldığı ek binanın özgün yapının kuzeybatı yönünde birleşmesiyle, cephenin bir bölümü kapanmış, bu alanda kalan pencere açıklıkları kulllanılamaz duruma gelmiştir. Yapıda karşılaşılan özgün yapı malzemelerinin bir bölümü yapının incelendiği dönemde devam eden tadilat uygulaması sırasında tahrip edilmektedir. Özgün kat döşemelerinin üstüne karo

seramik kaplanmıştır. Yapının zemin kaplamasında görülen bu uygulama, düşeyde de devam ederek duvar yüzeyinde yarım kat yüksekliğinde ilerlemiştir.

İncelenen okul yapılarının bir kısmında görülen ortak tutum; eskiyen yada tahrip olan yapı malzemelerinin, onarılarak kullanımının sağlanmasının yerine yeni malzemelerle değiştirilmesi yönünde olduğu görülmüştür. Kullanılan yeni malzemenin de büyük bir bölümü, yapının genel karakteri ve özgün haliyle uyuşmamaktadır. Örneğin; Giustiniani İtalyan Okulu'nda görüldüğü gibi özgün ahşap kepenklerin yenilenerek kullanılması tercih edilmemiştir. Tarihi eğitim yapılarının kütlesel nitelikleri korunurken, yapıda bulunan özgün malzeme ve donatıların da korunması amaçlanmalıdır. Periyodik bakımlar ve yenilemeler sonucu yerinde korunabilecek ve kullanılabilecek olan bu elemanlar, yapının özgünlüğünü en iyi şekilde yansıtan ve tarihi değeriyle bütünleşen önemli detaylardır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 09

Okulun Adı	GIUSTINIANI İTALYAN OKULU
Kuruluş Tarihi	1906
Kurucusu	Bartolomeo Justinania
Mimarı	
Adresi	Kazım Orbay Cad. No:19 Şişli

GENEL TANIM

4 katlı yığma yapıya batıda eklenen betonarme bir yapı vardır.

TİPOLOJİK TANIM

Yapının orta aksına takılan merdiven kovası ve mekanlar vardır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

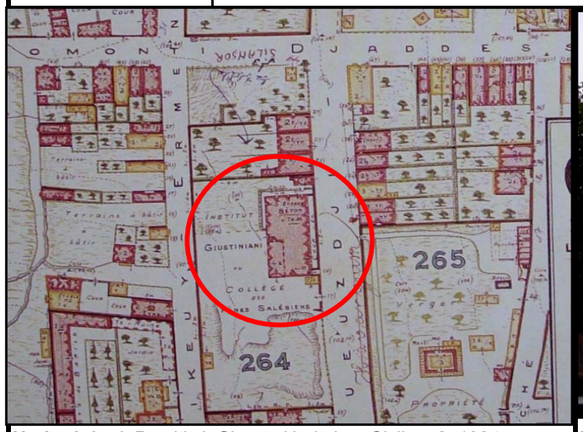

Harita 9.1.: J. Pervititch Sigorta Haritaları, Şişli no.2, 1924.

Resim 9.1.: Sokağa bakan doğu cephesi, 2008.

Resim 9.4.: Zemin katta üstü örtülmüş giriş bölümü

Resim 9.7.: Özgün yer döşemesinin yeni malzemeyle birleşimi

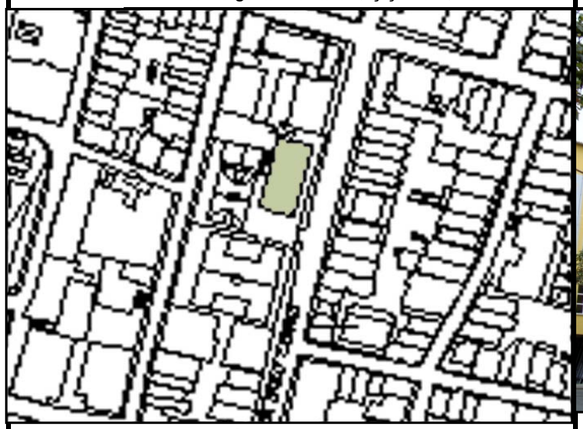

Harita 9.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 9.2.: Bahçeye açılan batı cephesi, 2008.

Resim 9.5.: Çatı katı dersliklerinin tonoz örtüsü, 2008.

Resim 9.8.: Özgün ahşap kepenklerde bozulma, 2008.

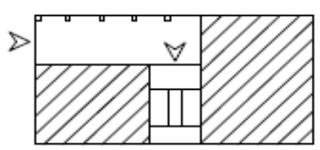

Plan 9.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 9.3.: Alınlıkla vurgulanmış merdiven aksı, 2008.

Resim 9.6.: Değiştirilen özgün pencere doğramaları

Resim 9.9.: Yenilenmiş zemin ve duvar kaplaması

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Erdoğan (1994a), Erdoğan (1994b), Haydaroğlu (1990), Nesin (2006)

3.2.2.2 İtalyan Kız Ortaokulu

Tarihçe

1870 yılında İtalyan Hükümeti ve Ivrea Sörleri'nin teşebbüsleriyle kurulan İtalyan Okulu, önceleri Kumbaracı Yokuşu'nda, 1876 yılında ise Suterazi Sokağı'nda bulunan daha büyük bir yapıda eğitim vermeye başlamıştır. Okul, 1882 yılında, bugün de bulunduğu yerdeki iki binaya geçmiştir. 3 farklı binadan oluşan okul yapıları birbirlerine kademeli bahçelerle bağlanır. (Kat. no.10, Harita 10.1.) 1967 yılında Ana ve İlkokul kısımlarına, İtalyan Hükümetine ait İtalyan Yetimhane binasında eğitim verilmeye başlanmıştır. Halen kullanılmakta olan bu iki binanın arka cepheleri ve bahçeleri ortak olup, ön cepheleri farklı sokaklara bakmaktadır. Üst kotta yer alan Turnacıbaşı Sokağı'ndan girilen ilk bina; idari birimlerin ve hazırlık sınıflarının olduğu yapıdır. Okulun kurulduğu dönemde de bu yapı, eğitim-öğretim faliyetleri ve yatılı kısım için ayrılmıştır. Alt kotta, Faikpaşa Yokuşu'ndan ulaşılan yapı ise; İtalyan Yetimhanesi olarak kullanılmıştır. Günümüzde; okulun lise sınıflarının yer aldığı bu binaya iç bahçeden de ulaşım mümkündür. Lise binasının bulunduğu kotta, ek bir üçüncü yapı yapılmıştır. İki katlı bu yapının giriş katı kantin, üst katı ise müzik/resim atölyeleri olarak kullanılmaktadır.

Okul, 1911-12 yılları arasında ve I. Dünya Savaşı sırasında bir süre kapalı kalmıştır. 1919 yılında yeniden açılan okula, hazırlık sınıfları eklenmiş; böylece anasınıfları, ilk ve orta bölümleriyle eğitim vermeye devam etmiştir. Günümüzde okul, Galileo Galilei İtalyan Lisesi olarak eğitim vermeye devam etmektedir.

Mimari Özellikleri

İtalyan Kız Ortaokulu, Beyoğlu ilçesi Kuloğlu mahallesi no.20'de bulunmaktadır. Yapı, kuzeyde Turnacıbaşı Sokak, doğu ve güneyde Faik Paşa Caddesi, batıda Çapanoğlu Sokak'la sınırlanan bir yapı adası içindedir. Okul yapıları, içinde bulunduğu arazinin dik eğiminden kaynaklanan teraslar üzerine oturmaktadır. Yapı, giriş kapısının da bulunduğu Turnacıbaşı Sokak'taki bitişik nizam yapı bloğu içindedir. (Kat. no.10, Harita 10.2.)

Plan Özellikleri

İtalyan Kız Ortaokulu'nun bulunduğu yerleşim alanında alt ve üst yollar arasında büyük kot farkı olduğu görülmektedir. Bu nedenle, okul yapılarının teraslara oturduğu ve birbirleriyle kurdukları bağlantının bu teraslarla sağlandığı görülmektedir.

Turnacıbaşı Sokağı'nda yer alan idari birimlerin ve hazırlık sınıflarının olduğu ilk bina; giriş aksından ikiye ayrılmıştır. (Kat. no.10; Plan 10.1.) Ana kapıyı geçtikten sonra şeffaf bir üst örtüyle örtülmüş giriş kısmının sağ tarafında bekleme salonu, sol yanında ise güvenlik birimi bulunmaktadır. Giriş aksının sonunda yer alan merdivenlerle üst kotta idari birimlere, alt kotta ise hazırlık sınıflarının yer aldığı koridorlara geçiş imkanı sağlanmıştır. Yapının plan tipi incelendiğinde üç farklı yapının bir araya getirildiği açıkça okunmaktadır. Doğu cephesinde sonradan eklenen duvarlar yok sayılarak incelendiğinde tek hacim olarak algılanan dikdörtgen planlı bir mekan bulunmaktadır. İncelenen diğer okul yapılarının çoğunda karşılaşılan ortak bir özellik; okul yapısına bitişik olan yada okul yapısının içinde tasarlanan şapel oluşudur. Her ne kadar bu yönde bir bilgiyle karşılaşılmasa da, yapıda çok amaçlı salon ve kütüphane olarak değerlendirilen bu mekanın özgün halinde şapel olarak kullanılma ihtimali vardır. Giriş aksında yer alan merdiven ve koridor yapıyı iki bölüme ayırmış, aksın sonunda yer alan kapıyla bahçeye ulaşım sağlanmıştır. (Kat. no.10; Resim 10.6.) İdari bölümlerin ve sınıfların yer aldığı batı bölümün zemin katında; yemek odaları, depo ve ıslak hacimler bulunmaktadır. Bu bölümün birinci katında; müdür odaları ile derslikler yer almaktadır. Birinci katın doğu kanadında; bir konferans salonu ile tekil dörtgen planın sonradan eklenen duvarlar yardımıyla bölünerek oluşturduğu kütüphane ve derslik vardır. Uzun ve karanlık bir koridorla ulaşılan bu dersliğin özgün yapıdaki varlığı, incelenen örneklerle ters düşmektedir. Yapının ikinci katına giriş aksının sonunda yer alan merdivenlerle ulaşılmaktadır. Batı kanadında idari birimler ve iki derslik, doğu kanadında bilgisayar laboratuvarı ve arşiv bulunmaktadır. Üst köşede yer alan dikdörtgen mekan ise diğer katlarda olduğu gibi bölme duvarlarla sınıflara ayrılmıştır.

Faikpaşa Yokuşu'nda bulunan ve bahçeden de ulaşılan ikinci yapı, okulun lise sınıflarını barındırmaktadır. İtalyan Yetimhanesi olarak da kullanılmış olan bu yapı, iki farklı kütlenin merdiven holüyle birbirine bağlanmasından oluşmaktadır. Ana kütlenin orta aksında bulunan geniş koridor ve bu koridora açılan derslikler, incelenen diğer okullarda görülen geleneksel

plan şemasının özelliklerini taşımaktadır. (Kat. no.10; Resim 10.8.) Merdivenle bağlanan ve tek mekandan oluşan ikinci kütlede laboratuvar ve derslikler bulunmaktadır.

Bahçenin kuzeydoğu istikametinde yer alan ve sonradan eklenen iki katlı binanın giriş katı kantin; birinci katı ise derslik olarak kullanılmaktadır. Lise binasının birinci katı ile ek yapının kantin bölümü, bahçe kotunda yer alan terasa açılmaktadır.

Cephe Özellikleri

Turnacıbaşı Sokağı'na bakan, idari bölümlerin ve hazırlık sınıflarının yer aldığı yapının cephesi bodrum kat seviyesinde kesme taşla örülmüştür. Ana giriş kapısından girildiğinde sağ ve sol kollarda kalan mekanlar, giriş kotundan aşağıda yer almaktadır. Bu mekanlar basık kemerli ve demir parmaklıklı pencerelerle sokağa açılmaktadır. Pencerelerin üst kotunda yer alan taş sırası, cephe boyunca devam eden yuvarlak profilli silmeyle tamamlanmıştır. Giriş kat pencerelerinin alt sırası boyunca uygulanan aynı tip silmeyle cepheye hareket kazandırılmıştır. Giriş katta yer alan Bursa kemerli geniş pencereler, önlerinde bulunan demir parmaklıklarla sokaktan ayrılmaktadır. Okulun giriş kapısı, cepheye bitişik taş sütunlar üzerinde bulunan geometrik bezemeli üçgen alınlıkla bitirilmiştir. Kapının üstünde kare çerçeve içine alınmış gül pencere, Alman Lisesi'nin giriş kapılarında bulunanlarla benzerlik göstermektedir. Giriş aksının üst noktasında yuvarlak ve çiçek motifleriyle bezenmiş ve silmeye oturan ikinci bir alınlık yer almaktadır. Cephe genelinde, kat arası ve pencere altı silmeleri görülmektedir. Yatayda ve düşeyde birbirini takip eden pencereleri, bir söve takımı çevreler. Birinci katta yer alan dikdörtgen pencereler, ikinci katta bulunanlara göre daha uzundur. (Kat. no.10; Resim 10.1.) Giriş kapısından girildiğinde kuzey ve güney duvarlarda görülen pencereler, bu bölümün sonradan kapatıldığını gösteren işaretlerdir. (Kat. no.10; Resim 10.3.) Yapının bahçeye bakan cephesinde, doğu ve batı kanatlarındaki pencereler arasında farklar bulunmaktadır. İdari birimlerin ve sınıfların yer aldığı batı cephesindeki pencereler mekan içinde ahşap, dış yüzeyde alüminyum kepenklerle örtülmüştür. Pencerelerin özgün malzemesi, plastik esaslı doğramayla yenilenmiştir. (Kat. no.10; Resim 10.2.) Yapının doğu kanadında yer alan dikdörtgen kütle, pencere boyutlarıyla da yapı genelinden ayrılmaktadır. Bu kütlenin ikinci katının bir bölümü sonradan eklenmiştir. Zemin ve birinci katlarda yer alan kemerli pencereler düşeyde vurgulanan taş sırayla birbirlerine bağlanmaktadır. Giriş cephesinde pencereleri çevreleyen söve takımı bu cephede yoktur.

Onun yerine kemer hizasından başlayarak duvar yüzeyinden ayrılan ve öne çıkan kilit taşıyla bir düzen oluşturulmuştur. Kat araları ve pencere altlarından geçen silmelerle cephede yatay vurgu yapılmıştır. Giriş kat boyunca duvar sıvalı bırakılmış, üst katlarda boyanmıştır.

Lise bölümünün yer aldığı yapının üç farklı kottan girişi vardır. Yapıya; bahçe içinde ikinci kat seviyesinden ve alt kottaki bahçeden girilebildiği gibi, Faikpaşa Yokuşu'na bakan ve servis araçlarının kullandığı bahçeden de giriş sağlanmıştır. Okulun bahçeye bakan kuzey ve batı cepheleri arasındaki köşe yuvarlak dönülmüştür. (Kat. no.10; Resim 10.7.) Pencereler sade dikdörtgen formda bırakılmıştır. Yapının doğu cephesinde üst kat döşemesi dışarı çıkartılarak köşede bir balkon meydana getirilmiştir. Bu balkonun 1900'lü yılların başında yapılmış bir çizimde de varlığı bilinmektedir. Ahşap saçak altı kaplaması, dörtgen formlu, çizgisel ve baklava desenli ahşap panolarla zenginleştirilmiştir. Batı cephesinde yuvarlatılmış köşenin hemen yanından başlayarak saçak altından zemine kadar inen bir kolonun saçak altı seviyesinde yer alan kabartmada; kanatlarını açmış bir kuş ve altında bir arma bulunmaktadır. Aynı cephenin diğer köşesinde de saçak altında, insan başı ve çiçek motiflerinin oluşturduğu benzer bir süsleme görülmektedir. (Kat. no.10; Resim 10.4.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Her iki yapı da, yığma yapım tekniği ile yapılmıştır. Sonradan ek olarak yapılan üçüncü bina betonarme karkas sistemde uygulanmıştır. Dersliklerde ve koridorlarda volta döşeme kullanılmıştır. Özgün yer kaplaması ancak koridorların küçük bir bölümünde görülmektedir. Lise sınıflarının olduğu binada merdiven aksında sütunlar olduğu görülmüştür. Bunlardan başka düşey taşıyıcı elemanları desteklemek için sınıflarda ve koridorlarda dökme demir kolonlar yerleştirilmiştir. Merdiven kovasında yer alan demir parmaklıklar da özgün malzeme ve profilini korumaktadır.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Yapıda görülen en önemli değişiklik, Turnacıbaşı Sokak'ta yer alan girişin üstünün kapatılmasıyla iki yanında bulunan yapıların tek çatı altında toplanmasıdır. Şeffaf plastik bir malzemenin kullanıldığı bu üst örtü, idari birimlerin bulunduğu binanın giriş aksını

kapatmaktadır. Özgün pencere doğramaları, plastik esaslı malzemeyle değiştirilmiştir. Pencerelerin sınıflara bakan yüzeylerinde yer alan ahşap kepenkler korunmuş ancak cepheye bakan yüzeyde alüminyum malzemeyle yenilenmiştir. Dersliklerin yer döşemesi plastik esaslı malzemeyle değiştirilmiştir. İdari birimlerin yer aldığı yapıya bitişik dörtgen kütlenin üst katı sonradan eklenmiştir. Bahçeye iki katlı betonarme ek bir yapı yapılmıştır.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Yabancı devlet okullarının plan şemalarında zaman içinde görülen değişimin en önemli sebepleri; artan öğrenci sayısı ve ihtiyaçları yapının fiziksel şartlarının karşılayamamasıdır. İtalyan Kız Ortaokulu'nda da yapısal ölçekte meydana gelen bozulmanın sebebi, farklı mekanları birleştirmek adına yapılan uygulamalardır. Yapının Turnacıbaşı Sokağı'na bakan girişi, ilk yapıldığı dönemde bahçeye açılan bir kapıyla sağlandığı düşünülmektedir. Oysa bugün; özgün giriş aksının üstü plastik bir örtü elemanıyla kapatılarak, iki yanındaki yapılar tek çatı altında toplanmıştır. Yapının bütünülüğüne, dolaşım aksının zedelenmesine sebep olan bu uygulama, yapının kütlesel bütünlüğünü bozan bir uygulamadır. Turnacıbaşı Sokağı'na bakan cephede; giriş kapısının her iki yanından inen yağmur olukları, cephe boyunca ilerleyen elektrik kabloları da görsel kirlilik oluşturmaktadır. Dersliklerde yer alan özgün döşeme yerine uygulanan plastik esaslı zemin kaplama malzemesi; hem yapının kimliği ve koridorlarda görülen özgün yer karolarıyla örtüşmemekte, hem de insan sağlığı açısından bir okulda uygulanmaması gereken bir örnek teşkil etmektedir. Lise binasının cephesinde sıva çatlakları ve saçak altı ahşap panolarda kopmalar gözlenmiştir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 10

Okulun Adı	İTALYAN KIZ ORTAOKULU
Kuruluş Tarihi	1870
Kurucusu	İtalyan Hükümeti
Mimarı	
Adresi	Turnacıbaşı Sok. No.:30 Beyoğlu

GENEL TANIM

3 katlı yığma yapılar grubu

TİPOLOJİK TANIM

Bitişik iki kütleden oluşan ortaokul ve lise yapıları, birbirinden bağımsızdır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

Harita 10.1.: J. Pervititch Sigorta Haritaları, no.32, 1927.

Resim 10.1.: Turnacıbaşı Sokağa bakan giriş cephesi

Resim 10.4.: Lise kısmının bahçeye bakan cephesi, 2008.

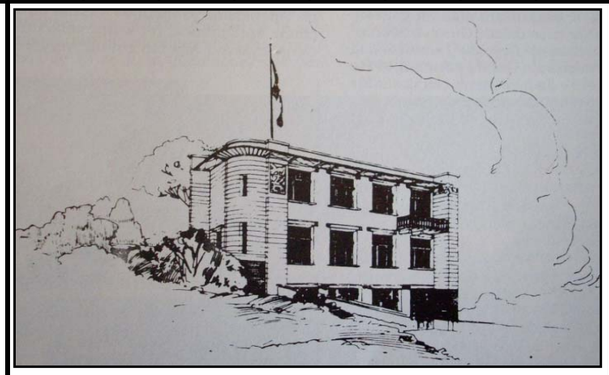

Resim 10.7.: İtalyan Yetimhanesi (İst. Ans., 1994)

Harita 10.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

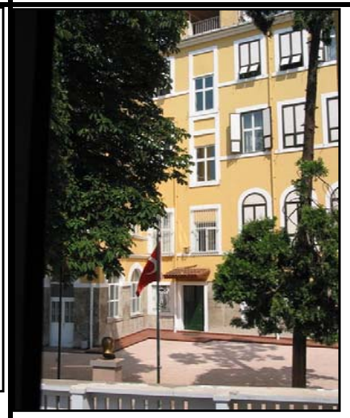

Resim 10.2.: İlköğretim birimlerinin olduğu yapı, 2008.

Resim 10.5.: Faikpaşa Yokuşu'na bakan arka cephe

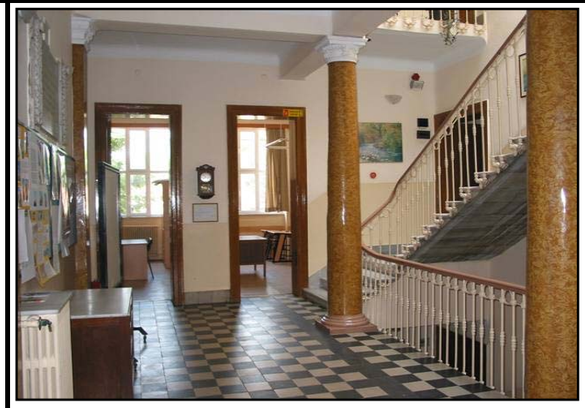

Resim 10.8.: Lise yapısında dolaşım aksı, 2008.

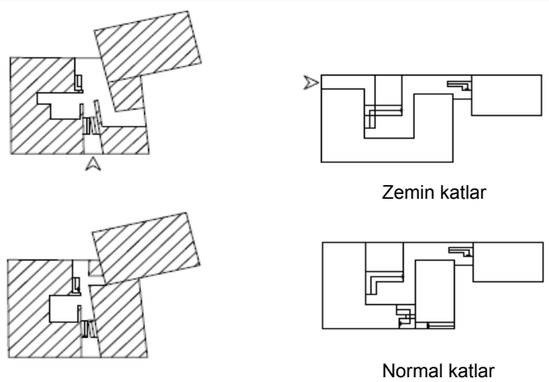

Plan 10.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 10.3.: Üstü kapanmış giriş kısmı, 2008.

Resim 10.6.: İlköğretim biriminde merdiven aksı, 2008.

Resim 10.9.: Lise yapısının saçak altı bezemeleri, 2008.

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Erdoğan (1994a), Erdoğan (1994b), Haydaroğlu (1990), Nesin (2006)

3.2.2.3 İtalyan Kraliyet Okulu

Tarihçe

Osmanlı İmparatorluğu döneminde İstanbul'un Haliç kıyılarına, özellikle Galata semtine yerleşen ve burada ticaret yapmaya başlayan İtalyan ailelerin çocukları için, 1860'lı yıllarda "S. Maria in Draperis" ve "Loggia Massonica" liseleri ve Garibaldi'nin albaylarından Garmano Marchesi'nin idare ettiği üç okulda eğitim verilmektedir. 1882'de "Galata S. Pietro" manastırının Dominiken papazları manastır içinde bir okul daha kurmuşlardır. İkinci İtalyan Kurtuluş Savaşı ile İtalyan birliği'nin kurulmasından sonra 1863 yılında işçiler arasında dayanışma sağlamak amacıyla "Societa Operaia" adlı bir dernek kurulmuştur. Bu derneğin de yoğun talepleri, İstanbul'da yaşayan İtalyan diplomatların girişimi ve İtalyan Hükümeti'nin desteği ile 1888'de Beyoğlu Polonya Sokağı'nda "Kraliyet İlk ve Ortaokulu" eğitim vermeye başlamıştır. 1895 yılında bu okula, Beyoğlu Hayriye Sokak'ta bulunan İtalyan Ticaret Okulu (bknz. s.134) bağlanmıştır. I. Dünya Savaşı sırasında kapalı kalan okul, savaş sonrası Avusturya tarafından savaş tazminatı olarak İtalya'ya verilen Beyoğlu Tomtom Kaptan Sokağı'nda bulunan şimdiki binasına taşınmıştır. 1920 yılında Polonya Sokağı'nda bulunan Ticaret Okulu da aynı binaya nakledilmiştir. Okulun Ticaret Bölümü 1966 yılından itibaren kademeli olarak kapatılmış ve okul günümüzdeki yapısına kavuşmuştur. Beyoğlu İtalyan Okulu, tıpkı Beyoğlu Alman Okulu gibi, yabancı bir devlete doğrudan bağlı bir okul olması dolayısıyla diğer okullardan farklı bir yapıdadır. (Kat. no.11; Harita 11.1.)

Mimari Özellikleri

Okul yapısı, kuzeyde Tomtom Kaptan Sokağı, batıda İtalyan Konsolosluk Binası, güneyde günümüzde harap durumda olan eski Fransız Yetimhanesi, doğuda Boğazkesen Caddesi üzerinde yer alan sıra konut dizisinin arka cephesine bakmaktadır. Dört cephesi de bahçeyle çevrelenmiş okulun yalnızca kuzey ve batı cephelerinin baktığı açık alanlar kullanılmaktadır. Okul bahçesine giriş, servis ve yaya girişi olarak Tomtom Kaptan Sokağı üzerinde bulunan iki farklı kapıdan sağlanmaktadır. (Kat. no.11; Harita 11.2.)

Plan Özellikleri

Batı yönünde İstiklal Caddesi'ne kadar uzanan ve içinde İtalyan Konsolosluğu, Rusya Federasyonu Başkonsolosluğu, Ste. Maria Kilisesi ve araştırma kapsamında incelenen Ste. Elisabeth Fransız Okulu'nun da bulunduğu büyük bir ada içinde yer alan okul yapısı, doğu batı yönünde Tomtom Kaptan Sokağı'na paralel yerleşmiş yaklaşık dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. (Kat. no.11; Plan 11.1.) Yapının İtalyan Konsolosluk binasına bakan batı cephesi üstü kapalı bir sundurma ile kapatılmıştır. Farklı kotlarda bulunan kuzey ve batı yönlerindeki iki bahçe birbirine basamaklarla bağlanmıştır. (Kat. no.11; Resim 11.3.) Güney cephenin baktığı ve Fransız Yetimhane binasıyla bitişik olan arka bahçede iki adet su deposu bulunmaktadır. (Kat. no.11; Resim 11.9.) Bahçenin bu bölümü öğrenciler tarafından kullanılmamaktadır.

Okul yapısı, bodrum katla birlikte beş katlıdır. Doğu batı yönünde uzayan orta aksa güneyde merdiven kovaları ve ıslak hacimler, kuzey yönünde derslik ve idari birimler takılmaktadır. Zemin katta, okul yapısıyla Tomtom Kaptan Sokağı'na açılan bahçe kapısı arasında bahçe kotunun üst seviyesinden geçen üstü açık bir koridor vardır. (Kat. no.11; Resim 11.2.) Özgün planda bodrum katta bulunan yemekhane, kuzey bahçeye açılan kapalı spor salonu olarak kullanılmaktadır.

Cephe Özellikleri

Yapının kuzeye bakan giriş cephesi, orta aksın yükseltilerek üçgen alınlıkla öne çıkarılmasıyla üçe bölünmüştür. Birbirini yatay ve düşey düzlemde takip eden pencere dizileri bodrum ve zemin katta sıva üstü yatay şeritlerle kesilmiştir. Zemin ve birinci kat ile çatı katı döşeme hizasında cephe boyunca devam eden silmeler bulunmaktadır. Üçgen alınlıkla vurgulanan orta aksın üçüncü kat pencereleri yuvarlak kemerleri ve pencere aralarını dolduran sütunlarla cephe genelinden ayrılmaktadır. (Kat. no.11; Resim 11.1.)

Dört katlı batı cephesinde yapıya sonradan eklenen yangın merdiveni bulunmaktadır. Yangın merdiveni eklenmeden önce merdiven kovasıyla birlikte yükselen kütlede her katta dört pencere olduğu görülmektedir. (Kat. no.11; Resim 11.1.) Ancak sonradan bu pencerelerden cephenin orta aksını karşılayanların, her katta döşeme seviyesine indirilerek yangın merdivenine açılan acil çıkış kapısına dönüştürüldüğü görülmektedir. (Kat. no.11; Resim

11.2.) Okul idaresi tarafından güvenlik gerekçeleri öne sürüldüğü için detaylı inceleme yapılmasına izin verilmemiş, yapının diğer iki cephesine incelenememiştir.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Ana malzemesi taş olan yapının özgün malzeme ve strüktür özellikleri, onarım ve yenileme sürecinde kullanılan yeni malzeme ve teknikler tarafından kapatıldığı için detaylı incelenememiştir. Özgün malzeme yapının büyük bir bölümünde değiştirilmiştir. Ancak ahşap kapı ve pencereler ile demir merdiven korkulukları özgün halini korumaktadır. (Kat. no.11; Resim 11.8.) Koridor üzerinde bulunan demir çan da, modern elemanların yanında yapının özgün işlevine yönelik kullanılmış eski bir donatı olarak varlığını korumaktadır. (Kat. no.11; Resim 11.7.)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Beyoğlu İtalyan Okulu'nun düşey taşıyıcıların sürekliliği ile özgün plan tipini koruduğu ancak malzeme bakımından büyük ölçüde yenilendiği görülmektedir. Yapı içindeki tüm özgün döşeme kaplamalarının üstüne plastik esaslı zemin kaplaması yapıştırılmıştır. Merdiven basamakları traverten malzemeyle kaplanmıştır. Ahşap sıra, dolap, masa, saat gibi yapının özgün donatı elemanları yapıdan uzaklaştırılarak bir depoya kaldırılmış, bu elemanların yerleri modern parçalarıyla değiştirilmiştir. Koridor ve dersliklerin tavanları asma tavan sistemiyle kapatılmış, özgün döşemeye ait izler de bu şekilde örtülmüştür. Yapı içinde yangın, deprem gibi acil durum önlemleri, gerekli donatılarla alınmıştır. Koridorlarda bulunan yangın söndürme muslukları, duman dedektörleri, LED acil çıkış yönlendirmeleri gibi teknolojik elemanların yanı sıra, ders programları ve duyuruların yapıldığı dijital panolar da modern donatılar olarak yapı içinde kullanılmaktadır. (Kat. no.11; Resim 11.5., 11.7.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Okul yapısında karşılaşılan en önemli sorun, yenileme aşamasında yapıya ait özgün malzeme ve donatıların yerlerini tümüyle modern elemanlara bırakmış olmasıdır. Yapının yenilenerek modern eğitim teknolojileri ve güvenlik sistemlerini barındırması olumlu bir örnektir ancak bu süreçte tarihi yapının devamlılığını sürdürmesine yardımcı olacak eskiye ait donatıların da korunması amaçlanmalıdır. Yapının çevresiyle birlikte ele alınmasının gerekliliği, güney

cephenin baktığı Fransız Yetimhane binasının da bu bağlamda ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Her ne kadar okul idaresinin bu yapıyla mülkiyet bakımından bir bağlantısı olmasa da, ilgili kurum ve kuruluşlarla iletişime geçilerek okulun bitişiğinde bulunan yetimhane binasının yeniden işlevlendirilmesine yönelik bir girişim sağlanmalıdır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 11

Okulun Adı	BEYOĞLU İTALYAN OKULU
Kuruluş Tarihi	1888
Kurucusu	İtalyan Hükümeti
Mimarı	
Adresi	Tom Tom Kaptan sk. No: 13 Beyoğlu

GENEL TANIM

5 katlı dikdörtgen yığma yapı

TİPOLOJİK TANIM

Dikdörtgene yakın planlı yapıda mekanlar, I koridor aksı üzerine açılmaktadır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

Harita 11.1.: Alman Mavileri, G10, c.2, 1913.

Resim 11.1.: Okulun kuzey cephesi (Okul arşivi, 2008)

Resim 11.4.: Kuzeye cephe (2009)

Resim 11.7.: Modern donatılar (2009)

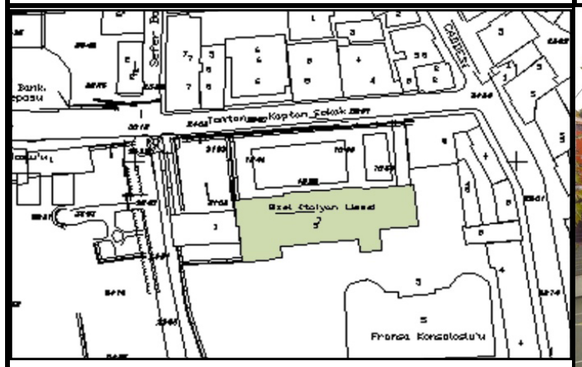

Harita 11.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 11.2.: İki kotta bahçe alanı (Beyoğlu Der., 2006)

Resim 11.5.: Yenilenen koridor alanları (2009)

Resim 11.8.: Merdivende yeni ve eski malzeme (2009)

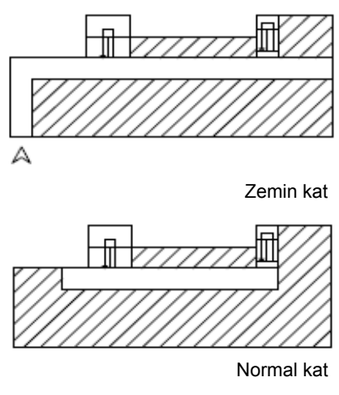

Plan 11.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 11.3.: Sokak ile yapı arasında köprü (2009)

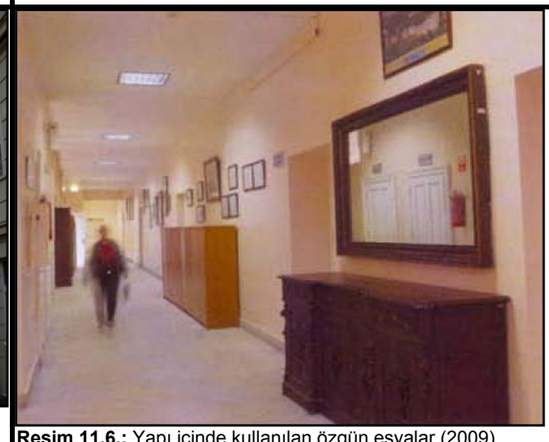

Resim 11.6.: Yapı içinde kullanılan özgün eşyalar (2009)

Resim 11.9.: Güney cephede bulunan su tankları (2009)

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Erdoğan (1994a), Erdoğan (1994b), Haydaroğlu (1990), Nesin (2006)

3.2.3 Alman Okulları

3.2.3.1 Yedikule Alman Okulu

Tarihçe

Yedikule'de bulunan Alman Okulu; Bağdat Demiryolu'nun yapımını üstlenen bir Alman Demiryolu Şirketi tarafından, çalışanlarının çocuklarına hizmet vermek amacıyla 1875'de kurulmuştur. Aynı amaçla, 1894'de Haydarpaşa'da bir başka Alman Okulu daha yapılmıştır. Samatya ve Yedikule Tren İstasyonları'nın tam ortasında yer alan okulun 1901 tarihli raporunda, 1875 yılında bir Demiryolu Okulu olarak kurulduğu görülmektedir. Okul, ilk kurulduğu yıllarda kendine ait bir yapısı olmaması sebebiyle sürekli mekan değiştirmek zorunda kalmış; 1899 yılında Demiryolu Şirketi'nin sağladığı olanaklarla bugünkü binada eğitim vermeye başlamıştır. (Kat. no.12; Harita 12.1.) Okulun yönetimi özerk ve eğitim dili Almanca'dır. Demiryolu çalışanları ve Alman, İsviçre, Avusturya, Macar uyruklu herkes belirli bir aidat ödemek koşuluyla okula kayıt olabilmektedir. Okulun kurulmasındaki amaç; Yeşilköy'e kadar uzanan geniş bölgedeki öğrenci sayısının artması ve bu öğrencilerin demiryolu inşaatından uzakta kalan Pera'daki Alman Okulu'na gitmelerinin zor olması sebebiyle Pera'daki okulla aynı sistemde bir eğitim almalarının sağlanması olarak açıklanmaktadır. Benzer bir eğitim kurumu kurarak, öğrencilerin ileri sınıflarda oraya geçişlerine de olanak sağlamak istenmiştir. (Fındıkgil, 2002) Şark Demiryolu İşletmeleri'nin Fransızlara geçmesi ile okul bir süre Fransız Okulu ismiyle de hizmet vermiştir. 1934 yılında ise Maarif Vekaleti tarafından Türk ilkokulu olarak ilan edilen okul; günümüzde Milli Eğitim'e bağlı Yunus Emre İlköğretim Okulu olarak eğitim ve öğretime devam etmektedir.

Mimari Özellikleri

Yedikule Alman Okulu, Fatih ilçesi Hacı Hüseyin Ağa Mahallesi'nde bulunmaktadır. Doğuda Işkırlak Sokak'a bakan okul bahçesinden, batıda yer alan merdivenle Org. Nafız Gürman Caddesi'ne ulaşılmaktadır. (Kat. no.12; Harita 12.2.)

Plan Özellikleri

Okul yapısı, ilk yapıldığı dönemde iki yola cepheli ve tek katlı taş bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Ancak günümüzde iki katlı olduğu görülen okul binası, içinde yer aldığı bahçeyle birlikte üst kotta yer alan İmrahor İlyasbey Caddesi'ne, bahçenin içinden ulaşılan merdivenlerle bağlanmaktadır. Okul bahçesine giriş ise, alt kotta yer alan Işkırlak Sokağı'ndan sağlanmaktadır. Okulun giriş kapısı da, bahçe giriş kapısıyla aynı aksta yer almaktadır. Üç aksa bölünmüş cephede, giriş kapısının da bulunduğu orta aks, planda öne çıkarılmış ve saçak hizasında da yükseltilerek vurgulanmıştır. Okulun bahçeye bakan güneybatı cephesinde de koridora açılan bir başka giriş bulunmaktadır. Kareye yakın bir dikdörtgen planı olan 5 derslikli okul yapısı, Pera'da yer alan Alman Lisesi'ne göre oldukça küçük bir binadır. Zemin katında 2 derslik, öğretmenler odası, WC ve hizmetli odasının bulunduğu yapının, T şeklinde bir dolaşım alanı olduğu görülmektedir. (Kat. no.12; Plan 12.1.) Bu alanın alt kolundan okulun ana girişi sağlanmakta, sol kolunda koridordan bahçeye açılan bir başka çıkış bulunmakta ve sağ kolda yer alan merdivenle üst kata çıkış sağlanmaktadır. Yapının üst katında; 3 derslik, müdür ve müdür yardımcısı odaları ve bir hizmetli odası bulunmaktadır. Koridorlara açılan sınıfları, geniş pencereleri ve rahat dolaşım aksıyla oldukça iyi planlanan okul yapısının, inşa edildiği dönemde de var olan geniş bir oyun bahçesi bulunmaktadır.

Cephe Özellikleri

Okulun giriş cephesi, üç aks olarak kurgulanmıştır. (Kat. no.12; Resim 12.1.) Orta aksın iki köşesi cephe boyunca planda 45º'lik açı yaparak yükselmekte ve sonra tekrar düzelerek yan cephelerle birleşmektedir. Giriş aksının, saçak seviyesinden yükseltilerek yan cephelerden ayrıldığı görülmektedir. Giriş kapısının bulunduğu cephenin iki yana kırılan köşelerinde dar ve uzun pencereler yer almaktadır. (Kat. no.12; Resim 12.5.) Giriş cephesinde; zemin katta basık kemerli ikili pencere, üst katlarda ise yükseklik ve genişlik olarak daha küçük olan üçlü pencere düzeni görülmektedir. Zemin katta yer alan pencerelerin ve bu ikili düzenin de üzerinde ikinci bir kat olarak görülen basık kemerlerde tuğla kullanılmıştır. Giriş kapısının üstünde ve binanın köşelerinde taş kaplama; kemerli pencereler üzerinde, zemin kat giriş cephesinde yer alan bitişik pencereler arasında ve yapının diğer üç cephesi boyunca pencere alt ve üst kotlarında yatay vurgu yapan tuğla bezeme bulunmaktadır. Ayrıca; giriş

cephesinin iki yan aksında yer alan birinci kat seviyesindeki pencerelerin altında tuğla kullanılarak oluşturulmuş bir kolonlu bezeme bulunmaktadır. (Kat. no.12; Resim 12.1.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Yığma yapım tekniğiyle yapılmış yapı; zemin kotunda su basmanı seviyesine kadar dört cephede kalın tuğla duvarla yükseltilmiştir. Merdiven basamaklarında görülen mermer kaplama ve kat döşemelerinde görülen dökme karolar; yapıda özgünlüğünü koruyan malzemelerdir. Yapının kat döşemelerinde kullanılan demir elemanların; o dönemde yapılan demiryolu raylarında kullanılan profiller olduğu sanılmaktadır.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Yapının, Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden elde edilen fotoğrafıyla günümüzdeki durumu karşılaştırıldığında, sonradan yapının kuzeydoğu cephesine eklenen dersliklerin bulunduğu tek katlı ek yapıya bakan üst kat pencerelerin içlerinin doldurulmuş olduğu görülmektedir. Giriş ve bahçeye bakan diğer iki cephede ise, sonradan yapılmış herhangi bir müdahaleye rastlanmamıştır. Sonradan eklenen tek katlı dersliklerin yer aldığı yapının da yığma olduğu okul müdürlüğünce belirtilmektedir. Bu yapı, özgün okul yapısının kuzeydoğu cephesi boyunca ve bahçenin üst yolla birleştiği eğimli alana kadar devam etmektedir. Ek yapının giriş cephesinden anaokuluna, bahçeden ulaşılan ikinci cephesinden ise dersliklere ulaşım sağlanmaktadır. Bu yapıdan farklı olarak; bahçenin güneybatı kenarında da ek mekanlar yapılmıştır. Okul yapısına içeriden yapılan bir müdahaleye ise rastlanmamıştır. Ancak; zemin katta giriş kapısının iki yanında yer alan ince ve uzun pencereler dışında yapıdaki tüm özgün ahşap pencere doğramaları, plastik esaslı doğramalarla değiştirilmiştir.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Artan öğrenci sayısı ve buna karşılık derslik sayısındaki yetersizlik sonucu, yapının bulunduğu bahçenin çeşitli yerlerine ek yapılar yapılmıştır. Yapıda görülen en önemli bozulma; sonradan eklenen mekanların yapıya yanaşması sonucunda meydana gelmiş olan düzensizliktir. Günümüzde çalışmaları devam eden Marmaray Projesi de; yapının bulunduğu

sağlıksız zeminin çok yakınından geçmektedir. Bu durum da; önümüzdeki yıllarda meydana gelebilecek bir depremde oluşacak hasar olasılığını güçlendirmektedir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 12

Okulun Adı	YEDİKULE ALMAN OKULU
Kuruluş Tarihi	1875
Kurucusu	Alman Demiryolu Şirketi
Mimarı	
Adresi	hacı Hüseyin Ağa Mah. Işkırlak Sokak Fatih

GENEL TANIM

2 katlı yığma yapı

TİPOLOJİK TANIM

Dörtgen planlı yapıda giriş aksına dik koriforun bir ucunda merdiven kovası vardır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet
iyi	1	1	1	1	1	1
orta	2	2	2	2	2	2
kötü	3	3	3	3	3	3

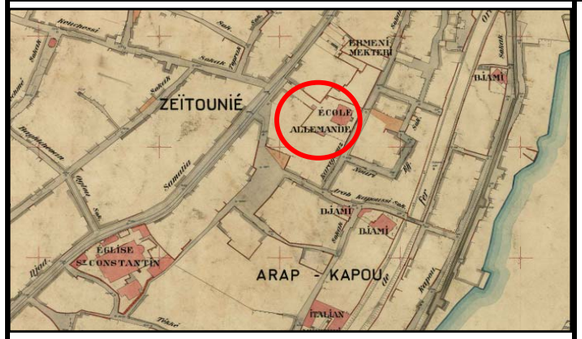

Harita 12.1.: Alman Mavileri, M4, c.2, 1913.

Resim 12.1.: Y. Alman Okulu Kartpostal (Okul Arşivi)

Resim 12.4.: Okulun giriş cephesi, 2008.

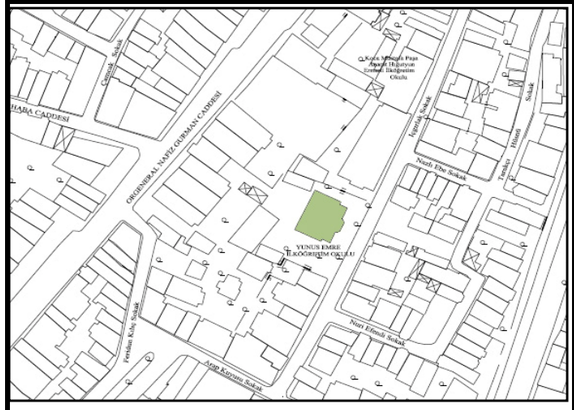

Harita 12.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 12.2.: Y. Alman Okulu kuzeybatı cephesi, 2008.

Resim 12.5.: Giriş cephesinden pencere detayı, 2008.

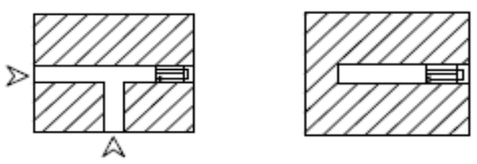

Plan 12.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 12.3.: Bahçeye bakan cepheler, 2008.

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Dinçer (1978), Doğuoğlu (2002), Ergün (2001), Erkan (2001), Haydaroğlu (1990), Mülayim (19
Mülayim (1994), Sakaoğlu (2003), Tozlu (1991), Vahapoğlu (1:

3.2.3.2 Haydarpaşa Alman Okulu

Tarihçe

Haydarpaşa Alman Okulu, Haydarpaşa Garı'nın inşaatından sorumlu olan Alman Demiryolu Şirketi tarafından yaptırılmıştır. Şirket çalışanlarının çocuklarının eğitimi için 1902 yılında yapımına başlanan okul inşaatı 1914 yılında tamamlanmıştır. 1935 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca devralınan okul, ilk Türk Koleji olam ünvanıyla eğitim vermeye devam etmiştir. 1950'de Osmangazi İlkokulu ismiyle normal ilköğretim okulu statüsüne dönmüştür.

Mimari Özellikleri

Okul yapısı, Kadıköy ilçesi Yeldeğirmeni'nde bulunmaktadır. Kuzeyde İskele Sokak, güneyde Nemlizade Sokak ile sınırlanan yapı ve bahçesi, doğu-batı doğrultusunda bitişik nizam apartman dizisi içinde yer almaktadır. Okul yapısını kuzey, batı ve güney yönlerinde çevreleyen bir oyun bahçesi bulunmaktadır ve bahçeye her iki sokaktan da ulaşım mümkündür. Yapının ana girişi İskele Sokak'tan sağlanmaktadır. (Kat. no.13; Harita 13.1., 13.2.)

Plan Özellikleri

Yapı, kuzey-güney yönlerinde uzayan yaklaşık dikdörtgen bir plana sahiptir. Yapının giriş cephesinin iki parçaya bölünmesiyle dikdörtgen plan bozulmaktadır. Giriş aksını karşılayan I koridorun iki ucunda bahçeye çıkış sağlayan kapılar bulunmaktadır. Yapının kuzey cephesinde yer alan iki farklı giriş kapısından bahçe kotunda olan merdiven sahanlığına açılmaktadır. (Kat. no.13; Plan 13.1.) Kullanılmayan diğer giriş ise, basamaklarla yükseltilmiş üstü kapalı giriş sahanlığından koridora açılmaktadır. Tonozla örtülmüş giriş sahanlığının üstü birinci kat kotunda balkon olarak kullanılmaktadır. (Kat. no.13; Resim 13.4.)

Yapının zemin katında I koridorun iki yanına dizilmiş derslik ve idari birimler yer almaktadır. Aynı zamanda giriş aksını belirleyen koridorun güney ucundan bahçeye ulaşılabilmektedir.

Okul yapısı doğuda bitişik olduğu yapıdan merdiven kovasının yanında olan bir aydınlık boşluğu ile ayrılmaktadır. Bu aydınlık boşluğu merdiven kovası ile birlikte koridor ve boşluğa bakan dersliğe de doğal ışık kaynağı olmaktadır.

Yapının bodrum katında ıslak hacimler, spor odası, kalorifer dairesi, hizmetli odası, mutfak, laboratuvar ve kütüphane bulunmaktadır. Yapının zemin ve birinci katlarında derslik ve idari birimler vardır. Zemin ve birinci katlarda planın tamamını kaplayan derslik birimleri bulunmaktadır, ikinci katta ise kuzey cepheye yakın ve planın yarı boyutunda bir kat planıyla anaokulu olarak kullanılmaktadır.

Cephe Özellikleri

Okul bahçesine giriş avlusu, üstü demir parmaklıklı beton bir duvar ile İskele Sokak'tan ayrılmaktadır. (Kat. no.13; Resim 13.1.) Sokak kotundan 4 basamakla yükseltilerek ulaşılan demir bahçe kapısı, kuzey cephede yer alan girişlerden birinin önüne açılmaktadır. Yapının İskele Sokak'a bakan kuzey cephesi iki parçaya bölünmüştür. Yapının içinde bulunan merdiven sahanlığına açılan giriş bölümü planda yan binanın cephesini tutarken, tonoz ortülü giriş sahanlığının batısında kalan parça öne çıkmaktadır. (Kat. no.13; Resim 13.2.) Bitişik yapıya merdiven sahanlığını aydınlatan pencerelerle yaslanan cephede, silmeler, köşe plastırları ve düşey kolonlarla hareket sağlanmıştır. Zemin katta merdiven sahanlığına açılan giriş kapısının üstündeki basık kemer, içinde akatus yaprağı olan üçgen bir alınlığa teğet geçmektedir. (Kat. no.13; Resim 13.5.) Giriş aksını belirleyen tonoz örtünün üstü, birinci kat seviyesinde balkon olarak kullanılmaktadır. Balkonu çevreleyen yaprak motifli taş parapet köşelerde yükselen dikmelere yaslanmaktadır. Tonozu oluşturan kemerlerin dışarı bakan yüzlerinde taş dişler görülmektedir. Öne çıkan bloğun köşelerinde, zemin kattan saçağa kadar yükselen plastırlar vardır. Plastırların, pencere alt ve üst hizalarından geçen silmeler ile kesiştiği noktalar, cephe yüzeyinden öne çıkarak ayrılmaktadır. İkinci kat cephesinde saçak ve silmelere oturan düşey kolonlarla ızgara görünüm sağlanmıştır. Kuzey cephedeki yarım kat yüksekliğinde bodrum pencerelerinin önlerinde ızgara kafes bulunmaktadır.

Yapının batısındaki oyun bahçesine bakan cephesinde bodrum, zemin ve iki normal katın pencereleri görülmektedir. Köşelerde zemin kat döşeme hizasından başlayan ve saçak altına

kadar devam eden plastırlar bulunmaktadır. Birinci katın üçte birlik bir kısmında kurulan ikinci kat köşelerinde de aynı uygulama görülmektedir. Her katın pencere boyut ve özellikleri farklıdır. Yarım kat yüksekliğinde dikdörtgen bodrum kat pencerelerinin çevresi düz bir söveyle çevrelenmiştir. Zemin katta, basık kemer içine oturan üç kanat pencere düzeni vardır. Üstü kemerli üçlü pencerenin iki yanında bulunanlar açılır, ortadaki sabittir. Zemin kat pencere dizisi yatayda pencere altından geçen silmeye oturur. İkinci katta ikili gruplar halinde sıralanmış dikdörtgen pencereler bulunmaktadır. İkili grubun çevresi düz söveyle geçilmiş ve her grup arasına saçaktan pencere altından geçen silmeye oturan kolonlar yerleştirilmiştir. Bu kolonlar silme altına yarım daire yaparak taşmaktadır. (Kat. no.13; Resim 13.3.)

Yapının güney cephesi, kuzey-güney doğrultusunda uzanan koridor aksının ucundadır. Giriş aksının açıldığı sahanlık, cepheyi zemin kat seviyesinde ortalamaktadır. Sahanlıktan bahçe kotuna 11 basamakla ulaşılmaktadır. Batı cephesindeki her katta farklı olan pencere açıklıkları ve biçimleri, bu cephede de tekrar etmekte ancak açıklıklar söveyle çevrelenmemiştir. Pencerelerin yerleşme düzeninde simetri aranmamıştır. Bodrum kat penceresinin olmadığı güney cephesinde, zemin kat giriş sahanlığında bulunan kapının doğusunda iki pencere yer almaktadır. Birinci katta silmeye oturan dört tane dikdörtgen pencere vardır. (Kat. no.13; Resim 13.3.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Taş yığma yapıdaki koridor, derslik ve idari birimlerde volta döşeme görülmektedir. Özgün kapı ve pencere doğramaları korunmuştur. Bodrum kat zemin kaplaması beyaz mermerdir. Zemin ve birinci kat döşeme kaplamaları, karo mozaiktir. Demir topuzlu ve ahşap küpeşteli merdiven korkuluğu özgünlüğünü korumaktadır. (Kat. no.13; Resim 13.6., 13.7.)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Bodrum kat duvarları yarım kat yüksekliğine çıkan seramikle kaplanmıştır. Bodrum katta yer alan ana tesisat boruları tavan altından geçmektedir. İkinci kat, anaokulu olarak kullanıldığı için özgün zeminin üzerine plastik esaslı bir kaplama malzemesi yayılmıştır.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Haydarpaşa Alman Okulu'nda gözlenen en önemli bozulma sebebi, yapı tesisatı yenilenirken verilen kararlar sonucu olmuştur. Yapıdaki elektrik ve ısıtma tesisat elemanları belirli bir düzene uymaksızın duvarlara sabitlenmiştir. Bu uygulama, yapının bütünlüğünü bozan ve özgün karakterini arka plana iten bir uygulama olmuştur. Yapının üst katının anaokulu olarak kullanılması, özelleşmeşmiş mekanlara ihtiyaç duyan bir işlev yüklenmesine sebep olmuştur. Zemin kaplamasının yumuşak bir malzemeyle yenilenmesi, oyun araç ve gereçlerinin duvarlara sabitlenmesi gibi uygulamalar, yapının özgün kullanım özelliklerinden uzaklaşmasına sebep olmaktadır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.:13

Okulun Adı	HAYDARPAŞA ALMAN OKULU
Kuruluş Tarihi	1894
Kurucusu	Haydarpaşa Demiryolu Şirketi
Mimarı	
Adresi	Yeldeğirmeni İskele Sokak, Kadıköy

GENEL TANIM

Dört katlı yığma yapının çatı katı okula bağlı anasınıfı olarak kullanılmaktadır.

TİPOLOJİK TANIM

Dikdörtgen planlı yapıda zemin katta yer alan koridor aksının iki ucunda giriş vardır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

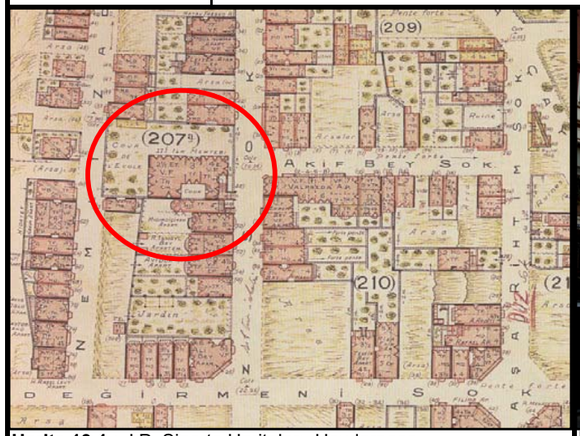

Harita 13.1.: J.P. Sigorta Haritaları, Haydarpaşa

Resim 13.1: Giriş kapısının olduğu kuzey cephesi

Resim 13.4.: Yükseltilmiş giriş kapısı

Resim 13.7.: Özgün merdiven basamakları ve demir korkuluk

Harita 13.2.: Vaziyet Planı (İBB Harita Arşivi, 2009)

Resim 13.2.: Kuzey cephede bir kat yükseltilmiş bölüm

Resim 13.5.: Bahçe kotunda giriş kapısı

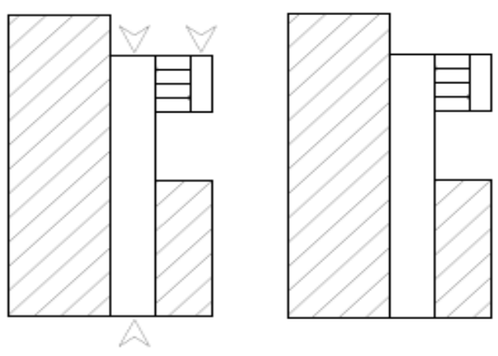

Plan 13.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 13.3.: Bahçeye bakan batı cephesi

Resim 13.6.: Dersliklerin yer aldığı I koridor

EKLER: Ek2

KAYNAKLAR: Dinçer (1978), Doğuoğlu (2002), Ergün (2001), Erkan (2001), Haydaroğlu (1990), Mülayim (19
Kyim (1994), Sakaoğlu (2003), Tozlu (1991), Vahapoğlu (1

3.2.3.3 Beyoğlu Alman Okulu

Tarihçe

Okul, 19. yy.'ın ortalarından itibaren sayıları giderek artan Alman tüccar, zanaatkâr, mühendis, hekim ve elçilik mensuplarının çocukları için eğitim vermek amacıyla Mayıs 1868'de açılmıştır. Aynı dönemde, 1850'li yıllardan beri Prusya Elçiliği ikametgâhında varlığını sürdüren Protestan Evangelist Kilisesi'ne bağlı bir okul bulunmaktadır. Ancak, çocukları için çağdaş ve bağımsız bir eğitim isteyen Alman ve İsviçreli ailelerin çabaları sonucu Alman Okulu, kısa sürede gelişmiş ve öğrenci sayısını arttırmıştır. 1871'de Alman Birliği'nin sağlanmasının ardından, 1873'te İstanbul'da bulunan iki Alman okulu birleşmiştir.

1873 yılına kadar Pera civarındaki kiralık binalarda eğitim veren okul, aynı yıl Galata yakınındaki Galipdede Sokağı'na bitişik Müeyyetzade Camii karşısında bulunan ve günümüzde Doğan Apartmanı'nın olduğu arsada kendi binasına taşınmıştır. Binanın mimarı M. F. Cumin'dir. (Mayer, Schichtmann; 1992) Dönemin Alman okul yapı tipine uygun olarak planlanan okul, on bir sınıflı ve üç katlı olarak yapılmış; ayrıca, öğretmen konutları, sarnıç ve bir jimnastik salonu da yapı bünyesine ilave edilmiştir. Yapı, 1894 depreminde büyük hasar görmüştür. Zaman içinde öğrenci sayısındaki artışla birlikte, ihtiyacı karşılayamayan okul binasının yeni bir binaya taşınması gündeme gelmiştir. Deutsche Bank'ın da mali desteği ile Alman Lisesi'nin bugün de bulunduğu yeni binaya, Eylül 1897'de taşınılmıştır. (Özgüven, 1994) (Kat. no.14; Harita 14.1., 14.2.) Yapının tasarımcısı olan Otto Kapp von Gülstein, binanın inşaatını da Meissner ve Semprini ile birlikte üstlenmiştir. (Fındıkgil, 2002)

Mimari Özellikler

Beyoğlu Alman Okulu, Beyoğlu ilçesi Şahkulu Bostanı Sokak no. 20'dedir. Okul, içinde bulunduğu yapı adasının doğusunda yer alan bitişik nizam yapıların içindedir. Okul bahçesi, kuzeybatıda Galata Mevlevihanesi bahçesi ile bitişiktir. Alman Kültür Merkezi ile okul yapısı aynı yapı adası içinde bulunmaktadır.

Plan Özellikleri

Alman Lisesi ilk yapıldığı dönemden itibaren okul olarak tasarlandığı için; plan şeması, mekan organizasyonları, dolaşım kurgusu, kapalı-açık mekan ve avlu oluşumları dönemin modern eğitim anlayışına göre biçimlenmiştir. Yapının tasarımı, modern eğitim ilke ve ihtiyaçları yanında sağlık koşulları ve pedagojik işlevler de göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Koridorlara açılan derslikler, koridorların sonlarında düşey sirkülasyon elemanlarıyla katlar arası dolaşımın sağlanması eğitim yapılarında görülen bir planlama biçimidir. Düşey sirkülasyon alanları dersliklerle idare birimleri arasında da ayırıcı görevi görür. (Kat. no.14; Plan 14.1.) Alman Lisesi'ne zaman içinde yapılan ekler sonucu, yapının planı L şeklinde bir kütle haline dönüştürülmüştür. Okulun girişi, Şahkulu Bostanı Sokağı üzerinde yer alan demir parmaklıklı bahçe kapısıyla sağlanmaktadır. İki yanında dersliklerin sıralandığı uzun koridorlar ve katlar arasındaki geniş merdivenlerle, öğrenci sirkülasyonunun neden olduğu yoğunluk çözülmüştür. Yapının, batı ve doğu yönlerinde iki adet bahçesi yer almaktadır. Güneydoğu cephede zemin ve beş normal kat, kuzeydoğuda ise zemin ve üç normal kat bulunmaktadır. Güneydoğu cephede bulunan çekme katta, 2002 yılında yapımı biten kütüphane yer almaktadır.

Yapıda bulunan geniş mekanlı derslikler, derslerle ilgili kimya, fizik, biyoloji gibi laboratuarlar, anfiler, müzik ve resim salonları, kütüphaneler ayrı ayrı katlarda plana yerleştirilmiştir. Üst katlarda yer alan spor ve müzik gibi aktivite salonları, Prusya okul mimarisinin ve 19. yy. Alman eğitim sisteminin yapıya yansımasıdır.

İdari büro ve odalar birinci katta, orta eksendeki ana girişin kuzey tarafında toplanmışken, toplantı ve şenlik salonu olarak planlanan "AULA" bölümü yapının güney kanadına, ana kütleden ileri ve yukarı taşacak şekilde iki katlı olarak ve yapı genelinden farklı bir dış cephe tasarımı ile yapılmış, bu şekilde vurgulanmıştır. Yapının, batı cephesinden iki adet girişi bulunmaktadır. (Kat. no.14; Resim 14.3., 14.5.)

Zemin kaplaması yapı genelinde çeşitlilik göstermektedir. Koridorların bir kısmında eski taş kaplama, bazı yerlerde yeni seramikler görülmektedir. Sınıflarda ise, yapı genelinde görülen küçük boyuttaki özgün döşemeyle bağdaşmayan plastik esaslı yer kaplaması bulunmaktadır.

Cephe Özellikleri

Binanın, 19. yy. okul yapılarında sık rastlanan sade ve klasik bir cephesi vardır. Cephede kullanılan bezeme elemanları; korniş ve saçak süslemeleridir. Alman Lisesi'nin dış tasarımı, blok şeklindeki kütlesi dikkate alınarak yapılmaya çalışılmıştır. Tasarımda uzun ve basık blok kütle, kat ve saçak kornişleriyle yatayda, pencere aralarına yerleştirilen ve cephe boyunca uzanan plastrlar ile dikey düzlemde dengelenmeye çalışılmıştır. (Kat. no.14; Resim 14.2.) Yatay ve dikey olan bu çizgisel hareketler arasına, ana cephede zemin ve birinci katlarda Bursa kemerli, üst katta ise sivri kemerli yüksek pencereler açılmıştır. Arka cephede ise ön cephenin ritmik düzeninden vazgeçildiği, plastrların birinci katta üçgen tepeliklerle kesildiği ve kornişin de bunların arasında kırılarak yer yer devam ettirildiği görülür. (Kat. no.14; Resim 14.4., 14.7.) Ön cephede son katta kullanılan sivri kemerli pencereler, arka cephede orta kata alınıp, plastrlara oturan kuşatma kemerleri ile vurgulanmışlardır. Binanın cephelerinde silme, korniş, plaster ve farklı kemerli pencere uygulamaları devrin seçmeci anlayışı ile pek çok resmi binada da tekrarlanmıştır.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Kesme taş yığma yapım tekniğiyle yapılan Alman Lisesi'nde dolgu elemanı olarak, binanın yapıldığı dönemdeki diğer yapılarda da sıkça görülen tuğla kullanılmıştır. Alman Lisesi'nde çeşitli tiplerde kemer kullanıldığı görülmektedir. Ana cephenin son katında, ana ve yan girişlerinin üst kısımlarında ve içeride de merdiven sahanlıkları ve koridorların kesişim noktalarında yuvarlak kemerler kullanılmıştır. Ana girişin üstünde kuşatma kemeri olarak, AULA bölümünün iki yöne bakan pencerelerinde, avlu cephelerinin birinci kat pencerelerinde ve lojman kısmının birinci kat merdiven holünde sivri kemer görülmektedir. Ek binanın son kat pencereleri ile lojman kısmının üst kat pencerelerinde basık kemer, zemin katın her iki cephesindeki pencerelerde ve ana cephenin birinci kat pencerelerinde de Bursa kemeri kullanılmıştır.

Alman Lisesi'nin koridor ve sınıflarında görülen volta döşeme tavan türü, devrin yaygın tekniklerinden olan çelik kurgulu yapılarda sıkça görülen bir uygulamadır. Merdiven başlarında ise, sade çapraz tonoz kullanılmıştır. (Kat. no.14; Resim 14.8.) Metal malzemenin, okulun taşıyıcı sisteminde olduğu kadar yardımcı eleman ve süs amaçlı kullanıldığı yerler de

vardır. Alçı malzeme de özellikle tavan ve kornişlerde süsleme amaçlı kullanılan bir malzemedir.

Alman Lisesi'nin sembolik kubbesi ise, ana binanın orta aksı üzerinde bulunuyordu. Dıştan poligonal olan kubbe alttaki sağır yüksek kasnağa oturtulmuş idi. Genelde binaların köşelerini vurgulamak amacıyla kullanılan sembolik kubbe ya da kuleler Avrupa mimarisinde sevilerek kullanılmıştır. Özellikle 19. yy. mimarisinde bunların örnekleri çoktur. Ülkemizde de, batı etkili olarak bu tür uygulamalara rastlamak mümkündür. (Özgüven,)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Alman Lisesi, bugünkü binasına 1897'de taşınmıştır. 1918-25 yılları arasında kapalı kalan okul, yeniden kullanılmaya başlandığında, binaya merkezi ısıtma sistemi eklenmiştir. Neoklasik üsluba uygun olarak inşa edilmiş düz çatı, beşik çatı ile değiştirilerek bugünkü haline getirilmiş, bu onarım ve ekler sırasında binanın bazı karakteristik özellikleri de değişime uğramıştır. II. Dünya Savaşı'nın son dönemlerinde kapatılan okul, 1953'te yeniden açılmıştır. 1953-57 arasında onarım gören binaya, bir jimnastik salonu ve müzik odası eklenmiştir. Okulun klasik Prusya üsluplu cephesi de değiştirilerek, kışla görünümünden uzaklaşması sağlanmıştır. Yapı, bazı küçük değişiklikler dışında 1957'den bu yana önemli bir onarım görmemiştir.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Okul yapısı, halen eğitim işlevini yerine getirdiği için periyodik olarak bakımı yapılmaktadır; dolayısıyla yapı genelinde belirgin derecede bir bozulma saptanmamıştır. Yapıda gerçekleştirilen yenileme çalışmaları sonucunda görülen en belirgin bozulma; eski ve yeni döşeme kaplamaları arasındaki malzeme ve boyut açısından ön plana çıkan süreksizliktir. Özellikle, sınıfların birçoğunda kullanılan plastik esaslı döşeme kaplamaları, koridorların bir kısmında ve merdiven sahanlıklarında görülen özgün döşeme ile tezat oluşturmaktadır. Binanın, okul yapısı olarak tasarlanması sonucu işleve yönelik bir mekan organizasyonu olduğu görülmektedir. Bu nedenle, yapının üstlendiği eğitim işlevinin sürdürülmesi, korunması açısından da devamlılığını sağlamaktadır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 14

Okulun Adı	BEYOĞLU ALMAN OKULU
Kuruluş Tarihi	1894-97
Kurucusu	Alman Hükümeti
Mimarı	Otto Kapp von Gulstein
Adresi	Şahkulu Bostanı Sokak No.: 20 Beyoğlu

GENEL TANIM

Yığma yapı, dört ve beş katlı İki dikdörtgen kütlenin birleşmesiyle meydana gelir.

TİPOLOJİK TANIM

L planlı yapıda, orta akstan geçen koridorun iki yanından mekanlar takılır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

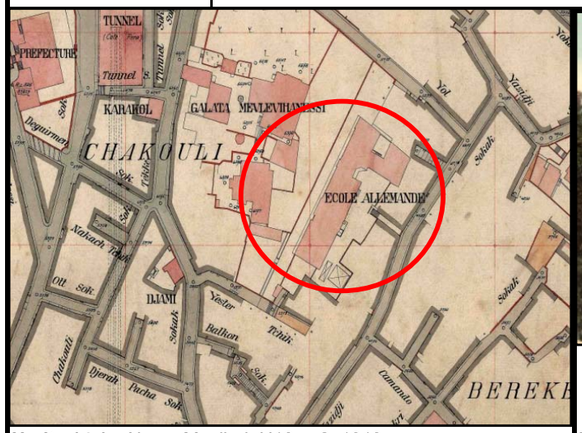

Harita 14.1.: Alman Mavileri, H10, c.2, 1913.

Resim 14.1.: Alman Lisesi Kartpostal (Okul Arşivi)

Resim 14.4.: İç Avluya İnen Merdivenler

Resim 14.7.: İç Avluya Bakan Güneydoğu Cephesi

Harita 14.2.: Vaziyet Planı, 2007. (İBB Harita Arşivi)

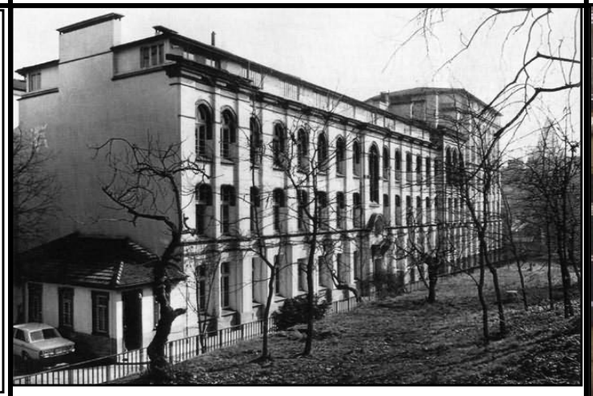

Resim 14.2.: 70'lerde okulun giriş cephesi (Okul Arşivi)

Resim 14.5.: Giriş Kapısı ve Üstündeki Gül Pencere

Resim 14.8.: Sınıf ve İdari Kısmın Kesiştiği Hol

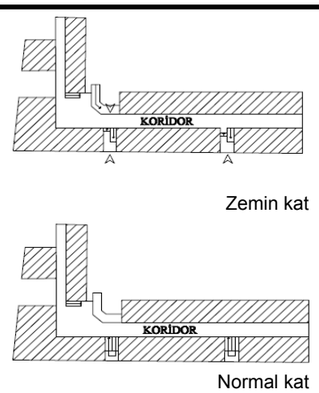

Plan 14.1.: Zemin ve Normal Kat Plan Şemaları

Resim 14.3.: Ön Avluya Bakan Giriş Cephesi, 2008.

Resim 14.6.: Mermer Merdiven Sahanlığı

Resim 14.9.: Sınıfların Yer Aldığı Koridor

EKLER: Ek2

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Doğuoğlu (2002), Gencer (2001), Mülayim (1994), Schlichtmann (1992)

3.2.4 İngiliz Okulları

3.2.4.1 İngiliz Kız Okulu

Tarihçe

1842-58 yılları arasında İngiltere'nin İstanbul'daki büyükelçisi olan Viscont Stradford de Redcliffe'in eşi Lady Redcliffe'in öncülüğünde, elçilik çalışanlarının kız çocukları için bir okul açılmıştır. Okulun çalışmalarını beğeniyle karşılayan Sultan Abdülmecid tarafından 1849 yılında, okulun günümüzdeki yerinde İstiklal Caddesi'nde bulunan eski bir bina ve arsa, okula bağışlanmıştır. (Kat. no.15, Harita 15.1.) 1877-78 yılları arasında Osmanlı-Rus Savaşı sırasında kapalı kalan okul, 1881'de yeniden açılmıştır. Artan öğrenci sayısı karşısında yetersiz kalan ve zaman içinde tahrip olan okul yapısı yenilenerek, 1901 yılında günümüzde de kullanılan binada eğitim vermeye başlamıştır. 1924 yılında çıkarılan Öğretim Birliği Yasası'na göre öğretim programını yenileyen okul 1979 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanarak Beyoğlu Anadolu Lisesi adıyla eğitim ve öğretim vermeye devam etmektedir. (Sakaoğlu, 1994)

Mimari Özellikleri

İngiliz Kız Okulu, Beyoğlu ilçesi Tomtom Mahallesi'nde bulunmaktadır. Yapı, batıda İstiklal caddesi ve kuzeyde Nuri Ziya Sokağın kesiştiği yerde bir köşe yapısıdır. Doğu ve güney yönlerde bitişik yapılara yaslanan yapının bahçesi bulunmamaktadır. (Kat. no.15, Harita 15.2.)

Plan Özellikleri

Dikdörtgene yakın plan şeması olan okulun, arka sokağa bakan doğu cephesinde ve bitişik nizamda kalan güney cephesinde dikdörtgen form bozulmaktadır. Yapının, Nuri Ziya Sokağa bakan giriş kapısı, İstiklal Caddesi'nde yer alan zemin kotundan bir kat aşağıda yer almaktadır. Planda, üç farklı noktaya yerleşmiş olan merdivenlerden biri; İstiklal Caddesi'ne bakan cepheye yaslanmış, diğer ikisi yapı içinde çözülmüştür. (Kat. no.15, Plan 15.1.)

Yapının giriş kapısından ulaşılan ana merdivenler, kat içinde dolaşımın sağlandığı düşey akstadır. (Kat. no.15; Resim 15.5.) Merdivenlerin her katta ulaştığı geniş hol aynı zamanda idari birimlerin de çevresinde toplandığı bir merkez niteliğindedir. (Kat. no.15; Resim 15.7.) Bu hole bağlı gelişen L koridorun İstiklal Caddesi ve Nuri Ziya Sokağa bakan yüzünde derslikler yer almaktadır. Koridorun bitişinde ise daha çok öğrenciler tarafından kullanılan ikinci bir merdiven kovası bulunmaktadır. Yapının İstiklal Caddesi'ne açılan ancak kullanılmayan bir başka giriş kapısı bulunmaktadır. Bu giriş kapısından ulaşılan üçüncü merdiven çok amaçlı salona açılmasına rağmen, kapatılarak kullanım dışı bırakılmıştır. (Kat. no.15; Resim 15.9.) Birinci bodrumdan ulaşılan giriş katında kütüphane ve güvenlik birimleri vardır. Zemin kotunda iki kat yüksekliğinde çok amaçlı salon bulunmaktadır. İncelenen diğer yapıların çoğunda çok amaçlı salon olarak kullanılan yüksek katlı mekanların, yapıların ilk tasarlandığı dönemlerde şapel olarak kullanıldıkları bilinmektedir. Ancak, Beyoğlu İngiliz Kız Okulu'nda yer alan bu salon ile ilgili böyle bir bilgiye rastlanmamıştır.

Cephe Özellikleri

Yapının İstiklal Caddesi'ne bakan cephesi, Nuri Ziya Sokağa bakan giriş cephesiyle kıyaslandığında cephe bölünmesi, pencere oran ve düzenleri, düşey ve yatay etkiyi arttıran çizgiselliği ile zengin bir kompozisyon örneği sunar. Üçe bölünmüş cephenin yüksek bir alınlıkla öne çıkartılan orta aksı, farklı pencere boyutları ve cephe elemanlarıyla vurgulanmıştır. Zemin katta dükkanların yer aldığı cephede okula girişi sağlayan ancak kullanılmayan bir de kapı bulunmaktadır. İlk üç kat boyunca mermer kullanılan cephede görülen çizgisel etki, taş kaplamanın arasındaki derz boşluklarıyla vurgulanmıştır. Cepheyi üçe bölen akslar, zemin kotuna kadar inen kalın ayaklarla sağlanmıştır. Orta aksta yer alan üçlü pencere düzeni diğer iki aksta yerini geniş ve tek pencere açıklığına bırakmıştır. Dükkanların asma katı olarak kullanılan birinci kat seviyesindeki pencerelerin üst köşeleri yuvarlatılarak büyük açıklıkların oluşturduğu sert etki kaybedilmiştir. İkinci kat seviyesinde ise pencere üstleri basık kemerle geçilmiştir. Birinci ve ikinci kat pencereleri arasında yatayda uzayan levhalar yer almaktadır. Taş levhaların iki yanında, çiçek motifleriyle madalyonlar bulunmaktadır. Orta aksta yer alan levhada bunlara ek olarak üçlü pencere düzenini oluşturan ayaklar hizasında yaprak bezeme görülmektedir. Pencere kenarlarında taş kaplama yuvarlatılarak, cepheye gömülmüş köşe kolonlar oluşturulmuştur. Kemer üstlerinde de benzer şekilde ancak bu sefer taş malzemeden eksiltilerek oluşturulmuş yuvarlak profilli bitişler

vardır. Üçüncü kat döşeme seviyesinde yapılan üstü açık çıkmanın iki yanda oturduğu taş konsolların zemine inen mermer ayaklara oturduğu yerlerde yaprak motifli kabartmalar bulunmaktadır. Konsollar, çıkmanın üst seviyesinde yükseltilerek taş korkulukların dayandığı babalar meydana getirilmiştir. Üç ve dördüncü kat kotunda yapıyı üçe bölen ayaklar arasında yer alan pencereler boyunca cepheye gömülmüş olan sütunlar yükselmektedir. Üçüncü kat döşeme seviyesinde ayaklara oturan sütunlar beşinci kat döşeme kotundan bir miktar aşağı seviyede volütlü sütun başlıklarıyla bitirilmektedir. Cephe boyunca görülen çizgisel etki pencere doğramalarıyla desteklenmiş, pencerelerin açılır kanatlarının üstleri küçük parçalara bölünmüştür. Üç, dört ve beşinci kat pencerelerinin büyük bir bölümü dikdörtgendir ancak beşinci kat seviyesinde orta aksta yer alan üçlü pencere düzeni dışarıdan geçen tek kemerle örtülmüştür. Yapının üst kat seviyesinde alınlıkla yükseltilmiş orta aks genişliğinde her iki yanı taş parmaklıklarla çevrelenmiş bir kat daha yer almaktadır. (Kat. no.15; Resim 15.1., 15.2.)

Yapının Nuri Ziya Sokağa bakan giriş cephesi, İsiklal Caddesi'ne bakan diğer cepheyle benzer özellikler taşımaktadır. Taş malzemenin derz aralıklarıyla yatayda oluşturulan hareket, pencere aksları ve giriş kapısının üstünde başlayarak beşinci kat döşeme kotuna kadar cephe boyunca yükselen çıkmayla düşeyde de sağlanmıştır. Üçüncü kat döşeme seviyesinde yer alan silme her iki cephe boyunca devam etmektedir. Silme seviyesinde çıkmanın daraldığı ve iki pencere genişliğinde devam ettiği görülmektedir. Çıkmanın köşelerde daralmasıyla bu kat seviyesinde demir korkulukla çevrelenmiş köşe balkonlar meydana gelmiştir. (Kat. no.15; Resim 15.3., 15.4.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Düşey taşıyıcı elemanların yığma taş olduğu yapıda, kat döşemeleri ahşaptır. Özgün ahşap yer döşemelerinin korunduğu yapıda, merdiven basamakları ve sahanlıklar mermer kaplamadır. Derslik ve idari birimlerin ahşap yer döşemeleri gibi kapı ve pencere doğramaları da özgün durumdadır.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Yapının özgün strüktürünü etkileyen boyutta bir onarım yada değişiklik görülmemiştir. Ancak, zemin kat seviyesinde dükkan olarak kullanılan mekanlarda yapısal olmayan ufak değişikliklerin yapıldığı saptanmıştır. Ana merdiven holüne açılan ve arka cepheye eklenmiş bir yangın merdiveni bulunmaktadır. Çatı altı boşaltılarak, kantin olarak kullanılmaktadır. (Kat. no.15; Resim 15.8.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Beyoğlu İngiliz Kız Okulu, eğitim işlevini sürdürmekte ve özgün mimari özelliklerini neredeyse tümüyle korumuş durumdadır. Yapıdaki en önemli değişim, zemin katta yer alan dükkan kullanımıyla meydana gelmiştir. Mağazaların vitrinleri, cephenin genel karakterini bozmakta, asma kat seviyesinde yer alan odalar dükkanlar tarafından depo amaçlı kullanıldığı için çirkin bir görüntü oluşturmaktadır. Bunlara ek olarak cephe genelinde taş malzemede eskime, kılcal çatlaklar ve saçak hizasında kararmalar da saptanmıştır.

Yoğun yerleşim dokusu içinde kalan İngiliz Kız Okulu'nun İstiklal Caddesi'ne bakan cephesinde zemin kat seviyesinde yer alan dükkanların kullanımı tekrar gözden geçirilmelidir. Yapının genel karakterini bozmayan bir uygulamayla günümüzde olduğu gibi yapı içindeki bazı mekanlara yerleşimin ihtiyaçlarına cevap verecek farklı işlevler yüklenebilir. Ancak bu tip uygulamalarda plan şeması ve cephe özellikleri gibi yapıya özgünlüğünü kazandıran özellikler bozulmamalıdır

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 15

Okulun Adı	İNGİLİZ KIZ OKULU
Kuruluş Tarihi	1849
Kurucusu	İstanbul'da yaşayan İngiliz Cemiyeti
Mimarı	
Adresi	İstiklal caddesi Tomtom mahallesi Nur-i Ziya sokak No: 2 Beyoğlu

GENEL TANIM

7 katlı yığma yapının döşemeleri ahşaptır.

TİPOLOJİK TANIM

Dolaşım aksı sağır cephede, mekanlar caddeye bakan ana cephede sıralanmıştır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

Harita 15.1.: Suat Nirven Haritaları, No.53-54, 1950.

Resim 15.1.: 1900'lerin başında EHG (Okul Arşivi)

Resim 15.4.: Dersliklerin yer aldığı kuzey cephesi, 2008.

Resim 15.7.: Merdiven ile idari birimlerin açıldığı hol, 2008

Harita 15.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 15.2.: İstiklal Cad.'ne bakan batı cephesi, 2008

Resim 15.5.: Giriş holü, 2008.

Resim 15.8.: Yükseltilmiş çatı katında bulunan kantin

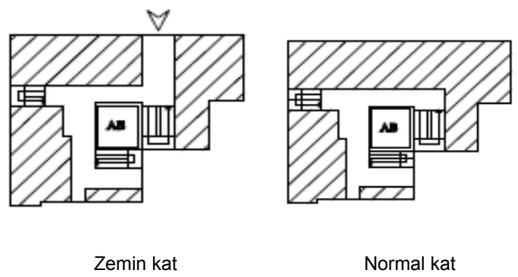

Zemin kat Normal kat

Plan 15.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

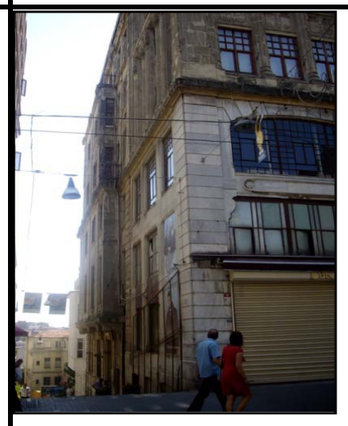

Resim 15.3.: Giriş kapısının olduğu kuzey cephesi, 2008

Resim 15.6.: Ana merdiven aksı, 2008.

Resim 15.9.: Kuzey cephesinde kullanılmayan merdiven

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Duhani (1990), Erdoğan (1994a), Mülayim (1994), Sakaoğlu (19

3.2.4.2 İngiliz Erkek Okulu

Tarihçe

1905 yılında İstanbul'daki İngiliz cemiyetinin çabaları ve maddi katkıları ile Beyoğlu'nda açılan kız okulundan sonra Galata Kuledibi'nde bir binada erkek öğrenciler için ikinci bir okul açılmıştır. Bu yeni okulun amacı; Türkiye'deki İngiliz Levantenleri ile diğer uluslardan ailelerin erkek çocuklarına İngilizce ve ticaret bilgisi kazandırmaktır. 1908'de İstanbul'daki High School'ların önemini kabul eden İngiltere hükümeti, bu okullara maddi destek sağlamaya da başlamıştır. 1911 tarihli bir fermanla; günümüzde Nişantaşı Anadolu Lisesi'nin bulunduğu Hacı Emin Efendi Sokağı'nda bulunan arsa, okul yapımı için V. Mehmed tarafından İngiliz Elçiliği'ne bağışlanmıştır. Maddi desteklerle kargir bölümü bugün de mevcut olan yapının inşaatı 1912'de tamamlanmıştır. (Kat. no.16; Harita 16.1.) İlk yapıldığı dönemde okul; ön bölümü ahşap, arka bölümü kargir olan iki bölümden oluşmaktaydı. 1920'de çıkan bir yangınında ahşap bölüm tamamen yanmıştır. 1. Dünya Savaşı boyunca kapalı kalan okul, 1920'de eğitim vermeye yeniden başlamıştır. 1924 yılında çıkarılan Öğretim Birliği Yasası ile okul eğitim programını yeniden gözden geçirdi ve yerli-yabancı öğrencilerin bir arada eğitim aldıkları bir yapı kazandı. 1951 yılında erkek okulu, ortaokul sınıfları da olan lise konumuna çıkarıldı. 1979 yılında ise Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilen okul, o tarihten itibaren Nişantaşı Anadolu Lisesi olarak eğitim vermeye devam etmektedir.

Mimari Özellikleri

Yapı, batı yönünde Valikonağı Caddesi'ne bakmakta; kuzeyde araç girişinin sağlandığı Poyrazcık Sokak ve güneyde yaya giriş kapısının açıldığı Hacı Emin Efendi Sokakları ile sınırlanmaktadır. Yapı, doğu yönüne doğru bitişik nizam yapı bloğunda köşe yapıdır. (Kat. no.16; Harita 16.2.)

Plan Özellikleri

Nişantaşı İngiliz Erkek Okulu dikdörtgen plan şemasında olup ve içinde bulunduğu parselin bir köşesine yaslanarak önünde ve arkasında bahçe alanı bırakmıştır. Güneybatı yönünde yer alan giriş cephesinden yapıya girilerek ulaşılan ana hol; güvenlik birimleri ile iki kat yüksekliğindeki spor salonunun açıldığı ve düşey sirkülasyonun da sağlandığı geniş bir mekandır. Zemin kattan ulaşılan asma katın büyük bir bölümü yüksek tavanlı spor salonu ile kaplanmış olup, idari birimlerin bir kısmı burada yer alan küçük mekanlara yerleştirilmiştir. Merdiven aksı, arka bahçeye taşan düşey kolonun içinde çözülmüştür. (Kat. no.16; Plan 16.1.) Derslikler ve yan birimlerin yer aldığı üst katlarda merdivenle ana hole açılmakta, derslikler bu holle kesişen koridorun etrafında sıralanmaktadır. Birinci kat kotunda başlayan dersliklerin önünde yer alan koridor genişletilmiş ve cepheye dayanmıştır. Üst katlarda ise koridor yapı içine çekilerek iki yanında derslik birimleri sıralanmıştır. Merdiven kolunun üç kenarında da açılan pencerelerle aydınlık bir dolaşım alanı sağlanmıştır.

Cephe Özellikleri

Yatayda ve düşeyde birbirini takip eden elemanlarla simetrik bir cephe düzeni olan yapıda yer alan uzun ve geniş pencere açıklıkları, aydınlık sınıfların meydana gelmesinde etkili olmuştur. Okulun bahçeye bakan giriş cephesi, yükseltilmiş zemin katın üstünde taş konsollara oturan ve cephe boyunca devam eden çıkmayla tamamlanmıştır. Birinci ve ikinci kat cephelerinde yatayda ve düşeyde birbirini takip eden pencere düzeni üst katta bozulmaktadır. İkinci kat saçak seviyesinin üstünde yer alan üçüncü kat, pencere boyutları ile yapı genelinden ayrılmakta; bu katın sonradan yapılan eklentilerin bir parçası olma ihtimalini güçlendirmektedir. (Kat. no.16; Resim 16.1., 16.2.) Okulun Valikonağı Caddesi'ne bakan spor salonunun yer aldığı cephede, zemin ve asma kat boyunca yükselen pencereler bulunmaktadır. Pencere doğramaları da, düşey harekete uygun biçimlenmiştir. Pencerelerin arasında kalan dolu yüzeyler öne çıkartılarak düşeyde kolon etkisi oluşturulmuştur. Birinci kat döşeme seviyesinde yatayda cephe boyunca ilerleyen geniş bir silme yer almaktadır. Pencerelerin altında kalan ve döşemeye kadar inen dolu yüzeylerde, dörtgen kabartmalar bulunmaktadır. Yapının yarım kat yüksekliğindeki bodrum pencereleri, yatay profilli bir iz olarak cephe boyunca ilerleyen su basman seviyesinin altında yer almaktadır. (Kat. no.16; Resim 16.4.) Poyrazcık Sokağa bakan yan cephe, yapının diğer iki cephesine göre oldukça

sade bırakılmış, düzensiz pencere açıklıkları ile yapı geneliyle uyuşmayan bir görüntü sergilemektedir. (Kat. no.16; Resim 16.7.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Taş yığma yapının döşemeleri ahşaptır. Koridorlarda yer alan ahşap döşemelerin bir bölümünde özgünlüğünü koruyan dökme karo mozaik taşlarla bulunmaktadır. Derslik ve idari birimlerin zeminlerinde, özgün ahşap döşeme korunmaktadır. (Kat. no.16; Resim 16.5.) Merdiven basamakları ve sahanlık zemini ise mermerdir. (Kat. no.16; Resim 16.3.) Pencere doğramalarının plastik esaslı malzemeyle yenilenmiş olduğu ancak kapılarda özgün ahşap malzemenin korunduğu saptanmıştır. Sınıfların masif kapı kanatlarının üstünde tavana kadar devam eden ışıklıklar yer almaktadır. Birinci kattaki dersliklerin açıldığı koridorda yer alan pencerelerin üst kanatlarının yarım açılması için tasarlanmış özgün daire dilimli demir parçalar bulunmaktadır. (Kat. no.16; Resim 16.9.)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Okulun bulunduğu arsa üzerinde beş katlı ahşap bir yapı varken bu alanın okula bağışlandığı, 1920 yılında çıkan bir yangınla bu yapının kısmen yıkıldığı bilinmektedir. Okulla ilgili tarihi kaynaklarda 1951 yılında okulun lise statüsü kaznmasıyla 1955'de ek bina inşaatı için izin alındığı görülmektedir. Yapılan ekin üçüncü katın bir bölümü ile kuzeydoğu cephesine bitişik kütle olduğu sanılmaktadır. Yapının Poyrazcık Sokağa bakan cephesinin doğu köşesinde yer alan ve gerek çatı planında gerekse cephede saçak kotunda, yapıyla uyum sağlamayan bu parçanın sonradan yapıya eklendiği anlaşılmaktadır. Dersliklerin yer aldığı katlarda ek sınıf olarak kullanılan bu prizmatik kütle, pencere düzeni ile de yapı genelinden kolayca ayırt edilebilmektedir. (Kat. no.16; Resim 16.7.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Yapıya sonradan eklenen kütle, cephe kompozisyonunda ve planda bozulmaya sebep olmuştur. Asma kat seviyesinde yerleştirilen idari birimler de sonradan eklenmiştir. Yaz aylarında otopark olarak işletilen okulun bahçesi, bölgenin ticari bir merkez olması

dolayısıyla araç yoğunluğuna maruz kalmakta, bu durum tarihi yapı için tehlike oluşturmaktadır. Ahşap kat döşemelerinin oldukça eskimiş olduğu ve bakıma gereksinim duyulduğu saptanmıştır. Yapının cephesinde sıva kopmaları ve kılcal çatlaklar bulunmaktadır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 16

Okulun Adı	İNGİLİZ ERKEK OKULU
Kuruluş Tarihi	1905
Kurucusu	İstanbul'da yaşayan İngiliz Cemiyeti
Mimarı	
Adresi	Vali konağı cad. Hacı Emin Efendi Sok. Nişantaşı

GENEL TANIM

4 kat yüksekliğindeki yığma yapının döşemeleri ahşaptır.

TİPOLOJİK TANIM

Normal katlarda mekanlar merdiven kovasını karşılayan hol ve U koridor üzerindedir.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet
iyi	1	1	1	1	1	1
orta	2	2	2	2	2	2
kötü	3	3	3	3	3	3
						yok / orta / var

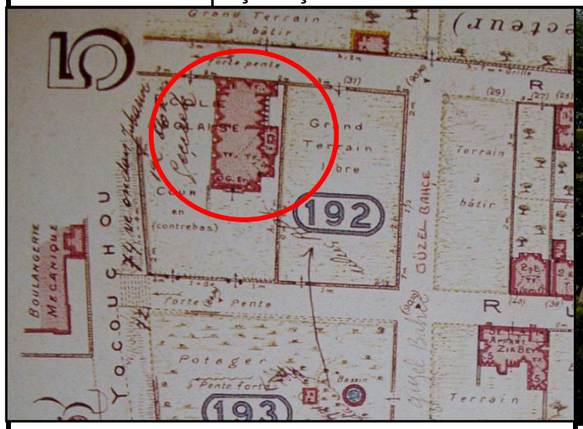

Harita 16.1.: J. Pervititch Sigorta Haritaları, no.5, 1924.

Resim 16.1.: Girişin sağlandığı güneybatı cephesi

Resim 16.4.: Okulun bahçeye bakan cepheleri

Resim 16.7.: Çınar Sokağa bakan kuzeydoğu cephesi

Harita 16.2.: Vaziyet planı (I.B.B. Harita Arşivi)

Resim 16.2.: Bahçeye açılan güneybatı cephesi

Resim 16.5.: Koridorda özgün yer döşemesi

Resim 16.8.: Birinci kat koridoru

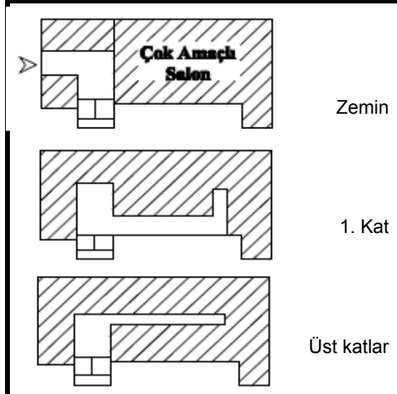

Plan 16.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 16.3.: Özgün mermer basamaklar

Resim 16.6.: Dersliklerin açıldığı I koridor

Resim 16.9.: Özgün demir pencere doğramaları

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Duhani (1990), Erdoğan (1994a), Mülayim (1994), Sakaoğlu (1994)

3.2.5 Amerikan Okulları

3.2.5.1 Robert Kolej

Tarihçe

Amerika dışında açılmış en eski Amerikan okulu olan Robert Kolej Cyrus Hamlin tarafından 1863 yılında kurulmuştur. Cyrus Hamlin'in İstanbul'da açtığı ilk okul, 1840 yılında Bebek'te kiraladığı bir evdeki erkek okuludur. Hamlin'in bundan 16 sene sonra İstanbul'da bir Amerikan okulunun kurulması için maddi destek sağlayacak olan Christopher Rhinelander Robert ile tanışmasıyla, Robert Kolej'in temelleri atılır. 1862 yılında Ahmet Vefik Paşa'dan satın alınan Hisar'daki araziye okul inşa etme izni ancak 1868'de çıkmıştır. 1863-71 yılları arasında Hamlin Bebek'te kiraladığı binada geçici bir hazırlık okulu açarak eğitim vermeye başlar. 1798 tarihli yapıda açılan okulun adı, sonraları Bebek kampüsüne taşınacak olan Robert Kolej'dir.

Resim 5.1 Robert Kolej'in Bebek'te kurulduğu ilk bina, 1863 (RC Arşivi, 2010)

1868 yılında Sultan Abdülaziz irade-i seniye çıkartarak Hisar'daki araziye bina yapılmasına onay verir. Rumeli Hisar'ı üstünde "Kayalar" ismiyle bilinen arazide okul yapılarının inşasında kullanılan taşların çıkartıldığı bir taş ocağı bulunmaktadır. 1869'da Bebek kampüsünün ilk binası olan Hamlin Hall'ün temelleri atılır. 1871 yılında inşaatın bitmesiyle

Bebek'teki geçici okul kapanarak buraya taşınır. Bebek kampüsü'nde yapılan binalar tarih sırasına göre; 1871 Hamlin Hall, 1902 Theodorus Hall, 1904 Dodge Hall, 1906 Washburn Hall, 1913 Anderson Hall ve Gates Hall (Mühendis Mektebi binası), 1914 Social Hall ve Sloane Hall (Hastane), 1929 jimnastik salonu, 1932 kütüphane, 1963 Perkins Hall'dür.

Resim 5.2 Robert Kolej Bebek Kampüsü (RC Arşivi, 2010)

1955 yılında Türkiye'ye gelen Duncan Ballantine, İstanbul'daki Amerikan okullarının müdürlüğüne atanmıştır. Robert Kolej'in orta kısmının kapatılarak lise eğitiminin diğer Türk okullarında olduğu gibi 3 yıla düşürülmesi, ardından mezunların Robert kolej Yüksek Okulu'na devam ederek üniversite diploması alması Ballantine dönemine rastlar. 1912 yılında kurulan Mühendislik Okulu'nu; İşletme, Fen Bilimleri, Yabancı Diller ve Davranış Bilimleri bölümleri izlemiştir. 1971 yılında maddi ve idari sıkıntılar sebebiyle kapatılan Robert Yüksek Okulu, Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilerek tüm akademik kadro ve teknik donatılarıyla Boğaziçi Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür. 1971 yılına kadar Bebek kampüsünde eğitim veren Robert Akademisi, Arnavutköy'de mevcut olan Amerikan Kız Koleji ile birleştirilerek orta ve lise seviyesinde eğitim vermeye devam etmiştir. Bu birleşme sonucu Robert Kolej ismini, Kız koleji ise bulunduğu kampüsü korumuştur.

Arnavutköy'de bulunan Amerikan Kız Koleji'nin kuruluşu Üsküdar Bağlarbaşı'nda bulunan kampüste başlar. (Bknz. Üsküdar Amerikan Kız Okulu s.104) Arnavutköy'de bugün Robert Kolej'in bulunduğu arsa kız okulu tarafından önce kiralanır ardından satın alınır. Musurus Paşa'dan satın alınan arsa Arnavutköy sırtlarından Boğaz kıyısına dek inmektedir. Arsa içinde Musurus ailesine ait bir köşk ve yalı da bulunmaktadır. (Kat. no.17; Harita 17.1.) 1920 yılında

Paul Musurus yalı ve köşk dahil Arnavutköy kampüsündeki tüm taşınmazlarını Amerikan Kız Koleji'ne satar. Okulun orta bölümü yalıya taşınırken, köşk arşiv olarak kullanılmıştır. İlk akademik yapı olan Gould Hall'ün inşaatına büyük bir kutlama ile 1910 yılında başlanır. 1914 yılında kolej, Arnavutköy kampüsündeki yeni binasına taşınır. Planlama aşamasında 4 akademik yapı ile 1 teknik birimin yapılmasına karar verilmiştir. Yönetim birimlerinin olacağı ana yapı Gould Hall dışında yemek odaları ve mutfağın olduğu Mitchell Hall, laboratuvarların olduğu Woods hall ve vaziyet planındaki çizgisel kurgunun sonunda yer alan Sage hall yatakhane olarak kullanılmaktadır. (Kat. no.17; Harita 17.2.)

Resim 5.3 Yapım aşamasında Gould Hall (RC Arşivi, 2010)

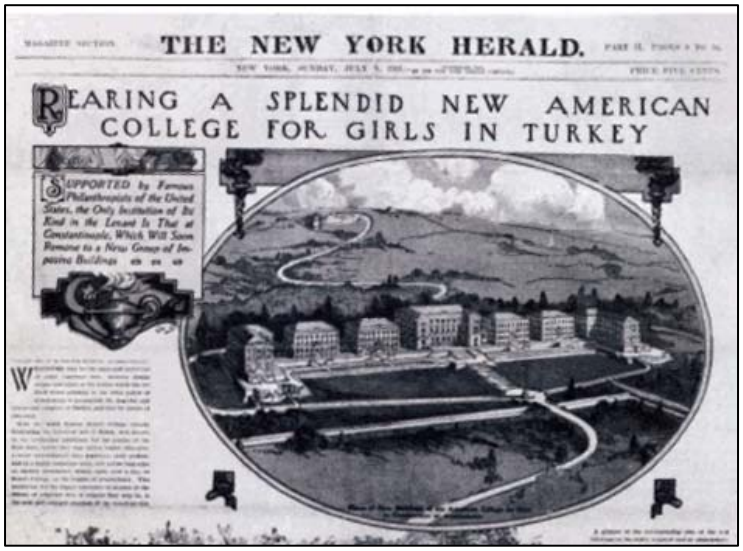

THE NEW YORK HERALD.

REARING A SPLENDID NEW AMERICAN COLLEGE FOR GIRLS IN TURKEY

SUPPORTED by Famous Philanthropists of the United States, the Only Institution of Its Kind in the Levant Is That at Constantinople, Which Will Soon Remove to a New Group of Imposing Buildings

Resim 5.4 1911 tarihli The New York Herald Gazetesi (RC Arşivi, 2010)

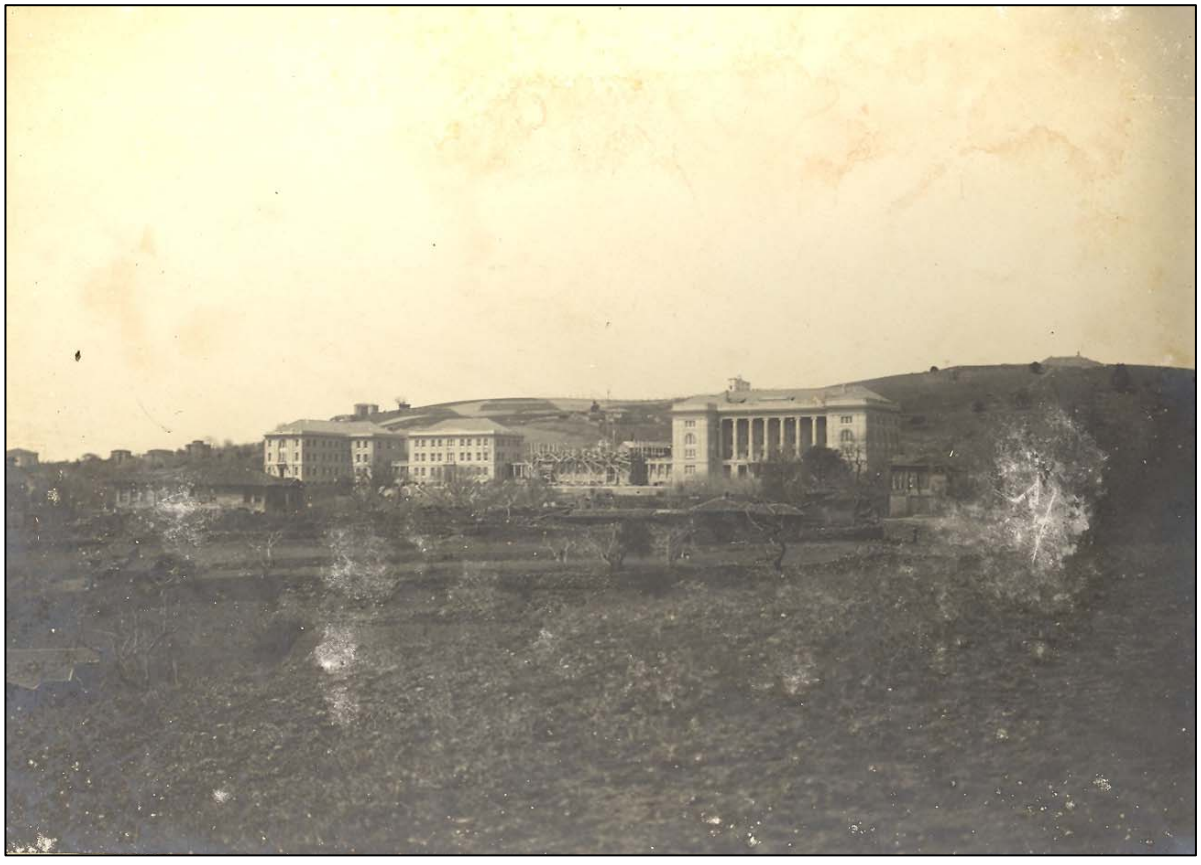

Resim 5.5 Yapım aşamasında Mitchell Hall (RC Arşivi, 2010)

Mimari tasarım ve uygulama işleri Shepley, Rutan ve Coolidge Mimarlık Bürosu'na verilir. 1920 yılında okulda açılan tıp bölümü önceki yıllarda yapımı tamamlanan dört yapının

yanında beşinci akademik bina olarak tasarlanmıştır. Ancak normal lise seviyesindeki eğitimden farklı bir programa sahip olacak okulun diğer yapılardan ayrı ve zaman içinde genişletilebilir olması amaçlanmıştır. Bu nedenle beşinci yapı olan Bingham Hall, vaziyet planında kuzey uçta tasarlanan 7 numaralı yapının yerine yapılmıştır. 1922 yılında yapımına başlanan Bingham Hall dört katlı betonarme bir yapıdır. Diğer dört yapıyla uyumlu olması amaçlanarak benzer cephe kurgusunda tasarlanan yapının zemin katında büyük bir derslik, birinci katta kütüphane, ikinci katında derslik ve laboratuvarlar bulunmaktadır. İki senelik ön lisansın ardından dört senelik bir lisans eğitimi verilen bölümle birlikte Amerikan Hastanesi (Amiral Bristol Hastanesi) ve bir hemşire okulu da açılmıştır. Ortadoğu'da bir ilk olan kurum maddi yetersizlikler sebebiyle ancak dört sene eğitim vermiş ve 1924 yılında kapatılmıştır. Tıp okulunun kapanması ile boş kalan Bingham Hall, 1925 yılından itibaren kolejin orta bölümü tarafından kullanılmıştır.

Resim 5.6 Yapım aşamasında Gould Hall (RC Arşivi, 2010)

Mimari Özellikler

Arnavutköy sırtlarında yer alan Robert Kolej, yedi akademik bina ve çeşitli ölçeklerde lojman ve teknik birimlerin bir arada olduğu bir kampüs içinde yer almaktadır. Kampüs Etiler'den Boğaz kıyısına kadar uzanan büyük bir alanı doldurmaktadır. Deniz kenarından ulaşılan Arnavutköy kapısının yanı sıra Etiler'den ikinci bir giriş de mevcuttur. (Resim 5.11)

Plan Özellikleri

Bebek Kampüsü

Hamlin Hall: 1871 tarihli yapı, iç avlusuyla kareye yakın dikdörtgen plana sahiptir. Yapıldığı dönemde okul arsasındaki tek yapı olan Hamlin Hall'de; derslikler, ofis, laboratuvar, kütüphane ve müzenin yanı sıra yatakhane, revir ve lojman bulunmaktadır. Beş katlı Hamlin Hall'ün birinci katında mutfak, kantin, müstahdem yemekhanesi, yatılı öğrencilere ayrılmış lokanta ve bulaşık odası bulunmaktaydı. İkinci katta öğrenci ve öğretmen yemekhaneleri, yatakhane, öğretmen ve bina amirliği odaları, büyük öğrenciler için sigara odası bulunmaktaydı. Cyrus Hamlin, kampüsün ilk binası olan Hamlin Hall'ün tasarımını kendisi yapmıştır. Yangına dayanıklı binanın döşemesi için gerekli demir aksamın Antwerp'ten, koridorlar için dökme demirin Glasgow'dan getirtildi. Çimento, tuğla ve kumtaşı Marsilya'dan gemilere yüklenerek İstanbul'a getirtilmiştir. (Özgüven, 1994) Orta avlunun üstü sonradan kapatılmıştır. Günümüzde erkek öğrenci yatakhanesi olarak kullanılmaktadır.

Albert Long Hall: Artan öğrenci sayısı ve ihtiyaçlar doğrultusunda kampüste yapılan ikinci yapı, Cyrus Hamlin'in oğlu Alfred Hamlin tarafından tasarlanmıştır. 1862 tarihli Science Hall olarak da bilinen yapı aynı zamanda cephesindeki büyük saat sebebiyle Saatli Bina olarak da isimlendirilir. Yapının mimarı Columbia Üniversitesi'nden Prof. Alfred Dwight Foster Hamlin'dir. Yapının inşaat işlerini sonradan kolejin diğer binalarının yapımıyla da ilgilenecek ola İskoç iş adamı Mr. Burness üstlenmiştir. Dört katlı yapının birinci ve ikinci katında laboratuvar ve derslikler, üçüncü katında toplantı salonu, en üst katta ise toplantı salonuna bakan balkonlar ve org odası bulunmaktaydı. Yapıda ayrıca bir müze ve kütüphane de vardı. 1999 yılında büyük bir yenileme projesi gerçekleştirilmiştir.

Theodorus Hall: 1900'de yapımına başlanan yapı 1902'de tamamlanmıştır. Özgün halinde yatakhane ve dersliklerin olduğu yapı günümüzde kız öğrenci yatakhanesi olarak kullanılmaktadır.

Dodge Gymnasium: 1904 tarihli yapı, yapıldığı dönemin ilk modern kapalı spor salonudur. 1955 yılında geçirdiği yangın sonucu tahrip olmuş ve yeniden yapılmıştır. (Resim 5.7.) (Özgüven, 1994)

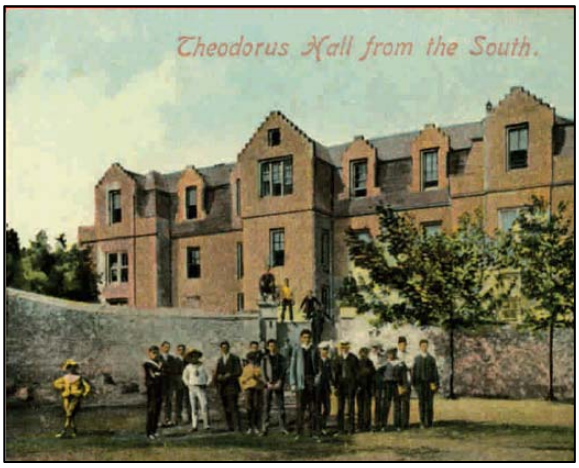

Resim 5.7 Bebek Kampüsü'nde kapalı spor salonu ve Theodorus Hall (RC Arşivi, 2010)

Washburn Hall: 1906'da tamamlanan yapı, kampüste bulunan taş ocağından çıkartılmış mavi mermer kullanılarak yapılmıştır. Özgün planda birinci katta çamaşır ve ütü odası, ikinci katta etüt salonu, üçüncü ve dördüncü katlarda sınıf ve öğretmen odaları, beşinci katta biyoloji ve jeoloji müzesi bulunuyordu. İlk tarih müzesine ev sahipliği yapan yapı günümüzde İdari Bilimler Fakültesi binası olarak kullanılmaktadır. (Resim 5.8.)

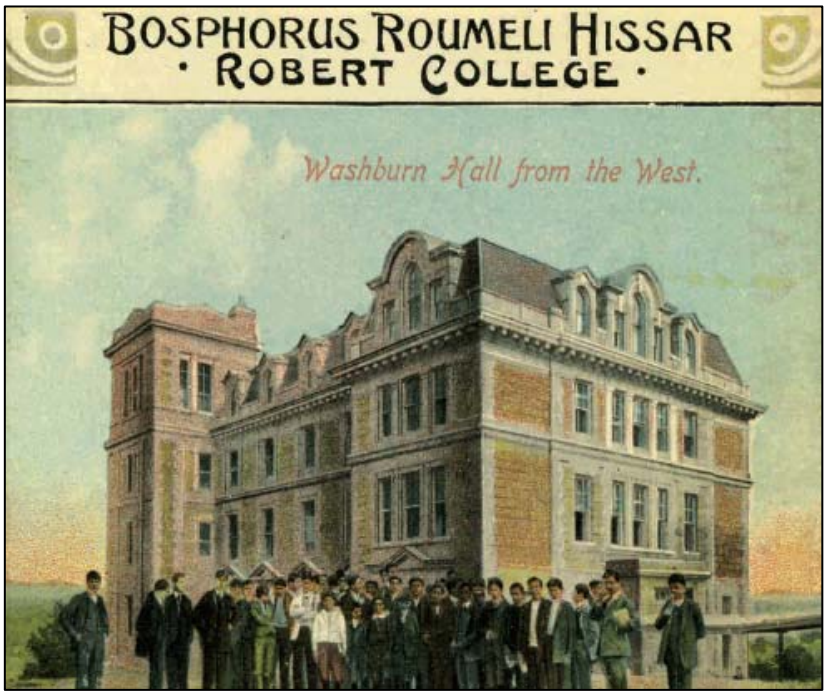

Resim 5.8 Bebek Kampüsü'nde Washburn Hall (RC Arşivi, 2010)

Sloane Hall: 1914'de tamamlanan yapı kolejin özel hastanesi olarak yapılmıştır. 1967 yılında erkek öğrenci yatakhanesi olarak kullanılmaya başlandıktan sonra yapı, 1999'da yenilenerek Psikoloji ve Sosyoloji bölümüne ev sahipliği yapmaktadır.

Social Hall: 1914 tarihli yapı, tiyatro, çok amaçlı salon, kulüp odaları ve kantiniyle öğrencilerin ortak kullanım mekanıdır.

Van Millingen Hall: 1932'de kütüphane işleviyle tasarlanan yapı günümüzde Rektörlük Binasıdır.

Perkins Hall: Yapımına 1910 yılında başlanan ancak 1963 yılında kullanıma açılan yapı Mühendislik Fakültesi olarak kullanılmaktadır.
Anderson Hall: 1913 yılında açılan yapı günümüzde Fen Edebiyat Fakültesi olarak kullanılmaktadır. Robert Kolej'in akademik kısımlarına tahsis edilen binada ping pong salonu, fizik laboratuvarı, öğretmen odaları, dershaneler ve yatakhaneler bulunmaktaydı.
Gates Hall: Yapımına 1911 yılında başlanan yapı 1913 yılında tamamlanmıştır. Dik bir yamaçta yer aldığı için farklı kotlardan yapıya girişler vardır. Mühendislik okulu olarak tasarlanan yapı günümüzde üniversitenin yönetim birimlerine ev sahipliği yapmaktadır.

Robert Kolej'in 1971 yılında Arnavutköy'de bulunan Amerikan Kız Kolejiyle birleşmesi ve Arnavutköy'e taşınmasıyla Bebek kampüsü, kolejin yüksek öğrenim bölümünün devamı olan Boğaziçi Üniversitesi tarafından kullanılmaya başlamıştır.

Arnavutköy Kampüsü

Kampüste bulunan akademik yapılar, Amerikan Kız Koleji'nin kuruluş sürecinden itibaren planlı bir gelişme sergilemiştir. Vaziyet planında çizgisel bir kurgu içinde tasarlanan yapılar bodrum ve zemin kat kotlarında birbirlerine bağlıdır. Dolayısıyla tüm yapılar arasında içeriden dolaşım mümkün kılınmıştır. Kampüsün en büyük yapısı olan Gould Hall, giriş aksını karşılaması, idari birimler ve büyük salonuyla ana yapı olma özelliğini korumaktadır.

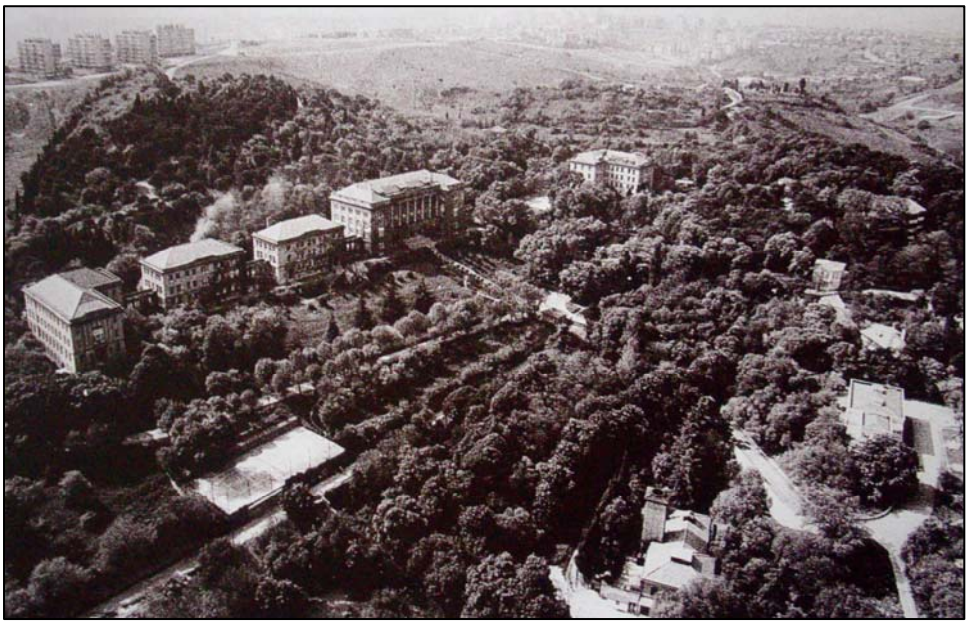

Resim 5.9 1960'larda Amerikan Kız Koleji'nin bulunduğu Arnavutköy Kampüsü (RC Arşivi, 2010)

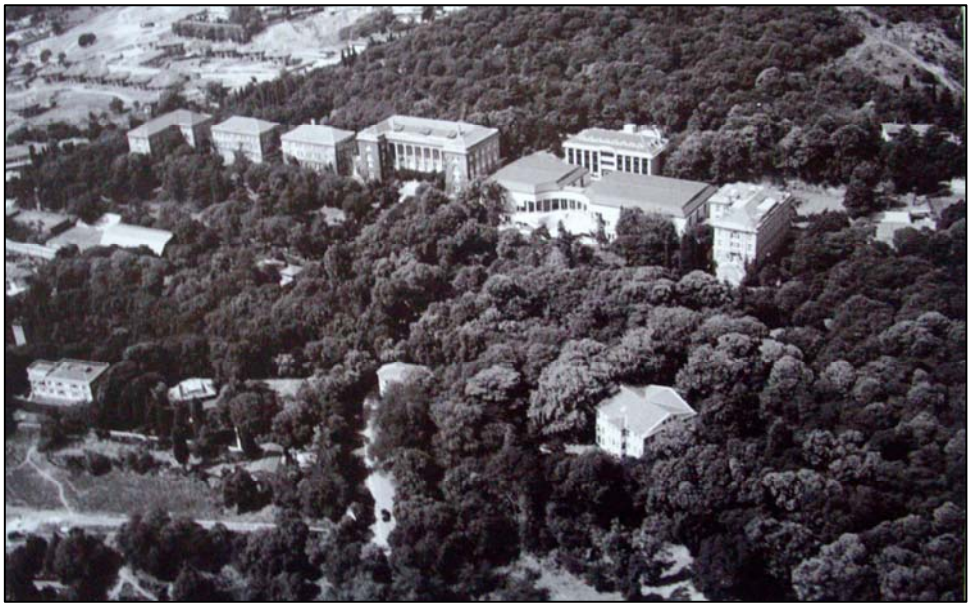

Resim 5.10 Kampüste tarihi binalar ve ek yapılar, 1993 (RC Arşivi, 2010)

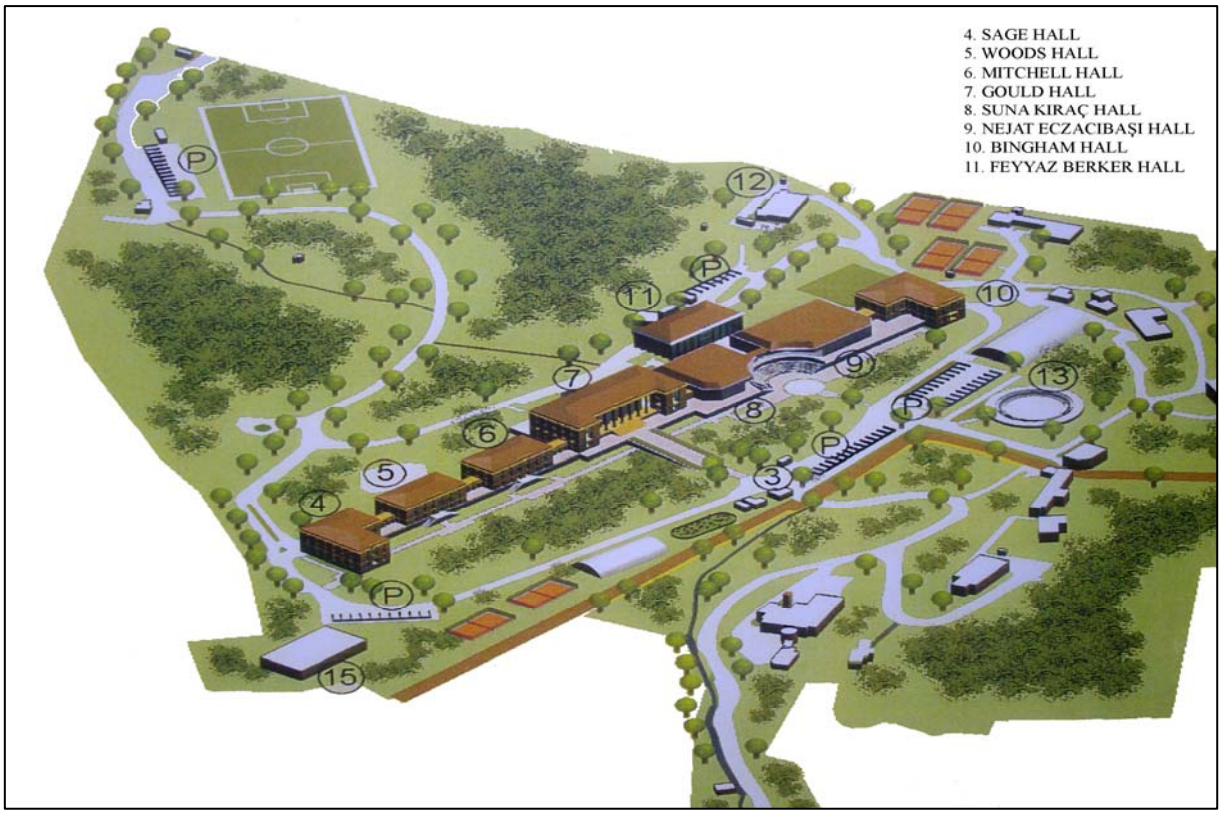

Resim 5.11 Robert Kolej Arnavutköy Kampüsü vaziyet planı (RC Arşivi, 2010)

Sage Hall: Yatakhane olarak tasarlanan 4 katlı yapı çizgisel dizinin güney ucundaki ilk yapıdır. L plan şekline sahip yapı yanındaki Woods Hall ile bodrum ve zemin kat kotlarında koridor ile bağlanmıştır. Yapının bodrum katına güney ve batı cephelerinde bulunan merdivenli girişler ile ulaşılmaktadır. Katlar arasında dolaşım giriş aksları üzerinde yer alan merdivenle sağlanır. Dış duvarlara yaslanan mekanlar içeride L şeklindeki koridora açılmaktadır. Bodrum katın doğu ucu lojman olarak kullanılmaktadır. Geri kalan bölüm revir ve hasta odaları ile okul fotokopi odasına ayrılmıştır. Zemin katta sanat atölyeleri ve depolar ortak kullanım alanlarıdır. Yapının birinci ve ikinci katları yatakhane olarak kullanılmaktadır. (Kat. no.17; Resim 17.4.)

Woods Hall: Sage ve Mitchell Hall binaları arasında kalan 1914 tarihli yapı, 1990 yılına kadar Fen Bilimleri binası olarak kullanılmıştır. Dikdörtgen plan şemasına sahip yapının bodrum katta batı ve zemin kat kotunda doğu cephesinde olmak üzere iki farklı girişi vardır. Sage ve Mitchell Hall ile bağlanan koridor aksı yapının içinde de devam etmekte, doğu ve batı yönlerine bakan cephelerde mekanlar sıralanmaktadır. Yapının batı cephesinde yer alan merdiven kovasının iki yanında ıslak mekanlar vardır. Yapının bodrum katında derslik, kantin ve yan mekanlar bulunmaktadır. Zemin kat rehberlik büroları ve öğretmen odalarına

ayrılmıştır. Birinci ve ikinci katlarda derslikler ve teras katında bir öğretmen odası vardır. (Kat. no.17; Resim 17.3.)

Mitchell Hall: Özgün tasarımda okulun mutfak ve yemekhanesine ev sahipliği yapı dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Kuzey güney doğrultusunda uzanan koridor aksı her iki yönde bulunan diğer yapılarla birleşmektedir. Yapının batı cephesinde yemekhane deposu ve görsel işitsel ofislerin olduğu bodrum kata açılan bir giriş vardır. Bunun yanında doğu cephesinde yer alan iki farklı giriş kapısıyla bilgisayar laboratuvarlarının olduğu zemin kata ulaşılmaktadır. Birinci ve ikinci katlarda derslikler, çatı katında ise çok amaçlı bir salon bulunmaktadır. (Kat. no.17; Resim 17.2.)

Gould Hall: Kampüsün en eski yapısı olan ana binanın yapımına 1911'de başlanmış 1914 yılında tamamlanmıştır. U plan şemasına sahip yapının kuzey ve güney kanatları arasında kalan alan özgün tasarımında zeminde karşılama holü, birinci katta ise törenlerin yapıldığı büyük salonu barındırmaktadır. Bodrum katta yapının orta bölümü geçici yemekhane olarak kullanılmaktadır. Yemekhanenin önünde uzanan koridor ile iki kanat arasında geçiş oluşturulmuştur. Koridorun orta aksına bağlanan bir geçitle okul yapısından bağımsız bir tünele çıkılmaktadır. Yemekhanenin güneyinde bulunan bölümde mutfak ve servis alanı, kuzey ucunda ise ıslak hacimler bulunmaktadır. Bahçe kotundan merdivenlerle ulaşılan arkad, yapı içine girmeden önce yarı kapalı bir ara mekan oluşturmaktadır. (Kat. no.17; Resim 17.1.) Özgün planda üç kapı olduğu görülen giriş aksında günümüzde ortadaki kapı kullanılmakta, diğer iki kapı boşluğu tek parça camla kapatılarak pencereye dönüştürüldüğü görülmektedir. (Kat. no.17; Resim 17.7.) Yapının sağ ve sol kanatlarında orta mekana açılan L şeklinde koridorlar bulunmaktadır. Yapı içinde dolaşım bu koridorların dönüm noktalarında olan merdiven ve asansör aracılığı ile sağlanmaktadır. Zemin katta giriş holünün kuzey ve güneyinde idari birimler sıralanmıştır. Birinci kat planında giriş aksını iki kat yüksekliğince dolduran bir toplantı/çok amaçlı salon bulunmaktadır. Salonun kuzey kanadı kütüphane, güney kanadı ise çalışma odası olarak kullanılmaktadır. İkinci katta ise büyük salonun galerisi ile çalışma ve seminer odaları yer almaktadır. Yapının üçüncü katı özgün planında yatakhane olarak kullanılmaktadır. (Kat. no.17; Resim 17.1.)

Bingham Hall: Vaziyet planındaki çizgisel kurgunun kuzey ucunda konumlanan L plan şemasına sahip yapıya kuzey ve güney cephelerde yer alan merdivenli girişle ulaşılmaktadır. Özgün tasarımında tıp okulu olarak planlanan yapı 1925-1990 yılları arasında kolejin orta

sınıflarına ev sahipliği yapmıştır. Bahçe kotundan aşağıda bulunan bodrum kata açılan girişlerden kuzey cepheye bitişik merdiven kovası yapı boyunca devam etmektedir. Yapı içinde yer alan L koridora cephelere bitişik konumlanan mekanlar açılmaktadır. Yapının bodrum katında ofis ve depo alanlarının yanı sıra doğu ucunda küçük bir tiyatro odası bulunmaktadır. Yapının birinci katında ofisler, üst katlarında ise erkek öğrenci yatakhanesi vardır. Güney cephede bulunan koridor yardımıyla yapı ile spor salonu arasında bodrum kat kotunda bağlantı sağlanmıştır.

Cephe Özellikleri

Kampüs içindeki tarihi yapıların benzer cephe karakterine sahip olduğu görülmektedir. Geniş pencereler, boşluklar arasındaki simetrik dağılım ve oran, cephe süslemeleri her yapıda görülmektedir. Bahçeden yükselen merdiven basamaklarıyla ulaşılan Gould Hall'ün doğu cephesi aynı zamanda yapıya girişin bulunduğu cephedir. Cephe, yapı içinde karşılama holünü kapsayan orta aksın geri çekilmesiyle üçe bölünmüştür. Cephe boyunca devam eden devasa sütunlar zemine dikdörtgen kesitli ayaklarla basmaktadır. Günümüzde kütüphane olarak kullanılan büyük salonun iki kat yüksekliğindeki kemerli pencereleri galeri döşemesi hizasında ahşap çerçeve içine alınmıştır. Cephedeki tüm boşluklar birbirini yatay ve düşeyde takip eder. Girişteki arkadın üstü balkon olarak kullanılmaktadır. Taş korkulukların çevrelediği bu alana kütüphaneden ulaşılmaktadır. Zemine basan dikdörtgen ayakların üstündeki çizgisel hareket cephe boyunca devam etmektedir. Pencere aralarını dolduran kolonlar saçak üstünde yükselen parapete kadar devam etmektedir. Yapının doğu cephesinde saçak altında okulun kurulduğu dönemdeki ismi "American College For Girls", saçağın üst seviyesinde parapetin yükseltilmesiyle oluşan alında ise yapının adı olan "Gould Hall" yazmaktadır. Galeri önündeki taş korkulukları taşıyan konsollar dikdörtgen ayaklara oturmaktadır. Bu ayakların üstünde özgün aydınlatma elemanları da günümüzde varlığını sürdürmektedir.

Mitchell, Woods ve Sage Hall binaları birbirine oldukça benzer cephe karakterine sahiptir. Yatayda ve düşeyde birbirini takip eden dikdörtgen pencerelerle simetrik bir bütünlük sağlanmıştır. Yapılara giriş iki yanda kolonlarla desteklenen saçak altından olmaktadır.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Dış duvarların brüt beton olduğu yapının içi çelik strüktürdür. Koridor ve hol zeminlerinde taş kaplama, derslik ve yan mekanlarda ahşap zemin kullanılmıştır. Merdiven korkulukları dökme demirdir. Pencere ve kapı doğramalarında özgün ahşap malzeme görülmektedir.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Çizgisel bir aks üzerinde yer alan yapılar birbirlerine sonradan eklenen ara geçitlerle zemin kotunda bağlanmıştır. Bunun yanında yapıların bodrum katlarında bulunan sığınaklar da sonradan birbirine eklenerek yapılar arasında dolaşım olanağı sağlanmıştır.

Yapıların tümünde ahşap zemin kaldırılarak yerine dökme taş kaplama kullanılmıştır. 1969 yılında Gould Hall'de büyük yapısal değişiklikler olmuştur. Bodrum katta bulunan jimnastik salonu 350 kişilik büyük bir kafeteryaya dönüştürülmüştür. Oditoryum balkonlarıyla birlikte kaldırılarak yerine jimnastik salonu-toplantı odası işlevlerini bir arada üstlenen çok amaçlı bir salon yapılmıştır. 1993 yılında ise oditoryumun balkonları tekrar eski yerlerine yapılarak büyük salon, çalışma ve okuma odaları ile birlikte kütüphaneye dönüştürülür. (Kat. no.17; Resim 17.9.) 1999 yılında Dodd Arkeoloji Koleksiyonu kütüphane içinde bulunan özel cam kutularda kalıcı olarak sergilenmeye başlar. Demir dökme asansörün dış strüktürü sabit tutulmuş, asansörün kendisi değiştirilmiştir. (Kat. no.17; Resim 17.8.) 1992 yılında Bingham Hall'de bulunan orta bölüm Woods Hall'e taşınır. Ofisler ve kız öğrenci yurdu Sage Hall'den Bingham Hall'e nakledilir. Giriş bölümüne açılan üç kapıdan yanlarda bulunan iki tanesi tek parça cam ile kapatılarak pencereye dönüştürülmüştür. Yapı içindeki karşılama mekanı ile kolon altında kalan yarı açık mekan arasında üçlü aksı devam ettiren bir ara mekan tasarlanmıştır. Giriş bölümü mermer zemindir. Karşılama holünün kuzey ve güneyinde yer alan mekanlarda idari birimler bulunmaktadır.

Kolejin orta bölümünün taşınmasından sonra boş kalan Musurus köşkü bakımsızlıktan kısmen yıkılmış, 1940'ların başında Milli Eğitim Bakanlığı'na satılmıştır. Günümüzde köşkün yerinde Korkmaz Yiğit Lisesi bulunmaktadır. 1966 yılında yıkılan yalının yerine fakülte lojmanı olarak kullanılan yeni bir yapı yapılmıştır. 1987 yılında kampüs içinde ihtiyaç duyulan üç yapının temelleri atılmıştır. Fen bilimleri binası, tiyatro salonu ve kapalı spor salonları için Bingham Hall ile Gould Hall arasında kalan boş alan seçilmiştir. Feyyaz Berker

Hall, Fen laboratuvarları ve derslikler; Suna Kıraç Hall, 500 kişilik tiyatro salonu ve Nejat Eczacıbaşı Hall, kapalı spor salonu kampüse 1990 yılında eklenen son üç yapıdır.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Robert Kolej'in bulunduğu Arnavutköy kampüsündeki yapılar, yapısal ve işlevsel özgünlüklerini büyük ölçüde koruyarak günümüze ulaşmıştır. Okulun kampüs içinde yer alması ve birden fazla yapılar grubuna yayılmış olması, zaman içinde ortaya çıkan çeşitli ölçeklerdeki ihtiyaçların kolaylıkla karşılanmasına olanak sağlamıştır. Okulun kuruluş sürecinde vaziyet planı üzerinde alınan detaylı kararlar ve bunların uygulanmış olması da, yapıların günümüze kadar bozulmadan gelmiş olmalarında önemli bir etkendir. Yoğun tarihi kent dokusundan ayrılan kampüs alanı, ek yapılar için uygun bir ortam sunmaktadır. Bununla birlikte 1987'de eklenen modern yapıların dokusu ve ölçeği de diğer yapılarla uyumludur. Bu anlamda Robert Kolej yapılarının öğrenci yoğunluğu ve gelişen eğitim metotlarından kötü yönde etkilenmediği görülmektedir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 17

Okulun Adı	AMERİKAN ROBERT KOLEJ
Kuruluş Tarihi	1863
Kurucusu	Cyrus Hamlin
Mimarı	Shepley, Rutan ve Coolidge Mimarlık Bürosu
Adresi	Kuruçeşme Caddesi No.87 Arnavutköy

GENEL TANIM	**TİPOLOJİK TANIM**
Robert Kolej kampüs içinde çelik-brüt beton karma strüktür tarihi yapılarda bulunmaktadır.	Yapılardaki ortak plan kurgusu orta aksa takılan yan mekanlardır.

Orijinal Kullanımı	**Bugünkü Kullanımı**	**Önerilen Kullanımı**
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

Harita 17.1.:

Resim 17.1.: Gould Hall doğu cephesi, 2009.

Resim 17.4.: Sage Hall, 2009.

Resim 17.7.: Camla kapatılmış kapı boşluğu, 2009.

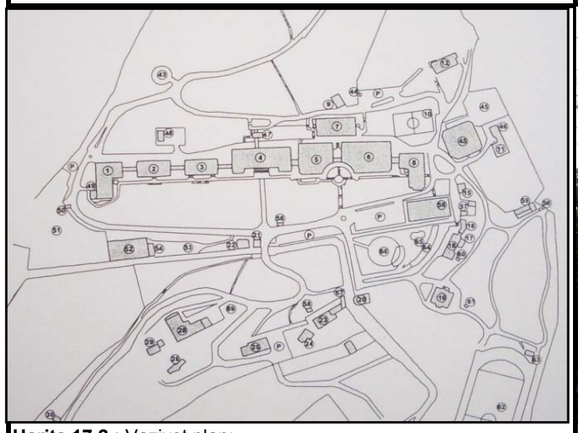

Harita 17.2.: Vaziyet planı

Resim 17.2.: Mitchell Hall, 2009.

Resim 17.5.: Gould Hall önünde portiko, 2009.

Resim 17.8.: Dökme demir asansör kovası, 2009.

Kampüs içinde bulunan tarihi yapıların planları Ek. 5'de verilmiştir.

Resim 17.3.: Woods Hall, 2009.

Resim 17.6.: Gould Hall karşılama holü, 2009.

Resim 17.9.: Kütüphane olarak kullanılan büyük salon, 2009.

EKLER: Ek2, Ek3, Ek4

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Bilim (1998), Dinçer (1978), Erkan (2001), Fincancı (2001), Haydaroğlu (1990), Linder (2000)

3.2.5.2 Amerikan Kız Okulu

Tarihçe

1873 yılında Amerikan Board Heyeti tarafından İzmit Bahçecik'te yatılı bir kız okulu kurulmuştur. 1885 yılında okul Adapazarı'na taşınarak "Ermeni Kız Yüksek Okulu" ismiyle eğitim vermeye başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında kapalı kalan okul 1920'de kısa bir süreliğine İzmit'te kiralanan küçük bir evde eğitim vermeye devam etmiştir. 1875-1910 yılları arasında Amerikan Kız Koleji'nin (bkn. Robert Kolej, s.64) eğitim verdiği Üsküdar kampüsü, 1910 yılında kolejin Arnavutköy kampüsüne taşınmasıyla savaş sırasında Türk askerler tarafından barınak ve hastane olarak kullanılmıştır. 1921'de Adapazarı Ermeni Yüksek Okulu, Üsküdar kampüsüne taşınır. Adını Amerikan Kız Okulu olarak değiştiren okul 1990 yılına kadar bu isimle eğitim vermeye devam etmiştir. Okulda 1936-56 yılları arasında müdürelik yapmış olan Miss Martin, yapıların onarım ve yenileme kararlarını veren ve o dönemde yapılan yeni yapıların tasarımını yapan kişidir. 1990'larda eklenen yeni yapılar Butler Mimarlık Ofisi tarafından tasarlanmıştır.

Mimari Özellikler

Bağlarbaşı ilçesi Vakıf Sokak'ta bulunan okul yapıları, güneyde Gazi Caddesi, batıda Ekmekçibaşı Sokak, doğuda Vakıf Sokak ve kuzeyde bir dizi eğitim yapısı tarafından sınırlanan ada üzerinde yer almaktadır. Birbirinden bağımsız konumlanmış okul yapılarının bulunduğu bahçenin tümü öğrenciler tarafından kullanılabilmektedir. 1875 tarihli Bowker Hall ve 1882 tarihli Barton Hall, Amerikan Kız Koleji zamanında yapılmış en eski yapılardır. 18744 m² üzerinde bulunan okul arsasının, 15000 m²'si açık, geri kalan 3744 m²'si ise okul yapıları tarafından kullanılmaktadır. (Kat. no.18; Plan 18.1)

Plan Özellikleri

Kampüs içinde bulunan yapıların merkezinde Amerikan Kız Koleji zamanında yapılmış olan Bowker ve Barton Hall binaları bulunmaktadır. Diğer yapılar bu merkezin çevresinde gelişmiştir. Önceden konut olarak kullanılan ve gümümüzde okul lojmanı olan yapılar ise kampüsün batısında yoğunlaşmaktadır.

Bowker Hall: Kampüsün ilk akademik binası olan yapının özgün tasarımında bodrum katın mutfak ve yemekhane, zemin katın idari birimler ve çalışma salonu, birinci ve ikinci katın ise yatakhane olarak kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde okulun ilköğretim bölümüne ev sahipliği yapan yapının özgün kütlesine 1940'larda batı yönünde bir ek yapılmıştır. (Kat. no.18; Resim 18.3,18.4.)

Barton Hall: 1882 yılında tamamlanan kampüsün ikinci yapısı, fen laboratuvarları, jimnastik salonu, toplantı odası, derslik ve yatakhanesiyle okulun artan öğrenci sayısının getirdiği ihtiyaçları karşılamıştır. Barton Hall, üç normal kat ve bir çatı katı olmak üzere dört katlı ve T plan şemalı bir yapıdır. 1905 yılında geçirdiği yangın sonucu sadece dış duvarları ayakta kalmıştır.

Kampüste bulunan diğer yapılar lojman ve yardımcı mekanlar olarak kullanılmaktadır. Emir Konak, kampüs içinde Amerikan Kız Koleji zamanında kalma ahşap ve kötü durumda bir yapıdır. (Kat. no.18; Resim 18.9.) Çam Konak, öğretmenlerin yatakhanesinin olduğu bir yapıdır. (Kat. no.18; Plan 18.8.) Her iki yapı da yıkılarak yeniden yapılmış ancak özgün plan ve cephe özelliklerini kaybetmiştir. Kinney Cottage, kolej zamanında atlar için yapılmış bir barınaktır. 1930'larda okula taze süt sağlayan ineklerin bulunduğu yapı 1950'lerde kapatılır. Günümüzde Huntington Hall'ün bulunduğu alanda 1900'lerin başında Barton Hall'de bulunan sarnıcın su ihtiyacını karşılayan bir su pompası ve bunu çalıştıran bir rüzgar gülü vardır. Round House bahçe içinde bazen derslerin yapıldığı bazen de ortak zaman geçirilen bir mekandır. Günümüzde işlevini devam ettirmektedir. Çalıdere binası, okulda 1939-45 yılları arasında sanat öğretmenliği yapan Miss Blatter tarafından konut olarak yaptırılmıştır. Öğretmenin Amerika'ya dönmesiyle yapı lojman olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bahçenin bir ucuda bulunan küçük ev, uygulama evi olarak kullanılır. 5-8 kişilik öğrenci grupları ev ekonomisi dersinde gördükleri teorik bilgileri bu evde 1 hafta birlikte yaşayarak uygulama fırsatı bulurlar.

Bowker ve Martin Hall'ün yenilenmesinden sorumlu olan Butler, fen ve matematik bölümlerinin olacağı Morgan Hall binasını 1990'ların başında tasarlar. 1991 yılında yapımına başlanan yapı 1994'de tamamlanır. 1993'de Martin Hall'deki yenileme çalışmaları tamamlanmıştır. Üst katta öğretmen yatakhanesi olarak kullanılan mekanlar derslik ve ofis olarak yeniden tasarlanmıştır. Yapının zemin katı tamamen kütüphane olarak

kullanılmaktadır. (Linder, 2000) Kampüs, son olarak 1992 yılında Sabancı Spor Salonu'nun açılmasıyla günümüzdeki şeklini almıştır.

Cephe Özellikleri

T plan şemasıyla Barton Hall yapısı bütün cepheleri boyunca aynı karakterde boşluk ve süsleme öğelerini barındırır. Üç parçaya bölünmüş kuzey cephesinde zemin ve üküncü kat pencereleri basık kemerli, birinci kat pencereleri ise dikdörtgendir. Pencere alt, üst ve döşeme hizasında cephe boyunca devam eden silmeler vardır. Kırmızı kiremit örtüsüyle dik eğimli çatıda, pencere boyutları restorasyon sonrası yükseltildiği için çatı katı da normal kat gibi algılanmaktadır. Çatı katında bulunan pencereler üstte üçgen alınlıkla kapatılmıştır. Pencere boşlukları ilk üç katta yatayda ve düşeyde birbirini takip eden bir oranda yerleştirilmiştir. (Kat. no.18; Resim 18.1, 18.2., 18.5.) Yapıya giriş doğu cephesindedir. Barton ve Bowker Hall yapıları arasına içeriden geçişi kolaylaştırmak amacıyla bir ek yapılmıştır.

İki bölümden meydana gelen Bowker Hall yapısının batıya bakan bölümü özgün, doğu kısmı ise ek yapıdır. İki katlı yapıda özgünlüğünü koruyan tek yer, batı cephesinde bulunan merdivenlerdir. Dikdörtgen pencere açıklıkları ve boşlukların simetrik dizilişi korunmuştur. (Kat. no.18; Resim 18.3., 18.4.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Kampüsteki tüm ahşap ve yığma yapılar yıkılarak yerlerine betonarme strüktürde yenileri yapılmıştır. Restorasyon aşamasında Bowker ve Barton Hall ile Kinney Cottage yapılarının dış duvarları sabit kalacak şekilde iç düzenlemeleri yenilenmiş, diğer yapılar ise tamamen özgün niteliklerini kaybetmiştir.

Yapılan Restorasyon ve Değişikler

1931 yılında Bowker Hall ile Barton Hall arasına merkezi ısıtma sistemi kurulur. Aynı dönemde semte tramvay hattının gelmesiyle, okula elektrik bağlanmıştır. 1905 yılında Barton Hall'de çıkan yangın sonucu yapının yalnızca dış duvarları ayakta kalmış ve bodrum katı kullanılabilir durumdadır. 1941 yılında Barton Hall binasının yeniden yapılması için gerekli izinler alınır ancak maddi yetersizlikler sonucu yapının yenilenmesi ancak 1946'da

tamamlanır. Yenilenen yapıda spor salonu, laboratuvar, kütüphane ve üst katlarda yatakhaneler mevcuttur. (Kat. no.18; Resim 18.7) Barton Hall'ün bodrum katında bulunan sarnıç kimya laboratuvarına dönüştürülmüştür. Bu sarnıç, aynı yerde bulunan ve günümüzde biyoloji laboratuvarına çevrilen hamamın su ihtiyacını karşılamıştır. (Linder, 2000)

1950'lerde kampüsteki yapıların yenilenmeleri için çeşitli uygulamalar yapılmıştır. İstanbul Yangın Müdürlüğü tarafından yatakhane olarak kullanılması yasaklanan Emir Konak o tarihe kadar çamaşırhane ve depo olarak kullanılan eski ahşap bir yapıdır. (Kat. no.18; Resim 18.8) 1951 yılında yapı sökülürken bulunan el yapımı nallar yapının 200 seneye dayanan tarihini gözler önüne sermiştir. Yapının zemin kat döşemesi kaldırıldığında o zamana dek varlığı bilinmeyen bir sarnıç ortaya çıkmıştır. 1952'de yapımı tamamlanan yapının zemin katı çamaşırhane ve ütü odası, üst katı iki ailenin yaşayabileceği lojman olarak kullanılmaktadır. 1949'a kadar uygulama evi olarak kullanılan kampüs içindeki bir başka yapı yenilenerek okul lojmanı olarak kullanılmaktadır. (Linder, 2000)

19. yy.'ın sonlarında yapılan Çam Konak, 1955 yılında Martin Hall'ün yapılmasıyla yıkılır. (Kat. no.18; Resim 18.9) Aynı dönemde Bowker Hall'ün dış duvarları sabit tutularak içi yenilenmiştir. Ahşap kolon ve döşeme kaldırılıp yerine çelik ve betonarme olan karma strüktürde bir iç yapı yapılmıştır. Depo alanları yenilenerek dersliğe dönüştürülmüştür. Eski ve yeni yapı arasına ıslak hacimler eklenmiştir. Yatakhane katı, sanat ve müzik atölyesi olarak yeniden tasarlanmıştır. Zemin katta ortak kullanıma açık bir kafeterya planlanmıştır. 1950'lerden itibaren terk edilmiş olan ahır, 1956'da Kinney Cottage ismiyle yeni uygulama evi olarak kullanılmaya başlar. 1958 yılında oditoryum olarak kullanılan Huntington Hall tamamlanmıştır. 1991'de Barton Hall'deki eski jimnastik salonu bölünmesiyle iki derslik elde edilmiştir. 1966 mezunu Nedret Butler'in 1991 yılında çizdiği vaziyet planında okuldaki yapıların o dönemdeki durumu görülmektedir.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Kurulduğu dönemde Amerikan Kız Koleji tarafından yaptırılan ardından Amerikan Kız Okulu olarak kullanılan Üsküdar kampüsündeki yapılar, günümüze özgün durumlarını koruyarak ulaşamamıştır. Bunun en önemli sebebi yapıların kullanımlarına yangın, savaş, maddi kaynak yetersizliği gibi çeşitli nedenlerden dolayı ara verilmiş olmasıdır. Yapılar periyodik bakımdan geçirilmediği ve kullanılmadığında ortaya çıkan sorunlar basit onarımlarla giderilemeyecek

boyutlarda olmaktadır. Bunun yanında, kampüs içinde planlı bir gelişim sürdürülemediği zaman yapılara sürekli değişen işlevler yüklenmektedir. Dolayısıyla yangın gibi afetler sonucu korunamayan konstrüksiyon öğelerine ek olarak mekanların işlevsel özgünlüğü de kaybolmaktadır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.:18

Okulun Adı	AMERİKAN KIZ KOLEJİ
Kuruluş Tarihi	1875
Kurucusu	Amerikan Board Heyeti
Mimarı	Jessie Martin, Butler
Adresi	Bağlarbaşı Vakıf Sokak no.:1, Üsküdar

GENEL TANIM

Kampüs içindeki yapılardan bowker ve Barton Hall kısmen yenilenmiştir.

TİPOLOJİK TANIM

Yapıların her ikisinde de giriş aksını karşılayan koridor çevresinde mekanlar sıralanmaktadır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

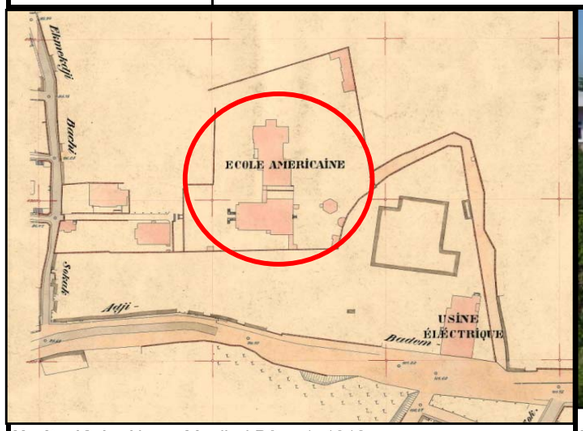

Harita 18.1.: Alman Mavileri B9, c.1, 1913.

Resim 18.1.: Barton Hall, 2009

Resim 18.4.: Bowker Hall özgün yapının batı cephesi

Resim 18.7.: Barton Hall'ün üst katında yatakhane (ÜAL Arşivi, 2009)

Harita 18.2.: Vaziyet Planı (İBB Harita Arşivi, 2009)

Resim 18.2.: Barton Hall kuzey ve doğu cepheleri, 2009

Resim 18.5.: Yenilemeden önce Barton Hall (Linder, 2000)

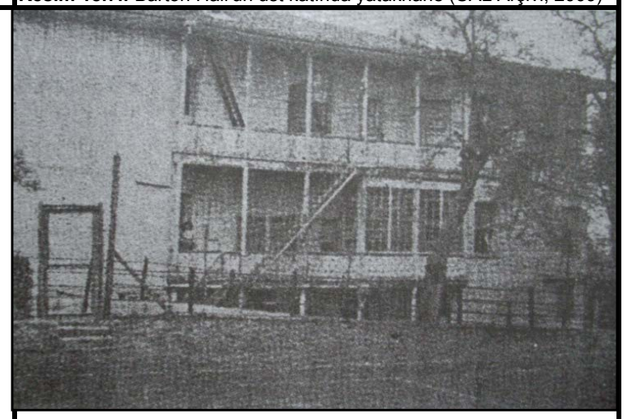

Resim 18.8.: Yıkılmadan önce Çam Konak (Linder, 2000)

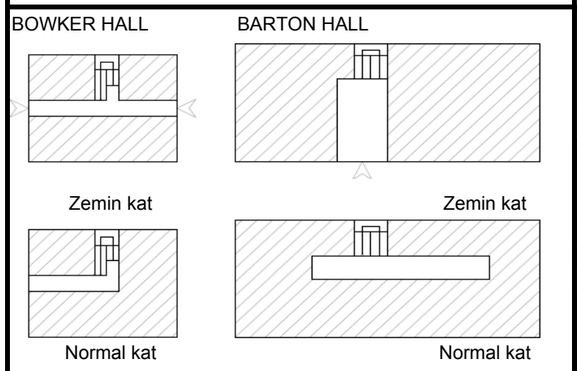

Plan 18.1.: Bowker ve Barton Hall zemin ve normal kat plan şemaları (Okulun detaylı rölöveleri Ek 6'da verilmiştir.)

Resim 18.3.: Bowker Hall'e yapılan ek yapı

Resim 18.6.: Kampüsün batı girişindeki sarnıç, 2009

Resim 18.9.: Yıkılmadan önce Emir Konak (Linder, 2000)

EKLER: Ek2, Ek5

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Bilim (1998), Dinçer (1978), Erkan (2001), Fincancı (2001), Haydaroğlu (1990), Linder (2000)

3.2.6 Avusturya Okulu / Sankt Georg Avusturya Okulu

Tarihçe

Sankt Georg Avusturya Lisesi, ismini aynı yerde var olan ve ilk yazılı belgesi 1303 yılına tarihlenen St. Georg Kilise'sinden almıştır. 1626 yılında kiliseye yerleşen Capucin rahipleri okul yapmak amacıyla kilisenin iki yanındaki binaları satın almışlardır. Bu yapılardan; daha sonra Sankt Georg Okulu'nun kız kısmının bulunacağı yapıda Peron ailesi; erkek kısmının bulunduğu yapıda ise İngiliz bir ailenin yaşadığı bilinmektedir. (Tuncer,1994)

1660 yılında çıkan büyük yangında kilise ve manastır binaları yanmıştır. Osmanlı yasalarına göre kilisenin tekrar yapılması için izin olmadığı halde, Capucin mensupları kiliseyi depo olarak yeniden inşa etmeyi başarmışlardır. 1667'de Fransa kralı XIV. Ludwig'in yoğun ısrarı ve uzun müzakerelerin ardından kilisenin inşası için resmi izin alınmıştır. 1700'lerde Sicilya kralına hizmet amacıyla, St. Georg Manastırı'nda tercüman okulu kurulmuştur. (Büyükkarcı, 1995) Kiliseye bitişik olan manastır yapısı, bugünkü okulun eski kız binasıdır.1809'da kilise Fransız Denizcileri için bir hastane olarak kullanılmak üzere Fransız'lara kiralanmıştır. Yapılar grubu, 1831'de çıkan yangında zarar görmüştür. 1853 yılında kilise ve manastır yapıları Boşnak Fransisken rahiplere satılmıştır. 1854 yılında restore edilen yapılardan manastır bölümünde, o yıllarda Avusturya Macaristan Gemiciler Hastanesi ve konsolosluk hapishanesi yer almaktadır. 1881 yılında, bu yapılar St. Georg yapı grubundan ayrılarak farklı bir yere taşınmışlardır. (Tuncer, 1994)

1882 yılında Fransız rahiplerin Lazarist Conrad Strover'e sattıkları St. Georg yapılar grubu, ana dili Almanca olan Katolik çocukları ve fakir ailelerin çocuklarının kabul edildiği bir okul olarak kullanılmaya başlanmıştır. O zamanlar mevcut olan yetimhane de, bu yapılar grubuna katılmıştır. Okulun kuruluş tarihi, satın alma anlaşmasının imzalandığı 25 Kasım 1882 olarak kayıtlara geçmiştir. 1891'de St. Georg, Avusturyalı Lazaristler ve Şefkatli Rahibeler tarafından devralınmış, o zamandan beri kendileri tarafından yönetilmektedir. 1889 yılında okul, kız ve erkek bölümleri olarak ikiye ayrılmıştır. 1892'de rahibeler Kule Sokağı yönündeki iki komşu ahşap evi ilkokul ve yetimhanenin büyütülmesi amacıyla satın alarak yıkar ve yerlerine yeni bir bina yaptırırlar. 1897'de ilkokula yeni bir ortaokul ve iki sınıflı bir ticaret okulu eklenir. Kız okulu da bu yılda genişletilir. Yeterli Almanca bilgisine sahip olmayan çocuklar için 1905 ve 1906 yıllarında birer hazırlık sınıfı açılmıştır. 1908'de kız

okuluna üç sınıflı bir ortaokul ve iki sınıflı bir ticaret okulu da eklenmiştir. Erkek okulu lise seviyesine, ticaret okulu da ticaret lisesi haline getirilmiştir. (Kat. no.19; Harita 19.1.)

1958'de kız ortaokuluna ek olarak lise kurulmuştur. 1995'de Lazaristler ve Şefkatli Rahibeler tarafından ayrı ayrı yönetilen kız ve erkek okulları birleştirilmiştir. Eskiden erkek ve kız okulları arasındaki kapılar ayrı ayrı tutulurken, günümüzde her iki okulun bahçesi geniş bir merdivenle birleştirilmiş ve eğitim karma hale getirilmiştir.

Mimari Özellikleri

Beyoğlu ilçesi, Bereketzade Mahallesi'nde bulunan okul yapısı, kuzeyde Kart Çınar Sokak, doğuda Bereketzade Medresesi Sokaklarının kesiştiği yerde bir köşe yapıdır. Kuzeyde eskiden İngiliz Hastanesi olarak kullanılan Beyoğlu Göz Hastanesi'nin bahçesi ile okul bahçesi bitişiktir. Yapı, Kart Çınar Sokak üzerinde doğu yönünde uzayan bitişik nizam yapı bloğuna yaslanmaktadır. Yapının içinde olduğu yapı adası, batıda Galata Kulesi Sokak'a bakar. (Kat. no.19; Harita 19.2.)

Plan Özellikleri

Avusturya Lisesi'nin eskiden erkek kısmı olarak kullanılan yapısı, zeminle birlikte 6 kattan oluşmaktadır. Kız bölümünün ana binasını oluşturan yapı ise zeminle birlikte 5 katlıdır. İncelenen diğer yabancı okul yapılarının çoğunda görüldüğü gibi Avusturya Sankt Georg Lisesi yapısı da; artan öğrenci sayısı ve değişen ihtiyaçlara bağlı olarak yenilenmiş ve çekirdek yapı bünyesine yeni mekanlar ilave edilmiştir. Bu anlamda, yapı kütlesi kısmen değişmiştir. Başlangıçta kız ve erkek liselerine ait birer okulu olan yapı kompleksinde; erkek kısmı ve ticaret okulunu oluşturan bölümler, Kartçınar ve Medrese Sokakları'nın kesiştiği köşede ve Kartçınar Sokağı'nda cephesi bulunmaktadır. Kız ve erkek kısımlarının her ikisinin de girişleri Kart Çınar Sokağı'ndan yapılmaktadır. Karma eğitime geçilmesinin ardından okula giriş, erkek kısmına ait olan kapıyla sağlanmaktadır. (Kat. no.19; Resim 19.1., 19.4.)

Erkek binasının, 19. yy. sonu 20. yy. başında kuzeydoğu yönünde uzatılarak L şeklinde bir plan tipine dönüştürülmesiyle sınıflar da bu bölümde toplanmıştır. Kız bölümünün olduğu

yapının ise Kule Sokağı'na cephesi vardır ve bu yapıyı ana kütleye bağlayan bir bahçe bulunmaktadır. (Kat. no.19; Plan 19.1.)

Avusturya Lisesi'nin plan şeması çok kütleli ve ara geçişli bir yapıdadır. Kütleler arasındaki geçişler bazı yerlerde koridor ve merdivenlerle sağlanmış, bazı yerlerde ise kütlelerde boşluklar açılmıştır. Karma eğitime geçilmeden önce erkek bölümünde; kütüphane, fizik, kimya, biyoloji laboratuarları, tiyatro ve spor salonu, konferans, müzik, resim ve daktilografi salonu, bilgisayar salonu ve dil laboratuarı bulunmaktadır. Kız bölümünde ise; kütüphane, fizik, kimya, biyoloji laboratuarları, tiyatro, resim, spor, konferans ve bale salonu ile küçük bir hayvanat bahçesi ve bilgisayar salonu bulunmaktadır. (Büyükkarcı, 1995)

Eski kız bölümüne ait bahçeye doğru uzanan yapıda sınıflar yer almaktadır. Bu blokta yer alan balkonlu mekan korunmuştur ancak eskiden ahşap olan taşıyıcı strüktür betonarmeye çevrilmiştir. (Kat. no.19; Resim 19.2., 19.3.) Spor salonu, balkonlu mekanın altında zemin katta yer almaktadır. Bu bölümün altına da bodrum ilavesi yapılarak tuvaletler eklenmiştir. Balkonlar ana yapının arka cephesi boyunca uzatılarak, yeni sınıflar oluşturulmuştur. Ana binada ise idare, laboratuarlar, kütüphane ve mutfak bulunmaktadır. Kule Sokağı'na cepheli ikinci yapıda laboratuarlar ve spor salonu yer almaktadır. Yapının giriş bölümlerinde, karşılama holleri ve koridorlarda, sınıfların bazılarında çeşitli renk ve desende yer karoları kullanılmıştır.

Cephe Özellikleri

Erkek kısmının bulunduğu yapı, 19. yy. sonlarına ait bir kartpostaldan anlaşıldığı kadarıyla, cephe biçimlenişi açısından tipik Galata yapılarının izlerini taşımaktadır. Giriş kapısı, bugün de olduğu gibi iki sütunçe ile taşınan üçgen bir alınlıkla bitirilmiştir. Zemin katta giriş kapısının iki yanında üçer adet pencere bulunmaktadır. Birinci ve üçüncü katlarda da yine aynı şekilde sıralı pencere düzeni görülmektedir. Son katta ise üç gruplu üç pencere bulunmaktadır. Zemin ile birinci katlar ve benzer şekilde son katlar arasında kat silmeleri bulunmaktadır.

Önceki yıllarda, yapı cephesinin iki kenarında plastrlar olduğu, birinci kat pencerelerinin yanlarında sütunçeler, ikinci kat pencereleri üstünde ise üçgen alınlıkların bulunduğu bilinmektedir. Günümüzde erkek kısmının ana yapı cephesinin pencere düzen ve boyutları

açısından korunmuş olduğu görülmektedir. Ancak, cephedeki süslemeler kaldırılmış ve duvar yüzeyi sıvalı bırakılmıştır.

Kız tarafı bina cephesinde ise eskiden zemin katta sivri kemerli iki pencere ile iki kapının bulunduğu bilinmektedir. Birinci kat pencereleri kemerli, bunu takip eden kat pencereleri ise dikdörtgen biçimlidir. Bu yapının katları da kat silmeleriyle birbirinden ayrılmıştır. Cephe kompozisyonu, erkek kısmının cephesine göre daha sade bir görünümdedir. Günümüzde bu yapının cephesi de sadeleştirilmiş ve süslemelerden ayıklanmıştır.

Yapının iç avluya bakan cephesi, sarı renkle boyanmış duvarları ve bezeme olmayan dikdörtgen pencereleriyle oldukça sıradan bir görünümdedir. Bahçedeki tek görsel ürün; duvarda çizilmiş lisenin amblemidir.

Cephesi ve kütlesi korunmuş olan Kule Sokağı'ndaki yapı 20. yy. başlarında yapılmış ve kimsesiz çocuklar yurdu olarak kullanılmıştır. Bu yapı, neoklasik çizgiler taşıyan, üçgen alınlıklı pencere düzenine sahiptir.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Viyana Devlet Arşivi'nde bulunan 1875 tarihli Avusturya Macaristan Hastanesi'nin plan özelliklerini gösteren belgeye göre, o tarihte yapılar grubunun kargir olduğu belirtilmektedir. (Tuncer, F., 1994)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

St. Georg yapılar grubunda, okul olarak kullanılmaya başlandıktan sonra zaman içinde öğrenci sayısındaki artışla birlikte genişleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak, çekirdekte bulunan kilise ve manastır yapılarına, çevrede bulunan konutlar da eklenmiş, bu konutlar yıkılarak mevcut yapıya eklenen yeni yapılar yapılmıştır. Okul yapısına girildiğinde bu eklentiler kolayca anlaşılmaktadır.

Yıllar içinde giderek büyüyen ve buna bağlı olarak yamalı ve eklemeli olarak gelişen okul binasının, Avusturya İmparatorluğu'ndan da alınacak maddi yardımlarla yenilenmesine karar

verilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce binanın ahşap bölümleri yıkılmış, temel çukuru kazılmış ancak savaşın başlamasıyla inşaat iptal edilmiştir. 1919-23 yılları arasında kapalı kalan okulun, kız ve erkek bölümleri 1928-29 yılları arasında restore edilmiştir. 1944'de II. Dünya Savaşı sebebiyle ikinci defa kapanan okul, 1947'de eğitime açılmış ve tüm yapılar yeniden onarılmıştır.

1954 yılında Ankara'dan alınan bir Bakanlar Kurulu kararı ile St. Georg Avusturya Lisesi ve Ticaret Okulu binasının üstüne laboratuar ve sınıfların dahil olduğu bir kat inşa edilmesi kabul edilmiştir. Aynı yıl içinde eski binada da yenileme çalışmaları yapılmıştır.

Eğitimin karma yapılmaya başlanmasıyla, kız ve erkek yapılarının bahçelerini birbirinden ayıran duvar yıkılmış ve iki bahçe merdivenle tek mekan haline dönüştürülmüştür. (Kat. no.19; Resim 19.5.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Avusturya Lisesi'nde görülen en belirgin bozulma, yapının plan şemasında meydana gelmiştir. Çekirdek okul yapısının zaman içinde çevre yapılarla birleşmesi sonucu, birden çok kütlenin bir araya gelmesiyle eklentili bir plan şeması ortaya çıkmıştır. Sokağa bakan cephelerde görülen farklı pencere düzenleri bu eklentili yapının bir sonucudur. Ancak en belirgin bozulma yapı içinde kendini göstermektedir. Çekirdek kütleye eklenen yapılar arası dolaşım; merdiven, koridor ve ara geçitler aracılığıyla yapılmaktadır. Okulun plansız bir büyüme geçirmesi, dışarıdan algılanan anıtsal büyüklüğün iç mekanlara taşınmamasına sebep olmuştur. Plandaki çok parçalı düzen, bu yapının plan tipolojisi açısından incelenmesini zorlaştırmaktadır.

Tarihi eğitim yapılarına kuruldukları dönemden itibaren yapılan eklentiler, zaman içinde yapının parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla kaldırılması yada düzeltilmesi mümkün olmayan bu parçalı kütlelerin eğitim yapısında en verimli kullanım çözümleri aranmalıdır. Yapı içinde merdiven kovalarının yeri, koridor ve çevresindeki mekan düzeni gibi ipuçları, sonradan eklenmiş bölümler hakkında bilgi vermektedir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 19

Okulun Adı	St. GEORG AVUSTURYA OKULU
Kuruluş Tarihi	1882
Kurucusu	Avusturya Hükümeti ve Lazarist Cemiyet
Mimarı	
Adresi	Kart Çınar Sok. No.:2 Beyoğlu

GENEL TANIM

Kuzeye bakan bahçeleri ile dört-beş katlı yığma yapılar grubu

TİPOLOJİK TANIM

Çekirdek yapıya farklı zamanlarda eklenen kütlelerle karmaşık plan tipine sahiptir.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Okul	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

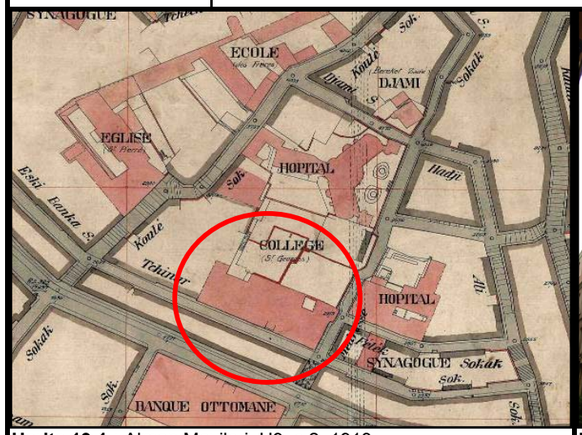

Harita 19.1.: Alman Mavileri, H9, c.2, 1913.

Resim 19.1.: Kart Çınar Sokağa bakan cephe, 2007.

Resim 19.4.: Kart Çınar Sok.'a bakan kilise giriş kapısı

Resim 19.7.: Ticaret Okulu, 1913 (Okul Arşivi)

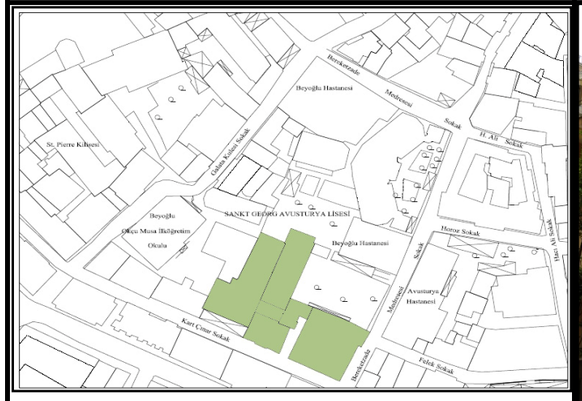

Harita 19.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 19.2.: Eski kız bölümünün doğu cephesi, 2007.

Resim 19.5.: Bahçeleri birbirine bağlayan merdiven, 2007.

Resim 19.8.: İlkokul kısmı, 1917 (Okul Arşivi)

Okul yönetimi tarafından izin verilmediği için plan tipi üzerinde detaylı inceleme yapılamamıştır.

Resim 19.3.: Doğu cephesinde eklenti, 2007.

Resim 19.6.: Sınıfların açıldığı koridor, 2007.

Resim 19.9.: Kız Okulu 1970'ler (Okul Arşivi)

EKLER: Ek2

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Duhani (1990), Haydaroğlu (1990), Mülayim (1994), Öztuncay (2006), Sakaoğlu (2003), Vahapoğlu (1992)

3.3 Eğitim İşleviyle Tasarlanmış Ancak Farklı Bir İşlevle Kullanılmakta Olan Okul Yapıları

3.3.1 Fransız Okulları

3.3.1.1 St. Louis Fransız Erkek Okulu

Tarihçe

1906 yılında açılan Saint Louis Fransız Erkek Okulu, St. Joseph Koleji'ne öğrenci yetiştirmek amacıyla yapılmıştır. Moda'da bulunan St. Joseph Koleji'ne Yeldeğirmeni'nden ulaşım zor olduğu için, bu çevrede oturan öğrencilerin ilk sınıflarını okudukları bir okul olarak açılmıştır. (Michel, 2002) Günümüzde yapı, Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı yabancı uyruklu misafirlerin kaldığı Yeldeğirmeni Gençlik Evi olarak kullanılmaktadır. (Kat. no.20; Resim 20.1.)

Mimari Özellikleri

Okul, Kadıköy ilçesi Yeldeğirmeni no.10'da bulunmaktadır. Batıda Yeldeğirmeni Karakolhane Caddesi, doğuda Taşlı Bayır Sokak ile sınırlanan arsa içinde okul yapısı batı yönüne yakın konumlanmıştır. Her iki sokak ile arasında bahçe bulunmaktadır. Yapı, kuzey-güney aksında yan yapılarla bitişik nizamdadır. (Kat. no.20; Harita 20.1., 20.2.)

Plan Özellikleri

Dikdörtgen plan şemasına sahip yapının içinde bulunduğu arsa, batı-doğu istikametinde uzamaktadır. Okul bahçesini ikiye bölen yapının batısında büyük bir oyun bahçesi bulunmaktadır. Yapıya batı ve doğu cephelerinde bulunan girişlerden ulaşılabilmektedir. Ancak Yeldeğirmeni Karakolhane Caddesi'ne açılan giriş kullanılmamaktadır. Yapının diğer girişi Taşlı Bayır Sokak'tan ulaşılan bahçenin içinden sağlanmaktadır. Okul yapısının bulunduğu arsada, yapıya batı kenarından sonradan eklenmiş tek katlı bir bina görülmektedir.

(Kat. no.20; Plan 20.1.) Tek katlı blokta, girişleri bahçeye açılan odalar sıralanmıştır. (Kat. no.20; Resim 20.3.)

Yapı, zemin üstünde üç normal ve bir çatı katı ile yükselmektedir. Kuzey güney yönlerinde uzanan dikdörtgen plan şemalı yapının uzun kenarına paralel giden ve iki yanında mekanların dizildiği I koridor aksı vardır. Koridorun iki ucunda bulunan merdiven kovaları ile katlar arasında ulaşım sağlanmaktadır. Normal katlarda I koridorun iki yanında derslik ve idari birimler sıralanmaktadır. Yapının özgün planında çatı katında yatakhaneler bulunmaktadır.

Yapının zemin kat girişine, güneybatı ucunda bulunan kemerli kapıdan ulaşılmaktadır. (Kat. no.20; Resim 20.2.) Zemin katta, girişin kuzeyinde kalan ve kapalı olduğu için girilemeyen mekanda yemekhane bulunmaktadır. Yapıdaki ikinci girişi, Yeldeğirmeni Karakolhane Caddesi'ne bakan cephede bulunmaktadır. (Kat. no.20; Resim 20.4.) Yemekhanenin bulunduğu mekanın önüne açılan giriş kapısı cepheyi ortalamaktadır. Ancakyapının doğu girişi kullanılmadığı için nereye açıldığı incelenememiştir.

Cephe Özellikleri

Yapının, Taşlı Bayır Sokağı'na bakan batı cephesi; yatayda kat silmeleri, düşeyde zemin katta bulunan kemerli pencerelerin kemer üzengi hizasına kadar inen plastırlarla bölünmüştür. Cephedeki düşey bölümleme 1/2/3/2/1 düzeninde tasarlanmıştır. Normal katlardaki pencere düzeni de, düşeyde kurulan ızgaranın içine yerleştirilmiştir. Zemin katta bulunan yemekhanenin kemerli geniş pencereleri iki yanda plastırlara dayanır. Düşeyde birbirini takip eden birinci ve ikinci kat pencereleri, biçim olarak da birbirine eştir. Basık kemerli pencereleri çevreleyen söve takımı, denizlik altında cephe yüzeyinden taşan taş konsollara oturur.

Birinci katta yer alan pencerelerin kemer üstünden geçen kat silmesinin plastırlarla kesiştiği noktalarda, çerçeve içine alınmış dairesel motifler vardır. Profilli ikinci kat silmesinin plastırlarla kesiştiği noktada ise, silme öne çıkarak konsol görünümü almıştır. Cephenin iki köşesinde bu konsollardan aşağı sarkan yaprak kabartmalar vardır. Cephe içinde kalan konsolların alt bölümünde, yapraklardan oluşan ikinci bir dairesel çıkıntı vardır. İlk üç katta görülen kemerli pencereler, üçüncü katta dikdörtgen form kazanmıştır.

Yapının, Yeldeğirmeni Karakolhane Sokak'a bakan doğu cephesi, batı cephesi ile pencere düzeni ve biçim açısından benzer özellikler göstermektedir. Dikdörtgen zemin kat pencereleri, düz bir söve takımı ile çevrelenmiş ve önlerine demir parmaklık yerleştirilmiştir. Günümüzde kullanılmayan giriş kapısı, cephenin orta aksında bulunmaktadır. Yapının doğu ve batı cephelerinde, çatı altında bulunan yatakhaneleri aydınlatan çatı pencereleri bulunmaktadır.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Taş yığma yapıdaki koridor ve mekanların tavanları kapatıldığı için mekan örtüleri görülememiştir. Derslik ve diğer birimlerin kapıları ve dersliklerin koridora açılan aydınlık pencereleri ahşap doğramadır. (Kat. no.20; Resim 20.6.)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Birinci katta, I koridorun iki yanına dizilmiş derslik ve idari birimler, günümüzde eğitim amaçlı kullanılmaktadır. İkinci ve üçüncü katlar ile çatı katında bulunan yatakhane mekanları, birçok kişinin bir arada kaldığı odalara dönüştürülmüştür. Yapının her iki cephesinde bulunan özgün pencere doğramaları değiştirilerek, plastik esaslı malzemeyle yenilenmiştir. Zemin kaplaması ve merdivenlerdeki basamak yüzeyleri de, benzer şekilde plastik esaslı malzeme ile değiştirilmiştir. (Kat. no.20; Resim 20.5.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Yapıda görülen en önemli değişim özgün işlevi derslik olan mekanların birçok kişinin bir arada kaldığı yatakhanelere dönüştürülmesi ile meydana gelmiştir. Görüldüğü gibi, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yabancı uyruklu gençlerin kullanımı için dönüştürdüğü yapının, özgün işlevi ile günümüzdeki kullanımı örtüşmemektedir. Yeniden işlevlendirme sonunda ortaya çıkan sorunların başında, ağırlıklı olarak konaklama birimlerine ihtiyaç duyan "Gençlik Evi"'nin, yapıdaki özgün mekan kullanımını bozmasıdır. Yapının özgün işlevi olan eğitim ihtiyacı, bugünkü kullanımında konaklama işlevinin oldukça gerisinde kalmıştır. Ayrıca kurumun kimliği dolayısıyla ortaya çıkan güvenlik gereksinimleri vardır. Kullanıcıların,

yapıyı korunmaya değer bir varlık olarak görmemeleri de, yapının sahip olduğu değerler ve karakteriyle ters düşmektedir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.:20

Okulun Adı	St. LOUIS FRANSIZ ERKEK OKULU
Kuruluş Tarihi	1898
Kurucusu	Fransız Rahipleri Cemiyeti
Mimarı	
Adresi	Yeldeğirmeni Karakolhane Sokak no.: 21, Kadıköy

GENEL TANIM

Dört katlı yığma yapıda yenilenmiş bir çatı katı bulunmaktadır.

TİPOLOJİK TANIM

Dikdörtgen yapının orta aksından geçen koridorun iki ucunda merdivenler vardır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Misafirhane	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

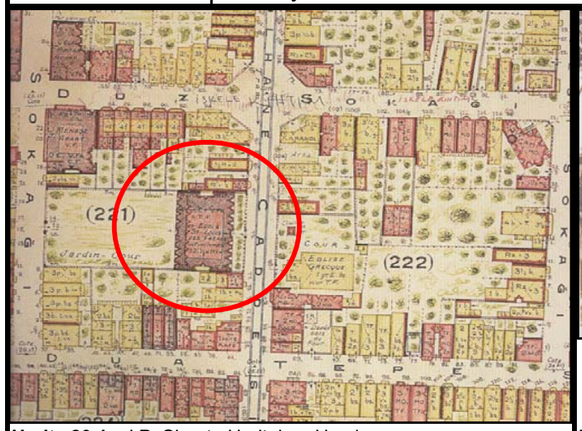

Harita 20.1.: J.P. Sigorta Haritaları, Haydarpaşa

Resim 20.1.: 19. yy. başında çekilmiş fotoğrafta batı cephesi

Resim 20.4.: Kullanılmayan girişin olduğu doğu cephesi

Resim 20.7.: Dersliklerin kemerli büyük pencereleri

Harita 20.2.: Vaziyet Planı (İBB Harita Arşivi, 2009)

Resim 20.2.: Batı cephesinde yer alan mevcut giriş kapısı

Resim 20.5.: PVC kaplanmış merdiven basamakları

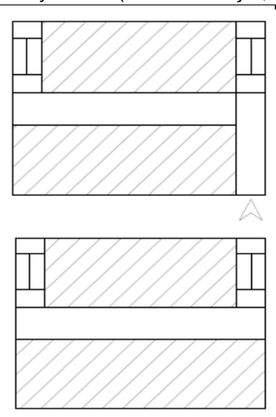

Plan 20.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 20.3.: Bahçe içinde kapatılmış oyun sahası

Resim 20.6.: Dersliklerin sıralandığı I koridor

EKLER: Ek2

KAYNAKLAR: Dinçer (1978), Erdoğan (1994a), Eyüboğlu (1991), Erkan (2001), Haydaroğlu (1990), Mülayim (1994), Sakaoğlu (2003), Vahapoğlu (1992)

3.3.1.2 St. Jeanne D'Arc Fransız Okulu

Tarihçe

Soeurs Oblates De L'Assomption Rahibeleri tarafından 1882 yılında açılan okul, Cumhuriyet döneminde askeri okul olarak kullanılmıştır. 2002 yılında yıkılarak yeniden yapılan yapı, günümüzde İstanbul Emniyet Müdürülüğü Yabancılar Şubesi olarak kullanılmaktadır. Güvenlik sebebiyle yapının içinde araştırma yapılmasına izin verilmemiştir. Bu nedenle Koruma Kurulu'ndan alınan restorasyon projesi ile eski haritalar üzerinde bir karşılaştırma yapılmış, elde edilen kısıtlı bilgi değerlendirilmiştir.

Mimari Özellikleri

St. Jeanne D'Arc Fransız Okulu, Eminönü ilçesi Kumkapı mevkiinde bulunmaktadır. Okul yapısı, kuzeyde Çifte Gelinler caddesi, kuzeybatıda Büyük Kömürcü Sokak, güneyde Samsa Sokak, batıda Gerdanlık Sokak tarafından sınırlanan bir yapı adası içinde bulunmaktadır. Yapı, Büyük Kömürcü Sokak ile Samsa Sokak'a cepheleri ile yaslanmaktadır. Güneydoğuda yapı bloğuna bitişik olan okul yapısı, batıda yer alan bitişik nizam yapı bloğundan okul bahçesi ile ayrılmaktadır. (Kat. no.21; Harita 21.1., 21.2.)

Plan Özellikleri

1922 tarihli Pervititch Sigorta Haritaları içinde 13 numaralı Kumkapı paftasında görülen okul yapısı, kuzeyde Çifte Gelinler Caddesi, kuzeydoğuda Kömürcü Sokak ve güneyde Samsa sokağın çerveledi̇ği bir adanın ortasında yer almaktadır. Birden fazla yapının bir araya gelmesiyle oluşan okul yapısının batıda bahçesi doğuda ise çevre yapılarla sınırlanmış bir iç avlusu bulunmaktadır. Yapıya Samsa Sokaktan basamaklarla ulaşıldığı görülmektedir. Günümüzde doğu yönünde yer alan diğer yapıların da bu yapılar grubuna eklenmesiyle, okul özgün plan özelliklerini büyük ölçüde kaybetmiştir.

Cephe Özellikleri

2002 yılında uygulanan yeniden yapım projesi sonunda yapıda özgünlüğünü koruyan mimari eleman kalmamıştır. Yapının ilk yapıldığı döneme ait fotoğraf ve çizim gibi görsel kaynaklara ulaşılamadığı için iki dönem arasında bir karşılaştırma yapılamamaktadır. Dört kat yüksekliğindeki binanın tüm cephelerinde dikdörtgen pencere vardır. Pencereler düz bir söve takımı ile çevrelenmiştir. Birinci katın üstünden geçen kat silmesi, cepheyi yatay iki parçaya bölmektedir. Yapı köşelerinde zeminden kat silmesine kadar yükselen dikdörtgen taş kesim görünümlü kolonlar, silme üstünden saçak altına dek düz devam etmektedir. Kolonlar, ikinci kat pencere denizliği hizasında biten kaidelere oturmaktadır. Cephe boyunca saçak altında taş konsollar devam etmektedir. Yivli sütunlar saçak altı konsollara sütun başlığı ile yaslanmaktadır. (Kat. no.21; Resim 21.1.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Özgün yığma yapının döşeme sistemi ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Özgün yığma yapı, 2002 yılında yıkılarak yerine betonarme yeni bir yapı yapılmıştır. Yapının içine girilmesi, güvenlik sebebiyle Emniyet görevlileri tarafından engellenmiştir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 21

Okulun Adı	St. JEANNE D'ARC FRANSIZ OKULU
Kuruluş Tarihi	1882
Kurucusu	
Mimarı	
Adresi	Çifte Gelinler Cad. Büyük Kömürcü Sok. No.:2 Kumkapı

GENEL TANIM

Özgün yapı yıkılarak yerine 4 katlı betonarme bir yapı yapılmıştır.

TİPOLOJİK TANIM

Giriş aksını karşılayan I koridorun iki yanına mekanlar sıralanmıştır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Emniyet Şubesi	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet
iyi	1	1	1	1	1	1
orta	2	2	2	2	2	2
kötü	3	3	3	3	3	3

Harita 21.1.: J. Pervititch Sigorta Haritaları, no.13, 1922.

Resim 21.1.: Yapının kuzeydoğu cephesi, 2008.

Harita 21.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 21.2.: Bahçeye bakan batı cephesi, 2008.

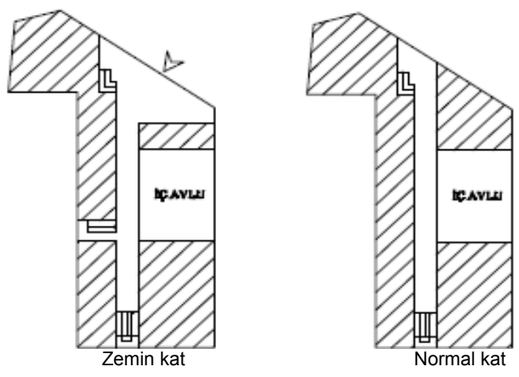

Plan 21.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Erdoğan (1994a)

3.3.1.3 Assomptionistes Fransız Okulu

Tarihçe

Okul, Peres Augustine De L'Assomption rahipleri tarafından 1883 yılında kurulmuştur. Okulun tarihçesi ile ilgili bilgiye incelenen kaynaklarda rastlanmamıştır. Günümüzde yapı, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı İlköğretim Müfettişleri Başkanlığı Birimi olarak hizmet vermektedir.

Mimari Özellikleri

Kumkapı Süryani Kilisesi'ne bitişik parselde yer alan okul; Tiyatro Sokak ile Kurban Sokağın kesiştiği noktada bir köşe yapıdır. Okul yapısı, batıda Tiyatro Sokak, güneyde Kurban Sokak'a paralel olan bir köşe yapıdır. Kuzey ve doğu yönlerinde bulunan bahçesiyle, yapı adası içindeki diğer yapılardan ayrılmaktadır. Yapının içinde bulunduğu bahçeye giriş, batı ve güney yönlerinde yer alan kapılardan sağlanmaktadır. (Kat. no.22; Harita 22.1., 22.2.)

Plan Özellikleri

Tiyatro ve Kurban Sokak'a cephesi olan yapıya yaya girişi Tiyatro Sokağı'ndan, araç girişi ise Kurban Sokağa açılan geniş bir kapıdan sağlanmaktadır. Bahçenin güneybatı ucunda konumlanan yapının girişi, kuzey cephesinde yer yer almaktadır. Tiyatro Sokağın kuzey güney yönünde eğimli olmasından ötürü, yapının giriş cephesinde beş basamakla yükseltilerek ulaşılan zemin kotu, Kurban Sokağa bakan güney cephede birinci kat seviyesine çıkmaktadır. (Kat. no.22; Resim 22.4.) Yapıyı zemin kotunda kuzey-güney yönünde ikiye bölen giriş aksı, batı ucunda merdiven kovasının bulunduğu ve yapıyı diğer yönde ortalayarak kesen koridor aksıyla dik kesişmektedir. Üst katlarda koridor bir ucunda düşey dolaşımın sağlandığı merdivenle birleşerek dersliklerin iki yanında sıralandığı I şeklini almaktadır. (Kat. no.22; Plan 22.1.) Yapının üçüncü katında bulunan yarım kat büyüklüğündeki alanda, incelenen okulların bir kısmında görülen din adamlarının ikamet ettiği odaların bulunduğu düşünülmektedir. Ancak kilitli olan bu katın içi incelenememiştir.

Cephe Özellikleri

Yapının genelinde sade ve çizgisel bir cephe düzeni görülmektedir. Düşey ve yatayda birbirini izleyen pencereleri ve sıva üstündeki yatay derz boşlukları ile çizgisel bir etkiye sahip yapının tüm cepheleri aynı özelliği yansıtmaktadır. Kuzey yönüne bakan giriş cephesinde, giriş kapısı basamaklarla yükseltilerek cephenin orta aksında yer almaktadır. (Kat. no.22; Resim 22.3.) İki yanında bulunan ikişer tane dikdörtgen pencereler, cephe yüzeyinden içeri gömülerek çerçeve içine alınmıştır. Pencere aralarında kalan yüzeylerde açılan derz boşlukları, pencere üstlerine gelindiğinde kalınlaşarak alınlığa dönüşmektedir. Zemin kat pencerelerinin altında yer alan levhalarda baklava dilimi oluşturacak şekilde sıvada boşaltmalar yapılmıştır. İkinci katta ise pencere altı levhaları çerçeve içine alınarak sade bir düzen kurgulanmıştır. Üçüncü kat seviyesindeki pencerelerin altında ise pencere üstlerinde uygulanan sıvada derz boşlukları bırakılarak oluşturulan bezeme türü, pencere eni boyunca dört tane kare oluşturacak şekilde yorumlanmıştır. Bodrum kat pencereleri yapının dört cephesi boyunca aynı ölçülerde bırakılmıştır. Bütün katlar arasında yapıyı çepeçevre saran kat arası silme, zemin kat döşeme kotunda kalınlaşarak bodrum katı diğer katlardan ayırmaktadır. (Kat. no.22; Resim 22.1.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Taş yığma yapıda karşılaşılan birkaç özgün malzemeden biri; ikinci katta koridor boyunca devam eden taş süpürgeliktir. Özgün zemin kaplaması değiştirilmiş ancak süpürgelik olduğu yerde bırakılmıştır. (Kat. no.22; Resim 22.7.) Yapıda bulunan odaların kapı doğramaları da özgün ahşap malzemedir. (Kat. no.22; Resim 22.6.) Kapıların üstünde kalan boşlukta tavan hizasına kadar pencere açılmış, böylelikle koridor ve sınıfların aydınlığı sağlanmıştır.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Yapısal ölçekte bir değişikliğin yapılmadığı okul yapısı özgün plan tipini korumaktadır. Ancak pencere doğramaları plastik esaslı malzemeyle değiştirilmiştir. Benzer şekilde yapının tüm katlarında zemin malzemesi ve merdiven basamakları, seramik ve plastik esaslı malzeme ile yenilenmiştir.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Okul yapısında karşılaşılan en önemli bozulma, yapıdaki özgün yapı malzemelerinin korunmayarak niteliksiz malzemelerle değiştirilmesidir. İncelenen yapıların çoğunda karşılaşılan bu bozulma türünün en önemli sebebi, yapının tarihi özelliğinin göz ardı edilmesi ve değişen işlevlere göre detaylandırılmadan kullanılmasıdır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 22

Okulun Adı	KUMKAPI ASSOMPTIONISTES FR. OKULU
Kuruluş Tarihi	1883
Kurucusu	Assomptionistes Rahibeleri
Mimarı	
Adresi	Tiyatro Cad. No.:71 Kumkapı

GENEL TANIM

4 katlı yığma yapı

TİPOLOJİK TANIM

Dörtgen planlı yapıda koridorun sonunda merdiven kovası ortasına giriş aksı vardır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Devlet kurumu	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet
iyi	1	1	1	1	1	1
orta	2	2	2	2	2	2
kötü	3	3	3	3	3	3

Harita 22.1.: J. Pervititch Sigorta Haritaları, no.7, 1923.

Resim 22.1.: Yapının sokağa bakan iki cephesi, 2008.

Resim 22.4.: Sonradan eklenen yangın merdiveni, 2008.

Resim 22.7.: Özgün taş süpürgelik, 2008.

Harita 22.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 22.2.: Batı cephesi ve bahçe girişi, 2008.

Resim 22.5.: I koridor ve ona açılan derslikler, 2008.

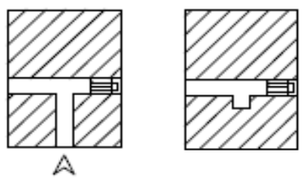

Plan 22.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 22.3.: Kuzeye bakan giriş cephesi, 2008.

Resim 22.6.: Özgün kapı doğramaları, 2008.

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Erdoğan (1994a), Haydaroğlu (1990)

3.3.2 İtalyan Okulu / İtalyan Ticaret Okulu

Tarihçe

İtalyan Ticaret okulu, 1885 yılında eğitim vermeye başlamıştır. İstanbul'daki İtalyan okullarının ilki 1861 yılında "akşam okulu" olarak kurulmuştur. 1888'de Polonya Sokak'ta bugünkü İtalyan Lisesi'nin temeli olan *Kraliyet İlk ve Ortaokulu*'nun açılmasıyla İtalyan Ticaret Okulu da, bu okula eklenmiştir. (Erdoğan, Ağır; 1994) Günümüzde yapı, eğlence mekanı olarak kullanılmaktadır. Yakın zamanda yapılacak bir restorasyon uygulamasıyla üst katları konaklama amaçlı yenilenecektir. (Kat. no.23; Harita 23.1., 23.2.)

Mimari Özellikleri

Okul yapısı, Beyoğlu ilçesi Firuzağa Mahallesi Hayriye Sokak üzerinde bulunmaktadır. Yapının bulunduğu yapı adası, batıda Cezayir Sokak, güneyde Bostanbaşı Caddesi ile tanımlanmaktadır. Okul binası bitişik nizam yapı bloğunun içindedir.

Plan Özellikleri

Hayriye Sokağı'ndan ulaşılan yapının, dörtgene yakın bir plan şeması vardır. (Kat no.23; Plan 23.1.) Yapının zemin katı sokak kotunun altında bulunmaktadır. Merdivenle yarım kat zemin üstünden girilen birinci katta merdiven giriş holüne açılır. (Kat. no.23; Resim 23.4.) Zemin katta bulunan mekanların da açıldığı giriş holü, aynı zamanda yapı içindeki merdivenin de bulunduğu düşey dolaşım aksıdır. Otel olarak işlevlendirilmesi düşünülen yapının üst katlarının incelenmesine, mal sahibi tarafından izin verilmemiştir. Alt katlara ulaşım, yine bu dolaşım kolonundan sağlanmaktadır. Merdiven kovasına bitişik çözülmüş ıslak hacimler ile bodrum katta yer alan ve yemekhane olarak kullanıldığı sanılan geniş mekanlar bu yapıda olduğu gibi incelenen diğer okullarda da karşılaşılan ortak özelliklerdir.

Cephe Özellikleri

İtalyan Ticaret Okulu, bitişik yapı düzeni içinde yer almaktadır. (Kat. no.23; Resim 23.8.) Kuzeybatı yönünde Hayriye sokağa bakan dört katlı cephenin zemin katında su basman seviyesine kadar kabartmalı sıva uygulanmış, devamında birinci kat döşeme kotuna kadar boyalı ve düz bırakılmıştır. Cepheyi üçe ayıran pencere düzeni içinde; zemin ve birinci katlarda giriş kapısı bu düzeni bozmuştur. Sağ köşede yer alan anıtsal giriş kapısı, ikinci kat döşeme hizasında yer alan silmeye kadar yükselmektedir. 5 adet mermer basamakla ulaşılan giriş kapısı cepheden yaklaşık 1,5 metre içeride kalmaktadır. Cephe yüzeyinden ayrılarak çerçeve içine alınan rüzgarlık bölümü, üst kotta üçlü kolonal düzen içine yerleştirilmiş iki adet dikdörtgen pencere ile devam etmektedir. Taç kapının üst kotu ortasında dörtgen levha bulunan profilli bir silme ile bitirilmiştir. Kemerli giriş kapısı, dört kanatlı, demir çerçeveli ve camdan yapılmıştır. Birinci ve ikinci kat cephe özellikleri birbirine benzerdir. Birinci katta iki pencere ve giriş aksının devam ettiği çerçeve ile üçüncü katta cepheye eşit aralıklarla dağılmış üçlü pencere düzeni vardır. Pencere altlarında taş üstüne sıvayla içiçe iki tane dikdörtgen levha oluşturulmuştur. Pencerelerin yanlarından gelen taş dizisi; önce alt ve üst kotlarda profilli ayak ve başlığa, ardından pencere genişliğinden her iki yana taşarak yerleştirilen levhalara oturmaktadır. Yüzeyde yatay vurgu yapan taş dizilerinin yüzeyi pencere kenarlarında düz bırakılmış, diğer yerlerde ise kabartmalar yapılmıştır. Birinci ve ikinci katlarda pencere genişliğinde yerleştirilmiş dikdörtgen levhaların içlerinde, iki tane kabartmalı çiçek motifi bulunmaktadır. (Kat. no.23; Resim 23.2.)

Üçüncü katta cephe boyunca üçlü düzende yer alan geniş pencere aralıkları boşaltılarak dar ve uzun pencereler ilave edilmiştir. Bant içine alınan üçüncü kat pencereleri, cepheye gömülmüş yarım daire sütunlarla birbirlerinden ayrılmışlarıdr. Sütunlar, pencere alt kotunda profilli taş çembere ve düz bir sütun kaidesine oturmaktadır. Pencere denizliği seviyesinde çerçeveye alınmış dörtgen taş blokları, taş konsollar taşımaktadır. Pencere üst kotunda ise sütunlar, volüt başlıklarla bitmektedir. Diğer katlarda görüldüğü gibi pencere altlarında dörtgen levhalar vardır. Çatı katında parapet seviyesinden biraz aşağıda, cepheyi iki yanda boşluk bırakarak örten ve konsollara oturan saçak bulunmaktadır. (Kat. no.23; Resim 23.2.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Yığma karkas yapılan yapının iç bahçeye bakan bodrum duvarlarında, yapıyı dışarıdan destekleyen içi dolu payandalara rastlanmıştır. (Kat. no. 23; Resim 23.5.) Yapının Hayriye Sokağa bakan cephesinde zemin ve birinci kat pencerelerinin özgün doğramaları plastik esaslı malzemeyle değiştirilmiştir. Yapının zemin döşemelerinin çoğu ve odaların ahşap kapıları özgünlüğünü korumaktadır.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Günümüzde; zemin ve bodrum katları kullanılmakta olan yapının üst katlarının konaklama birimlerine dönüştürülmesi projesi gündemdedir. Büyük boş alanların meydana gelmesi için iç duvarlarda kapılar kaldırılmış ve odalar arası geçişler yapılmıştır. Modern mobilyalarla dekore edilen mekanlarda, havalandırma ve elektrik tesisatları yapıya müdahale etmeden dış yüzeylere monte edilmiştir. Mutfak bacaları yapının arka cephesinde bulunan pencerelerden dışarı açılmıştır. (Kat. no. 23; Resim 23.5.)

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

İtalyan Ticaret Okulu'nun günümüzde üstlendiği işlevin gerektirdiği teknik altyapı, yapının özgün plan tipini ve mekan organizasyonunu tahrip etmiştir. Özellikle zemin ve bodrum katlarda boşaltılan düşey taşıyıcıların, yapının taşıyıcılığını olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Yapının sahibiyle yapılan görüşme sonunda, üst katların otel olarak kullanılacağı öğrenilmiştir. Bu anlamda, yapının dönüştürülmesi aşamasında özgün plan şemasının ne ölçüde korunacağı restorasyon projesine ulaşılamadığı için bilinmemektedir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 23

Okulun Adı	İTALYAN TİCARET OKULU
Kuruluş Tarihi	1885
Kurucusu	İtalyan Hükümeti
Mimarı	Alexandre Vallaury
Adresi	Hayriye Cad. No.:16 Galatasaray

GENEL TANIM

4 katlı yığma yapı

TİPOLOJİK TANIM

Mekanlar, merdiven kovasının yer aldığı hole açılır.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Restoran	Kültür Merkezi

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

Harita23.1.:J. Pervititch S. Haritaları, Ağahamamı no.32, 1927.

Resim 23.1.: Hayriye Sokağa bakan batı cephesi, 2008.

Resim 23.4.: Yükseltilmiş giriş katı, 2008.

ÉCOLES ROYALES ITALIENNES.

Comité de Direction

S. E. comm. Alberto Pansa, ambassadeur de S.M.le Roi d'Italie,*président.*
Fernandez (Cav. Is.).
Rosasco (Avt G. B.), Morandi (Dr Fréd.),
Vizzotto (prof. Ant.), Zéri (Dr F.).
Lombardo (Aurelio), Modiano (D.),
Mongeri (Dr L.), *membres.*

—

Technique Commerciale, avec cours gymnasial, « *Prince Amédée* », *Rue Hairié, 14, P.*
Morandi (Dr Fréd.),*professeur de latin, de grec, de géographie ancienne, chargé de la direction.*
Occoferri (Ger.), *professeur d'italien, d'histoire et de géographie de la 2me et 3me classe.*
Pelosi (Jules), *professeur de fran-*

Resim 23.7.:

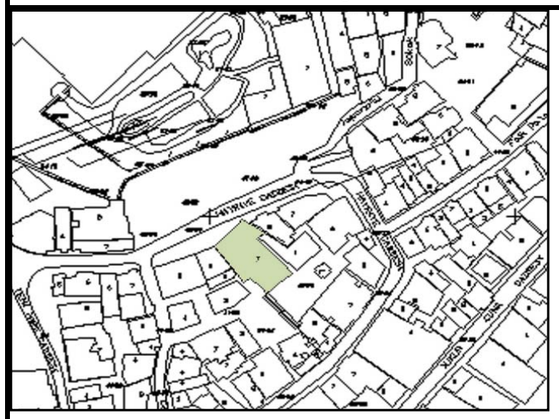

Harita 23.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 23.2.: Sokağa açılan giriş kapısı, 2008.

Resim 23.5.: İç bahçeye bakan doğu cephesi, 2008.

Resim 23.8.: Hayriye Sokak'taki yapı silueti, 2008.

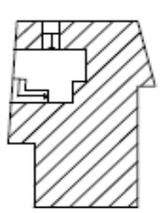

Zemin kat

Normal kat
(girilememiştir)

Plan 23.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 23.3.: Girişte koridor duvarındaki taş levha, 2008.

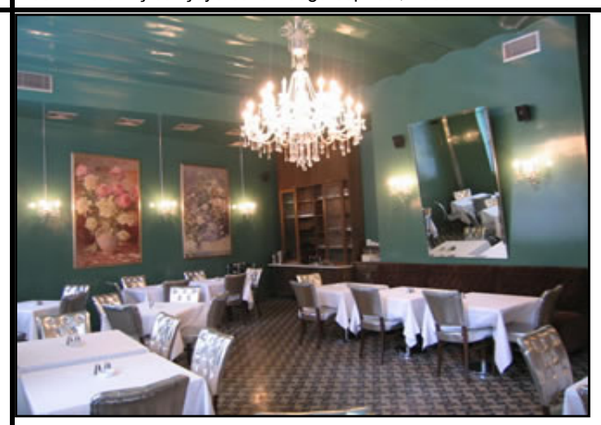

Resim 23.6. Yeniden işlevlendirilmiş salon bölümü, 2008.

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Erdoğan (1994a), Erdoğan (1994b), Haydaroğlu (1990), Nesin (2006)

3.4 Eğitim İşleviyle Tasarlanmış Ancak Harap Durumda Olan ve Kullanılmayan Okul Yapıları

3.4.1 Sveti Kiril ve Metodiy Bulgar Okulu

Tarihçe

İstanbul'da açılan ilk Bulgar okulu olan Sveti Kiril ve Metodiy Okulu, 1857 yılında Fener'de bulunan Sveti Stefan Kilisesi'nin karşısında, kiliseye ait binada açılmıştır. (Kat. no.24; Harita 24.1.) Önceleri ilkokul düzeyinde eğitim veren okula ileriki yıllarda ortaokul sınıfları eklenmiştir. (İst. Ans., 1994)

Mimari Özellikleri

Fatih ilçesi, Tahta Minare Mahallesi'nde bulunan okul yapısı, kuzeydoğu cephesiyle Bulgar Kilisesi'ne bakmaktadır. Kuzeydoğuda Mürselpaşa Caddesi'ne bakan yapı, güneybatı ve kuzeybatı yönlerinde sıra ev dizisi içinde bulunmaktadır. Yapının içinde olduğu ince ve uzun yapı adası, Haliç'e paralel kuzeybatı, güneydoğu aksında uzamaktadır. (Kat. no.24; Harita 24.2.)

Plan Özellikleri

Dikdörtgen planlı yapının güneydoğu kuzeybatı yönünde konumlanan koridorun iki yanında sıralanan dersliklerle, okulun plan özellikleri klasik eğitim yapısı plan tipini sağlamaktadır. Yapının boyutları ve derslik sayısının azlığından da anlaşıldığı gibi, okul kullanıldığı dönemde az sayıda öğrenciye eğitim vermiştir. Okulun Mürselpaşa Caddesi'ne bakan tek cephesi bulunmaktadır. Cephenin orta aksına yerleştirilen giriş kapısı ile karşısında yer alan merdiven arasında koridor uzanmaktadır. Birinci katta da aynı plan şeması devam etmekte, derslikler uzun koridorun iki yanında sıralanmaktadır. (Kat. no.24; Plan 24.1.)

Cephe Özellikleri

Mürselpaşa Caddesi'ne bakan kuzeydoğu cephesi, yapının aynı zamanda girişinin de olduğu tek cephesidir. Sokak kotunun altında kalan giriş kapısı, cephenin orta aksında konumlanmıştır. Kapının iki yanında yuvarlak kemerli pencereler ile birlikte cephe boyunca devam eden diğer zemin kat açıklıkları, yol seviyesinin yükseltilmesiyle kapatılmıştır. İkinci kat döşeme seviyesinde ahşap zeminli üstü açık bir çıkma vardır. Birinci ve ikinci katlarda giriş kapısının üstünde üç tane yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. (Kat. no.24; Resim 24.5.) Orta aksın iki yanında yatayda ve düşeyde birbirini takip eden dikdörtgen pencereler, cephe boyunca hissedilen sürekliliği sağlamışlardır. Birinci ve ikinci kat döşeme hizalarına yerleştirilen silmeler, yatay etkiyi vurgulamıştır. (Kat. no.24; Resim 24.1., 17.2.)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Taş yığma yapıda görülen bir diğer önemli yapı malzemesi, pencere ve balkon korkuluklarında karşılaşılan demirdir. (Kat. no.24; Resim 24.5.)

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Sveti Kiril ve Metodiy Bulgar Okulu'nun kısa bir süre eğitim verdiği, daha sonra kapatılarak uzun süre boş kaldığı bilinmektedir. Günümüzde kilise çalışanlarının barınma amaçlı kullandığı yapının ilkel metotlarla ihtiyaca göre şekillendiği görülmektedir. Yapının özgün plan tipi büyük ölçüde korunmaktadır.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Okul yapısının özgün işlevini devam ettirmemesi ve uzun bir süre kullanılmamasından dolayı yapıda önemli boyutlarda tahribat meydana gelmiştir. Denize bakan kuzeydoğu cephesinde taş malzemede yüzey kaybı ve kopmalarla karşılaşılmıştır. Yapının önünden geçen Mürselpaşa Caddesi'nde zamanla asfalt seviyesinin yükseltilmesi, yapıyı yol kotunun altına itmiş ve böylece trafik kirliliğinin neden olduğu bozulmalarla yüzyüze bırakmıştır.

Tarihi yapıların kullanılmıyor durumda ve dış etkenlere açık halde bırakılması, yapıya büyük ölçüde zarar vermektedir. Bulgar Okulu'nda olduğu gibi uzun süre bakımsız kalan yapının bir an önce değerlendirilmesi gerekmektedir. Yapının en kısa zamanda zemin katının Mürselpaşa Caddesi'ne bakan cephesi sokak kotu indirilerek açık hale getirilmeli ve cephede görülen malzeme kayıpları ve yapısal bozulmalar giderilmelidir. Yapı, çöküntü bölgesinde yer aldığı için çevre yapılarla ilişkisi etüt edilerek taşıyıcılığına zarar veren eklentilerden temizlenmelidir. Bulgar Kilisesi'ne bağlı olan yapı, bağlı bulunduğu etnik grubun kültürel ve sosyal yapısının yansıtılabileceği ve kentin kullanımına yönelik farklı bir işlevle yeniden kullanıma açılmalıdır. Bu tür yapılarda mülkiyet durumu, koruma aşamasında sorun olabilmektedir. Bulgar Okulu örneğinde olduğu gibi, yapının özgün işleviyle tekrar açılması ancak Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanırsa mümkün olabilmektedir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.: 24

Okulun Adı	SVETI KIRIL ve METODIY BULGAR OKULU
Kuruluş Tarihi	1857
Kurucusu	Hayırsever Eğitim Derneği
Mimarı	
Adresi	Mürselpaşa Cad. No.:10 Fener Eminönü

GENEL TANIM	**TİPOLOJİK TANIM**
İki katlı yığma yapı	Dikdörtgen kütlenin içinde mekanlar orta aks üzerinde sıralanmaktadır.

Orijinal Kullanımı	**Bugünkü Kullanımı**	**Önerilen Kullanımı**
Okul	Konut	Kültür Merkezi

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

Harita 24.1.: J. Pervititch Sigorta Haritaları, no.24, 1929.

Resim 24.1.: 2 no.'lu K.K. Arşivi, 2008.

Resim 24.4.: Mürselpaşa Cad.'ne bakan kuzey cephesi

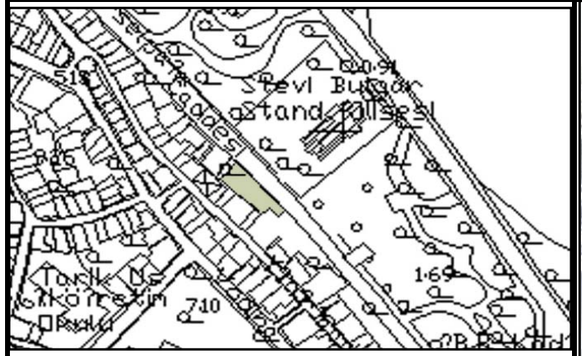

Harita 24.2.: Vaziyet planı (İ.B.B. Harita Arşivi, 2008.)

Resim 24.2.: 2 no.'lu K.K. Arşivi, 2008.

Resim 24.5.: Kuzey cepheyi ortalayan giriş aksı, 2008.

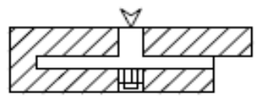

Zemin kat

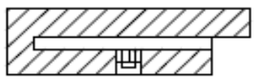

Normal kat

Plan 24.1.: Zemin ve normal kat plan şemaları

Resim 24.3.: 2 no.'lu K.K. Arşivi, 2008.

Resim 24.6.: Mürselpaşa Cad.'ne bakan kuzey cephesi

EKLER: Ek2,

KAYNAKLAR: Akyüz (2001), Dinçer (1978), Erdoğan (1994a), Haydaroğlu (1990), Sakaoğlu (1994)

3.4.2 St. Vincent de Paul Fransız Okulu

Tarihçe

Filles de la Charité rahibeleri, ilk olarak 1859 yılında Üsküdar'da yatılı ve gündüzlü kısımları bulunan bir okul açmışlar ancak 1860 Suriye olayları sebebiyle bu okulu kapatmışlardır. 1883 yılında tekrar Üsküdar'a dönen rahibeler okul ve yurt olarak kullanmak üzere bir konut kiralamışlardır. Bir süre sonra sonra satın aldıkları yapıda eğitim vermeye devam etmişlerdir. 1913 Osmanlı-Fransız Anlaşması'nda listelenen İstanbul'da bulunan Fransız kurumları arasında cemaate ait manastır, kilise, yatılı ve gündüzlü okul, iş atölyesi ve dispanser gibi çeşitli yapılar mevcuttur. (Polvan, 1952; Erkan, 2001)

Mimari Özellikleri

St. Vincent de Paul Okulu, Üsküdar ilçesi Selami Ali mahallesinde bulunmaktadır. Kuzeyde Yeni Dershane Sokak, batı ve doğuda bitişik nizam apartman sırası, güneyde boş arsa ile sınırlanan yapının ana girişi Yeni Dershane Sokak'a açılmaktadır. (Kat. no.25; Harita 25.1., 25.2.)

Plan Özellikleri

Yapı, geçirdiği yangın sonunda kullanılamaz duruma gelmiştir. Yapıdan günümüze yalnızca taş duvarları ulaşabilmiştir. Çatı örtüsü ve kat döşemelerinin olmadığı yapının içine girilemediği için plan özellikleri çalışılamamıştır. Yapının kuzey cephesindeki açıklıklardan saptanabildiği kadarıyla yapı; bir bodrum, iki normal ve bir çatı katından meydana gelmektedir.

Cephe Özellikleri

Yapının günümüze ulaşabilmiş ve cephe özelliklerini kısmen koruyan kuzey cephesi, giriş kapısını karşılayan yükseltilmiş ana aksın iki yanında gelişmiştir. Cephe karakteri ve bezeme açısından yapının özgün kimliğini yansıttığı kuzey cephede kırmızı tuğla ve sıvalı yüzeyler ön

plana çıkmaktadır. Cephe, giriş aksının iki yanında zeminden çatıya doğru yükselen plastırlarla yatayda parçalanmıştır. Kat silmelerinde kırmızı tuğlanın kullanıldığı görülmektedir. (Kat. no.25; Resim 25.1.)

Yuvarlak kemerli giriş kapısı ile iki yanındaki küçük pencereleri içine alan ikili kemer sırasının ortasında okulun ismi yazmaktadır. (Kat. no.25; Resim 25.2.) Giriş kapısının üstünde birinci katta basık kemerli pencere varken, ikinci katta yuvarlak kemerli pencere olduğu görülmektedir. Giriş aksının iki yanında kalan yüzeyler birbiriyle eştir. Kırmızı tuğla bezemeyle geçilmiş saçak üstünde giriş aksı yükseltilerek altında bir mekan oluşturulmuştur. (Kat. no.25; Resim 25.3.)

Zemin katta giriş kapısının iki yanında basık kemerli ikişer tane pencere bulunmaktadır. Pencere kemerlerinde kırmızı tuğla kullanılmış, kilit taşları cepheden kopartılarak öne çıkartılmıştır. İkili pencere grupları arasında kırmızı iki sıra tuğladan bant oluşturulmuştur. Zemin kat silmesi olarak, giriş aksının iki yanında kare bölmeler yaparak dizilmiş tuğlalar arasında karo seramik kullanılmıştır.

Cephenin birinci kat hizasında orta aksı karşılayan kemerli pencerenin iki yanında yer alan üçlü pencere düzeninde ortada döşemeye kadar inen uzun bir pencere ve iki yanda taş denizliğe oturan basık kemerli pencereler bulunmaktadır. Giriş aksının kuzeybatısında kalan pencere grubu içinde, ortada pencere boşluğu alt kat silmesine oturan dökme demir korkulukla diğerlerinden ayrılmaktadır. Pencere kemerlerinde ve bantlarda kırmızı tuğla kullanılmıştır.

İkinci kat pencerelerini çevreleyen kırmızı tuğla sırası, düşeyde sıvalı dikdörtgen kutularla bölünmüştür. İki yandaki üçlü pencere grupları ve orta aksta yer alan pencerenin altında dikmeli sıralanmış kırmızı tuğladan bant oluşturulmuştur. Benzer uygulama birinci ve ikinci kat silmelerinde farklı diziliş tekniği ile tekrarlanmıştır.

Yapım Tekniği ve Malzeme

Taş yığma yapının günümüze ulaşan ana duvarlarında kiriş saplama delikleri dikkat çekmektedir. (Kat. no.25; Resim 25.5.) Yapının kuzey cephesinde yoğunlukla fark edilen kırmızı tuğlanın bezeme amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Yıkılarak yapının zeminine düşen döşeme plaklarında, özgün karo seramik zemin kaplaması görülmektedir. (Kat. no.25; Resim 25.4.) Aynı seramiklerin kuzey cephese kırmızı tuğlalarla birlikte bezeme öğesi olarak kullanılmıştır.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Yapıdaki tüm ahşap strüktür ve doğrama elemanlarının büyük bir kısmı yanmıştır. Yapının ana duvarlarının ayakta kalmasına rağmen döşeme plakları ve çatı kaplaması yıkılmıştır. Yeni Dershane Sokak'a bakan kuzey cephesindeki giriş kapısı ve iki yanında kalan pencereler, zamanla yükseltilen sokak kotunun bir miktar altında kalmıştır. Kuzey cephesindeki tüm boşluklar tuğla ile doldurularak kapatılmıştır.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Geçirdiği yangın sonucunda yapı kısmen yıkılmış ve kullanılamaz duruma gelmiştir. Çatı kaplaması ve kat döşeme plakları bulunmadığı için yapı, dış hava koşulları karşısında tamamen korunmasız durumdadır. Güneyden ulaşılan bahçe kotunda zemin toprakla dolmuştur. Yapıya giriş kontrolsüz olduğu için evsizler tarafından kullanıldığı görülmektedir.

Yapının toprak dolgu bahçe zemini temizlendikten sonra özgün plan özellikleri net olarak ortaya çıkacaktır. Bu aşamada ayakta olan taşıyıcı duvarlar desteklenmelidir. Çatı örtüsü en kısa zamanda yapılarak, yapının içi dış hava koşullarına kapalı hale getirilmelidir. Özgün karakteri ile korunması gerekli yapının, mimari verileri tamamen yok olmadan belgelenmesi, ileride yapılacak bir koruma ve yeniden işlevlendirme çalışması için kaynak oluşturacaktır.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.:25

Okulun Adı	St. VINCENT de PAUL FRANSIZ OKULU
Kuruluş Tarihi	1859
Kurucusu	Filles de la Charité Rahibeleri
Mimarı	
Adresi	Yeni Dershane Sokak, Üsküdar

GENEL TANIM

Dört katlı yapıdan günümüze giriş cephesi ve iç duvarların bir kısmı kalmıştır.

TİPOLOJİK TANIM

Yapı içine girilemediği için plan tipi incelenememiştir.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Kullanılmamaktadır	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet
iyi	1	1	1	1	1	1 yok
orta	2	2	2	2	2	2 orta
kötü	3	3	3	3	3	3 var

Harita 25.1.: J.P. Sigorta Haritaları, Üsküdar

Resim 25.1.: Yapıya girişin sağlandığı kuzey cephe

Resim 25.4.: Tahrip olmuş iç yapı

Harita 25.2.: Vaziyet Planı (İBB Harita Arşivi, 2009)

Resim 25.2.: Kapatılmış ve sokak kotu altında giriş kapısı

Resim 25.5.: Zemin katta çökmüş döşeme

Okulun iç strüktürü tamamen yok olduğu için plan tipi çalışılamamıştır.

Resim 25.3.: Kuzey cephede kapatılmış pencere açıklıkları

Resim 25.6.: Bahçeye bakan kuzey cephe

EKLER: Ek2

KAYNAKLAR: Dinçer (1978), Erdoğan (1994a), Eyüboğlu (1991), Erkan (2001), Haydaroğlu (1990), Mülayim (1994), Sakaoğlu (2003), Vahapoğlu (1992)

3.4.3 Ste. Euphemie Fransız Kız Okulu

Tarihçe

İskele Rıhtım Sokak'taki binayı, Oblates de l'Assomption rahibeleri 1896 yılında kiralamış, 1906 yılında da satın almışlardır. 1911'de çıkan yangın sonucu bina hasar görmüş, 1913'de alınan izinle yerine yenisi yapılmıştır. (Romuald, 1911; Ertan, 2003) İnşaat ruhsatında rahibelerin, yanan binanın yerinde 31,50 m. derinliğinde, 26,40 m. genişliğinde ve 18 m. yüksekliğinde toplam 645 m².lik bir alanı kapsayan yapı inşa edileceği belirtilmektedir. (Sevinç, ; Ertan, 2003) I. Dünya Savaşı sırasında kapalı kalan okul, Cumhuriyet sonrası Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanır ve 1935-56 yılları arasında III. Ortaokul olarak eğitim vermeye başlamıştır. (Kat. no.26; Harita 26.1.) 1956-63 arasında Kemal Atatürk Ortaokulu, 1963'ten sonra ise Kadıköy Ticaret Lisesi ve Kemal Atatürk Ortaokulu olarak eğitim vermeye devam etmiştir. 2003 yılından beri yapı kullanılmamaktadır.

Mimari Özellikleri

Okul, kuzeyde ve batıda Yeldeğirmeni Sokak, doğuda Taşlı Bayır Sokak, güneyde ise İskele Sokak ile çevrelenmiş bir yapı adasının güneydoğu ucunda bulunmaktadır. Okulun ana girişi İskele Sokak'a açılan iki kapıdan sağlanmaktadır. Yapının kuzeyinde kalan oyun alanına, Taşlı Bayır Sokak'tan ulaşılan bir servis girişi mevcuttur. (Kat. no.26; Harita 26.2.)

Plan Özellikleri

Mevcut okul yapısı bulunduğu parselin doğu, batı ve güney kenarlarına yapışarak ortada bir avlu oluşturan U plan şemasına sahiptir. Okul binasının, günümüzde kullanılmıyor olması sebebiyle yapının içine girilememiştir. Yapının plan şeması ile ilgili ulaşılabilen tek belge, BOA'nden elde edilmiş 1913 yılına ait okulun yeniden yapımı ile ilgili hazırlanmış çizimlerdir. (Kat. no.26; Plan 26.1.)

Yapının kuzeybatı kanadı günümüzde kullanılmayan eski kilise binasıdır. (Kat. no.26; Resim 26.3.) Okul, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandıktan sonra kilise yapısı spor salonu olarak kullanılmıştır.Derslik ve idari birimler, Taşlı Bayır Sokak boyunca uzanan kütlede yer almaktadır. Dikdörtgen bloğun uzun kenarı boyunca devam eden I koridorun iki ucunda merdiven kovaları yer alır. Koridor aksının iki yanına derslik ve idari birimler sıralanmıştır.

Cephe Özellikleri

Yapının, İskele Sokak boyunca uzanan güney cephesinde, üç sıra rustik taş kaplamayla yükseltilmiş bodrum kat üstünde zemin ve iki normal kat bulunmaktadır. Bodrum katı cephe boyunca ilerleyen kat silmesi ile diğer katlardan ayrılmıştır. Güney cephede yapıya iki farklı kapıdan giriş sağlanmaktadır. Giriş kapıları cepheden geri çekilerek beş basamakla yükseltilmiş bir sahanlıktan yapılmaktadır. Bodrum kat pencereleri, zemin kat pencerelerini düşeyde takip ederek kaldırım kotuna kadar inmektedir.Dikdörtgen pencerelerin önlerinde demir ızgara bulunmaktadır. (Kat. no.26; Resim 26.1.)

Zemin katta bulunan tüm pencere ve kapı açıklıkları, basık kemerle geçilmiştir. Kermer üstlerinde yer alan kilit taşları öne çıkartılarak belirgin hale getirilmiştir. Zemin kat cephesi boyunca, yatay vurgu yapan sıva derzleri, kapı ve pencere açıklıklarında kesintiye uğramaktadır. Cepheyi saçak altından itibaren düşey bölümlere ayıran plastırlar, zemin kat hizasında yatay derz çizgileri ile bölünmüştür.

Güney cephede yer alan giriş aksları, saçak üstünde üçgen alınlıkla vurgulanmıştır. Birinci ve ikinci katlarda bir ikili bir tekli dikdörtgen pencere olarak devam eden açıklık düzeninde, zemin katta üst kattaki ikili pencerenin yerine geniş dikdörtgen pencere ve basık kemerli kapı gelmektedir. Dar ve yüksek pencerelerin oturduğu taş denizliklerin altında içi dolu dikdörtgen panolar bulunmaktadır.

Okul yapısına güneybatı ucundan bitişik olan kilise yapısına giriş, İskele Sokak'tan sağlanmaktadır. Yapı, cephenin devamı gibi görünse de, girişi karşılayan üç bölümlü düzeniyle okul yapısından ayrılmaktadır. Yükseltilmiş giriş aksı, düşeyde zeminden ikinci kata çıkan sütunlarla üçe bölünmüştür. Kilise yapısının giriş kapısına, üçlü açıklığın iki

yanında yer alan merdivenlerle ulaşılmaktadır. İkinci katta yer alan dörtgen sütunların kaidesini oluşturan panoda, kilisenin adı yazılıdır. Tüm cephe boyunca devam eden ikinci kat silmesi, kilise cephesinde de görülmektedir. Okul yapısı ile kiliseyi ayıran plastırlar saçak üstüne çıkan babalarla sonlanır. Kilise girişini belirleyen üçlü pencere düzeni ikinci kat hizasında yuvarlak kemer içine yerleşerek biter. (Kat. no.26; Resim 26.2., 26.3.)

Okul yapısının Taşlı Bayır Sokak'a bakan doğu cephesi, düşeyde üç bölüme ayrılmıştır. Yapının köşelerini vurgulayan ikili pencere düzeni saçak altından bodrum kat silmesine oturan plastırların arasında kalır. Zemin katta köşelerde kalan pencereler basık kemerli, diğerleri dikdörtgendir. Cephenin iki köşesinde yer alan ikili pencere grupları, pencere altlarında kalan dörtgen panolar, pencere üstlerinden geçen profilli dörtgen alınlık ve kabartma panolarla bezenmiştir. Cephenin orta aksında kalan pencereler, düz açıklık olarak bırakılmıştır. (Kat. no.26; Resim 26.4., 26.5)

Yapım Tekniği ve Malzeme

Yığma yapının içine girilememiştir. Ancak dışarıdan çekilen fotoğraflardan, İskele Sokak'a bakan cephede yer alan mekanlarda volta döşeme olduğu görülmektedir.

Yapılan Restorasyon ve Değişiklikler

Okul yapısına bitişik olan kilise yapısı, kapalı spor salonu olarak kullanılmıştır. Yapının içine girilemediği için, strüktür ve malzeme bakımından detaylı bir inceleme yapılamamıştır.

Bozulma Nedenleri ve Koruma Önerileri

Okul yapısının 2003 yılından beri kullanılmıyor olması, yapıda meydana gelen bozulmaların en önemli sebebidir. Zemin katta bulunan pencere doğramaları kırıldığı için yapı, dış etkenlere açık duruma gelmiştir.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve Restorasyon Programı

ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLARAK TASARLANAN TARİHİ YAPILARIN KORUMA ENVANTERİ

Katalog No.:26

Okulun Adı	Ste. EUPHEMIE FRANSIZ KIZ OKULU
Kuruluş Tarihi	1895
Kurucusu	Assomptionistes Cemiyeti
Mimarı	
Adresi	İskele Rıhtım Sokak, no.: Kadıköy

GENEL TANIM

Dört katlı yığma yapı, kuzeyde kilise binasıyla bitişiktir.

TİPOLOJİK TANIM

Yapı içine girilemediği için plan tipi incelenememiştir.

Orijinal Kullanımı	Bugünkü Kullanımı	Önerilen Kullanımı
Okul	Kullanılmamaktadır	Okul

KORUMA DURUMU

	Taşıyıcı Yapı	Dış Yapı	Üst Yapı	İç Yapı	Süsleme Elemanları	Rutubet	
iyi	1	1	1	1	1	1	yok
orta	2	2	2	2	2	2	orta
kötü	3	3	3	3	3	3	var

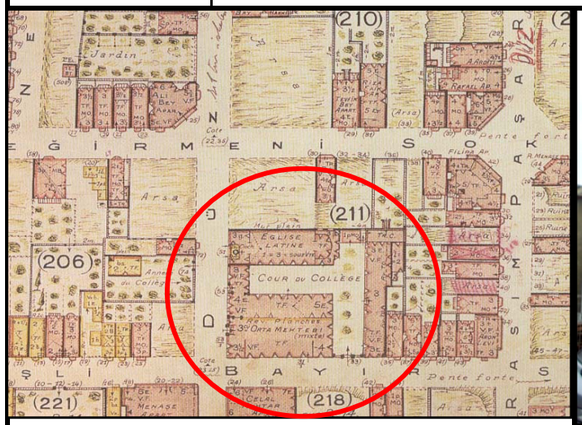

Harita 26.1.: J.P. Sigorta Haritaları, Haydarpaşa

Resim 26.1.: Giriş kapılarının olduğu güney cephesi

Resim 26.4.: Doğu cephesi

Harita 26.2.: Vaziyet Planı (İBB Harita Arşivi, 2009)

Resim 26.2.: Cephenin batı ucunda bulunan şapel

Resim 26.5.: Doğu cephesinde artan bodrum pencere yüksekliği

Okul yapısına girilemediği için plan tipi çalışılamamıştır.

Resim 26.3.: Spor salonuna dönüştürülen şapel girişi

Resim 26.6.: Kuzey cephenin baktığı bahçe

EKLER: Ek2

KAYNAKLAR: Dinçer (1978), Erdoğan (1994a), Eyüboğlu (1991), Erkan (2001), Haydaroğlu (1990), Mülayim (1994), Sakaoğlu (2003), Vahapoğlu (1992)

3.5 Araştırma Kapsamında İncelenen Tarihi Eğitim Yapılarında Karşılaşılan Mekan Kurgusu ve Mimari Tipoloji

Modern eğitim yapılarının ilk örneklerinin görüldüğü Avrupa'da, kilise merkezli eğitim anlayışı 18. yy. sonlarında terk edilerek yerini pedagojik tarih, coğrafya, biyoloji, beden eğitimi, resim ve elişi derslerinin verildiği bilimsel eğitime bırakmıştır. Pedagojik eğitim araştırmaları eğitim kavramının içeriğini değiştirmesinin yanında, mekansal düzenlemeleri de gerekli kılmıştır. Kilise, eğitim yapısı olmaktan çıkmış ve eğitim yapıları kendine özgü mimari kurgusuyla kurumsallaşmıştır. Eğitim yapılarının gelişmesi sanayi devriminin getirdiği kültürel, sosyal ve ekonomik ortamda eğitim-öğretimin yaygınlaşmasıyla paralellik gösterir. Bu dönemde görülen standartlaşma ve hızlı üretim prensipleri, yapı üretim sürecine de yansımıştır. 19. yy. eğitim yapılarında görülen koridorlar etrafında aynı büyüklükte sınıflardan oluşan tip mekanlar ve bu çizgiyi taşıyan tip projeler yerel özellikleri hiçe sayarak her yerde uygulanmışlardır.

Çizelge 3.1 Tarihsel süreç içinde eğitim yapılarının gelişimi (Koyuncu ve diğerleri, 1993)

	19. yy. BEAUX-ARTS DÖNEMİ	**20.yy. ULUSLARARASI MODERN TARZ**	**21.yy. ÇAĞDAŞ MİMARİ**
Çevre İlişkisi	Her yere uygulanabilir.	Her yere uygulanabilir.	Tek bir yer için
Kütle Yapısı	Tek kütle	Bütüncül kütle	Çok parçalı
Standartlaşma	Standartlaşma var	Standartlaşma var	Standartlaşma yok
İç Mekanlar	Az sayıda farklı mekan	Az sayıda farklı mekan	Çok sayıda farklı mekan
Görünüş	Abidevi ve kütlesel	Abidevi ve kütlesel	Parçalı
Dokular	Görünür ve süslü	Düz veya monoton	Parçalı
İnşaat Tekniği	Yığma karkas	Genellikle betonarme	Çok çeşitli
Renkler	Çok renkli	Az veya tek renkli	Çok renkli
Pedagojik Düzenler	Tekil eğitim	Tekil eğitim	Çoğulcu eğitim

Araştırma kapsamında incelenen okul yapıları bulundukları yerleşim alanı ve çevresine bağlı olarak; kütle, plan ve parsel içindeki konumu bakımından çeşitlilik sergilemektedir. Genellikle tek kütleden meydana gelen ve az sayıda derslik ve ek mekanı olan küçük yapıların planları tanımlı geometrilere oturmaktadır. Daha büyük ölçekteki okul yapıları ise abidevi ve kütlesel görünümleriyle bulundukları çevrede anıtsal özellik göstermektedir. Tarihsel süreç içinde bazı okul yapılarının farklı işlevler üstlendiği bilinmektedir. Örneğin, I. Dünya Savaşı

sırasında hastane, kışla, ahır gibi farklı işlevlerle kullanılmış okul yapılarıyla karşılaşılmaktadır.

Okul yapılarının bir bölümü bitişik nizam yapı bloğu içinde yer aldığı için vaziyet planında yerleşimi çevresindeki yapıların sınırlandırmasıyla gelişmiştir. Bu tip yapıların oyun bahçesi olarak kullanılan açık alanları da, içinde bulundukları parseli çevreleyen yapılar tarafından tanımlanan bir alana oturmaktadır. Ancak daha planlı gelişen okul yapıları da vardır. Geniş bir alan üzerine yerleşen bu tip okul yapıları, içinde bulundukları parsele kenarlarında açık alan bırakarak yerleşmişlerdir. Tanımlı bir plan şemasına sahip bu yapıların çevresindeki açık alanlar da planlı gelişerek işlevlendirilmiştir.

Tarihi okul yapılarında görülen en belirgin tipolojik özellik, geniş koridor aksının üzerine takılmış standart mekanların olmasıdır. Özelleşmeyen mekanlar, bu tip yapıların günümüzde yeniden işlevlendirilmesine olanak vermektedir. Koridorun plan içindeki yerleşimine göre merdiven kovasının yeri değişmektedir. Katlardaki ıslak mekanlar genellikle koridor üzerinde ve merdiven kovasına bitişik yapılmıştır.

Mekanların katlara dağılımı incelendiğinde, yemekhane olarak kullanılan geniş hacimlerin yapının bodrum katında yer aldığı görülmektedir. Yemekhanenin yanında mutfak, çamaşırhane, kiler gibi ek birimler bulunur. Yemekhane koridoru üzerinde, el yıkamak için muslukların dizildiği bir açık alan bırakılmıştır. Yatılı okullarda, banyo yapılacak büyük ıslak hacimler de bodrum katında yer alır. Büyük yapıların zemin katlarında giriş kapısını karşılayan geniş antreler olduğu görülmektedir. Daha küçük örneklerde giriş kapısı doğrudan koridora açılır. İdari birimlerin ve ortak kullanılan mekanların büyük bölümü yapıların zemin katında bulunmaktadır. Normal katlarda derslikler ve en az bir öğretmen odası yer alır. Yatılı okullardaki yatakhane olarak kullanılan geniş mekanlar yapının en üst katında bulunmaktadır. İncelenen okul yapılarının büyük bölümünün çatı katında, okul müdürlerinin yada idari görevlilerin konakladığı lojman olarak kullanılan mekanlar olduğu saptanmıştır. Bu mekanlara ulaşılamamış, dolayısıyla yapının özgün plan tipine olan etkileri tartışılamamıştır.

Yapı içinde özelleşmeyen mekan anlayışı, yapıların cephelerine de yansımıştır. Her katta yatay ve düşeyde birbirini takip eden cephe açıklıkları içerideki mekana ait bilgi vermemektedir. Büyük ve çok sayıda pencerelerle derslik hacimlerinin olabildiğince aydınlık olması sağlanmıştır. Kat ve saçak silmeleri, plastırlar, düz pencere ve kapı söveleri, saçak altı

konsollar, kapı üstünde yer alan alınlık gibi öğeler, yapılarda en sık karşılaşılan bezeme elemanlarıdır. Cephedeki pencere ve kapı açıklıkları, belirli bir düzene göre sıralanmıştır. Bazı yapılarda iki yada üç pencereyi içine alan geniş kemerler görülmektedir. Pencere ve kapı açıklıkları dikdörtgen olabildikleri gibi kemerli örnekler de mevcuttur.

Yığma karkas olarak yapılmış yapılarda volta döşeme yada ahşap döşeme kullanılmıştır. Döşemeler arası kat yüksekliği fazladır. Tarihi eğitim yapılarının büyük bölümünde okul içinde yada okul yapısına bitişik yapılmış şapel olduğu saptanmıştır. Yüksek tavanlı geniş mekanların, günümüzde kütüphane, çok amaçlı salon yada spor salonu olarak kullanıldığı örnekler vardır. Bu mekanların özgün halini yansıtan fotoğraflarda görülen duvar resimleri, pencere vitrayları gibi bezeme elemanları kaldırılmıştır. Büyük okul yapılarında şapelin yanı sıra, tören ve özel kutlamaların yapıldığı büyük salonlar bulunmaktadır.

Okul yapılarının plan tipleri, koridor aksı ve çevresindeki mekansal organizasyon şeması bağlamında incelenmiştir. Çalışma sonunda meydana çıkan şematik plan tiplerinde, dört farklı karakter izlenmiştir. Koridor tipleri, yapının plan şemasına göre biçimlenmiştir.

I Koridor Plan Tipli Derslik Düzeni: Dikdörtgen planlı yapılarda, yapının uzun kenarı boyunca yada orta aksta uzanan I koridor bulunmaktadır. Koridorun iki yanında birbiriyle aynı büyüklükte derslik ve idari birimlerin yer aldığı mekanlar sıralanır. Zemin katta yapıya giriş I koridorun ortasına yada ucuna takılan giriş holüyle olur. Giriş kapısı ve dolayısıyla giriş holü genellikle koridor aksını ortalar. Birden fazla girişin olduğu yapılarda, giriş kapıları koridorun iki ucuna açılan antrelerde bulunur. Merdiven kovasının I koridorun bir ucunda cepheye bitişik yerleştiği örnekler olduğu gibi, koridor aksı üzerine takılmış merdiven holleri de bulunmaktadır. Zemin katta bulunan mekan sayısı ve biçimlenişine göre merdiven kovasının birden fazla olduğu yapılar vardır. Bu tip yapılarda merdiven kovalarından biri giriş aksının karşısında bulunur.

L Koridor Plan Tipli Derslik Düzeni: Beyoğlu Alman Okulu'nda ve St. Jean Baptiste Fransız Okulu'nda olduğu gibi birbirine eklenen iki bloğu birleştirmek amacıyla L koridor aksı düzenlenmiştir. Alman Okulu'nun zemin katında L koridora açılan iki tane giriş holü vardır. Normal katlarda merdiven kovasını taşıyan giriş hollerinin koridor aksına yandan takıldığı örneklerde, dolaşımın sürekliliği sağlanmaktadır. Daha küçük yapılarda L koridorun

bir koluna merdiven kovası yerleştirilmiş, diğer koridor mekanlara ulaşımın sağlandığı dolaşım alanı olarak bırakılmıştır.

U Koridor Plan Tipli Derslik Düzeni: Joseph Fransız Okulu ve İngiliz Kız Okulu'nda mekanların U plan şemalı bir koridor aksı üzerinde yer aldığı görülmektedir. İki okulun plan şemaları ve yerleşim özellikleri birbirinden oldukça farklıdır. St. Joseph Fransız Okulu, çekirdek dikdörtgen kütleye simetrik eklenmiş bloklarla bugünkü plan şemasına varmıştır. Eklenen bloklar ile ana kütle arasında dolaşımın sürdürülebilmesi amacıyla dikdörtgen blokların orta aksları boyunca ilerleyen koridorlar blok birleşim yerlerinde kesiştirilmiştir. Planda oldukça düzenli olan koridor düzlemlerinin sonradan eklendiği anlaşılmamaktadır. Koridorlar yapının içine çekilerek iki yanında yer alan mekanların cepheye bakması sağlanmıştır. Beyoğlu'nda İstiklal Caddesi üzerinde yer alan İngiliz Kız Okulu ise, içinde bulunduğu bitişik nizam yapı blokları arasında bir köşe yapısı olması sebebiyle iki cephesiyle dışarı açılmakta, diğer iki cephesi yan yapılarla bitişik konumlanmaktadır. Yapının doğu ve güney cephelerinde açıklık bulunmadığı için planda orta noktaya aydınlık boşluğu yerleştirilmiştir. Yapının doğusunda kalan ve günümüzde spor salonu olarak kullanılan yüksek tavanlı mekan dışında okul, dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Derslik mekanları yapının sokağa bakan kuzey ve batı cephelerinde bulunmaktadır. İstiklal Caddesi üzerine yerleştirilmiş giriş kapısı U koridora takılan merdiven holüne açılmaktadır. Giriş kapısı ve merdiven, günümüzde kullanılmamaktadır. U koridorun üç kolu üzerinde birer merdiven kovası bulunmaktadır.

Eklentili Yapılardan Oluşan Karmaşık Plan Tipli Yapılar: Özellikle erken dönem yapılarda ana çekirdek etrafında gelişmiş ek yapılar olduğu görülmektedir. Galata'da bulunan Sankt Georg Avusturya Okulu bu tip yapılara örnek oluşturur. Yapının belirli bir şemaya göre biçimlenmiş bir plan tipi yoktur. Ek yapılar arasında açılan ara geçiş mekanlarının yardımıyla koridorlar birbirine bağlanmaktadır.

3.6 Bölüm Sonuçları

19. yy. İstanbul'unda yabancı devletler tarafından kurulmuş tarihi eğitim yapılarının gelişimi, mimari değerleri ve koruma sorunları ile ilgili yapılmış araştırma sonucu elde edilen veriler bu bölümde aktarılmıştır. İncelenen okul yapılarının öncelikle tarihsel gelişimi ele alınmış ve bu sürecin yapı üzerindeki etkileri saptanmıştır. Kent tarihi araştırmaları sonucu bazı okulların, yapıldıkları dönemden erken tarihli kurulmuş olan manastır yada kiliseye bağlı çekirdek okul yapılarının uzantısı olarak geliştikleri görülmüştür. Birden fazla yapı tipinin bir araya gelerek oluşturdukları çok kütleli okul yapı tiplerinde; ek yapıların yetimhane, hastane, hapishane gibi işlevlerle kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bunlardan farklı olarak ilk yapıldığı dönemden itibaren yalnızca eğitim işlevini devam ettiren tek kütleli örnekler de mevcuttur. İncelenen okulların büyük bölümü elçilikler tarafından, elçilikte görevli ailelerin çocukları için kurulmuş eğitim yapılarıdır. Bu tip örneklerin dışında kent içinde faaliyet gösteren Alman Demiryolu Şirketi gibi yabancı kaynaklı şirketlerde çalışan ailelerin çocukları için kentin fiziksel ve ekonomik gelişimi ile paralellik gösteren bir süreç içinde okullar kurulmuştur.

Yapıların mimari özellikleri üç başlık altında incelenmiştir. İstanbul ve bulunduğu semt içindeki konumunun tanımlanmasının ardından yapıların plan tipleriyle ilgili bilgi verilmiştir. Okul yapılarında karşılaşılan mekan organizasyonu hemen hemen aynı kurguda gelişmiştir. Yapıların bodrum katları genellikle hizmet alanları olarak düşünülmüş ve yemekhane, mutfak, kiler, depo, kalorifer dairesi, çamaşırhane, ek hizmet mekanları gibi birimler bu kata yerleştirilmiştir. Büyük yapıların zemin katlarında karşılama holü bulunmaktadır. Küçük ölçekli yapılarda ise giriş kapısının zemin katta doğrudan koridora açıldığı görülmektedir. Düzlemsel koridor üzerine derslik ve idari birimler yerleştirilmiştir. Merdiven kovası giriş aksı üzerinde olabildiği gibi koridora yapının orta yada uç kısımlarından bağlandığı örnekler mevcuttur. Okul yapılarının büyük bölümünde yapıyla birlikte tasarlanmış şapel olduğu görülmektedir. Şapelin okul bahçesinden ulaşılan bağımsız girişi olduğu gibi, okul içinde zemin kata açılan ikinci bir girişleri daha bulunmaktadır. Bazı örneklerde şapel, okul ile aynı arsada ancak bağımsız bir başka yapıdadır. Büyük yapılarda şapelle birlikte tasarlanmış, etkinlik ve özel günlerin kutlandığı büyük salonlar vardır. Okul yapılarının normal katlarında koridora açılan derslik ve idari birimler, özelleşmeyen aynı tip mekanlar olarak yan yana sıralanmıştır. Yatılı kısmı olan okul yapılarında üst katlarda ve çatı katında yatakhane olarak kullanılan büyük mekanlar vardır. Aynı yapıların bodrum katında büyük banyoların bulunduğu da bilinmektedir. Her katta merdiven kovasına bitişik yada merdivenin yakınında ıslak birimler yer almaktadır. Bitişik nizam yapı bloğu içinde yer alan okulların kat

planlarında aydınlatma boşluğu olduğu görülmektedir. Derslik ve idari birimlerin cepheye baktığı bu tip örneklerde, koridor, merdiven kovası, servis asansörü ve doğal aydınlatma gerektirmeyen arşiv gibi birimler aydınlık boşluğu etrafına yerleştirilmiştir. Yerleşim ölçeğinde incelendiğinde birden fazla yapıların bir araya gelerek oluşturduğu yapılar grubunda, okul yapısından bağımsız ancak okula hizmet veren fırın, laboratuar, müştemilat gibi ek binalar bulunmaktadır. Okul yapısından bağımsız olan yapıların yanı sıra, okul yapısına bitişik gelişen kütleler zamanla iki yapı arasında açılan kapı boşluğu ile çekirdek yapıya ilave olmuştur.

Araştırma kapsamında incelenen okul yapılarında karşılaşılan cephe kurgusu, doluluk-boşluk ilişkisi, bezeme elemanları gibi mimari öğeler, cephe özellikleri bağlamında ele alınmıştır. Yapıların cepheleri, kütle özellikleri, arsa içindeki konumları ve büyüklüklerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Genel olarak içinde bulundukları yerleşim dokusundan abidevi ve kütlesel görünümleriyle ayrılan okul yapılarında giriş aksı biçim yada malzeme özelliği açısından ayrılarak cephede vurgulanmıştır. Giriş kapısı, öne çıkartılmış orta aksta yer alabildiği gibi buna uymayan örnekler de görülmektedir. Bazı örneklerde cephede özelleşmeyen bir kapı açıklığında bulunan giriş kapısı, kapı üzerinde bulunan alınlık, yuvarlak pencere gibi detaylarla öne çıkartılmıştır. Bazı okulların giriş kapıları, basamaklarla yarım kat yükseltilen giriş sahanlığına yerleştirilerek, bodrum katlarda yarım kat yüksekliğinde pencere açıklığı olmasına olanak sağlamıştır. Cephede görülen pencereler tek ve bağımsız olabildikleri gibi ikili yada üçlü gruplar halinde üstte kemer içine alınmış örnekler vardır. İncelenen yapıların büyük bölümünde birbirini yatayda ve düşeyde takip eden açıklıklarla cephede simetrik bir kurgu sağlanmıştır. Kemerli yada dikdörtgen pencere ve kapı açıklıkları özellikle giriş cephelerinde söveyle çerçeve içine alınmıştır. Bazı örneklerde, giriş cephesinin bezeme özellikleri açısından diğer cephelerden ayrıldığı görülmektedir. Kemerli açıklıklarda basık yada yuvarlak kemer türleri kullanılmıştır. Birkaç örnekte, pencere üstlerinde sivri kemer kullanıldığı saptanmıştır. Genellikle düzgün kesme taş kaplama ve taş üstü sıva görülen cephelerde, bezeme amaçlı kırmızı tuğla yada karo mozaik plakların kullanıldığı örnekler de vardır. Bunlardan başka, cepheye bezeme amaçlı yerleştirilen çeşitli mimari elemanlar olduğu görülmektedir. Pencere denizliği altına yerleştirilen taş konsollar, kat arası silmeler, sütunçe ve plastırlar, kapı ve pencere üstlerinde alınlık, alınlık içinde kabartma yada gül pencere, saçak silmesi, saçak altı ahşap panolar ve konsollar, rozet, arma, kabartma hayvan ve insan figürleri, saat, güneş saati gibi çeşitli ölçeklerde bezeme örnekleriyle karşılaşılmaktadır. Yükseltilmiş girişin önünde bulunan mermer yada dökme mozaik merdiven basamaklarının

yanında taş korkuluklar bulunmaktadır. Yapıların cephelerinde pencere ve balkon korkuluğu olarak kullanılan dökme demir panolar görülmektedir. Ayrıca, birçok yapının bodrum ve zemin kat pencerelerinde demir parmaklıklar vardır. Saçak üstü yüksek alınlık yada yüksek parapetle bitirilmiştir.

Tarihi eğitim yapılarında görülen yapım tekniği; kargir yapı volta döşeme yada ahşap döşemedir. Mekan üstleri volta döşeme, tonoz örtüyle geçilmiştir. Ahşap döşeme olan yapılarda zemin kaplaması ahşap, volta döşeme üstünde çeşitli desen ve renklerde dökme mozaik taş karolar yada mermer malzeme kullanılmıştır. İncelenen okul yapılarının çoğunda, özgün zemin kaplamasının en azından bir bölümünün korunmuş olduğu görülmektedir. Kapı ve pencere doğramalarının ahşap olduğu yapılarda, yine ahşap malzeme kullanılarak yapılmış sıra ve banklar, dolaplar, pencere önlerinde kepenkler vardır. Kapılar dışında yapıda kullanılmış olan özgün ahşap malzemenin çok azının korunduğu görülmektedir. Mermer çeşme, kuyu, koridorlarda demir çan gibi özgün elemanlar da okullarda karşılaşılan örneklerdir. Bazı yapıların yapım aşamasında yada erken dönemlerinde, başka yapılardan getirilen devşirme malzemelerin kullanıldığı saptanmıştır. Demiryolu Şirketi'nin yaptırdığı okullarda kullanılan demiryolu rayları yada tren istasyonundan getirilen saçak gibi elemanlar, okulların yapım süreçlerine belgelik eden mevcut kaynaklardır.

Tarihi eğitim yapılarının günümüzde özgün işlevini koruyan ve özgün işlevini korumayan yada kullanılmayanlar olmak üzere iki farklı başlık altında incelenmesi, farklı kullanım tiplerinin yapı üzerindeki etkileri saptamada yardımcı olmuştur. Okul yapılarına, farklı ölçeklerde ve kullanım amaçlarıyla ekler yapılmıştır. Yapılan ekler, aynı parsel içinde ancak okul yapısından bağımsız, özgün yapıya bitişik ancak giriş ve iç dolaşım olarak bağımsız, özgün yapının içinden ulaşılan bitişik yapı şeklinde olabildiği gibi, tek mekandan oluşan ekler de görülmektedir. Yeni yapılan ekler erken dönem örnekleriyse yığma, yakın zamanda yapılmışsa betonarme yada çelik konstrüksiyon olarak inşa edilmiştir. Yapıya bitişik olan eklerde, cam ve çelik taşıyıcılar kullanılmıştır. Yapı içindeki yüksek tavanlı mekanlarda, ahşap strüktürlü asma kat uygulamaları görülmektedir. Yapılar grubu içinde yer alan okullarda, çekirdek okul yapısının yanında bulunan ek birimler lojman, dernek, eğitim vakfı gibi farklı işlevlerle kullanılmaktadır. Bazı okul yapılarında ise, yapının içinde bulunan bir bölümünün okuldan ayrılarak dükkan yada anaokulu gibi farklı bir işlevle kullanıldığı görülmektedir. Okul yapılarında görülen en önemli yapısal değişiklik, taşıyıcı strüktürlerinde

çelik destekler kullanılarak yapılan güçlendirme uygulamalarıdır. Yapıların, yangın, deprem gibi afetler sonucu tahrip olmuş bölümleri yenilenmiştir. Tarihi eğitim yapılarında meydana gelen değişimlerin en önemli sebebi, güncel gereksinimlere göre ortaya çıkan mekansal ihtiyaçlardır. Okul yapılarıyla birlikte tasarlanan şapel, günümüzde özgün işlevini sürdüremediği için kütüphane, çok amaçlı salon yada kapalı spor salonu olarak kullanılmaktadır. Benzer şekilde yapı içinde mevcut ihtiyacı karşılayamadığı için örneğin, laboratuvara dönüştürülen jimnastik salonu, çok amaçlı salona dönüştürülen etüt salonları gibi işlev değiştiren mekanlar bulunmaktadır. İncelenen okul yapılarından yatılı olanlar günümüzde gündüzlü eğitim vermektedir. Genellikle üst katlarda bulunan yatakhane bölümleri ise, kapatılarak okul müdürüne ait lojman olarak kullanılabildiği gibi, bölünerek küçük dersliklerin olduğu ek kat olarak kullanılmaktadır. Yapıların kat yüksekliklerinin çok olması, sonradan eklenen teknik donatıların asma tavan içine saklanmasına olanak sağlamıştır. İncelenen okulların büyük bölümünde ahşap pencere doğramaları plastik esaslı malzemeyle yenilenmiştir. Kapı doğramaları, pencereler kadar dış hava koşullarından etkilenmediği için yapı içinde korunmaları daha kolay olmuştur. Özgün zemin kaplamaların büyük bölümünün plastik esaslı yada seramik malzemeyle yenilenmiştir. Cephelerde içi doldurularak kapatılmış pencere ve kapı açıklıkları görülmektedir. Bazı okullarda birden fazla olan giriş kapılarından biri kontrollü giriş için kullanımda bırakılmış, diğerleri güvenlik sebebiyle kapatılmıştır. Büyük okul yapılarında cepheye yangın merdiveni ilave edilmiştir.

Yapıların kütle oranları, bulundukları yerleşim dokusunun yoğunluğu, kullanıcı yoğunluğu ve kullanım türü gibi değişken faktörler olmasına rağmen, yapıların temel bozulma nedenleri aynıdır. Yapıların tümünde görülen en önemli bozulma nedeni, artan öğrenci sayısı ve değişen eğitim koşullarına göre yapıda meydana gelen değişimlerdir. Özgün mekanların çağdaş eğitim teknolojileri ve yapı malzemeleri kullanılarak yenilenmesi sonucu, yapının karakteriyle uyuşmayan uygulamalar yapılmasına sebep olmuştur. Bazı okullarda zaman içinde yapılan ek ve değişiklikler özgün plan şemasını bozmuştur. Periyodik bakım ve onarımlardan geçmeyen yapılarda, dış etkenlere ve yoğun kullanıma bağlı bozulmalar saptanmıştır. Kentsel ölçekte alınan yanlış planlama kararları, yerleşim dokusu ve özgün yapı karakteriyle ters düşen uygulamalar yapılmasına sebep olmuştur. İncelenen eğitim yapılarının bir bölümünün kullanılmıyor durumda olması, bu yapılarda meydana gelen strüktür ve malzeme bozulmasının en önemli sebebidir. Özgün işlevinin dışında farklı kullanıcı gereksinimlerinin ortaya çıktığı işlevlerin bu yapılara yüklenmesi de, tarihi eğitim yapılarının korunmasını güçleştirmektedir.

4 TARİHİ EĞİTİM YAPILARININ KORUNMASI, YENİDEN KULLANIMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Mimarlık ürünleri, yapısal temellerinin ötesinde taşıdığı değer ve yaşanmışlık ile anlam kazanır. Her tarihi yapı, yaşanmış bir sosyal olgunun somut görünümüdür. Bu anlamda, yapı korumacılığı aslında topluma ait kültürel yapı taşlarının korunması ve sürekliliğinin sağlanması anlamına gelmektedir. Geçmiş ile gelecek arasındaki bağı oluşturan kültür varlığının fiziksel boyutunun ötesinde, onu dayandığı toplumsal ve ekonomik verilerle bir bütün olarak değerlendirmek korumanın asıl amacı olmalıdır. Venedik Tüzüğü'nün (1964) birinci maddesinde *tarihi anıt,* büyük sanat eserlerinin yanı sıra zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar şeklinde tanımlanmaktadır. Tarihi eğitim yapılarına yönelik koruma kriterlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, yapıların fiziksel varlıkları, ortaya çıkış süreçleri ve taşıdıkları sosyal içerik ile birlikte ele alınmıştır. Yapıların barındırdıkları "kullanılmışlık" ve zaman içinde oluşan çok katmanlı yapılaşma; o dönem benimsenen batılı eğitim modelinin gerektirdiği ihtiyaçlara ve bu amaçla tasarlanan mekansal çözümlere ışık tutmaktadır.

4.1 Tarihi Yapıyı Tanımlayan Değerler ve Sürdürülebilirlik

Tarihi kentleri oluşturan yapıların kültür varlığı olarak tanımlanabilmesi ve korunması için taşıdıkları niteliklerle "değer" oluşturmaları gerekir. Tarihi bir yapıyı korunmaya değer kılan öğeler çeşitli çalışmalarda benzer başlıklar altında incelenmiştir. Korunması amaçlanan her yapının benzer değerlerden bir yada birkaçına sahip olması beklenir. Sözü geçen değerlerin maddesel bir yaklaşımla formüle edilmesine rağmen, korunması amaçlanan yapı yada çevrenin özgünlüğü, mekanik formül yada standart yaklaşımlar üretmemeyi gerektirir. Aynı başlık altında toplanan değerler, her kültür varlığı için onun özgünlüğünü tanımlayan farklı anlamlar taşır. Kültürler arasında ve hatta aynı kültür içinde aynı değere yaklaşım farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle her kültür, kendi mirasını kendi değerler düzeni içinde ele almalıdır. İleriki sayfalarda çeşitli kaynaklarda "değer" olarak nitelendirilen özellikler genel bir çerçeve oluşturması bakımından bir arada değerlendirilmiş, ardından tarihi eğitim yapıları özelinde değer oluşturan özellikler belirlenerek Robert Kolej örneği üzerinde tartışılmıştır.

Bir yapının kültür varlığı olarak tanımlanabilmesi için yapının kendisinin taşıdığı sanatsal ve mimari değerlerin yanında tarihsel ve kültürel önemi, kentsel alanda oluşturduğu değerler, teknik özellikleri ve ekonomik işlevselliğini de göz önünde bulunduracak bir değerlendirme yapılmalıdır.

Çizelge 4.1 Kültür varlığını tanımlayan amaca yönelik değer sistemi (Tütengil, 1995)

Amaca Yönelik Değer Sistemi				
SANATSAL / MİMARİ	**TARİHSEL / KÜLTÜREL**	**KENTSEL**	**TEKNİK**	**EKONOMİK**
• Sanatsal Nitelik • Görsel Nitelik • Belge Niteliği • Ünlü bir sanatçının yapıtı olma • Nedret Değeri • Özgünlük Değeri • Cephe süslemede kalite ve çeşitlilik • İç düzenlemenin değeri ve çeşitliliği	• Yerleşim tarihi önemi • Din tarihi önemi • Anı değeri • Hukuk tarihi önemi • Toplum tarihi önemi • Sınırlar ve savaş tarihi önemi • Ekonomi ve ulaşım tarihi önemi • Folklorik ve yerel tarih önemi • Efsanevi anı değeri	• Çevrede röper oluşturma • Kentsel sembol değeri • Kentsel mekan oluşturma • Tarihi kent planı kalıntıları	• Teknik gelişmelere kanıt olma • Konstrüktif değer • El işçiliği değeri • Korunabilirlik potansiyeli	• Değişim ve getiri değeri • İşlevsel değer

Benzer bir başka çalışmada, Madran ve Özgönül (2005) kültür varlığının korunmasına sebep olan ve özgünlüğünü belirleyen değerleri tanımlarken sosyal, ekonomik, fiziksel ve çevresel yönleriyle tüm değerlerin birbiriyle ilişkili olduğunu ve bir yapının yalnızca bir değeri dahi karşılıyor olması onu korunmaya değer kıldığını belirtmektedir. Bu anlamda, kültür varlığının fiziksel niteliğinin yanı sıra taşıdığı *ruh* ve *yaşanmışlık* değerlerinin ona kattığı anlam koruma eylemi dahilinde değerlendirilir. Araştırma kapsamında incelenen eğitim yapıları taşıdıkları değerler bağlamında ele alındığında; fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel yönleriyle birçok değeri bir arada barındırdıkları görülmektedir. Bu yapıların koruma eylemine konu olmasını sağlayan değerler şu şekilde sıralanabilir:

Süreklilik Değeri: Kültür varlığının kullanımının sürmesi, özellikle özgün işlevini devam ettirerek yapının kullanılarak korunması temel ilkesini karşılayan bir değerdir. Doğal ve kültürel varlıklar insan yaşamı ile bütünleştiği ve bu yaşamın gereklerini karşıladıkları sürece bir anlam ve değer taşırlar. Araştırma kapsamında incelenen tarihi eğitim yapılarının büyük bölümünün özgün işlevini koruyarak günümüzde kullanılıyor olması olumlu bir uygulamadır. Ancak bu süreç içinde artan kullanıcı sayısı ve güncel eğitim donatılarının ortaya çıkardığı değişim ihtiyacı her yapının kendi özel durumu içinde değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Tarihsel ve Anı Değeri: Yerleşme tarihindeki bir olayla ilişkisi yada eskilik derecesi, toplumun yapıyla özdeşleştirdiği geçmişteki olaylarla ilgili anılar, yapıya tarihsel ve anı değeri kazandırır. Araştırma kapsamında incelenen tarihi eğitim yapıları, eğitim işlevlerinin

yanında toplum içinde belirli bir kültüre ait sosyal kimlik değerine sahiptir. Varlıkları ile kent tarihi içinde önemli bir tarihsel süreci dolduran bu yapılar, birbirini takip eden nesillere ait anıları barındıran somut belleklerdir. İncelenen eğitim yapılarının büyük bölümü, yapıldıkları döneme damgasını vuran önemli kişilerin de içinde yetiştiği dolayısıyla toplumsal tarihte önemli bir alanı dolduran mekanlardır. Bu yapıların, çevre yapılar ve sosyo-kültürel altyapıyla ilişki bağlamında içinde bulundukları yerleşimin tarihine katkıları vardır.

Artistik ve Teknik Değer: Yapının yapıldığı dönemin ulaştığı tasarım anlayışı, teknik, yapısal ve süsleme özellikleri, dönem işçiliğinin kalitesiyle ilgili bir değerdir. Araştırma kapsamında incelenen tarihi eğitim yapılarının tipolojik örneklerinin, 18. yy.'dan itibaren ortaya çıktığı görülmektedir. Avrupa'da özellikle eğitim felsefesindeki değişim ve eğitimin içeriğinin bilimsel verilerle yeniden oluşturulması, eğitimin verileceği fiziksel ortamın bu anlamda tekrar gözden geçirilmesine sebep olmuştur. Anlatıcı öğretmen / dinleyici öğrenci düzeninde tasarlanan derslikler yeni bir eğitim anlayışının fiziksel dayanağı olmuştur. Eğitim yapılarına laboratuvar, tiyatro salonu, çok amaçlı salonlar, açık/kapalı oyun alanları gibi yeni mekanlar eklenmiştir. Kuruluşundan bu yana kiliseye bağlı verilen din temelli eğitim, bağımsız bir yapı ve bağımsız fiziksel bir ortam kazanmıştır. Özgün işlevi eğitim yapısı olarak tasarlanan okul yapılarının ilk örnekleri, birkaç derslikten meydana gelen küçük yapılardan yüksek katlı, gelişmiş mekansal organizasyonlarıyla donanımlı yapılara kadar uzanan bir plan çeşitliliğine sahiptir. Yabancı okul yapılarının, Osmanlı'da görülen geleneksel eğitim yapılarından eğitim içeriği dışında mimari içeriğiyle de farklı olması, onlara yapıldıkları döneme ait ayırt edici bir özellik kazandırmaktadır. Bunun yanında Osmanlı Devleti tarafından açılan modern eğitim kurumlarının, aynı dönemde açılan yabancı okullarla benzer plan özellikleri ve tasarım anlayışına sahip oldukları görülmektedir.

Yapıyı oluşturan ve varlığını koruyarak günümüze dek gelmiş, somut verileriyle karşımızda duran kültürel mirasa ait malzeme, geçmiş ve kimlikle ilgili önemli bilgiler barındırır. Araştırma kapsamında incelenen eğitim yapılarında günümüze dek varlığını koruyarak gelmiş zemin kaplaması, özgün döşeme elemanları, süsleme öğeleri gibi birçok yapı malzemesi ile karşılaşılmaktadır. Büyük ölçekli ve iyi korunmuş yapılarda ise, eğitim işlevine yönelik donatı elemanlarının da korunduğu görülmektedir. Örneğin, St. Joseph Fransız Okulu içinde, okulun eski dönemlerine ait donatı ve ders ekipmanlarının sergilendiği bir müze bulunmaktadır.

Özgünlük Değeri: Bir kültür varlığının tamamı yada mimari öğelerinden bir yada birkaçı yapıldığı dönemin mimari anlayışını, yapı malzemesinin kullanım biçimini günümüze dek bozulmadan ve değişmeden sürdürebilmişse, özgün bir yapı yada mimari eleman olarak nitelendirilir. Fiziksel çevredeki doğal farklılık ve sosyal çevredeki kültürel çeşitlilik, kültür varlığının özgünlüğünü ortaya koyan temel nitelikleri oluşturur. Kültürel mirasın özgünlüğü, doğrudan kültürel kimlikle ilişkilidir. Toplumun ve toplumsal yaşamın çekirdeğinde olan kültürel kimlik, kültürel mirasın ve korumanın da temelidir. Kültürel çeşitliliğin olduğu yerde, bir arada yaşamış farklı kimliklerden gruplar ve bu grupların sahip oldukları farklı değerlerle oluşturdukları ortak bir kültürel mirastan söz edilebilir. (Nara Belgesi, 1994; San Antonio Bildirgesi, 1996) Araştırma kapsamında incelenen tarihi eğitim yapıları, İstanbul içinde yaşayan yabancı uyruklu ailelerin çocukları için üretilmiş ve çoğunlukla bu gruplar tarafından kullanılmış yapılardır. Bu bakımdan yapıldığı dönemde yabancı ailelerin ve Osmanlı ileri gelenlerinin çocukları, bu okulların kullanıcısı konumundadır. İncelenen eğitim yapılarında verilen eğitim, geleneksel mahalle okullarından içerik ve yöntem olarak farklılık gösterir. Dolayısıyla yabancı okul yapılarının mimari biçimlenişi ve kullanımına ait değerler toplum içindeki kültürel çeşitliliğe ve eğitim anlayışına yönelik izler taşımaktadır.

Ekonomik Değer: Yapı yada yapılar grubu bulunduğu yerleşimdeki belli gereksinmeleri karşılıyorsa ekonomik değer taşır. Bir kültür varlığı, varlığını devam ettirmesi yada koruma eylemine konu olması bakımından bu değeri özünde barındırır. Dolayısıyla ekonomik değer, parasal karşılığı olan ölçülebilir bir değer değildir. Günümüzde mimarlık alanında mevcut kaynakların yeniden değerlendirilmesi ve yapıların geri dönüşümü özellikle ekonomik değere sahip tarihi kent merkezlerinde önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. Bu anlamda yoğun tarihi doku içinde yeni yapı üretim işlemi yerine mevcut yapıların günümüz ihtiyaçları ve insan yaşamına adapte edilmesi, güncel bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen tarihi eğitim yapılarının büyük bölümü kentin eski dokusu içinde yer almaktadır. Dolayısıyla tarihi çevrede yeni yapı üretimi yerine, yoğun doku içinde yerleşimin eğitim donatısı ihtiyacına cevap veren mevcut okul yapılarının yenilenerek eğitim amaçlı kullanımı ekonomik bir çözümdür.

İşlevsel Değer: Korunacak yapı yada alanın kullanılabilir durumda olmasıyla ilgili bir değerdir. Yapının özgün işlevini devam ettirmesi bu değeri arttıran bir özelliktir. Araştırma kapsamında incelenen okul yapılarının büyük çoğunluğu basit onarım sonunda işlevini devam ettirebilecek durumdadır. Ancak, eğitim programına ve ihtiyaçlarına cevap veremeyen okul

yapıları da bulunmaktadır. Tarihi eğitim yapılarının planları; tanımlı geometrilere oturan, şematik kurgusuyla ana koridor aksı üzerine takılmış birbiriyle aynı nitelikte özelleşmeyen mekanlar şeklinde gelişmiştir. Bu anlamda yapılar, plan özellikleri bakımından özelleşmiş mekanlara gereksinim olmayan işlevleri barındırabilen, dolayısıyla yerleşim içinde ihtiyaç duyulabilecek mekanlara cevap verebilecek bir mimari kurguya sahiptir.

Geleneksel Değer: Yapıyı oluşturan toplumun gelenekleri, yaşam biçimi ve inanışlarıyla yapı arasında kurulan ilişki bu değeri oluşturur. Mekanın taşıdığı ruh, toplumsal hayatta geçmişle bağlantıyı sağlayan önemli bir faktördür. Kültürel mirasın sahip olduğu değerler gelenek, din, inanç gibi gündelik hayata ait soyut kavramlarla şekillenmiştir. Koruma kavramı, ürünün sadece nesnel varlığı ile değil, o ürünün dayandığı toplumsal ve ekonomik veriler bütünü ile anlamlıdır. Korumada amaç, insana ait manevi değerleri yapıyla birlikte korumaktır. Köklü bir tarihsel sürecin somut kanıtları olan tarihi eğitim yapılarında, yapıldıkları dönemde sürekliliğini sağlamaya çalıştıkları kültürel kimliğe ait geleneksel izler bulunmaktadır. Yapılarda bulunan özelleşmiş mekanlar günümüze dek devam eden geleneklerin oluşmasına sebep olmuştur. Örneğin okul içinde bulunan ekmek fırınının korunması, okulda her yıl kutlanan ve mezunlar ile öğrencileri buluşturan, dolayısıyla okula ait sosyal ağ oluşturan, geleneksel ekmek gününün oluşmasına kaynaklık etmektedir.

Tarihi yapıların ve bu doktora çalışması özelinde incelenen tarihi eğitim yapılarının taşıdıkları değerlerin sürekliliği/sürdürülebilirliğinin sağlanması korumanın amacı olmalıdır. Günümüzde sıkça kullanılan sürdürülebilirlik kavramı, ekolojik anlamının ötesinde koruma işlemiyle anlamsal yakınlık taşıması bakımından benzer özlere sahip oldukları söylenebilir. Sürdürülebilir tasarım anlayışı, doğal kaynakların tüketimini en aza indirerek mevcut kaynakların yeniden kullanımı prensibine dayanmaktadır. “Evrensel Düşün, Yerel Hareket Et” ilkesi tarihi çevre ve yapı koruma düşüncesiyle bağdaşan bir tavır sergiler. Tarihi yapı bir yönde yansıttığı tarihsel süreklilik, diğer yönde yerel ve uzun ömürlü malzeme kullanımı, doğal iklimlendirme gibi mimari özellikleriyle sürdürülebilirlik potansiyelini barındırmaktadır. Ancak tüm doğal kaynaklar gibi tarihi çevre/yapının da tükenebilir ve yenilenemez bir değer olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Yapım/üretim işlemlerinin tüketim eylemini de içeren geri dönüştürülemez bir enerji harcadığı unutulmamalıdır. Bu anlamda, sürdürülebilir bir çevrede koruma ve yeniden kullanım önem kazanmaktadır. Mevcut yapıda bulunan ahşap, taş, cam, tuğla, metal gibi malzemeler ile bunların üretiminde ve uygulamasında sarfedilen iş gücü bakımından bina, somut bir enerji birikimine sahiptir. Bu

anlamda, koruma ve yeniden kullanım (mevcut kaynakların geri dönüşümü) dün, bugün ve yarınla ilgili olması bakımından sürdürülebilirlik olgusunu içinde barındırır.

Sürdürülebilirlik bağlamında tarihi yapının ömrünü uzatmak için doğası kavranmalıdır. Örneğin geleneksel yığma yapıların sahip oldukları yüksek termal kütle sayesinde yapı içinde mevsimsel ısı kontrolü doğal olarak sağlanmaktadır. Benzer şekilde yığma yada ahşap döşemeli yapılarda rutubeti önlemek amacıyla doğal hava dolaşımına olanak veren bir tasarım olduğu müdahale öncesi göz önünde bulundurulmalıdır. Bu tip yapılara sonradan eklenen izolasyon uygulamaları, yapı içinde ihtiyaç duyulan buharlaşmayı önleyeceği için uzun vadede özgün malzeme üzerinde zarar oluşturabilir. Kapı, pencere yada tavan boşluklarının kapatılması gibi yapı içindeki doğal hava akışını engelleyebilecek uygulamalardan kaçınılmalıdır. Özgün malzemeyi tanımadan yapılacak her türlü müdahale yanlış olacak ve koruma anlayışına ters düşecektir. Tarihi yapıların birçoğu, yapıldıkları dönemde malzeme, yerleşim içindeki yeri, gün ışığına göre konumlanması, doğal havalandırma gibi pasif iklimlendirme kararlarının verildiği bir tasarım anlayışı sonucu insan gereksinimlerini karşılamak için doğal olarak ortaya çıkmıştır. Geleneksel yapıların özünde var olan bu tip özel çözümlerin ortaya çıkartılarak kullanımda tutulması ve bu tutum sonucu ihtiyaç duyulacak asgari müdahale koruma açısından doğru bir yaklaşım olacaktır.

Kültür varlığının "sürdürülebilirlik" bağlamında ele alınması, içinde bulunduğu toplumun sosyo-politik, ekonomik, çevresel ve fiziksel durumuyla da yakın ilişkilidir. Bu nedenle, koruma anlayışı toplum dinamikleri içinde karşılığını bulur ve kullanıcı-yapı-çevre ilişkisi bu bağlam altında kurulur. Bütünleşik koruma eylemi ile tarihi yapının/çevrenin sürekliliği herkes tarafından kullanılabilir olmasıyla mümkün olacaktır. Araştırma kapsamında incelenen tüm okullar, Çizelge 4.2.'de verilen tarihi eğitim yapıları özelinde ortaya konan değerler tablosunda karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Çizelge 4.2: 19. yy.'da İstanbul'da Bulunan Yabancı Devlet Okullarının Koruma ve Yeniden Kullanım Bağlamında Kullanım Durumlarına Göre Taşıdıkları Değerlerin Karşılaştırılması

DEĞERLER / OKULLAR	St. Benoit Fransız Okulu (Karaköy, 1583)	Notre Dame de Sion Fransız Kız Okulu (Karaköy, 1856)	Ste. Pulcherie Fransız Okulu (Beyoğlu, 1864)	St. Joseph Fransız Okulu (Kadıköy, 1864)	St. Jean Baptiste Fransız Okulu (Beyoğlu, 1870)	Ste. Elisabeth Fransız Kız Okulu (Beyoğlu, 1872)	St. Michel Fransız Okulu (Şişli, 1886)	Immaculee Conception Fransız Okulu (Üsküdar, 1894)	St. Louis Fransız Erkek Okulu (Haydarpaşa, 1898)	St. Jeanne D'Arc Fransız Okulu (Kumkapı, 1882)	Assomptionistes Fransız Okulu (Kumkapı, 1883)	St. Vincent de Paul Fransız Okulu (Üsküdar, 1859)	Ste. Euphemie Fransız Okulu (Kadıköy, 1895)	Giustiniani İtalyan Okulu (Ferikköy, 1861)	İtalyan Kız Ortaokulu (Beyoğlu, 1870)	İtalyan Kraliyet Okulu (Beyoğlu, 1888)	St. Pietro İtalyan Okulu (Galata, 1842)	İtalyan Ticaret Okulu (Beyoğlu, 1885)	Yedikule Alman Okulu (Yedikule, 1875)	Haydarpaşa Alman Okulu (Haydarpaşa, 1894)	Beyoğlu Alman Okulu (Beyoğlu, 1897)	İngiliz Kız Okulu (Beyoğlu, 1849)	İngiliz Erkek Okulu (Nişantaşı, 1905)	Robert Kolej (Arnavutköy, 1863)	Amerikan Kız Koleji (Üsküdar, 1875)	Sankt Georg Avusturya Okulu (Galata, 1882)	Sveti Kiril ve Metodiy Bulgar Okulu (Fener, 1857)
1. Kentsel röper noktası olma değeri	√	√	×	√	×	×	√	×	×	√	×	×	√	×	×	√	√	×	×	×	√	√	×	√	×	×	×
2. Yerleşim içinde kullanılabilirlik değeri	×	√	×	√	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	~	√	√	×
3. Yerleşim içinde sembolik anlam taşıma	√	√	√	√	×	×	√	×	×	×	×	×	×	×	√	√	√	×	×	×	×	×	×	×	×	×	√
4. Geleneksel değerleri yaşatma	√	√	√	√	×	×	√	×	×	×	×	×	×	×	√	√	×	×	×	×	√	×	×	√	√	√	×
5. Yerleşim tarihi içinde anlam taşıma	√	√	√	√	×	×	√	×	×	×	×	×	×	×	√	√	√	√	√	√	√	√	√	×	×	√	√
6. Anı değeri taşıma	√	√	√	√	√	×	√	×	×	×	×	×	×	×	√	√	×	×	×	×	√	√	√	√	√	√	×
7. Toplumsal tarih içinde değer oluşturma	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
8. Kullanımda süreklilik değeri	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	×	×	√	√	√	×	√	√	√	√	√	√	√	√	√	×
9. İşlevsel süreklilik değeri	√	√	√	√	√	√	√	√	×	×	×	×	×	√	√	√	×	×	√	√	√	√	√	√	√	√	×
10. Özgünlük değeri	√	√	√	√	×	×	√	√	√	×	√	√	√	×	√	√	√	×	√	√	√	√	√	√	√	×	√
11. Ekonomik değer	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	×	×	√	√	√	×	√	√	√	√	√	√	√	√	√	×
12. Eğitici değer taşıma	√	√	√	√	×	×	√	×	×	×	×	×	×	×	√	√	×	×	×	×	√	√	×	√	√	×	×
13. Belge değeri	√	√	×	√	×	×	√	×	×	×	×	×	×	×	√	×	×	×	×	×	√	√	×	√	√	×	×
14. Artistik ve sanatsal değer	~	√	×	√	×	×	√	√	×	×	×	×	√	×	~	×	×	×	√	√	~	√	×	√	×	×	√
15. Konstrüktif değer	~	~	×	√	×	√	√	√	×	×	√	×	×	×	×	×	×	×	√	√	×	√	√	√	×	×	×
16. El işçiliği / teknik yapı değerlerini yaşatma	√	~	×	√	×	×	√	×	×	×	√	×	×	×	×	×	×	×	√	√	~	√	~	√	×	~	√
17. Yapı içinde taşınabilir değerlerin varlığı	~	~	×	√	×	×	√	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	~	×	√	×	×	×
18. İç mekan organizasyonunda sürekliliği değeri	×	×	×	~	×	√	√	×	×	×	×	×	×	√	×	×	×	×	√	~	×	√	√	~	×	×	√
19. Cephe niteliğinin korunmuş olması değeri	√	√	×	√	×	~	√	√	√	×	~	~	√	×	√	√	√	√	√	√	√	√	~	√	√	~	√
20. Yapısal strüktürün korunmuş olması değeri	√	√	×	√	√	√	√	√	√	×	√	×	√	√	√	√	×	×	√	√	√	√	√	√	√	×	√

√: olumlu ×: olumsuz ~: kısmen

4.2 Tarihi Eğitim Yapılarında Korunması Amaçlanan Değerlerin Robert Kolej Örneğinde Tartışılması

Robert Kolej'i araştırma kapsamında incelenen diğer eğitim yapılarından ayıran ve çalışmanın bu bölümünde tartışmaya yön veren örnek olarak seçilmesindeki neden; okul yapılarının özgün karakterini kaybetmemiş, okulun sahip olduğu fiziksel/sosyal/kültürel değerlerin mevcut eğitim ihtiyaçları doğrultusunda yapılmış olan müdahaleler sonucu bozulmadan korunmuş olmasıdır. Okulun kuruluş aşamasından günümüze dek geçirdiği evrelere ait görsel-yazılı belgelerin ulaşılabilir bir arşivde saklanması araştırmaya kaynak oluşturması bakımından değerli bir özelliktir. Robert Kolej'in tarihi gelişimi ve mimari özellikleri Bölüm 3.2.5.1.'de detaylı olarak ele alınmıştır. Bu bölümde ise, Çizelge 4.2.'de verildiği şekliyle tarihi eğitim yapılarının korunması ve yeniden kullanımına yönelik koruma önerilerine zemin oluşturan değerler, Robert Kolej örneğinde tartışılmıştır.

Kentsel Röper Noktası Olma Değeri

Tarihi okullar, içinde bulundukları yerleşimde kütle, malzeme, cephe niteliği, mimari üslup gibi özellikleriyle genel dokudan ayrılmaktadırlar. Yoğun konut dokusu ya da ticari/sosyal donatılar arasında yer alan okul yapılarından farklı olarak Robert Kolej arazisi, kapladığı alan ve konum bakımından incelenen diğer yapılardan ayrılmaktadır. Okul, kentsel röper noktası olma özelliğini mevcut yeşil dokusu ve boğaz silüeti içinde okunabilirliği ile karşılamaktadır. Kolej arazisi, kentin sosyal ve kültürel etkinliklerine ev sahipliği yapan merkezden uzak bir konumda seçilmiştir. Kurulduğu dönemde yerleşim alanı dışında kalan kolej arazisi, günümüzde yoğun kent dokusu içinde yapılar tarafından çevrelenmiştir. Tarihi eğitim yapılarının büyük bölümünün bulunduğu Pera ve çevresindeki sık doku, Robert Kolej'in bulunduğu ve Arnavutköy sırtlarına doğru uzanan geniş araziden farklı bir gelişime neden olmuştur. Robert Kolej, kuruluş misyonu ve yerleşim özellikleri bakımından; özellikle Fransız okullarında görülen kilise, elçilik gibi kent içinde yabancılar tarafından kullanılan diğer yapılar ile doğrudan ilişkili bir gelişim göstermemiştir. Dışarıya kapalı ancak fiziksel anlamda gelişmeye olanak veren bir anlayışla yapılan okul yapıları yoğun bir yeşil dokunun da içinde bulunmaktadır. (Harita 4.1.) Etiler-Ulus sırtlarından başlayarak Arnavutköy sahiline dek uzanan eğimli arazide bulunan yapılar katı kütlelerine rağmen içinde bulundukları yeşil dokuda kaybolmaktadır. Kolej arazisi bu anlamda, Boğaz silüeti içinde algılanabilir bir yeşil hat oluşturmaktadır. (Resim 4.1., 4.2.)

Harita 4.1 Robert Kolej arazisindeki yeşil doku ve çevre yerleşim

Resim 4.1 Robert Kolej yapılarından yeşil doku ve Boğaz'a bakış

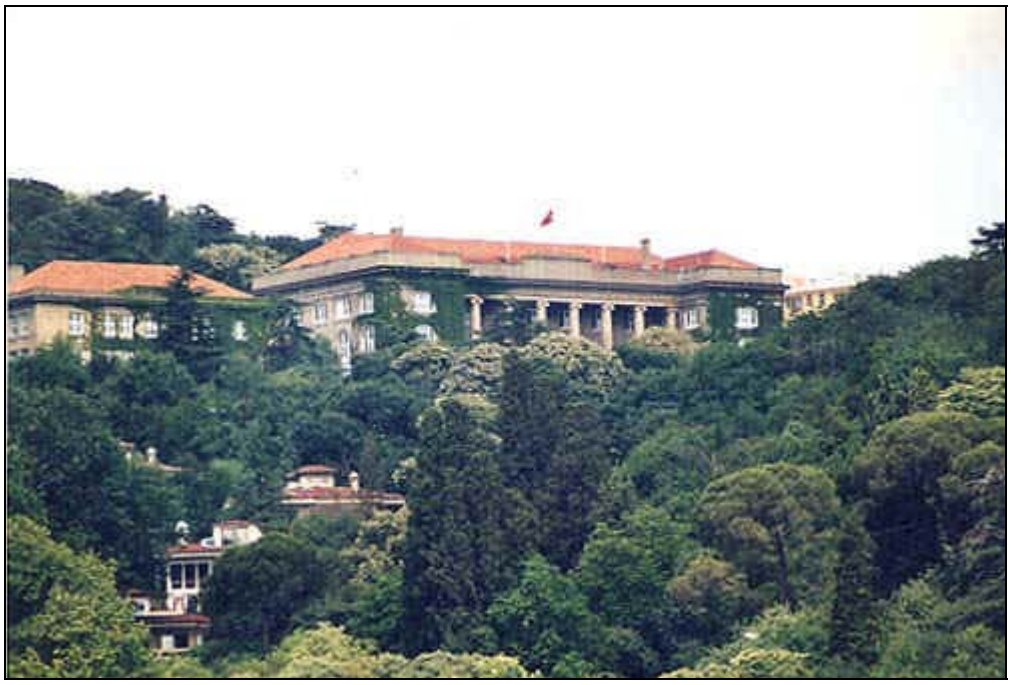

Resim 4.2 Yeşil doku içinde Gould Hall (RC Mezunlar Derneği Arşivi'nden alınmıştır)

Yerleşim İçinde Kullanılabilirlik Değeri

Amsterdam Bildirgesi'nde de (1975) tanımlandığı gibi koruma, mimarlık mirası ile toplumsal yaşamın bütünleşmesi sonucu sağlanabilir. Yerleşim dokusu içinde ihtiyaç duyulan donatılardan bir kısmının okul yapıları içinde bulunan mekanlar tarafından karşılanıyor olması, yapının genel kullanıcısı dışında yerleşim içinde de kullanılabilirliğini mümkün kılmaktadır. Örneğin, Robert Kolej arazisi içinde bulunan çeşitli birimler, okul dışından da kullanıcıları çeken aktivitelere ev sahipliği yapmaktadır. Gould Hall'de bulunan kütüphanede sürekli sergilenmekte olan Dodd Arkeoloji Koleksiyonu, Suna Kıraç Hall'de bulunan tiyatro salonu ve sergi alanında gerçekleştirilen etkinlikler ile kolej arazisi içindeki Çocuk Gelişim Merkezi'nde verilen 3-6 yaş çocuklara yönelik eğitim ve seminerler, yapıların dışarıdan da kullanımını sağlamaktadır. Genel kullanıcının dışında bir kullanıcı profilini yapıya çekmek, dolaylı yoldan da olsa okula ekonomik destek de sağlayarak söz konusu yapının sürekliliğini ve bakımını da olanaklı kılacaktır. Robert Kolej örneğinde bu mekanların kullanıcılarının büyük bölümünün mezun ve okulla ilişkili insanlar olmasıyla yapı, yerleşim içinde kullanılabilirlik değerini kısmen karşılamaktadır.

Geleneksel Değerleri Yaşatma / Anı Değeri Taşıma

Tarihi yapılarda görülen özgün strüktür ve malzemenin korunarak sürekliliğinin sağlanması günümüzde yok olmuş geleneksel değerleri yaşatma bakımından önem kazanmaktadır. Geleneksel olan yalnızca fiziksel durum değil, yapıyla birlikte anılan ritüelleri de içerir.

Robert Kolej'le birlikte bir kaç okulda daha görülen etkinlikler, artık geleneksel bir düzen içinde mezunları ve öğrencilerini bir arada tutan ortak manevi bir değer oluşturmuştur. Yapının ayakta kalmasına ve kullanıcıları tarafından benimsenmesine olanak veren geleneksel değerleri yaşatma, korumada sürekliliği sağlamaktadır. Kullanıcı profili açısından değerlendirildiğinde tarihi eğitim yapılarda çekirdek idari kadronun yanında sürekli değişen öğrenci yoğunluğu olduğu görülmektedir. Koruma açısından prensipte yapının benimsenmesini zorlaştıran olumsuz bir özellik olarak algılanan bu durum eğitim yapıları özelinde yapı, taşıdığı anı değeriyle güçlü bir sahiplenme potansiyelini de barındırmaktadır.

Resim 4.3 Kolej arazisi içinde tören alanı olarak kullanılan açık yeşil alan (RC Mezunlar Derneği Arşivi'nden alınmıştır)

Toplumsal Tarih İçinde Değer Oluşturma

Robert Kolej'in kuruluş misyonu tamamen eğitim üzerine yoğunlaşmıştır. Okulun içinde bulunduğu arazinin yapıldığı dönemin sosyal/kültürel ortamından kopmuş ve dışa kapalı bir anlayışla yapılmış olmasının altında bu amaç yatmaktadır. Amerikan Misyonerler Birliği tarafından kurulan okulun ilk öğrencilerinin Ermeni olması bu bakımdan ilgi çekicidir. Zamanla okulda verilen eğitimin kalitesinin fark edilmesiyle öncelikle İstanbul'daki yabancıların ve Osmanlı ileri gelen ailelerinin çocukları için tercih ettikleri bir eğitim kurumu haline gelmiştir. Robert kolej mezunlarının Türkiye'nin siyasal, ekonomik ve sosyal tarihinde iz bırakan önemli görevlerde bulunması, okulda verilen eğitimin kalitesini ortaya koymuştur.Dolayısıyla, okul toplumsal ve Türk eğitim tarihi içinde değer oluşturmaktadır.

Kullanımda / Özgün İşlevde / Özgün Mekan Organizasyonunda Süreklilik Değeri

Tarihi bir yapının özgün işlevini devam ettirerek kullanılıyor durumda olması yapı korumada önemli bir etkendir. Yapının özgün işlevinin sürekliliği, eğitim mekanlarının da büyük ölçüde sürekliliğini sağlamaktadır. Ancak yapının özgün karakterinde olmayan farklı ya da fazla yükle işlevlendirilmesi korunması amaçlanan değerlerin kaybolmasına neden olmaktadır. Bu anlamda, Robert Kolej eğitim yapılarının yapıldığı dönemden itibaren sürekli bakım ve basit onarımlar sonucu özgün işlevini koruması yapının işlevsel sürekliliği bakımından değer oluşturmaktadır. Korumanın başarılı olmasındaki önemli etkenlerden biri, okul yapılarının içinde bulunduğu arazideki yerleşim kurgusunun kuruluş aşamasından itibaren planlı bir gelişim göstermiş olmasıdır. Öyle ki, yerleşim ölçeğinde ileriye dönük ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde yapılan planlamada, her yapının vaziyet planında konumu ve sınırları belirlenmiştir. Bunun yanında, kolej arazisinin 23 hektarlık büyük bir alana yayılmış olması, her yapının farklı bir işlev taşımasına olanak vermiştir. Eğitim, çalışma, konaklama ve yeme eylemleri ayrı yapılarda özelleşmiş, bu yapılar arasında zemin kotunda bulunan ara koridorlarla ilişki kurulmuştur. Yapılar, günümüzde de işlevlerini büyük ölçüde aynı programla devam ettirdikleri için iç mekan organizasyonunda yapının özgün kimliğini bozan müdahaleler yapılmamış, değişikliğin gerekli olduğu durumlarda iç strüktür ve cephe niteliğinin korunmasına dikkat edilmiştir. Kolej yapılarının restorasyon planları Ek 4'de verilmiştir.

Özgünlük Değeri

Her tarihi yapı geçmişi ve kullanılmışlığı ile kendine özgü değerleri oluşturur. Yapının özgünlüğünü belirleyen ve kimliğini oluşturan değerler içinde bulunduğu topluma ve fiziksel çevreye göre farklılık gösterir. Bu nedenle korunması amaçlanan her yapı özelinde bir araştırma yapılarak bu değerler ortaya konmalıdır. Robert Kolej eğitim yapıları yapıldığı dönem içinde değerlendirildiğinde verdiği eğitimin içeriği ile bütünleşen özgün bir mimari karaktere sahiptir. Yapılar grubu kendi aralarında hiyerarşik bir düzen içinde olduğu kadar yerleşim dokusuyla da uyumlu bir gelişim göstermiştir. Eğitim ve yan birimlerin olduğu yapılarda görülen plan kurgusu ve mekan organizasyonu özgün işlevlerin günümüzde devamlılığını sağlamaktadır. Yapıldığı dönemin mimari anlayışını, yapı malzemesinin kullanım biçimini günümüze dek bozulmadan ve değişmeden sürdürmesi bakımından Robert Kolej yapıları özgünlüğünü korumuş olmasıyla değer taşımaktadır. Bunların ötesinde yapıların inşaatında kolej arazisinin bulunduğu arsadaki taş ocağından çıkarılan taş malzeme kullanıldığı için yapı malzemesi yerleşime özgün bir nitelik barındırır.

Ekonomik Değer

Tarihi bir yapının ekonomik açıdan değer taşıması sürdürülebilirlik bağlamında önceki bölümde ele alınmıştır. Eğitim işleviyle tasarlanmış bir yapının korunarak sürekliliğini sağlamak iki yönden ekonomik değer ifade eder. Öncelikle, yerleşim ölçeğinde ihtiyaç duyulan temel donatılardan biri olan eğitim işlevini karşılaması bakımından mevcut yapılar bir değer barındırır. Öte yandan, kavramsal açıdan eğitim olgusu bilgi üretmeyi ve sürekli yinelenen kullanıcıları ile bu eylemin kesintisiz olarak devam etmesini gerektirir. Bu açıdan eğitim yapıları bilgi üretiminin kesintisiz devam ettiği mekanlar olarak ekonomik değer oluşturur.

El İşçiliği ve Teknik Yapı Değerlerini Yaşatma / Artistik ve Sanatsal Değer

Yabancı devletler tarafından açılmış tarihi eğitim yapıları, bu devletlerin yabancı topraklarda bulunan simgesel yapılarıdır. Bu nedenle kütle özellikleri, modern eğitim işlevine yönelik gelişen mekan kurgusu, cephe niteliği ve malzeme açısından çevre dokudan ayırd edilebilir ve kalıcı olmaları amaçlanmıştır. Robert Kolej örneğinde, yapının mimari projesini çizen ve uygulayan şirket ile uygulama aşamasında çalışan ustaların Amerikalı olması, yapıda sergilenen el işçiliği, detay çözümü ve teknik yapı özelliklerinin yabancı bir kültürün ürünü olmasına neden olmuştur. Okul yapılarının bir bölümünün içinde bulunan şapel günümüzde farklı bir işlev altında kullanılmasına rağmen kendi mekan kurgusuyla özelleşmiş bir birimdir. Özellikle bu mekanların iç örtüsü üzerindeki resim ve işlemeler ile pencerelerinde bulunan renkli vitraylar dönemin artistik ve sanatsal özelliklerini yansıtmaktadır. Robert Kolej örneğinde mimari detaylar ve yapıların içinde bulunduğu topografyaya uyumlu yerleşimi tasarım açısından başarılı bir örnek oluşturmaktadır. Gould Hall'de bulunan demir asansör evinin korunarak kullanımda tutulması gibi yapıların farklı noktalarında bulunan taş, ahşap ve metal öğelerin detayları ve işlevleri korunmaktadır.

Yapı İçinde Taşınabilir Değerlerin Varlığı / Belge Değeri

Araştırma kapsamında incelenen tarihi eğitim yapıları, yapıldıkları dönemin modern eğitim içerikleriyle diğer eğitim kurumlarından ayrılmaktadır. Eğitimin içerik olarak modernleşmesi buna bağlı mekan gereksinmelerini ve donatı ihtiyacını da ortaya çıkarmıştır. Okul yapılarında bulunan kütüphane, çok amaçlı salon, fen laboratuvarları gibi özelleşmiş mekanlarda ahşap koltuk, dolap, metal çan, laboratuvar gereçleri gibi taşınabilir özgün donatılarla karşılaşılmaktadır. Yapı içindeki bu donatılar, belirli bir döneme ait sosyal hayata dair ipuçları barındırması bakımından korunmaya değer oluşturur. Okulun kuruluş

aşamasından günümüze dek geçirdiği dönemlere ait görsel ve basılı kaynakların toplandığı bir arşiv biriminin olması bakımından yapı, kendi varlığının ötesinde bilgi birikimiyle belge değeri taşımaktadır.

Konstrüktif Değer Taşıma

Tarihi yapılar, yapım tekniği ve strüktür özellikleri bakımından günümüzde devam etmeyen geleneksel yöntemlerin ve işçiliğin uygulandığı yerlerdir. Bu nedenle özgün strüktürünü koruyarak günümüze ulaşmış yapılar bir döneme ait yapı imalatı konusunda belge niteliği taşımaktadır. Robert Kolej örneğinde olduğu gibi bazı yapıların plan şemaları ve taşıyıcı sistemi değiştirilmeden kullanılmaktadır. Kolej arazisi içinde eğitim ve buna bağlı yan birimlerin bulunduğu beş özgün yığma yapı, konstrüktif anlamda özgünlüğünü korumaktadır. Gould Hall'de bulunan kütüphanenin bir dönem spor salonu olarak kullanılması için yapılan düzenleme günümüzde mekanın tekrar kütüphane olarak işlevlendirilmesiyle özgün yapısına geri dönülmüştür. Bu anlamda yapılar içinde meydana gelen değişiklikler, özgün plan şeması ve strüktüre bağlı kalınarak gerçekleştirilmiştir.

Cephe Niteliğinin Korunmuş Olması Değeri

Araştırma kapsamında incelenen tarihi eğitim yapılarında mevcut ihtiyaçlar doğrultusunda yapılan ek mekanlar, yapı içindeki mekan kurgusunu bozduğu kadar cephenin özgün karakterini de değiştirmektedir. Robert Kolej örneğinde yapıların ek almadan özgün işlevine devam etmesi koruma açısından olumlu bir örnek teşkil eder. Bunun yanı sıra, özgün taş yapılarla yan yana olan yakın dönemde yapılmış betonarme yapıların modern cepheleri ve kütle oranları yerleşke içindeki tarihi dokuyla uyum göstermektedir. Mevcut ihtiyaçlar doğrultusunda yapılan tiyatro ve kapalı spor salonu ile fen laboratuvarlarının olduğu bu yapılar, vaziyet planında kolejin kuruluş aşamasında kendilerine ayrılan yere yapılmıştır. Güney cephesindeki abidevi kolonlarıyla Gould Hall, kolej yapılar grubu içinde cephe niteliği ve işlev olarak öne çıkan mimari bir üsluba sahiptir. Gould Hall başta olmak üzere diğer dört yapıda da cephe niteliği, doluluk/boşluk oranı, pencere ve kapı detayları, malzeme ve işçilik gibi özelliklerin korunduğu görülmektedir. İç mekan organizasyonunda yapılmış işlev değişiklikleri cepheye yansıtılmamış; iç mekan organizasyonuna yönelik değişiklikler cephede açıklık oranları korunarak yapılmıştır.

Sonuç olarak, bir önceki bölümde ortaya konan değerler bağlamında detaylı değerlendirilmesi yapılan Robert Kolej yapılar grubu, günümüze dek işlevini ve fiziksel

bütünlüğünü koruyarak gelmesi ve taşıdığı niteliklerle, bu araştırma sonunda varılmak istenen koruma önerilerinin oluşmasında etkili bir örnek oluşturmaktadır. Okulun içinde bulunduğu yerleşim ölçeğinde çevresiyle kurduğu ilişkinin önemi ve kent içinde algılanabilir fiziksel bir varlık olması, tarihi yapının çevresiyle bir bütün olduğu gerçeğini vurgulamaktadır. Gerek Robert Kolej gibi kampüs içinde yer alan büyük yapıların, gerekse Haydarpaşa ve Yedikule Alman Okulları gibi yoğun konut dokusu içinde kalmış küçük ölçekli yapıların her biri, kendi özel anlam ve değeri bağlamında ele alınmalı ve yaşatılmalıdır. Toplumsal tarih ve kent tarihi içinde, okullar yansıttıkları eğitim anlayışı ve bu sisteme bağlı ortaya çıkan mimari biçimleniş ile özgün kimliklerini oluşturmaktadır. Robert Kolej örneğinde olduğu gibi bu değerleri yaşatma isteği, kullanıcı katkısı, mülkiyet durumu, işlevsel süreklilik gibi tarihi yapıyı korumaya yönelik sergilenen tutum ve öncelikler, yapının yaşayarak gelecek nesillere aktarılmasını mümkün kılacaktır.

5 SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışmanın konusunu oluşturan 19. yüzyılda İstanbul'da yabancı devletler tarafından kurulmuş tarihi eğitim yapıları, kentin çok kültürlü ortamı ve yaşam süreçleri boyunca varlıklarını koruyarak günümüze ulaşmışlardır. Bu yapıların korunması ve sürdürülebilirliğine yönelik geliştirilecek koruma önerileri, yapıların barındırdıkları zengin içerikle eşdeğer düzeyde çok yönlü bir yaklaşım gerektirmektedir. Bu bakımdan, söz konusu tarihi eğitim yapılarına yönelik yapılacak değerlendirme, yapıların çevresel, sosyal ve fiziksel içeriklerinin gerektirdiği yaklaşımları içerecektir.

Yabancı devlet okullarının Osmanlı topraklarında inşa edilmesi ve gelişimi, yabancıların Bizans döneminden itibaren İstanbul'da yerleşik duruma geçmeleri ile başlamaktadır. İlk dönem okul yapılarının kiliseye bağlı olarak ortaya çıktığı ve kentte bulunan yabancı uyruklu topluluklara hizmet verecek din adamları yetiştirmek amacıyla kuruldukları görülmektedir. Avrupa'da Rönesans ile başlayan akılcı felsefe, sanayi devrimi ve üretimle devam ederek, insan yaşamını her ölçekte etkileyen yeniliklere zemin oluşturmuştur. Kentler ve kentsel dokuyu oluşturan tüm yapılar, bu değişimin açıkça okunabildiği alanlar olmuştur. Bu çalışmada ele alınan tarihi eğitim yapıları da, Osmanlı'da yaşanan Batılılaşma sürecinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Söz konusu eğitim yapıları, ilk dönem örneklerinden farklı olarak, modern eğitim felsefesinin aktarıldığı araç niteliğinde olan yeni yapı tipleridir. Kentte yaşayan yabancıların bir kısmının görev aldığı ve Osmanlı Hükümeti ile kendi vatandaşları arasında iletişimi sağlayan elçilik yapıları da, tarihi eğitim yapılarının 19. yüzyıl öncesinde "elçilik okulu" olarak kurulan örneklerini bünyesinde geliştiren önemli yapı tiplerinden biridir. Bu yapı tiplerine gereksinim duyanlar, kentteki yabancılar ve yabancı kökenli Levantenler'dir. Kentsel yapı ve bu yapıyı oluşturan parçaların, kentte yaşayan yabancıların etkisiyle ve sosyo-kültürel beklentileriyle şekillendiği görülmektedir.

Yabancı devletlerin Osmanlı topraklarında okul açmalarının en temel nedeni, bu topraklarda yaşayan kendi vatandaşlarının çocuklarının eğitim ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Batılılaşma, hemen hemen her toplumda öncelikli olarak eğitim alanında olmuştur. Osmanlı Devleti'nde Batılılaşma olgusu ve bununla birlikte görülen gelişmeler, okulların ortaya çıkış süreçlerini kolaylaştırmış, özellikle bu araştırmanın yoğunlaştığı 19. yüzyılda açılan okullar sayıca artış göstermiştir. Bu dönemde Türk eğitim tarihini etkileyen en önemli gelişmelerden biri, İslamiyet'in kabulünden sonra Türkler'in benimsediği din temelli eğitim kurumlarından farklı olarak, Osmanlı Devleti'nin kurduğu modern eğitim kurumlarının ortaya çıkmasıdır.

Avrupalı uzmanlar tarafından askeri eğitimin verildiği kurumların yanında; rüştiye, idadi, sultani ve darülfünun gibi farklı seviyelerde eğitimin verildiği sivil kurumlar açılmıştır. Bu eğitim yapıları, tıpkı aynı dönem yabancı devlet okullarında olduğu gibi, modern araç gereçlerle çağdaş bilginin aktarıldığı kurumlar olmuştur.

Yabancı devletler tarafından kurulan tarihi eğitim yapıları, kentsel alanda mimari özellikleriyle içinde bulundukları dokunun genel karakterinden yapı malzemesi, cephe düzeni, plan kurgusu gibi özellikleriyle ayrılmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen tarihi eğitim yapıları kendi aralarında da; yerleşimin genel dokusu ve karakteri, okulun kuruluşunda etkili olan eğitim anlayışı gibi çeşitli fiziksel ve sosyal içeriklerle mimari kurgu bakımından farklılık göstermektedir. İncelenen yapılar genelinde, ana koridor aksına takılan yan mekanların olduğu bir plan kurgusu benimsenmiştir. Yapıların bodrum katları genellikle hizmet ve ortak kullanım alanları olarak işlevlendirilmiştir. Normal katlarda ise, dersliklerin yanında idari ve ek birimler yer almaktadır. Zemin kattan sağlanan girişler, St. Joseph Fransız Okulu gibi büyük ölçekli yapılarda giriş holüyle sağlanmakta, Yedikule Alman Okulu gibi küçük ölçekli yapılarda doğrudan koridora açılmaktadır.

Tarihi eğitim yapılarında karşılaşılan cephe kurgusu, kütle özellikleri, arsa içindeki yerleşim, söz konusu yapıların konum ve büyüklüklerine bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Yapıların tümünde, eğitim amaçlı kullanılan mekanların gün ışığından en etkili düzeyde yararlanabilmesi için geniş ve büyük pencere açıklıkları bulunmaktadır. Cephe açıklıklarının çevresinde kullanılan tuğla, taş ve demir elemanlar, cephede bezeme amaçlı kullanılan en yaygın malzemelerdir. Kemer, kat arası ev saçak silmeler, söve, gül pencere, taş konsol gibi elemanlarla tarihi eğitim yapılarının cephelerinde belirli bir hareket elde edilmiştir.

İncelenen tarihi eğitim yapılarında görülen yapım tekniği; volta döşeme ya da ahşap döşemedir. Mekanların üst örtüleri volta döşeme ya da tonoz örtüyle geçilmiştir. Döşemenin ahşap olduğu yapılarda, zemin kaplaması olarak ahşap, volta döşeme olan örneklerde çeşitli renk ve desenlerde dökme mozaik taş karolar ya da mermer kullanılmıştır. St. Joseph Fransız Okulu ve Robert Kolej gibi yapılar içinde, bu tür mevcut taşınabilir özgün öğeler korunmuştur ve kullanımları sürmektedir.

İstanbul'da günümüzde özgün işlevini ve ismini koruyarak yabancı okul olarak kullanılmaya devam eden 11 okulun yanı sıra, isim ve/veya işlev değiştiren diğer okul yapıları ile birlikte

özgün işlevi okul olarak tasarlandığı saptanan toplam 26 eğitim yapısı bulunmaktadır. Bu yapıların yanı sıra, kaynaklarda aktarılan yazılı bilgiler ve alan araştırması sonucu plan kurguları değerlendirilen ve Çizelge 3.1'de görüldüğü gibi, özgün işlevi farklı olan ancak bir dönem yabancı devletler tarafından okul olarak kullanılmış 7 adet yapı olduğu belirlenmiştir. Bu yapıların özgün işlevleri, kilise ek yapısı, hastane ve konut gibi değişik alanlarda olmakla birlikte, ortak özellikleri yabancı devletler tarafından kurulan ve kullanılan yapılar olmalarıdır. Tarihi haritalarda varlığı saptanan, ancak günümüze ulaşamayan 13 ve yazılı kaynaklarda adı geçen ancak haritalarda karşılaşılmayan 12 yapıyla birlikte, İstanbul'da yabancı devletler tarafından açılmış olan ve eğitim amaçlı kullanılan toplam 58 adet okul yapısı belirlenmiştir.

Tarihi eğitim yapılarının özgün kimliğini oluşturan ve korunması amaçlanan değerler; kültürel, sosyal, fiziksel, çevresel yönleriyle üstüste düşen çok yönlü bir değerler sistemi oluşturmaktadır. Araştırmanın dördüncü bölümünde Çizelge 4.2'de sunulduğu gibi, yapıların içinde bulundukları dokuya ait değerlerden mekan ölçeğine dek uzanan çeşitlikte farklı özellikler, tarihi eğitim yapıları özelinde ortaya konmuştur. Bu karşılaştırmaya göre, okul yapıları içinde özgün işlevini sürdürenler, taşıdıkları değerler bağlamında en fazla korunan örnekleri oluşturmaktadır. Yapılar içinde farklı bir işlev yüklenen örneklerin özellikle iç mekan şemaları ve özgün yerleşim özelliklerinin tahrip olduğu görülmektedir. Ancak incelenen okullar içinde, ortaya konan değerler üzerinden tekil bir genelleme yapmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Karşılaştırmalı incelemenin ortaya koyduğu sonuç, tarihi eğitim yapılarının sürekliliğini etkileyen birçok farklı alt başlık olduğu teorisini bu bağlamda doğrulamaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen tarihi eğitim yapıları, kent içi dağılımları ve içinde bulundukları doku bağlamında ele alındıklarında, üç farklı yerleşim tipi altında toplanabilmektedirler. Bunlar; yoğun konut dokusu içinde kalmış küçük ölçekli okul yapıları, kentin özellikle Pera ve çevresinde gelişen sosyo-kültürel ve ticari dokusuyla ilişkili, küçük ve orta ölçekli okul yapıları ve kent içi okulların dışında kalan, yani yapıldığı dönemde yerleşim dokusundan uzak olan, ancak kentin zaman içinde gelişmesiyle içine aldığı, dışa kapalı yerleşkeler içinde konumlanan örneklerdir. Bu bakımdan, yerleşim içinde kalan ve çevre dokuyla ilişkili yapıların yeniden işlevlendirilmesi ve kullanımlarının sürekliliği, yerleşim dışındakilere göre daha kolay olmuştur. İncelenen örnekler arasında, Kumkapı'da bulunan Sainte Jeanne d'Arc Fransız okul yapısının, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi

tarafından kullanılıyor olması gibi, yanlış işlevlendirme sonucu tahrip olarak özgün kimliğini kaybetmiş yapılar tespit edilmiştir. Tarihi yapıya işlev vermenin, korumada bir araç niteliği taşıdığı unutulmamalıdır. Korumada amaçlanan, yapıyı özgün karakteriyle birlikte yaşatmaktır. Bu bağlamda, yerleşim alanı dışında yer alan ve kendilerine ait bir yerleşke içinde gelişen okulların, özgün işlevlerini sürdürmeleri açısından daha az tahrip oldukları görülmektedir.

Tarihi eğitim yapıları, yapıldıkları dönemde bulundukları yerleşimin fiziksel ve sosyal gelişimine katkı sağlamıştır. Bu bağlamda, mimari ürünün çevresinden bağımsız düşünülemeyeceği ve tarihi yapının kendisine olduğu kadar, çevresine de saygı duyulması gerekliliği unutulmamalıdır. Geleneksel doku içinde bulunan tarihi yapının çevresindeki yapıların yıkılmasına, ana yapının uygunsuz bir biçimde yalnız bırakılmasına, kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek yeni ekler yapılmasına engel olunmalıdır. Yerleşim ölçeğinde alınacak planlama kararlarında tarihi eğitim yapıları, çevresinde bulunan sosyal donatılar ve açık alanlar ile birlikte değerlendirilmelidir.

Yerleşim ölçeğinde alınacak planlama kararlarında, tarihi eğitim yapılarının mevcut fiziksel altyapısının yetersiz kaldığı durumlarda, mevcut dokudaki ya da yerleşim alanı içine yerleştirilecek farklı işlevlerdeki yapılara ait mekanlar kullanılarak, ihtiyaç duyulan mekansal gereksinimler karşılanabilir. Yoğun doku içinde kalmış küçük okul yapılarının içinde yer alması mümkün olmayan sosyal aktivite mekanları, yerleşim içinde bulunan açık ve kapalı sosyal donatılarda çözülmelidir. Örneğin, spor alanına sahip olmayan okul yapıları için yerleşim içindeki spor tesisleri, benzer şekilde tören ve kutlamalar için çok amaçlı salonun olmadığı yapılarda, yakın çevrede bulunan mekanlar kullanılmalıdır. Planlama aşamasında okul yapıları ile çevrelerinde bulunan kütüphane, spor sahaları gibi sosyal altyapı tesisleri arasında ortak kullanım alanları geliştirilmelidir. Tarihi yapının çevreden desteklenebileceği gibi, yerleşimin okuldan yararlanması da düşünülebilir. Büyük ölçekli yapılardaki bazı mekanları, yerleşim içinde kullanıcıya açmak, bu yapıların yerel dokuyla birlikte korunması açısından önemlidir. Örneğin; gösteri mekanlarında halka açık etkinlikler düzenlemek, okul saatleri dışında kütüphane kullanımına olanak vermek, düzenlenecek eğitim programlarıyla toplumsal bilinçlendirme çalışmalarına destek olmak, kafeterya ya da benzeri sosyal tesisleri dışarıdan kullanıma açık biçimde işletmek gibi uygulamalar, okul yapıları ile içinde bulundukları yerleşim arasında yoğun kullanım olanakları sunmaktadır. Amaç, kullanıcı

katkısıyla tarihi yapının taşıdığı potansiyeli çevresiyle buluşturarak yapının korunmasını sağlamaktır.

Kültürel mirasın sorumluluğunu sahiplenmek ve sürekliliğini sağlamak, öncelikle onu oluşturan toplumun görevidir. Bu nedenle, mimarlık ürünlerinin korunması kent ve ülke planlamasının ana hedefi olarak ele alınmalıdır. Korumayla ilgili kurumların, kültürel ve çevresel planlama faaliyetlerinde bulunan diğer kurumlarla bütünleşmesi gerekir. Disiplinler arası bir çalışma alanı olan korumanın başarıyla gerçekleştirilebilmesi ve sürekliliğinin sağlanması, ancak her ölçekte alınan kararların bir arada yürütülmesi ile mümkün olacaktır. Bu anlamda, tarihi eğitim yapılarının korunması ile ilgili yürütülecek çalışmalarda okul yöneticileri, yapıların asıl kullanıcıları olan öğrenci ve eğiticiler ile birlikte yerel halkın, korumadan sorumlu kurumlar ve yerel yönetimlerin bir arada olabileceği bir koruma mekanizması geliştirilmelidir.

Yapıların yenileme, uygulama ve bakım giderlerinin karşılanmasına katkıda bulunmak amacıyla yerel yönetimlere parasal yardım, özel mülk sahiplerine de parasal destek ve devlet yardımı sağlanmalıdır. Araştırma kapsamında ele alınan yabancı okulların mülkiyet durumları incelendiğinde, 11 okulun Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yabancı okul statüsünde olduğu ancak idari ve mülkiyet bakımından elçilikler aracılığıyla bağlı oldukları devlete ait oldukları, dolayısıyla da, bu okullarda yapılacak her türlü onarım ve müdahale çalışmaları için kurumlararası anlaşmanın sağlanması zorunluluğu vardır. Fener Bulgar Okulu'nda olduğu gibi (s.172) karşılıklı uzlaşmanın sağlanamadığı durumlarda, yapı zarar görmekte ve hızla yok olmaktadır. Oysa tarihi eğitim yapılarının korunarak yeniden kullanımının, her iki ülke devleti için olumlu sonuçlar içereceği açıktır. Diğer taraftan, okulların yabancı devletlere bağlı olması, yapıların satış ve devredilmesini engellemekte, dolayısıyla bu durum koruma eylemine olumlu yönde katkısı bulunmaktadır. İncelenen okulların arasında 9 okul yapısının mülkiyeti, Cumhuriyet'in ilanından kısa bir süre sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne geçmiştir. Ancak ne yazık ki bu durum, yapıların korunmasını olumlu yönde etkileyememiştir. Yanlış müdahale ve işlevlendirmeler sonucu okul yapılarında ciddi bozulmalar olduğu görülmektedir. Her iki durumda da, kurumların ortak bir koruma anlayışını benimsemeleri, tüm idari birimlerin ve mülk sahiplerinin yararına olacaktır. Korunması amaçlanan yapıların, ülkenin ortak tarihine ait zengin bir içerik barındırdığı göz önünde bulundurulmalı ve buna uygun koruma kararları alınmalıdır.

Korumada kullanıcı katkısı göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Bu anlamda tarihi yapı ve çevre, yalnızca bu konuda uzman kişilere ait kavramlar olmaktan çıkartılarak halkın bilgilendirilmesi amaçlanmalıdır. Devlet, yerel yönetimler, kültürel kurumlar ve halk arasında iletişim ve işbirliği sağlanarak, ortak bir bilinç ve koruma kültürü oluşturulmalıdır. Özellikle, İstanbul gibi her noktasında farklı bir tarihsel sürecin izlerinin okunduğu kentlerde yaşayanların, bu durumu benimseyerek kente sahip çıkmaları gerekir. Ancak, büyük kentlere göç ve buna bağlı çarpık yapılaşmanın önüne geçilememekte, sonuçta kentin tarihini benimsemeyen, dolayısıyla korumanın parçası haline gelemeyen insan toplulukları ortaya çıkmaktadır. Tarihi eğitim yapılarının eğitim işlevini devam ettirebilmesi için kullanıcıları olan genç insanlara, içinde bulundukları yapının önemi ve korunmaya değer olduğu bilgisi aktarılmalıdır. Ancak bu şekilde tarihini sahiplenen, içinde bulunduğu topluma ait zenginliklerin farkında olan genç nesiller yetişebilir.

Her tarihi yapının mevcut fiziksel durumu, korumada yaklaşım açısından kendi özel çerçevesinde değerlendirilmelidir. Korumada öncelikli tercihin en az müdahale olması, periyodik bakım ve onarımı ön plana çıkarmaktadır. Bu durum maliyet açısından kullanıcısına yük getirmekle birlikte, uzun vadede yapının korunması ve kapsamlı onarımları geciktirmesi bakımından kazançlı bir yatırım olarak değerlendirilmelidir. Robert Kolej, Amerikan Kız Okulu, Notre Dame de Sion ve St. Joseph Fransız Okulları gibi köklü geçmişe ve birikime sahip okullar, mezunları ya da ilgili kurumları aracılığıyla, bakım ve onarım işleri için finansal destek bulmaktadır. Bunların yanında, yerel yönetimler ve okulların bağlı bulundukları kurumlar arasında gerekli iletişim sağlanmalı, Fener Bulgar Okulu gibi işlevini devam ettirmeyen ve her geçen gün daha fazla tahrip olan yapılar için, koruma ve yeniden kullanıma yönelik teşvik ve uygulamalar sağlanmalıdır. Fener Bulgar Kilisesi'nin karşısında yer alan bu örnekte, yapının yeniden Bulgar Okulu olarak kullanılması yasal olarak mümkün değildir. Yabancı bir devletin mülkiyetinde olması, okul yapısının günümüze dek değişmeden gelmesinde yararlı olmuştur. Yeniden işlevlendirme aşamasında yapı, yapıldığı dönemde Bulgar kökenli öğrencilere kendi kültürlerine ait değerleri aktardığı gibi, günümüzde herkese açık bir kültür merkezi olarak kullanılabilir.

Çağın değişen koşulları ve insan ihtiyaçları, tarihi eğitim yapılarında çeşitli ölçeklerde değişiklikler yapılmasını gerekli kılmıştır. Tarihi yapıya yapılacak her türlü müdahale, yapının sağladığı kesin ve özgün verilere uygun olmalıdır. Bu nedenle, yapılar taşıdıkları geleneksel özgün yapı teknikleri göz önünde bulundurularak ele alınmalı, kültürel mirasa ait

tüm özellikler tanımlanmalı, değerlendirilmeli ve korunmalıdır. Yapı içinde koridor aksına sıralanmış derslikler, bodrum katta bulunan yemekhane, salon gibi geniş mekanlar, dersliklerin bol ışık almasına yardımcı büyük pencereler, cephede ve planda öne çıkan giriş aksı gibi belirli mimari özellikler, tarihi eğitim yapılarının tipolojik karakterini tanımlayan değerlerdir ve özenle korunmaları gerekir.

Tarihi yapılarda bozulan malzemenin yenilenmesi durumunda; yeni malzemenin uygulama yeri, şekli ve araçları, yapının karakterine uygun olarak seçilmelidir. Yapının özgün malzemesinin yanında yer alacak yeni malzemenin doku, renk, boyut gibi özelliklerinin özgün malzemeyle uyumlu, ancak ayırd edilebilir olması gerekir. Çağın değişen koşulları ve insan gereksinimleri göz önüne alındığında, korunacak değerlerin sürekliliği sağlanırken, süreklilik/değişim dengesi ile koruma/kullanma dengesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Zaman içinde artan öğrenci sayısı, çağdaş eğitim donatılarının eğitim programının bir parçası haline gelmesi, gelişen yapı teknolojileri ve malzemelerinin yapıda mevcut kaynakların yerini alması gibi etkenler, tarihi eğitim yapılarının basit müdahalelerle yeniden planlanması ihtiyacını ortaya çıkartmaktadır. Tarihi eğitim yapılarının sürekliliği sağlanırken, modern eğitim teknolojilerinin yapıya getireceği fiziksel yük ile mekanın barındırdığı ruh çelişmemelidir. Yapı genelinde alınacak koruma kararlarında, kullanıcı ihtiyaçları ve tarihi yapının barındırdığı değerlerin korunması ilkesi bir arada düşünülmelidir.

Günümüzde eğitimin içeriği ve gereçleri, dijital sistemler ve modern yapı teknolojileri ile iç içe geçmiştir. Özgün işlevini sürdüren tarihi eğitim yapılarından çağdaş bir yapının göstereceği performansı beklemek ya da yapıya bu amaçla müdahalelerde bulunmak, yapının yaşattığı değerlere zarar verecektir. Dolayısıyla yapıların mevcut kapasiteleri, bu yapılarda verilecek eğitimin hangi düzeyde ve yoğunlukta olması gerektiğini belirlemede önemli bir ölçüt olmalıdır. İncelenen yapıların plan tipleri, aynı dönemde yapılmış okul, hastane vb. özelleşmemiş ve mekan organizasyonunun koridor aksına takılmış modüler birimlerden meydana geldiği yapılarla benzerlik göstermektedir. Bu yapıların çoğunda görülen ortak tasarım anlayışı, basit müdahalelerle günümüz ihtiyaçlarına adapte edilebilir olmalarını sağlamaktadır. Yapıların yüksek tavanlı olmaları, sonradan eklenen teknik donatıların gizlenmesine yardımcı olmaktadır. Örneğin, Beyoğlu İtalyan Okulu, Ste. Pulcherie, St. Michel Fransız Okulları'nda görüldüğü gibi aydınlatma, ısıtma ve ses sistemlerine ait elemanlar asma tavan içine yerleştirilmiştir. Tarihi eğitim yapılarında modüler dersliklerin yanı sıra; çok amaçlı salon, etüt salonu, laboratuar gibi ek mekanlara ya da St. Michel Fransız

Okulu'nda olduğu gibi, eskiden şapel olarak kullanılan ancak günümüzde kütüphane gibi farklı bir işlev üstlenmiş daha geniş mekanlara rastlanmaktadır. Benzer şekilde Notre Dame de Sion ve St. Joseph Fransız Okulları'nda görüldüğü gibi, kurulduğu dönemde yatılı öğrencisi olan dolayısıyla da, bina içinde yatakhane olarak kullanılan mekanların olduğu okul yapıları vardır. Oysa, günümüzde eğitim işlevini devam ettiren okullarda yatılı bölüm bulunmamaktadır. Genellikle üst katlarda ya da yapıdan bağımsız birimlerde bulunan yatakhane mekanları, mevcut ihtiyaçlara göre yeniden işlevlendirilmiştir. Söz konusu mekanlarda bölücü hafif duvar elemanları kullanılarak, okul içinde ihtiyaç duyulan daha küçük mekanlar oluşturulabilir.

Tarihi eğitim yapılarına sonradan eklenen birimlerin, kullanıcı yoğunluğunu ve mekan ihtiyacını karşılamak için yapıldığı görülmektedir. Eğitim işlevini devam ettiren okulların fiziksel kapasitesi belirlenerek, öğrenci sayısının kontrol altında tutulması gerekir. İşlev değiştiren yapılar için önerilen yeni kullanım türleri de, yapının fiziksel sınırları tanımlanarak belirlenmelidir. Tarihi yapıya yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve yapıda yapılacak uyarlamaların önemli hasara yol açmayacağı yeni kullanım türleri önerilmelidir. Diğer bir deyişle, yeniden işlevlendirme aşamasında, yapının özgün plan tipinin karşılayabileceği işlevler seçilmelidir. Sık sık vurgulandığı gibi araştırma kapsamında incelenen okul yapılarının planları, tanımlı geometrilere oturan, şematik kurgusuyla ana koridor aksı üzerine takılmış birbiriyle aynı nitelikte, ancak özelleşmeyen mekanlar şeklinde gelişmiştir. Bu anlamda plan tipinde yenilemeye gerek duyulmadan yapılar, eğitim işlevine benzer farklı amaçlarla kullanılabilir. Küçük ölçekte bir eğitim yapısına taşıyabileceğinden fazla işlev yüklemek yerine halkevi, atölye, etüt merkezi gibi eğitim işlevinin devamı niteliğinde ve yapının bulunduğu çevreye ve kültüre değer katan yeni bir işlevle kullanılması daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

İstanbul gibi köklü geçmişe sahip çok kültürlü bir kentte gelişen ve günümüzde varlıklarını sürdüren tarihi eğitim kurumlarının korunarak, sahip oldukları değerlerin gelecek nesillere tüm içeriğiyle birlikte aktarılması, kent tarihine olduğu kadar kültürümüzü oluşturan zengin altyapıya da ışık tutacaktır.

KAYNAKLAR

Anon., (1881-1913), "Annuaire Oriental – Şark Ticaret Yıllıkları", Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, Karaköy.

Anon., (1994), "Oteller", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.6, s.179, İstanbul.

Anon., (2008), T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri, Kişisel Araştırma, İstanbul.

Akın, N., (2002), 19. yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera, Literatür Yayınları, İstanbul.

Akyüz, Y., (2001), Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 2001'e), Alfa Yayınları; 525, Eğitim Dizisi No.:16, İstanbul.

Bilim, C. Y., (1998), Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Bozkurt, G., (1989), Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukukî Durumu, TTK Yayınları, Ankara.

Can, C., (1993), İstanbul'da 19. yy. Batılı ve Levanten Mimarların Yapıları ve Koruma Sorunları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Can, C., (1994), "St. Pierre ve Paul Kilisesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.6, s.417, İstanbul.

Can, C., (1999), "Tanzimat ve Mimarlık", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı - Uluslarüstü Bir Miras, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Çabuk, S., (1996), Sosyal Donatım Planlama-Uygulama İlişkisi: Kayseri Kent Bütünü Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çabuk, S., (2003), İstanbul'da Eğitim Donatımlarının Planlanmasına ve Uygulamasına Yönelik Model Araştırması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dinçer, N., (1978), Yabancı Özel Okullar, İstanbul.

Dinçsoy, Ö., (1995), Türk Eğitim Sistemi-Genel Bir Bakış, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara.

Doğuoğlu, M.M.F., (2002), 19. yy. İstanbul'unda Alman Mimari Etkinliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Duhani, S.N., (1990), Beyoğlu'nun Adı Pera İken, İstanbul Kütüphanesi, İstanbul.

Durkheim, E., (1956), Educatıon and Socıology, Free Press, İlinois, Aktaran Kemerlioğlu, E., Kızılçelik, S., Gündüz, M., (1996) Eğitim Sosyolojisi, Saray Kitabevi, İzmir.

Ercan, Y., (1983), "Türkiye'de XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Gayr-i Müslimlerin Hukukî, İctimaî ve İktisadî Durumu", Belleten, XLVII\88, Ekim.

Erdoğan, K., (1994), "Katolik Okulları", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.4, s.491, İstanbul.

Erdoğan, K., (1994), "Saint Benoit Fransız Lisesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.6, s.412, İstanbul.

Erdoğan, K. ve Ağır, A. (1994), "İtalyan Lisesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.4, s.305, İstanbul.

Ergin, O.N., (1995), Mecelle-i Umuru Belediye (1922), c.4, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, No.21, İstanbul.

Ergün, M., (2001), "Batılılaşma Dönemi Osmanlı Eğitim Sisteminin Gelişimine Mukayeseli Bir Bakış" Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim Milletlerarası Kongresi, Der.: Hidayet Yavuz Nuhoğlu, IRCICA, Osmanlı Tarihi Kaynak ve İncelemeleri Dizisi, Seri no.:7, s. 89-102, İstanbul.

Eyüboğlu, E., (1991), Kentsel Sit Alanlarının Planlanmasına Yönelik Bir Yöntem Araştırması ve Kadıköy-Yel değirmeni Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Erkan, P., (2001), Tanzimattan Günümüze İstanbul/Kadıköy ve Üsküdar'daki Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eroğlu, Ö., (1994), "Saint Benoit Kilisesi ve Manastırı", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.6, s.413, İstanbul.

Fincancı, M. N., (2001), The Story of Robert College Old and New, Intermedia, Istanbul.

Gencer, M., (2001), "20. yy. Başlarında Osmanlı Anadolu'sunda Alman Okulları", Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim Milletlerarası Kongresi, Der.: Hidayet Yavuz Nuhoğlu, IRCICA, Osmanlı Tarihi Kaynak ve İncelemeleri Dizisi, Seri no.:7, s. 679-686, İstanbul.

Güler, A., (1986), XX. Yüzyıl Başlarının Askerî ve Stratejik Dengeleri İçinde Türkiye'de Gayri Müslimler, Genel Kurmay Askeri tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Haydaroğlu, İ.P., (1990), Osmanlı İmparatorluğunda Yabancı Okullar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

İlhan, N., (2004), Koruma'nın Ölçek ve Derinliği, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Rölöve Restorasyon Doktora Programı Ders Notları, İstanbul.

İlhan, N., (2004), Restorasyon ve Koruma, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Rölöve Restorasyon Doktora Programı Ders Notları, İstanbul.

Karaca, Z., (2001), İstanbul'da Osmanlı Dönemi Rum Kiliseleri, Yapı Kredi Yayınları Sanat-7, İstanbul.

Kaya, Ö., (2005), Tanzimat'tan Lozan'a Azınlıklar, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.

Kili, S. ve Gözübüyük, A.E. (1985), Türk Anayasa Metinleri (Sened-i İttifaktan Günümüze), İş Bankası Kültür yayınları, Ankara.

Kuran, E., (2001) "Tanzimatçı Osmanlı Aydını Hayrullah Efendiye Göre Fransız Bilim ve Eğitim Kurumları", Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim Milletlerarası Kongresi, Der.: Hidayet Yavuz Nuhoğlu, IRCICA, Osmanlı Tarihi Kaynak ve İncelemeleri Dizisi, Seri no.:7, s. 675-678, İstanbul.

Linder, F., (2000), The History of Uskudar American Academy 1876-1996, SEV Printing and Publishing Co., İstanbul.

Madran, E. ve Özgönül, N., (2005), Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.

Michel, F.A., (2002), Saint Joseph'in Öyküsü 1870-1923, St. Joseph Lisesi Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul.

Michel, F.A., (2006), Saint Michel Fransız Lisesi 120. Yıl Kitabı, İstanbul.

Mülayim, A., (1994), "Yabancı Okulları", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.7, s.395, İstanbul.

Nesin, A., (2006), "İtalyan Lisesi", Beyoğlu Dergisi, s.66, İstanbul.

Ortaylı, İ., (1994), "Levantenler", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.5, s.204, İstanbul.

Özen, S., (2006), Yüz Elli Yılın Tanığı Notre Dame de Sion, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Özgüven, B., (1994), "Robert Kolej Binaları", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, İstanbul.

Öztuncay, B,. (2006), Türkiye-Avusturya İlişkilerinde Zamana Yolculuk, İstanbul.

Rodrique, A., (1997), Türkiye Yahudilerinin Batılılaşması - Alliance Okulları, Ayraç Yayınları, Ankara.

Sakaoğlu, A.S., (1994), "High School-İngiliz Kız ve Erkek Liseleri", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.4, s.65, İstanbul.

Sakaoğlu, N., (2003), Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 33, Eğitim 2, İstanbul.

Schlichtmann, C.M., (1992), Prusya Elçiliği'nden Doğan Apartmanına, İstanbul Kitaplığı, İstanbul.

Scognamillo, G., (1994), Bir Levantenin Beyoğlu Anıları, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul.

Sezer, H., (2001), "Tanzimat Döneminde Avrupa Şehirlerine Gönderilen Öğrenciler", Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim Milletlerarası Kongresi, Der.: Hidayet Yavuz Nuhoğlu, IRCICA, Osmanlı Tarihi Kaynak ve İncelemeleri Dizisi, Seri no.:7, s.687-712,, İstanbul.

Suner, Y., (1994), "Saint Michel Lisesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.6, s.416, İstanbul.

Şakiroğlu, M., (1982), "Fatih Sultan Mehmet'in Galatalılara Verdiği Fermanın Türkçe Metinleri", D.T.C.F. Tarih Araştırmaları Dergisi, s.211.

Şaman, D., (1988), 19. yy. İstanbul'da Azınlık Okulları Mimarisi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, Rölöve Restorasyon Anabilim Dalı, İstanbul.

Şişman, A., (2001), "XX. yy. Başlarında Osmanlı Devleti'nde İngiliz Müesseseleri", Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim Milletlerarası Kongresi, Der.: Hidayet Yavuz Nuhoğlu, IRCICA, Osmanlı Tarihi Kaynak ve İncelemeleri Dizisi, Seri no.:7, s.729-748, İstanbul.

Tapan, M., (2007), Soru ve Cevaplarla Koruma, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, İstanbul.

TDK, 1983, Türkçe Sözlük, 7. Basım, Türk Dil Kurumu, Ankara.

Tozlu, N., (1991), Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar, Akçağ Yayınları No.76, Ankara.

Uzunçarşılı, İ.H., (1972), Osmanlı Tarihi, c.1, Ankara.

Vahapoğlu, M. H., (1992), Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları, İstanbul.

Yenen, M., (1994), "Saint Joseph Lisesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.6, s.414, İstanbul.

Yergün, U., (1994), "Saint Joseph Lisesi - Mimari", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.6, s.415, İstanbul.

EKLER

Ek 1 Pera ve Çevresindeki Yabancı Okul Yapılarının Yerleşim İçinde Dağılımı

EK 1

Pera ve Çevresindeki Yabancı Okul Yapılarının Yerleşim İçinde Dağılımı

OKUL YAPILARI

- Mevcut Okul Yapıları
- Günümüze Ulaşmayan Okul Yapıları (~1800-7)

OKUL YAPILARIYLA BİRİNCİL DERECE İLİŞKİLİ YAPILAR

- Elçilik Yapıları
- Dini Yapılar
- Sağlık Yapıları
- Sosyal Yapılar

OKUL YAPILARIYLA İKİNCİL DERECE İLİŞKİLİ DİĞER YAPILAR

- Sivil Yapılar
- Eğitim Kurumları
- Azınlık Yapıları

0 5 20 50 100 mt.

B
B3 Arap Camii
B4 St. Pierre Kilisesi
St. Pierre İtalyan/Fransız Okulu
Sankt Georg Avusturya Okulu
Sankt Georg Kilisesi
Sankt Georg Avusturya Hastanesi
İngiliz Hastanesi

C
C4 Club Teutonia
C5 St. Benoit Fransız Okulu
St. Benoit Kilisesi

D
D2 Amerikan Konsolosluğu
D3 Union Française
D4 İsveç Konsolosluğu
Alman Okulu
D5 St. Marie Kilisesi

E
E3 İngiliz Kız Okulu
Hollanda Büyükelçiliği
E4 Rus Konsolosluğu
Sainte Marie Kilisesi
St. Louis Rahban Okulu
St. Louis Kilisesi
Fransız Sarayı
Venedik Sarayı
İtalyan Konsolosluğu
E5 İtalyan Kraliyet Okulu
Fransa Konsolosluğu
E6 İtalyan Hastanesi

F
F2 İngiltere Konsolosluğu
F3 St. Antoan Kilisesi
F4 İtalyan Ticaret Okulu

G
G1 Alman Kilisesi
G4 Bulgar Okulu
St. Michel Fransız Okulu
Beyoğlu İtalyan Okulu
G5 İtalyan Yetimhanesi
G6 Alman Hastanesi

H
H4 Fransız Hastanesi
H5 Ste. Pulcherie Fransız Okulu
St. Jean Baptiste Fransız Okulu
H6 Belçika Konsolosluğu

A B C D E F G H

1 2 3 4 5 6

Ek 2 Araştırma Kapsamında İncelenen Yabancı Okul Yapılarının Plan Tipolojileri

EK 2: ÖZGÜN İŞLEVİ OKUL OLAN YAPILARIN PLAN TİPLERİ

I KORİDOR PLAN TİPLİ DERSLİK DÜZENİ

Yedikule Alman Okulu

Zemin Kat Planı

Normal Kat Planı

İtalyan Kız Ortaokulu

Zemin Kat Planı

İdari Birim ve Hazırlık Sınıflarının Bulunduğu Yapı

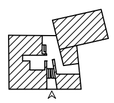

Lise Sınıflarının Bulunduğu Yapı

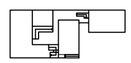

Normal Kat Planı

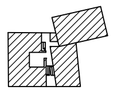

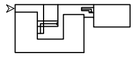

Beyoğlu İtalyan Okulu

Zemin Kat Planı

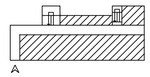

Normal Kat Planı

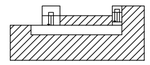

İtalyan Ticaret Okulu

Zemin Kat Planı

Normal Kat Planı

Normal katlara girilememiştir.

Giustiniani İtalyan Okulu

Zemin Kat Planı

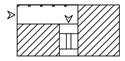

Normal Kat Planı

Sveti Kiril ve Metodiy Bulgar Okulu

Zemin Kat Planı

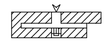

Normal Kat Planı

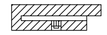

Amerikan Kız Okulu

Zemin Kat Planı

Normal Kat Planı

Barton Hall

Martin Hall

Kumkapı Assomptionistes Okulu

Zemin Kat Planı

Normal Kat Planı

Ste. Jeanne D'Arc Fransız Okulu

Zemin Kat Planı

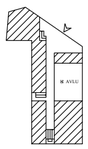

Normal Kat Planı

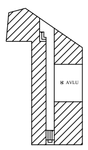

St. Michel Fransız Okulu

Zemin Kat Planı

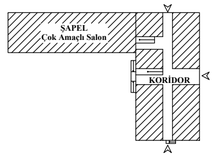

Normal Kat Planı

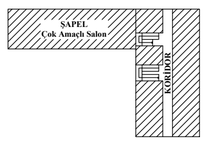

Haydarpaşa Alman Okulu

Zemin Kat Planı

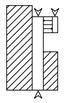

Normal Kat Planı

St. Louis Fransız Erkek Okulu

Zemin Kat Planı

Normal Kat Planı

Notre Dame de Sion Fransız Kız Okulu

Zemin Kat Planı

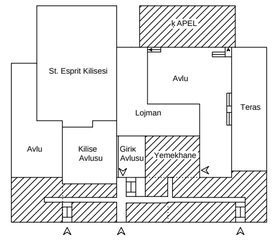

Normal Kat Planı

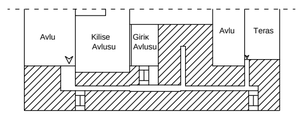

L KORİDOR PLAN TİPLİ DERSLİK DÜZENİ

Beyoğlu Alman Okulu

Zemin Kat Planı

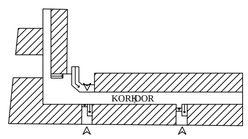

Normal Kat Planı

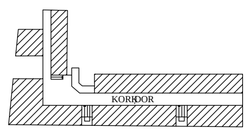

Ste. Elisabeth Fransız Okulu

Zemin Kat Planı

Normal Kat Planı

St. Pulcherie Fransız Okulu

Zemin Kat Planı

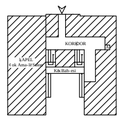

Normal Kat Planı

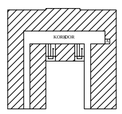

St. Jean Baptiste Fransız Okulu

Zemin Kat Planı

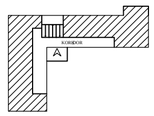

Normal Kat Planı

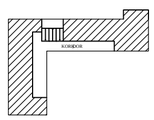

İngiliz Erkek Okulu

Zemin Kat Planı

Normal Kat Planı

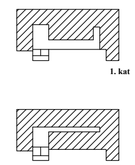

Immaculee Conception Fransız Okulu

Zemin Kat Planı

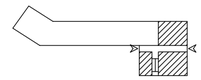

Normal Kat Planı

U KORİDOR PLAN TİPLİ DERSLİK DÜZENİ

İngiliz Kız Okulu

Zemin Kat Planı

Normal Kat Planı

St. Joseph Fransız Okulu

Zemin Kat Planı

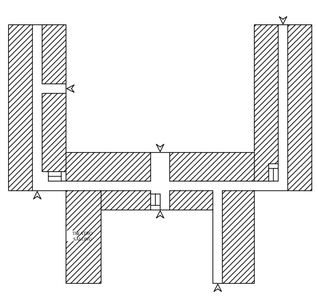

Normal Kat Planı

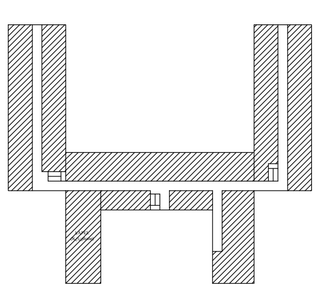

NOTLAR

N.1: Üsküdar St. Vincent de Paul Fransız Okulu'nun iç strüktürü tamamen yok olduğu, Ste. Euphemie Fransız Okulu günümüzde kullanılmadığı ve yapıya girilemediği için plan tipleri çalışılamamıştır.

N.2: Sankt Georg Avusturya ve St. Benoit Fransız Okullarında detaylı inceleme yapılması için izin alınamadığından plan kurgusu çalışılamamıştır.

N.3: Robert Kolej yapılar grubuna ait planların okul arşivinden elde edilen detaylı röllövesi Ek 5'de verilmiştir.

N.4: Amerikan Kız Okulu'na ait planların okul arşivinden elde edilen detaylı çizimleri Ek verilmiştir.

Ek 3 Robert Kolej Gould Hall Özgün Plan Çizimleri (Okul Arşivi, 2009)

ADMINISTRATION BUILDING FOR
THE AMERICAN COLLEGE FOR GIRLS
AT CONSTANTINOPLE TURKEY
SHEPLEY RUTAN & COOLIDGE ARCHITECTS BOSTON U.S.A.

②

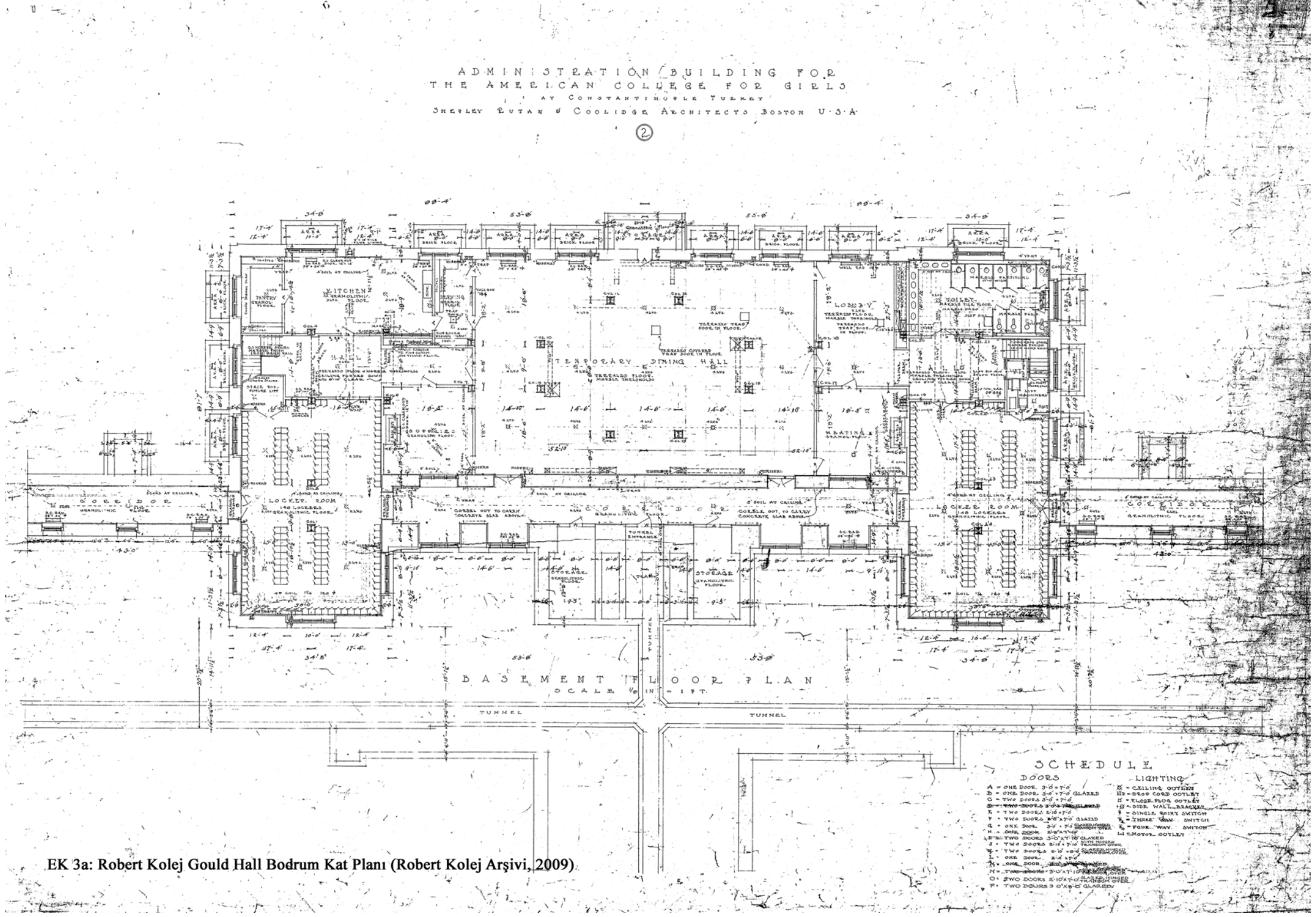

EK 3a: Robert Kolej Gould Hall Bodrum Kat Planı (Robert Kolej Arşivi, 2009)

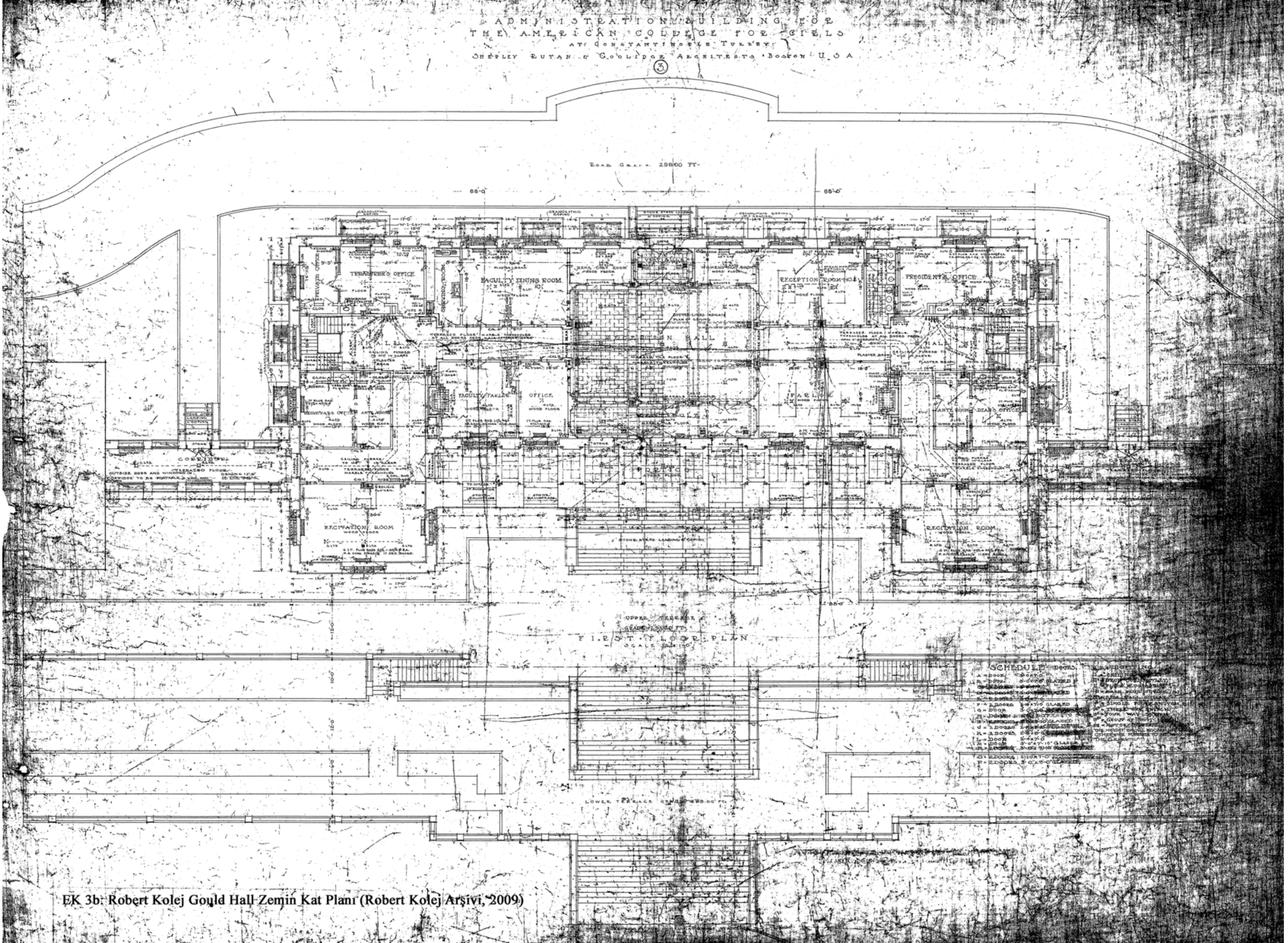

EK 3b: Robert Kolej Gould Hall Zemin Kat Planı (Robert Kolej Arşivi, 2009)

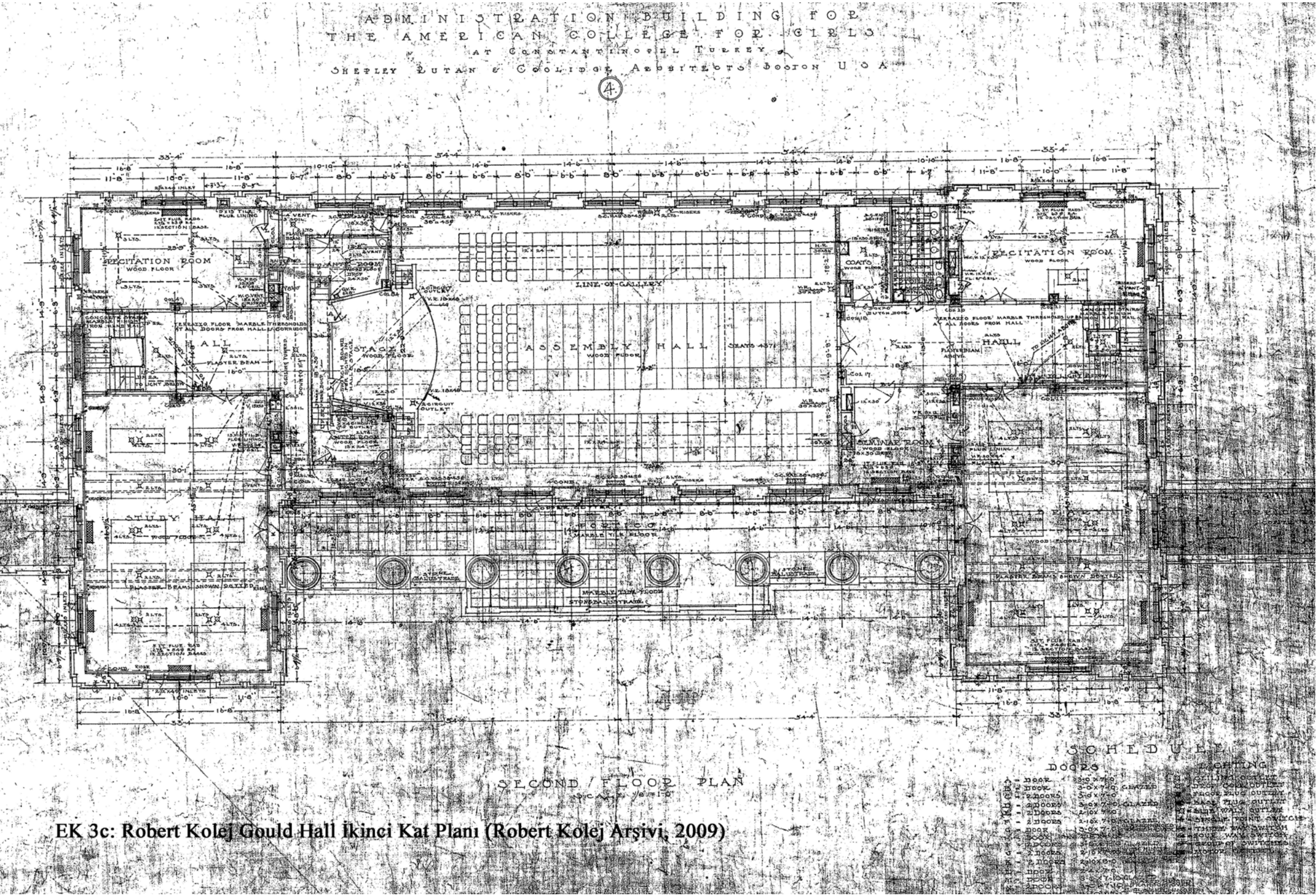

EK 3c: Robert Kolej Gould Hall İkinci Kat Planı (Robert Kolej Arşivi, 2009)

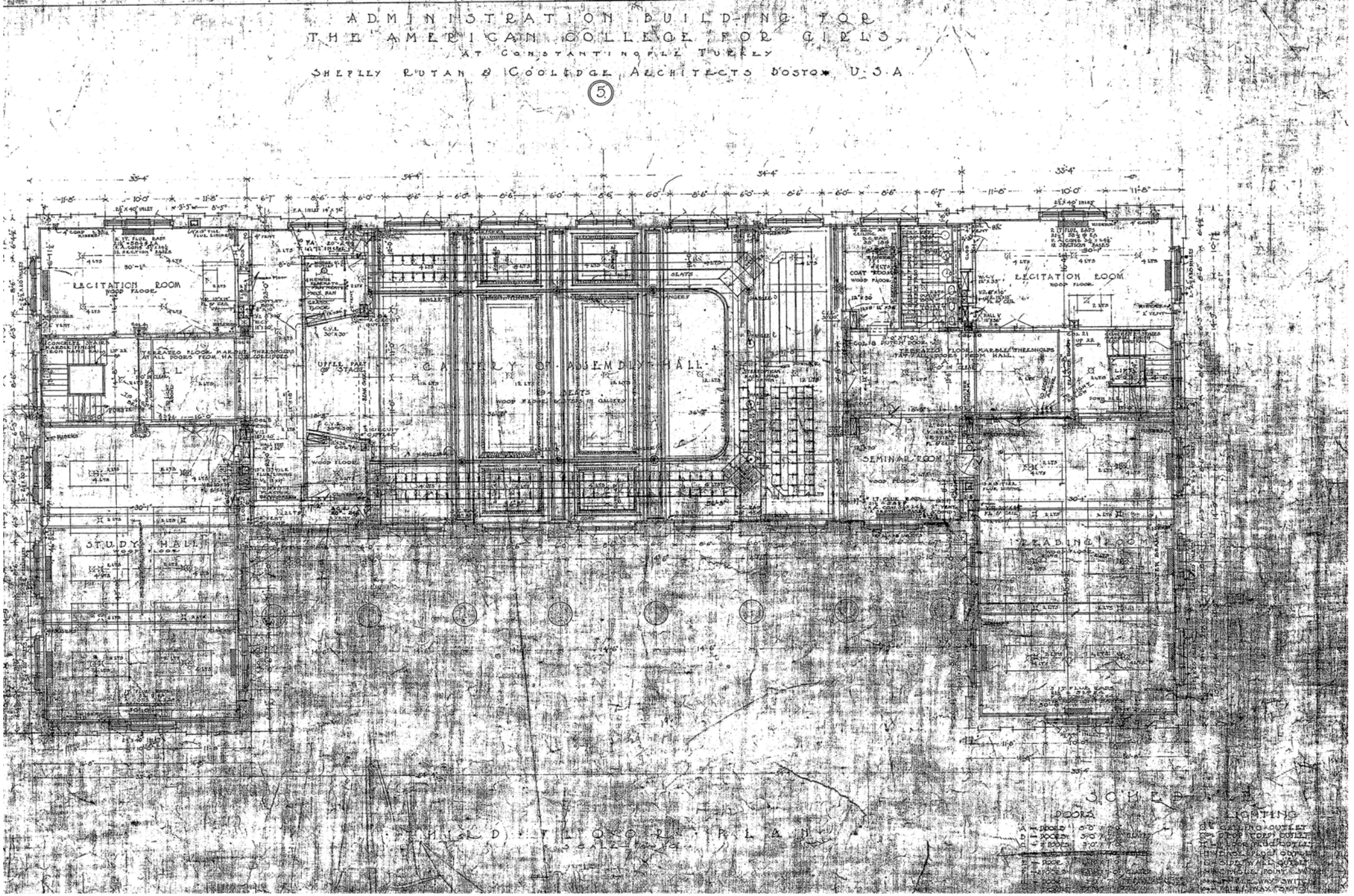

EK 3d: Robert Kolej Gould Hall Üçüncü Kat Planı (Robert Kolej Arşivi, 2009)

ADMINISTRATION BUILDING FOR
THE AMERICAN COLLEGE FOR GIRLS
AT CONSTANTINOPLE, TURKEY
SHEPLEY RUTAN & COOLIDGE ARCHITECTS BOSTON U.S.A

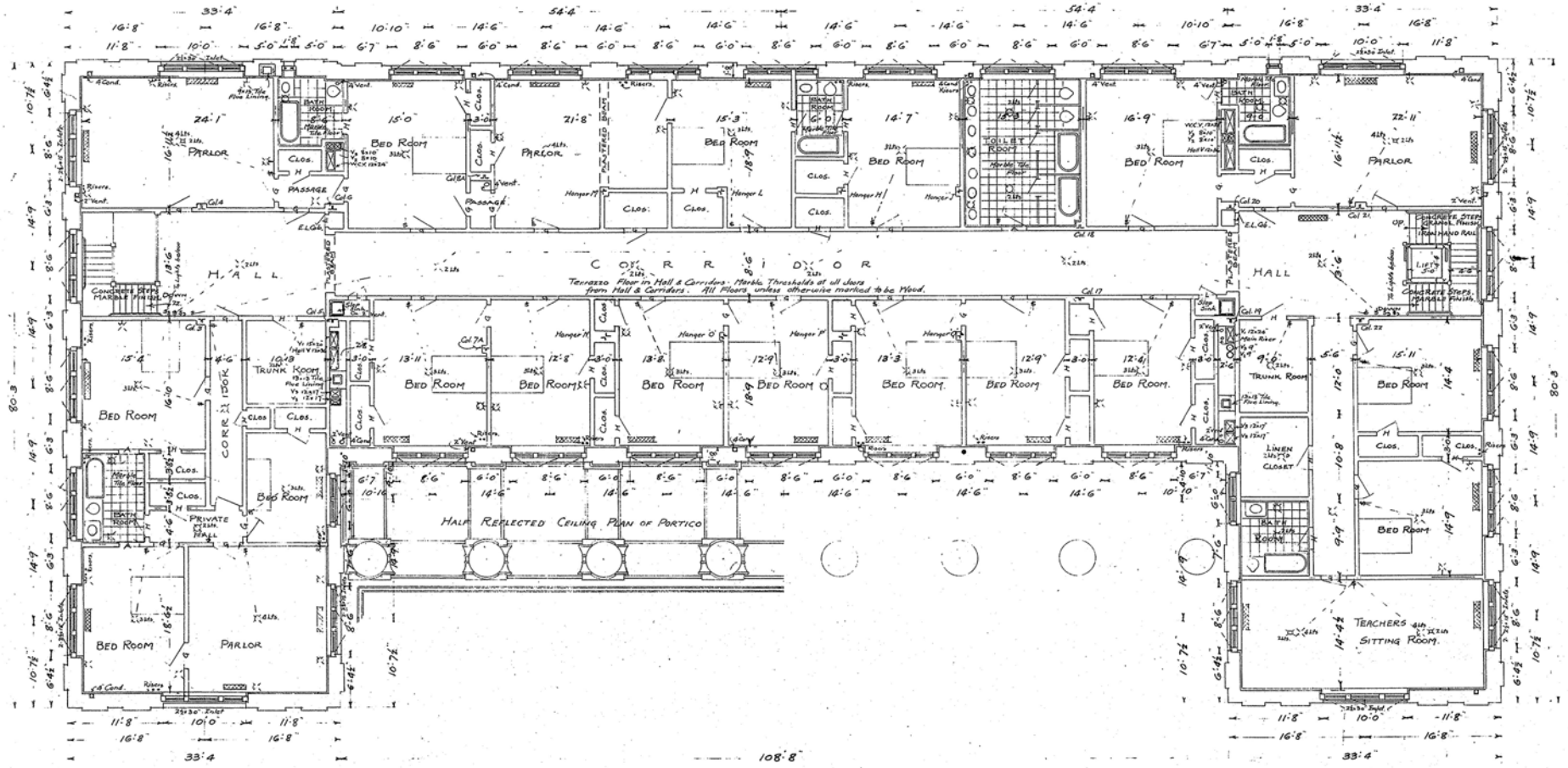

FOURTH FLOOR PLAN
SCALE 1/8 = 1'-0"

SCHEDULE

DOORS

A = ONE DOOR 3'-0" x 7'-0"
B = ONE DOOR 3'-0" x 7'-0" GLAZED
C = TWO DOORS 3'-0" x 7'-0"
D = TWO DOORS 3'-0" x 7'-0" GLAZED
E = TWO DOORS 2'-10" x 7'-0"
F = TWO DOORS 2'-10" x 7'-0" GLAZED
G = ONE DOOR 3'-0" x 7'-0" GLAZED HINGED TRANSOM ABOVE
H = ONE DOOR 2'-6" x 7'-0"
I = TWO DOORS 3'-0" x 7'-10 GLAZED
J = TWO DOORS 2'-10" x 7'-10 WITH HINGED TRANSOM OVER
K = TWO DOORS 2'-10" x 8'-0" GLAZED HINGED TRANSOM OVER
L = ONE DOOR 2'-4" x 7'-0"
M = ONE DOOR 3'-0" x 7'-10" GLAZED
N = TWO DOORS 3'-0" x 7'-10" GLAZED HINGED TRANSOM OVER.

LIGHTING

K = CEILING OUTLET
Lp = DROP CORD OUTLET
K = FLOOR PLUG OUTLET
= SIDE WALL BRACKET
S = SINGLE POINT SWITCH
S3 = THREE WAY SWITCH
S4 = FOUR WAY SWITCH
M = MOTOR OUTLET
THE HEIGHT OF ALL CEILINGS UNLESS OTHERWISE MARKED IS 12'-0" CLEAR.

O - TWO DOORS 2'-10" x 7'-0" GLAZED HINGED TRANSOM OVER
P - TWO DOORS 3'-0" x 8'-0" GLAZED.

EK 3e: Robert Kolej Gould Hall Dördüncü Kat Planı (Robert Kolej Arşivi, 2009)

Ek 4 1/200 Robert Kolej Okul Yapıları Restorasyon Aşaması Plan Çizimleri
(Robert Kolej Arşivi'nden Sn. Nejat Öztezcan danışmanlığında elde edilen çizimler 2008 yılında Şanal Mimarlık tarafından hazırlanmış olan restorasyon projesine aittir.)

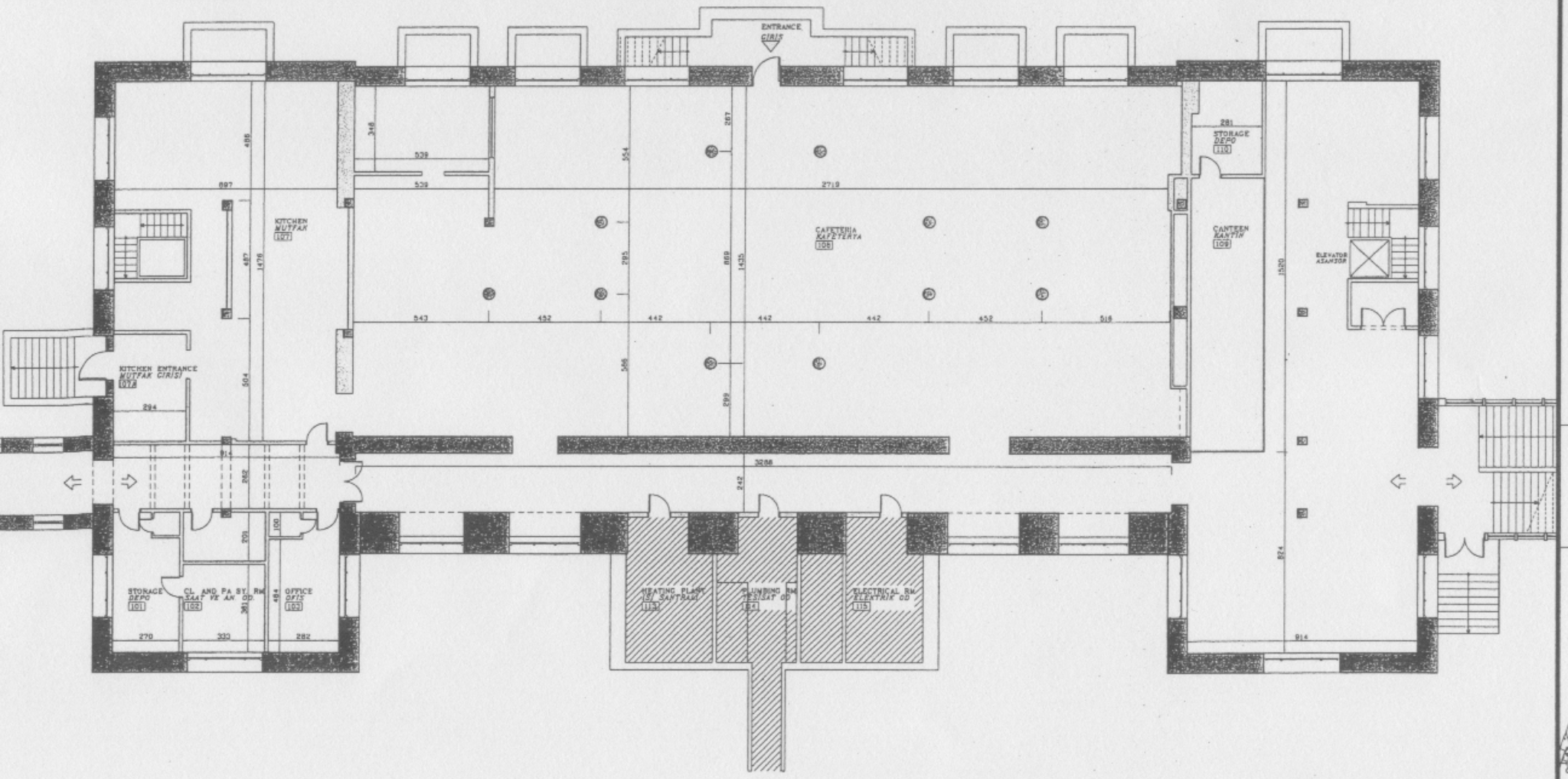

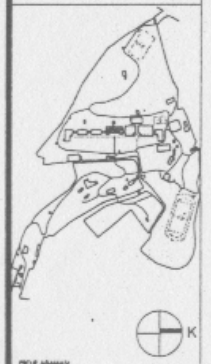

ISTANBUL AMERİKAN ROBERT LİSESİ

SIGILL. COLL. ROBERT. ISTANBUL. MDCCCLXIII.

ROBERT COLLEGE
FOUNDED 1863

ROBERT KOLİJİ
P.K. 1 ARMA YUTKÖY
[illegible] İSTANBUL
T. [illegible]
F. [illegible]

GOULD HALL
ROBERT COLLEGE *ISTANBUL*

PROJE AŞAMASI
TARİH: 30.05.2006
PROJE NO: 0818C

BASEMENT PLAN

1:100

0 1m 2m 3m 4m

4

M2.0

ELGELER 5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ YASASI KAPSAMINDADIR.

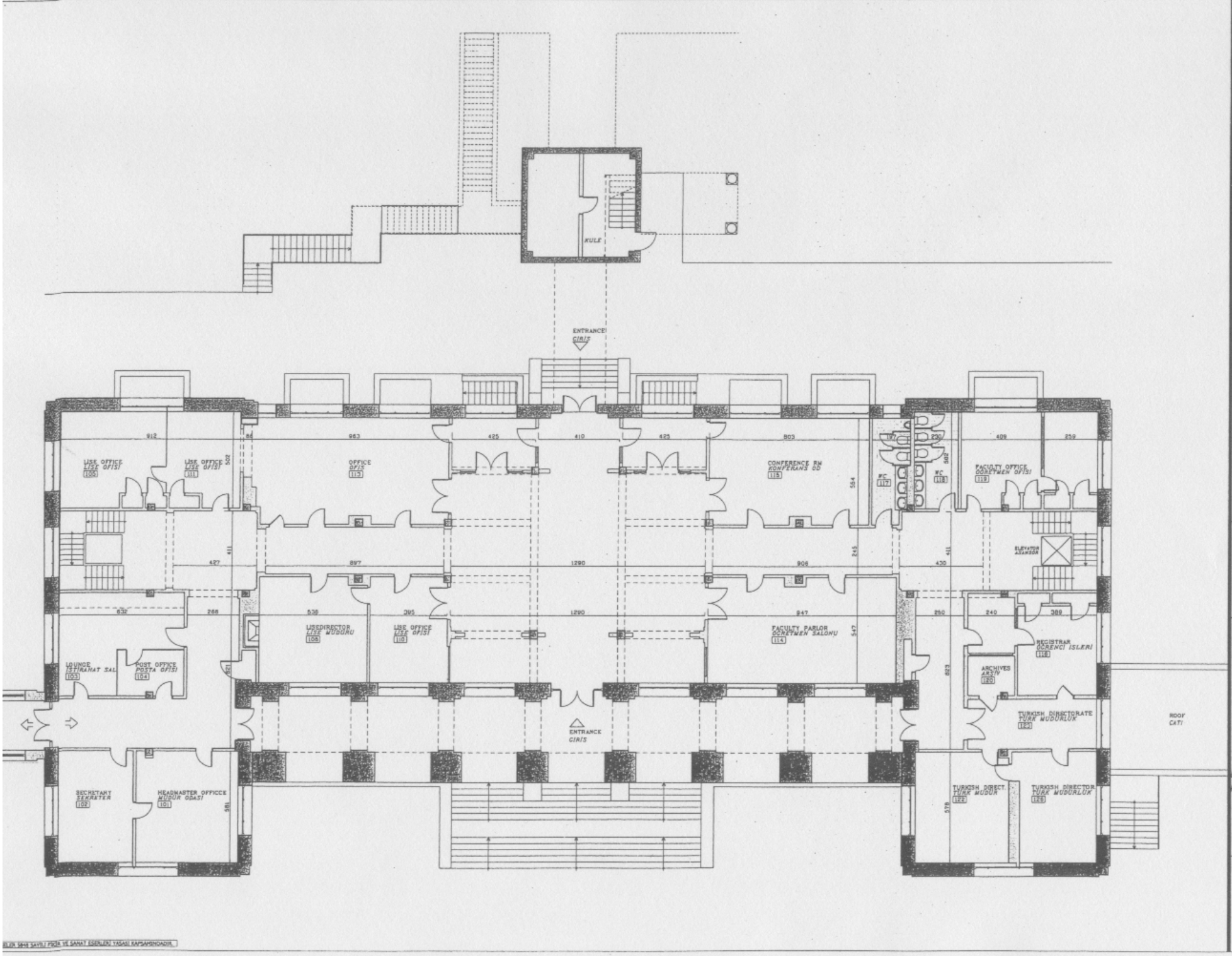

ISTANBUL AMERİKAN ROBERT LİSESİ

ROBERT COLLEGE
FOUNDED 1863

GOULD HALL
ROBERT COLLEGE *ISTANBUL*

1ST FLOOR PLAN

1:100

4 M2.1

5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ YASASI KAPSAMINDADIR.

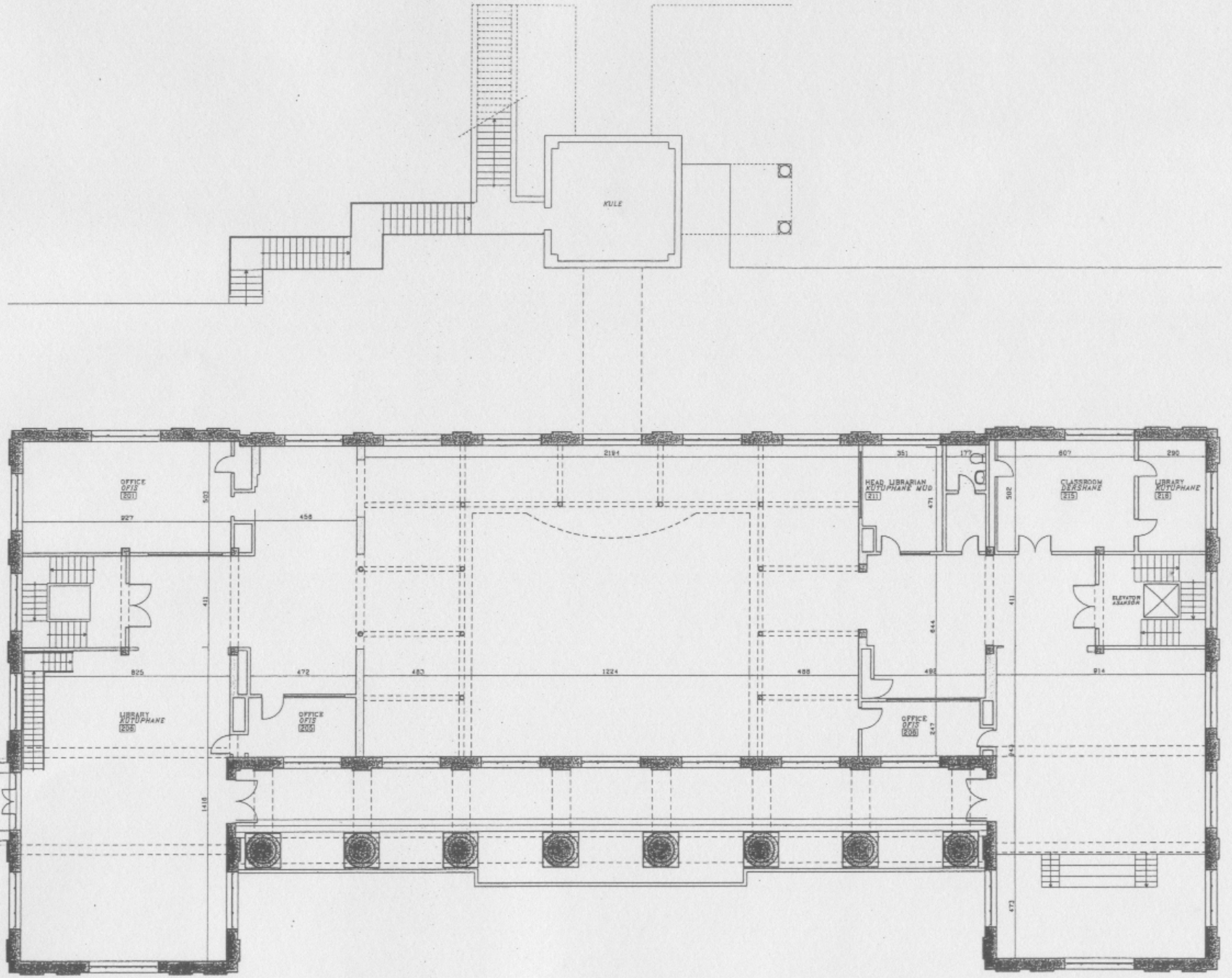

ISTANBUL AMERIKAN ROBERT LISESI

ROBERT COLLEGE
FOUNDED 1863

ROBERT KOLEJI
P.K. 1 ARNAVUTKÖY
34345 ISTANBUL
T. (212) 359 2200
F. (212) 257 3441

GOULD HALL

ROBERT COLLEGE *ISTANBUL*

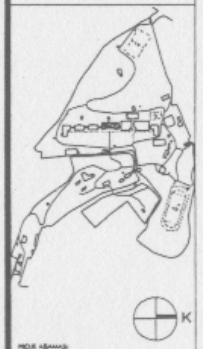

K

PROJE AŞAMASI
TARİH: 30.03.2009
PROJE NO: 0818C

2ND FLOOR PLAN

1:100

0 1m 2m 3m 4m

4 M2.2

5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ YASASI KAPSAMINDADIR.

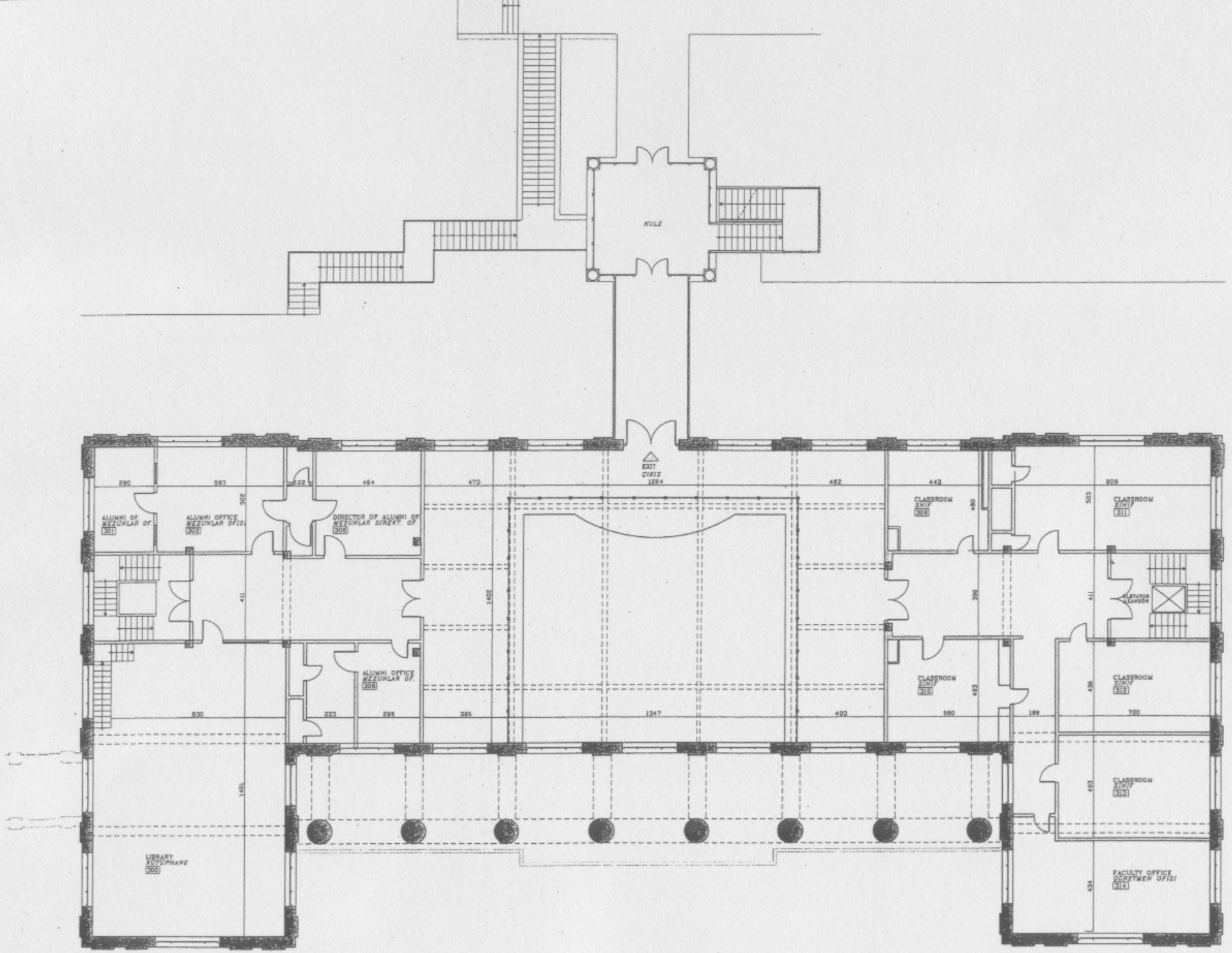

ISTANBUL AMERİKAN ROBERT LİSESİ

SIGILL. COLL. ROBERT. ISTANBUL. MDCCCLXIII.

ROBERT COLLEGE
FOUNDED 1863

ROBERT KOLJU
P.K. 1 ARNAVUTKÖY
BİRİS İSTANBUL
T. (212) 329 2222
F. (212) 227 5441

GOULD HALL
ROBERT COLLEGE *ISTANBUL*

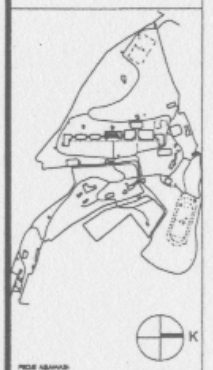

PROJE AŞAMASI
TASİM: 30.05.2008
PROJE NO: 0516C

3RD FLOOR PLAN

1:100
0 1m 2m 3m 4m

4 M2.3

LGELER 5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ YASASI KAPSAMINDADIR.

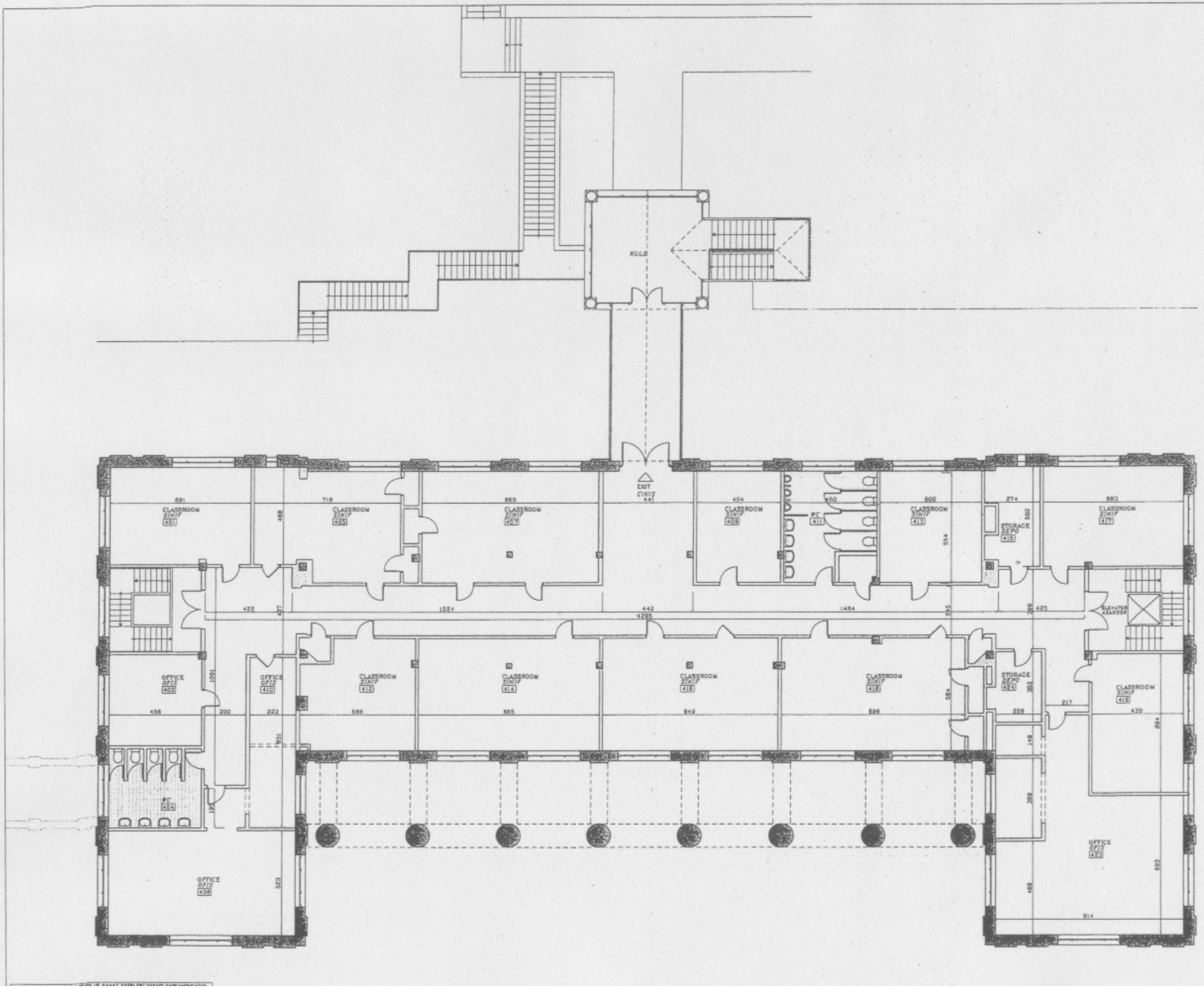

ISTANBUL AMERIKAN ROBERT

ROBERT COLLEGE
FOUNDED 1863

GOULD HALL

ROBERT COLLEGE *ISTANBUL*

4TH FLOOR PLA

1:100

4 M2.4

Ek 5a Amerikan Kız Koleji Martin Hall Binası Plan Çizimleri (Okul Arşivi, 2009)

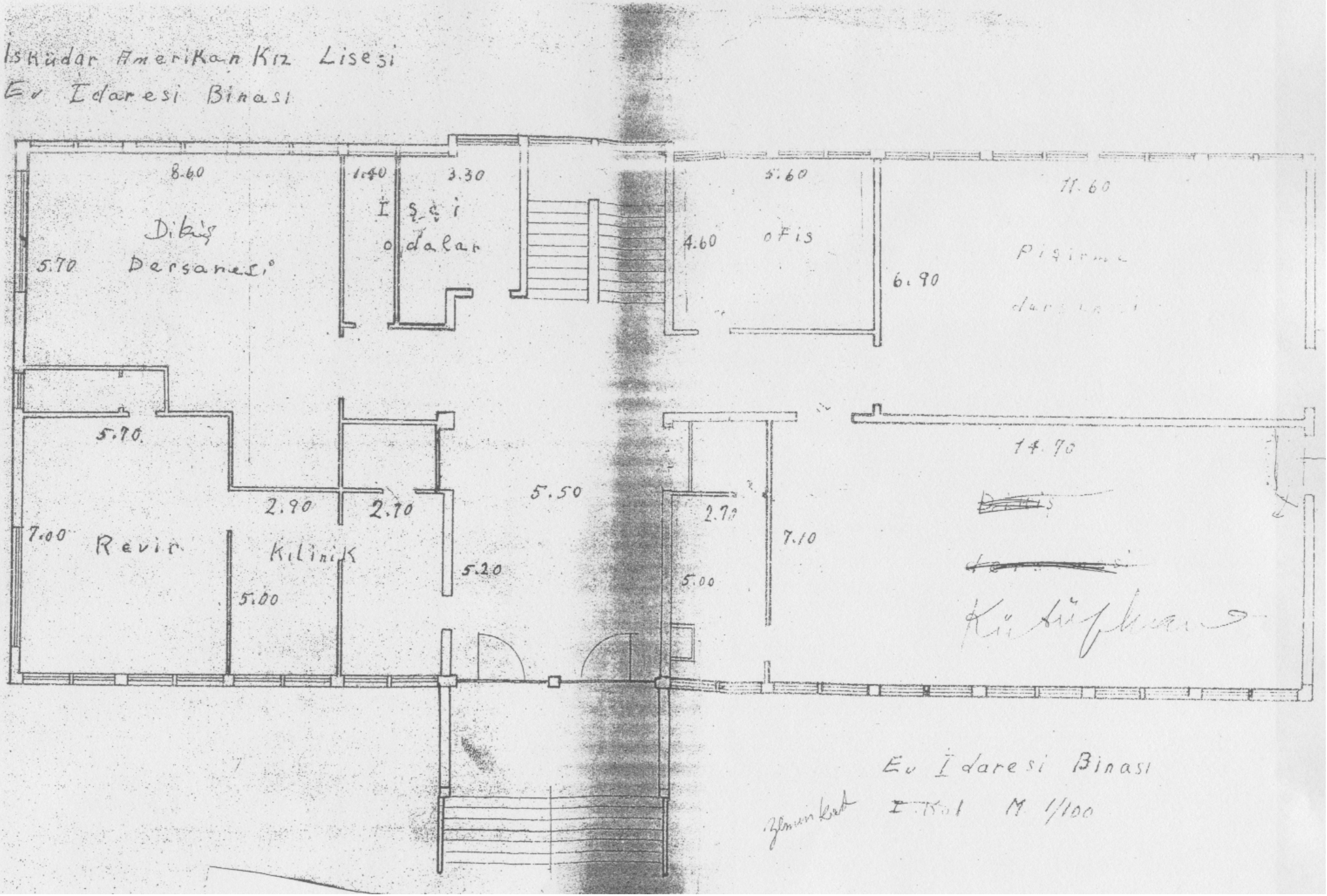
Üsküdar Amerikan Kız Lisesi
Ev İdaresi Binası
8.60
1.40
3.30
İşçi
odaları
Dikiş
Dersanesi
5.70
5.60
Ofis
4.60
6.90
11.60
Pişirme
5.70
2.90
2.70
5.50
7.00
Revir
Klinik
5.00
5.20
2.70
7.10
5.00
14.70
Ev İdaresi Binası
Zemin kat I. Kat M 1/100

Üsküdar Amerikan Kız Lisesi

IV Ev İdaresi Binası

C

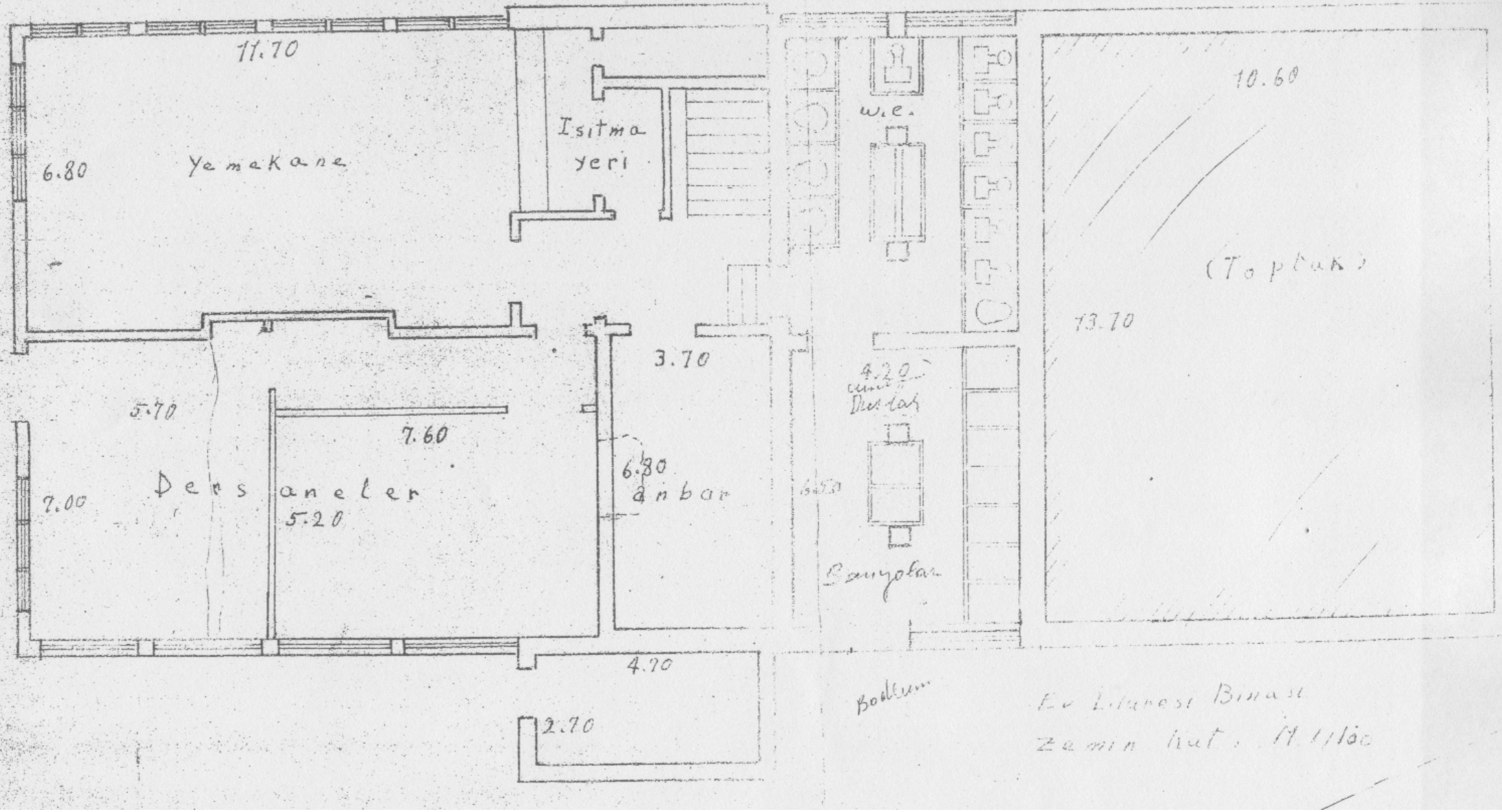

Üsküdar Amerikan Kız Lisesi..

IV Ev İdaresi Binası

WALLS : 277cm High

CORRIDOR WALL : 137 BADANA
140 BOYA.

DOORS : 230 × 120 wide.

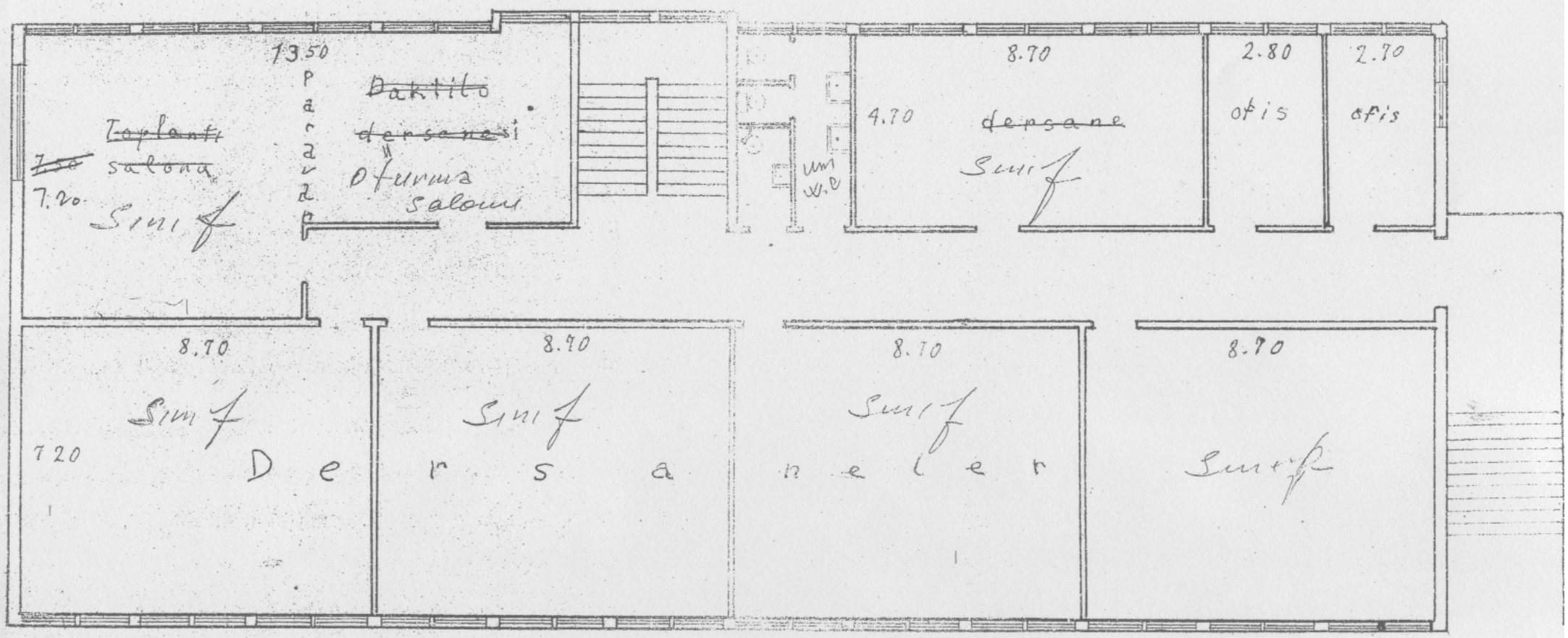

Ev İdaresi Binası

1.ci Kat

PRESENT : ST + BUNK BEDS : 19 =
TOTAL 76

38 NEW BUNK BEDS
AT 250TL = 9500TL

Üsküdar Amerikan Kız Lisesi

IV. Ev. İdaresi Binası

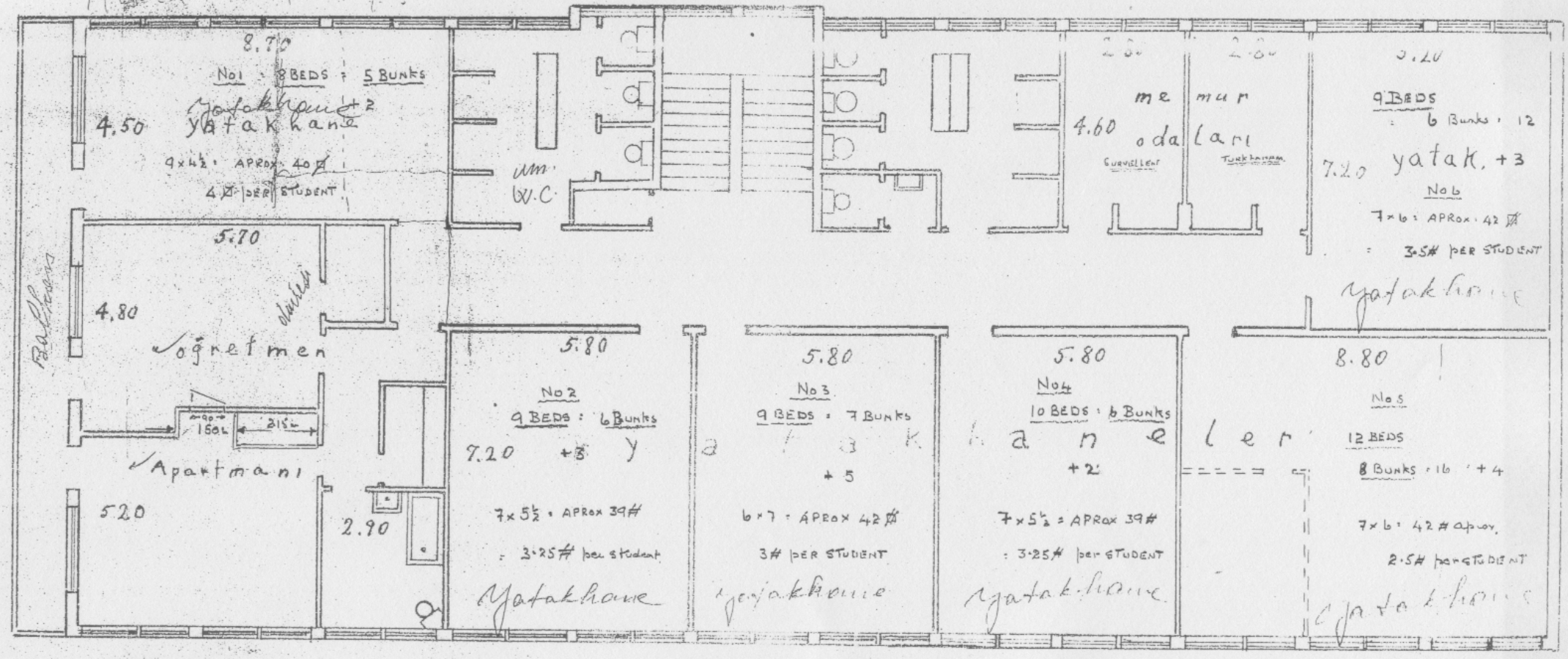

Ev İdareresi Binası

III. cü. Kat M. 1/100

Ek 5b Amerikan Kız Koleji Barton Hall Binası Plan Çizimleri (Okul Arşivi, 2009)

Wohnhaus Familie Dr. Lorenz
Grundriss Erdgeschoss
Maßstab 1:100

Wohnhaus Familie Dr. Lorenz
Grundriss Obergeschoss
Maßstab 1:100

Wohnhaus Familie Dr. Lorenz
Grundriss Dachgeschoss
Maßstab 1:100

Wohnhaus Familie Dr. Lorenz
Ansicht Nordwest
Maßstab 1:100

Wohnhaus Familie Dr. Lorenz
Ansicht Südost
Maßstab 1:100

Wohnhaus Familie Dr. Lorenz
Ansicht Nordost
Maßstab 1:100

Wohnhaus Familie Dr. Lorenz
Ansicht Südwest
Maßstab 1:100

Wohnhaus Familie Dr. Lorenz
Schnitt A-A
Maßstab 1:100

Wohnhaus Familie Dr. Lorenz
Schnitt B-B
Maßstab 1:100

Wohnhaus Familie Dr. Lorenz
Lageplan
Maßstab 1:500

Ek 6 Çeşitli Kaynaklardan Tespit Edilen Ancak Günümüze Ulaşamayan Eğitim Yapılarının Bulunduğu Haritalar

Ek 6a: Özgün İşlevi Okul Olmayan Yapıların Bulunduğu Tarihi Haritalar

1. Amerikan Okulu (Konut) / Kumkapı

Pervititch Sigorta Har. No.1, Gedikpaşa, Kumkapı

2. Debestani İraniyan İran Okulu (Hastane) / Sultanahmet

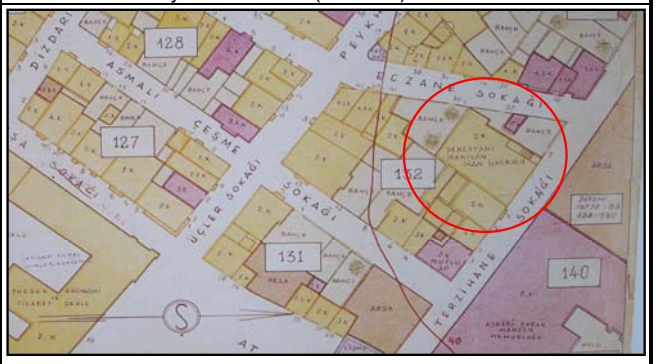

Suat Nirven Haritaları No.83/84 Binbirdirek

3. St. Pietro İtalyan Okulu (Kilise ek yapısı) / Beyoğlu

Goad Haritaları, Galata

4. St. Louis Ruhban Okulu (Kilise ek yapısı) / Beyoğlu

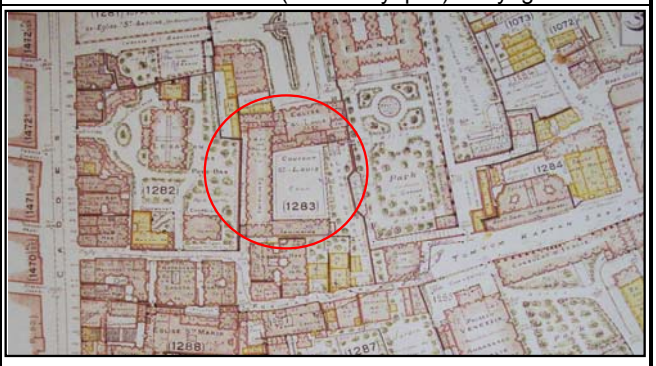

Pervititch Sigorta Har. No.36, Sefaretler, Beyoğlu

5. Ste. Elisabeth Yatılı Kız Okulu (Konut) / Beyoğlu

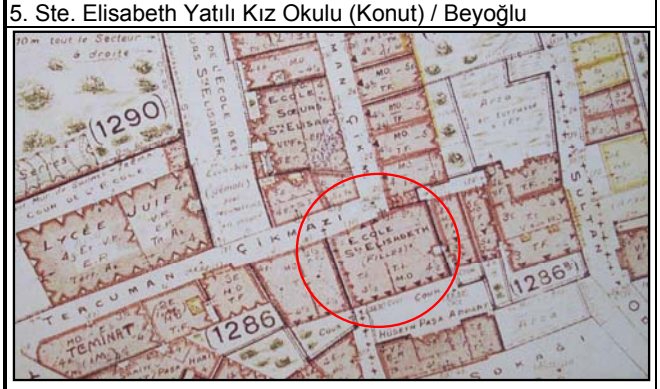

Pervititch Sigorta Har. No.36, Sefaretler, Beyoğlu

Ek 6b: Günümüzde Mevcut Olmayan Okul Yapılarının Bulunduğu Tarihi Haritalar

1. Notre Dame de Lourdes Fransız Okulu / Şişli

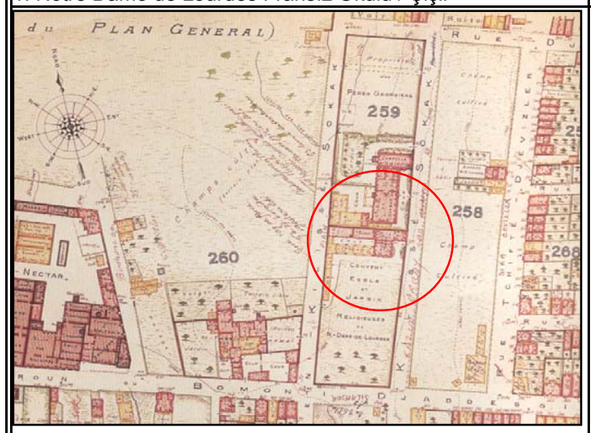

2. St. Michel Fransız Okulu / Beyoğlu

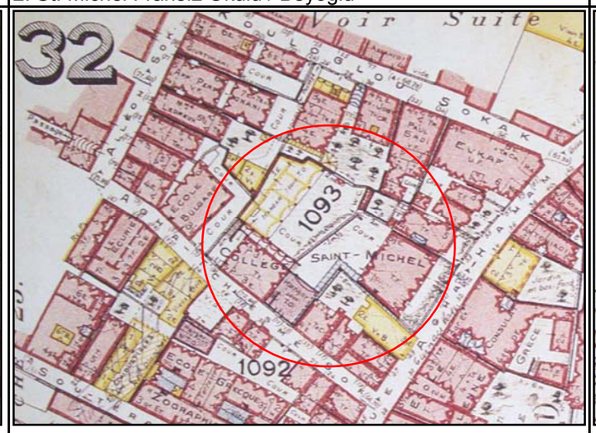

3. Bulgar Okulu / Beyoğlu

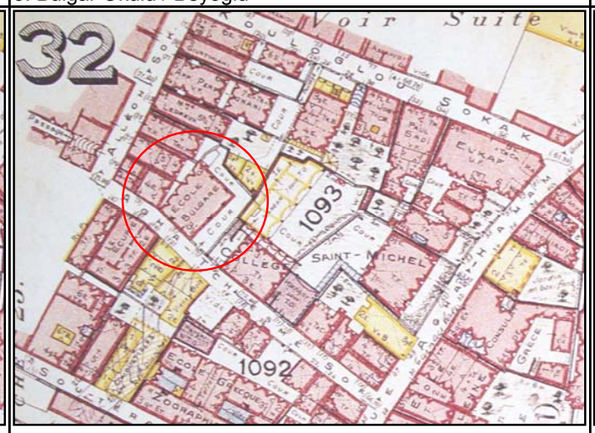

4. Yugoslav Okulu

5. Fransız Okulu / Kumkapı

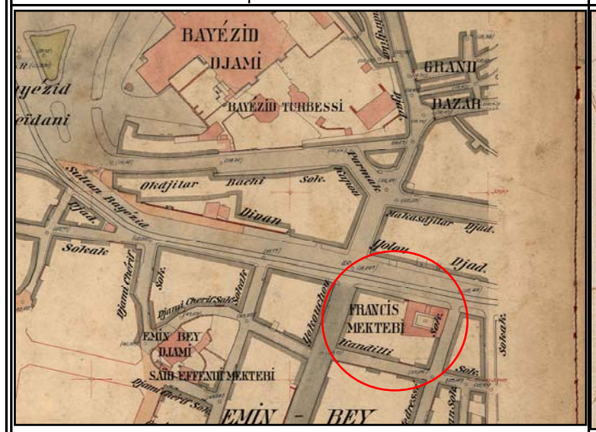

6. İtalyan Okulu / Kadıköy

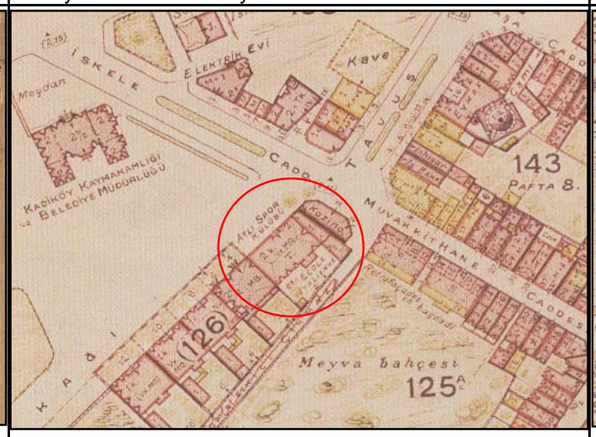

10. Notre Dame de Sion Fransız Kız Okulu / Kadıköy

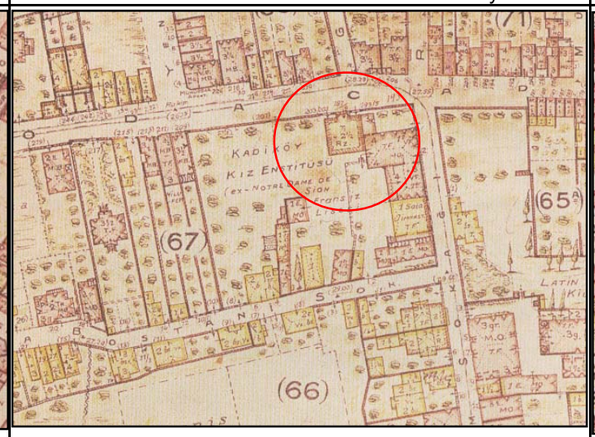

8. St. Jean Baptiste Fransız Erkek Okulu / Pangaltı

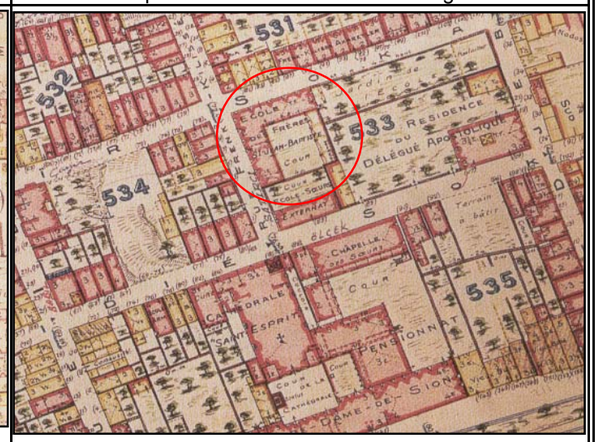

9. İngiliz Okulu / Kumkapı

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	10.06.1980	
Doğum yeri	İstanbul	
Lise	1992-1998	Özel Gürsoy Lisesi
Lisans	1998-2002	İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
Yüksek Lisans	2002-2004	İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bina Bilgisi Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı
Doktora	2005-2010	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Rölöve Restorasyon Programı

Çalıştığı kurumlar

2006-2007	TMMOB Mimarlar Odası Bakırköy Şubesi
2007-Devam ediyor	İstanbul Kültür Üniversitesi Mimarlık Bölümü Araştırma Görevlisi